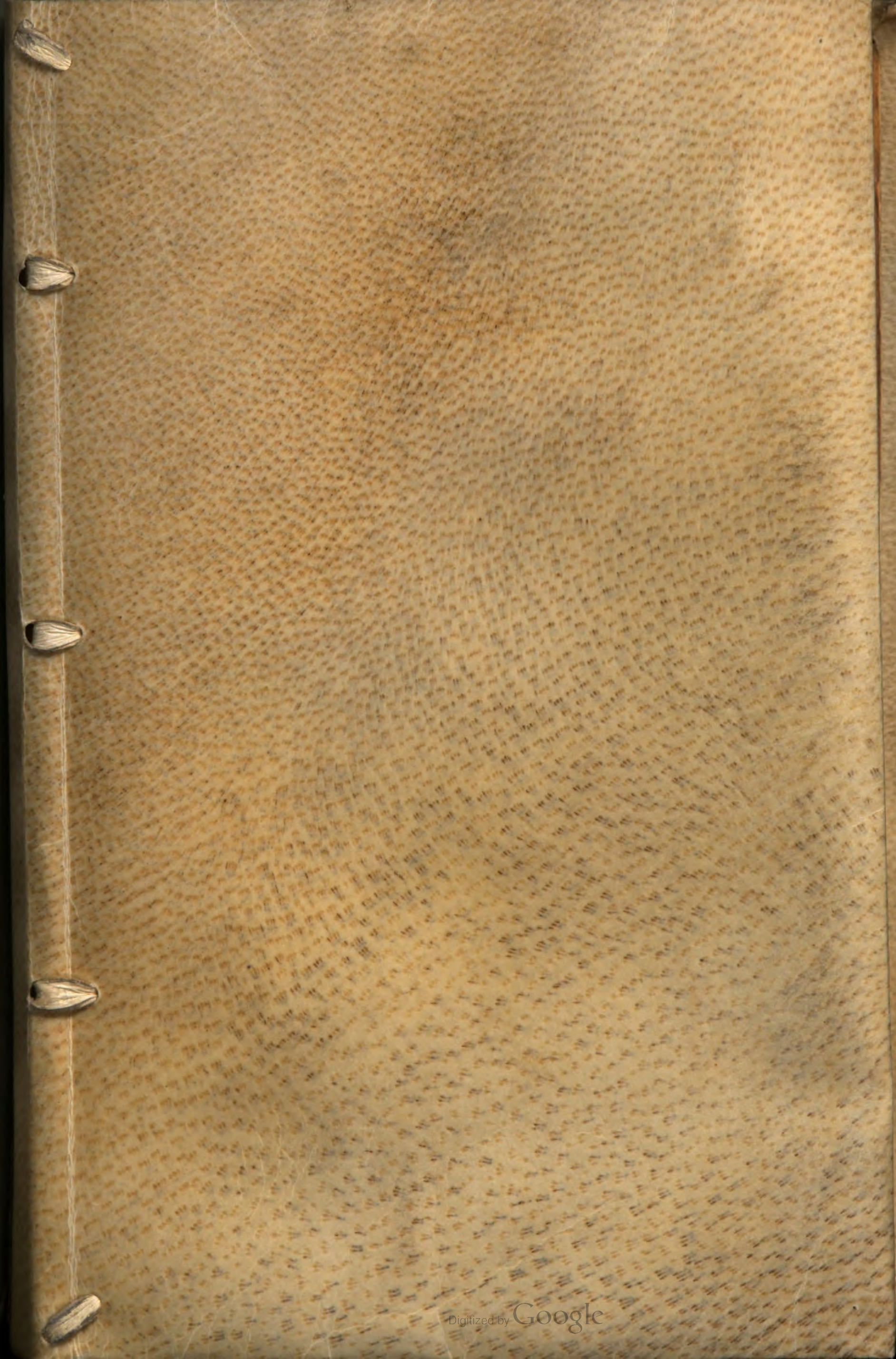

PETRI ABBATIS
CELLENSIS

Qui post deinde S. Remigij Remensis Abbas, & Episcopus fuit Carnotensis,

EPISTOLARVM
LIBRI IX.

Item Alexandri III. Papæ ad Petrum eundem & alios Epistolæ LVI.

LVTETIAE PARISIORVM,

Ex OFFICINA NIVELLIANA.

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, via Iacobæa, sub Ciconiis.

M. DCXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

RELIGIOSISSIMIS DEIQVE
AMANTISSIMIS

DD. PRIORI ET PATRIBVS CARTVSIÆ MONTIS DEI

IAC. SIRMONDVS SOC. IESV S.

VM mihi nuper ex Lotharingia redeunti aditus ad celeberrimæ domus vestræ septa patuisset, Patres religiosissimi, liceretque iam propius intueri, quæ multorum de ea sermonibus & scriptis prædicata memineram: miratus sum è vestigio, quocumque animum oculósque conuerterem, supra famam opinionemque nostram excellere vniuersa. Sed vt quod res est dicam, neque ita me loci facies cepit, quamuis eximia, & naturæ ingenio, cultúque amœnissima, neque sacellorum, totiusque ædis sacræ ornatus at-

que nitor oculos sic affecit, vt animum sanctissimi istius cœtus vestri conspectus & admiratio. Quid enim (mecum ipse reputabam) honestius? quid maturius? quid ad pietatem aptius esse queat? aut quænam alia fingi, si hæc non est, forma integra & absoluta æmulandæ religionis? Nimirum hoc erat, cuius gratia iam olim tanto studio visebatur Mons Dei: hoc philtrum atque illex, cur has sedes vestras summi viri tantopere adamarent. Propterea S. Bernardus, cuius signatam vestigiis cellulam, sacrásque vestes hospitalitatis vestræ indices non immerito retinetis, istuc libens interdum relicta Clara-valle properabat. Inde Bernardus alter ex Abbate Prænestinus Episcopus, vitæ mortisque ornamentis clarissimus, Montis-Dei latebras Romanis deliciis, & Cardinalitiis quæ delatæ fuerant infulis anteponebat. Petrus vero S. Remigij Abbas noster, post delibatam semel congressus, consuetudinisque

vestræ dulcedinẽ, quid habuit antiquius, quàm vt ad vos idẽtidẽ, quod eius Epistolæ testãtur, aut re ipsa cùm posset, aut votis certè, si re non liceret, animoque & cogitatione recurreret? Qui nũc omnes si cœlo delapsi ad vos redirent, nihil, vt equidem cẽseo, impensius gratularẽtur, quàm eumdem hunc apud vos disciplinæ florem, quem primæuum viderant, illibatum integrumque post tot sæcula permanere. Quanquam cur ego Montis-Dei præcipuam laudem faciam, quæ communis est omnium vbique Cartusianorum? Vestri enim ordinis, RR. Patres, familiæ vestræ proprium est decus, inconcussam æuo ætatem ferre, annorum vices nescire, temporum detrimenta non sentire. Itaque laborant alij vt ruinas suas instaurent: vos ne patiamini. Illi vt antiquam originis suæ dignitatem intermortuam exsuscitent: vos vt quam hactenus non degeneres tuemini perpetuò conseruetis. Quo mihi quidem, cùm instituti vestri vitæque

præclara sint omnia, nihil admirabilius, nihil ad nominis vestri gloriam illustrius videtur. Erunt quos alia fortasse Ordinis vestri ornamenta moueant. qui plena stuporis exordia suspiciant: domos plurimas non sine cælestibus prodigiis fundatas: Episcopales cathedras aut fortiter à vestris hominibus, Brunonis exemplo repudiatas, aut sanctissimè, cùm reniti non possent, ab Hugonibus, Anthelmis, Stephanis administratas: alios rursus diuersarum Ecclesiarum clarissimos Antistites, neque hos solùm, sed ipsos etiam summæ potentiæ dignitatisque Principes, cum Guillelmo Niuernensium atque Autisiodorensium Comite, abiectis coronis tiarisque, cilicioli vestri asperitatem vel suscepisse, vel optasse. Innumerabiles præterea religiosissimorum ac pietate doctrinaque præstantissimorum patrum turmas: quorum alij virtutum suarum, mirandorumque operum fama oras omnes complerunt, alij saluberrimis lauda-

tiſsimiſque ſcriptionibus Eccleſiam illuſtrarunt. Magna hæc profecto, nec ſine admiratione memoranda. Sed horum aut pleraque aut omnia ſuis quoque laudibus alij Ordines adnumerant. Veſtra eſt, & ſine exemplo, iſta quam dixi antiquæ diſciplinæ perpetua ſtabilitas & conſtantia, tanto cæteris glorioſior & illuſtrior, quanto ſupra humanam conditionem eſt, in hac rerum quam patimur mobilitate atque fluxu, gradum figere, atque inuariabilem beatarum mentium perſeuerantiam imitari. Hinc ergo me, vt vobis, RR. Patres, hoſpitij gratiam his potiſſimum Epiſtolis redderem, cauſa non vna permouit. Primum quidem, vt earum auctorem vel hac ratione compotem voti facerem: vt qui ad Montē Dei libenter itare ſolitus eſt dum vixit, eò nunc etiam qua poteſt ſui parte reuertatur. Tum vos deinde in maiorum veſtrorum, quam ob oculos ponet, imagine, præſentia felicitatis veſtræ bona, qui iiſdem veſtigiis in-

ceditis, agnoſcatis. Me denique inter adſiduas diuinarum laudum, diſtinctas actu, variatas temporibus, ſed nunquam intermiſſas excubias, quibus dies noctesque inſiſtitis, dum precum veſtrarum beneficium orbi Chriſtiano impenditis, admiratorem veneratorémque veſtrî, in tanti ſi placet muneris partem aliquam venire iubeatis. Valete.

TESTIMONIA VETERVM DE PETRO ABBATE CELLENSI.

PETRI CELLENSIS, *cuius Epistolæ nunc primùm eduntur, alia quædam Opuscula, De panibus, De Tabernaculo, & De Conscientia iam olim prodierunt, ex bibliotheca Nic. Fabri V. C. cuius in obitu nuper litterati omnes iacturam suam non ficto dolore testati sunt. plura lucem adhuc expectant studio atque industria D. Nicolai Camuzatij Ecclesiæ Trecensis Canonici. Et quoniam eius diligentiam quæ ad auctoris quoque vitam spectant non effugient vt speramus: nunc satis sit monuisse, cùm Petrus Cellensis primum, deinde Remensis S. Remigij Abbas fuerit, ac demum Episcopus Carnotensis; & Epistolas eius, & Testimonia, quæ sequuntur, ad diuersa ipsius tempora titulosque pertinere.*

Nicolai monachi Clareuallensis epistola XXV. quam Prioris sui nomine scripsit ad Henricum Episcopum Trecensem.

ABBAS CELLENSIS vir religiosus ac timens Deum, homo bonus & testimonium bonum habens à bonis, vita & litteratura conspicuus, nobis quoque tanta familiaritate deuinctus, vt non sit vnus de ceteris, sed præ ceteris vnus. Omnia nostra sua sunt, & sua nostra sunt: nos in illo, & ipse in nobis. vnus est de ordine suo, in quo domino Abbati nostro (*S. Bernardo*) amico vestro multum complacuit, &c.

Ioannis Saresberiensis epistola CLXXII. *ad Henricum Comitem.*

QVAS quæstiones cùm mihi Albericus Remensis, quem cognominant de porta Veneris, quæ vulgo Valesia dicitur, nomine vestro, adhibitis aliquot litteratis viris proposuisset, vt verum, Domine, fatear obstupui: nec quærenti potui habere fidem, donec venerabilem virum, fidelissimũ & deuotissimum vobis, Abbatẽ S. Remigij adduceret, qui & ipsas proponeret quæstiones, & ad eas cum multa precum instantia pro amore vestro & suo peteret responderi: pro certo affirmans vobis in vita nihil esse iocundius, quàm cum litteratis viris & de litteris habere sermonem.

Kalendarium Ecclesiæ Carnotensis IX. *Kalend. Martij.*

OBIIT piæ recordationis D. Petrus Carnotensis Episcopus, qui prius fuerat Abbas S. Remigij Remensis: qui antiquam banni consuetudinem Theobaldo Comite assentiente reformauit.

Petro Abbati de Cella scribunt Bernardus epistola CCXCIII. *Ioannes Saresberiensis epistola* LXXV. LXXVII. XXCI. *&c. & Nicolaus Clarenall. epist.* XX. XXIV. XXVIII. *&c. Eidem Abbati S. Remigij Saresberiensis idem epist.* CCXXC. *& Alexander* Papa III. *passim. Episcopi verò Carnotensis meminit Stephanus Tornacensis epistola* CXXXVI.

INDEX

EORVM AD QVOS SCRIPTAE sunt Epistolæ Petri Abbatis Cellensis.

INDEX EPISTOLARVM ALEXANDRI III.

PETRI

PETRI ABBATIS CELLENSIS EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

EPISTOLA I.

Domino suo Alexandro Dei gratia summo Pontifici G.

N grauissimis quæstionib. sicut olim ad Moysem, sic nunc, pater venerande, ab omni Ecclesia Dei recurritur ad beati Petri & vestram sedem. Tam enim communiter communis imponitur vobis sollicitudo omnium Ecclesiarum, quàm singulariter & specialiter Petro videtur dictum, *Et tu conuersus confirma fratres tuos*. Vt tamen compendium de prolixo negotio vobis faciam, Ecclesia nostra Deruensis de manu potentis G. non liberabitur, nisi per manum omnipotentis Dei, nisi in arcu 1.

Lucæ xxii. 32.

vestro, & brachio extento. Clamat itaque de angustia & afflictione sua ad vos, quia salus eius in manu Dei & vestra est. Non enim respicit ad adiutorium hominum, quorum vana spes, promissio cassa, nulla confidentia. Vobis autem sine dubio & sermo potens ad liberandum, & virtus sufficiens ad redimendum. In vmbra itaque vestra aut est ei viuendum, aut sub vmbra mortis, videlicet G. deficiendum. Dic verbo, sancte pater, & sanabitur Ecclesia vestra. Ecce languore desperatissimo iam diu ægrotat. Appone malagma: vt cuius est filia ex se languida, sit per te deuotissima ancilla & redempta. In ore huius nuntij nostri posuimus & quæ dicat & quæ faciat. Rem vt est latiùs ipse exponet, siue quomodo iustitiam in præsentia Episcopi Catalaunensis subterfugerit; siue quomodo apud Remensem Archiepiscopum sola frustratione causa dilationis appellauerit: siue quomodo interposita fide in domnum Hericum Trecensem Comitem compromiserit, & postea resilire temptauerit. Capite vulpem quæ demolitur vineam nostram. Petitio nostra hæc est, vt sub tali tenore ad Archiepiscopum Senonensem remittatur causa, quòd vel compromisso suo stare cogatur, aut possessio siue inuestitura nobis restituatur, quam Ecclesiam nostram aliquando habuisse probare poterimus.

EPIST. II.

Domino suo & patri Alexandro summo Pontifici, Fr. Petrus humilis abbas Cellensis debitam subiectionem filij & deuotionem.

CVi præter sinus paternos alia non suppetunt refugia, instantiùs eadem requirit in necessitate suffragia. Ad vos, pater sanctissime, à multis quæ circundant nos tribulationibus, & principum nostrorum oppressionibus meritò confugimus, cuius studio & sollicitudini regendam Ecclesiam suam in mundi fluctuationibus commisit Christus. Iam enim perimus, nisi respexerit naufragia nostra benignus Deus. Iustitia, ratio, veritas, lex & æquitas de die in diem à nostris finibus exterminantur, & earum memoria absque modo & misericordia extinguitur. Proinde respiciat, quæsumus, super nos misericordia vestra, vt viuere possit anima nostra. Vale. 2.

EPIST. III.

Domino & patri carissimo Alexandro summo Pontifici, Fr. Petrus Cellensium fratrum minùs idoneus abbas seipsum cum deuotione.

VBi causæ postulandæ perorare per se sufficit prærogatiua, solet rogantis etiam minus idonea recipi persona. Supplet namque dignitas petitionis insufficientiam postulan- 3.

tis. Prædecessorum vestrorum priuilegiis & beneficiis abbatiam Fontis Ebraldi sublimatam & communitam vbique diuulgatum & notum est in partibus nostris. Episcopus autem Pictauensis, cùm rigare debuisset & fauere plantationi dextræ Dei & vestræ, nititur libertatem huius Ecclesiæ diminuere, & contra priuilegium consuetum abbatissam cogit professionem sibi & obedientiam promittere, quam sibi sedes Petri retinuit. Gloriam itaque vestram alteri non detis: sed omni remoto mediatore, propria benedictione & protectione & abbatissam & abbatiam vt dignum est foueatis.

EPIST. IV.

Domino & patri carissimo Alexandro vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici filius suus Petrus Cellensis indignus abbas cum omni dilectione obedientiam, voluntariam subiectionem.

4. DE multa bonitate vestra plurimum confidens, etiam pro negotiis aliorum vobis aliquando scripsi. Nunc verò in propriis vestrum, pater sanctissime, cogor expetere pium auxilium. Est autem huiusmodi pro necessitatibus Ecclesiæ nostræ negotium. Habemus prioratum apud Cantumerulam, in cuius cimiterio ius sepeliendi omnes qui de castello sunt, & de quibusdam aliis villis hactenus dignoscuntur habuisse. Constat etiam antiquitus non fuisse cimiterium in

castello, dum ibi essent Canonici sæculares. Cùm autem successissent regulares, ab antecessore nostro impetratum est, interuenientibus comite Theobaldo & Hatone Episcopo Trecensi, quatenus ibi fieret cimiterium, tantummodo ad sepulturam Canonicorum & conuersorum suorum. Abbas autem cum Canonicis suis contra pactum veniens, illos etiam, qui tam iure quàm pacto in cimiterio nostro sepeliri debuissent, sepeliuit. Cùm de his vtrimq. altercatum in curia Trecensi & ad iudicium ventum esset, appellauit Abbas. Pro huiusmodi, pater dulcissime, benignitatem vestram obsecramus: supplicantes vt & nuntium nostrum benignè suscipiatis, & petitiones nostras efficaciter exaudiatis.

EPIST. V.

Venerando patri & domino Dei gratia vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Frater Petrus Cellæ sancti Petri Trecensis humilis abbas, quicquid potest.

QVi nostram humilitatem alicuius momenti apud sublimitatem vestram reputant, vtinam spei suæ fructum in effectu precum suarum inueniant. Hinc enim & vestra benignior apparebit dignatio, & nostra confortabitur de vobis gloriatio, & amicorum pro impetratis gratiosior erit exultatio. Amici nostri, immo veritatis & honestatis, sunt isti, R. Archidiac. & magister H. qui pro 5.

Præpositura Sueſſionenſis Eccleſiæ D. Guillelmo concedenda, pietatẽ & prouidentiã veſtrã adeũt. Guillelmus verò iſte quã de magno genere, immo quã de bono ſit, vel cuius filius fuerit, exprimerẽ, niſi virtutes & probitatem patris eius in omni genere virtutum adhuc in curia Romana ſpirare ſperaſſem. Certè quod optabilius eſt, nec ramuſculus ipſe à radicis pinguedine paternæ degenerat. Talem itaque ſuſcitare in Eccleſia Dei cùm omnino expediat, quia multi inſurgunt aduerſus eam dicentes, Non eſt ſalus ipſi in Deo eius; non reſpuat dextera Dei & B. Petri, & veſtra: quia faciet fructum iuxta genus ſuum; quòd omni obſequio & obedientia ſemper obtemperauerit præceptis curiæ Romanæ & ſummorum Pontificum. Habet autem & duo brachia præclara & fortiſſima, quibus poterit releuare incuruantem, & rebellare refrænantem, quibuſque vmbraculum Dei protegat à turbine & à pluuia. Comes Henricus, & Comes ſiue dapifer regis Theobaldus, hi fratres eius ſunt, & erunt ei in omni auxilio & conſilio. Valete.

Magiſter H. vir apud nos probatæ honeſtatis magiſtrum I. clericum noſtrum & amicum noſtrum docuit, & multa bona ei fecit. Hunc vobis attentiſſimè commendamus.

EPIST. VI,

Domino & patri Dei gratia summo Pontifici Eugenio humilis conuentus sancti Meuenni humilem cum omni subiectione salutem.

AD sinum vestræ pietatis qui debita humilitate recurrit, non solùm maternæ lenitatis blãdimẽta, sed & paternæ sollicitudinis solet inuenire indubia tutamina. In manu namque vestra est post Deum pax omnium simul Ecclesiarum & nostra. Vestram itaque, pater piissime, rogamus adesse beniuolẽtiam pauperculæ Ecclesiæ nostræ: & ne longiori tempestate conuellatur, diuinitus indulta auctoritate ventis & mari silentium placeat vobis maturiùs imperare. Vt itaque vehementiùs & celeriùs vestra erga nos moueatur clementia, nostra breuiter noua & antiqua intimamus pericula. Religionis disciplina & feruor monachici ordinis, tam nostra quàm abbatis negligentia, olim in Ecclesia nostra in vnum intepuerat. Zelo itaque zelatus pro domo Dei Israël sanctissimę memoriæ Lucius prædecessor vester mãdauit humilitati nostræ, & venerabili Episcopo nostro Ioanni, studiosiùs ordinẽm reformare, disciplinam renouare, & insolitam tumultuationem resecare. Eius itaque nos tam præcepto quàm grata exhortatione ad obediendum inclinati, vt verum fateamur, ad radicem arboris securim extendimus; & abbatem negligentem exci di voluimus, vt vigilantiorem reciperemus. 6.

Sic domine & venerande pater fuerat, nisi totius malignitatis repertor Satanas rursus aduersaretur, & nisi domini Archiepiscopi Turonensis facies & sententia iusta circa hoc negotium peruersè mutaretur. Namq. electionem nostram priùs laudauit, & vestra auctoritate confirmauit. quorundam verò malignãtium postea ductus, ne dicamus seductus, machinationibus, nulla rationabili existente causa, aggrauauit erga nos & pastorẽ nostrum consilium suum, volens & consulens illi gregem dimittere sibi commissum. Grauamen itaque iniustè sibi imminens abbas dum attendit, vestram rectè audientiam appellauit. Post hanc autem appellationem, quidam de familia Archiepiscopi & de mensa eius, insecuti & persecuti sunt abbatem nostrum, ita vt vnum de monachis, vnum de clericis suis cum equis & quibusdam caperent, & turpiter tractarent. Eapropter vestram efflagitamus, pater & pastor vniuersalis Ecclesiæ, gratiam, vt oculo pietatis nostram, attẽdatis miseriam, & causam nostram sinatis, immo precipiatis tractari non in Archiepiscopi curia, sed in qua ex æquo nostra audiatur & eius iustitia, seu iniustitia. Excuset autem Abbatem nostrum, quòd nequaquam vobis se præsentauerit, tam illata iniuria, quàm corporis grauis infirmitas.

EPIST. VII.

Domino & patri carissimo Rolando Cancellario sanctæ Romanæ Ecclesiæ Frater Petrus indignus abbas Trecensis monasterij, id modicum quod est & quod potest.

NVllis meritorum suffragijs subnixus, sed 7.
sola bonitate vestra confisus, nostris vestram adesse dignationem petitionibus deposco. Artius siquidem verbum promissionis vestræ per nuncios nostros acceptum in corde reponens, tanquam mihi obligatam ipsorum iure personam vestram teneo. Vt itaque in causa de Ecclesia de Villa Mauri contra iniustitiam Canonicorum pro nobis valenter assistatis, non remordeat vos conscientia vestra, quia iusta est causa nostra. Valete. Parisiē-sis Episcopus exponet vobis tenorem facti.

EPIST. VIII.

Venerabili domino & patri carissimo Hugoni Senonensi Archiepiscopo, Frater Petrus Cellensis humilis abbas seipsum cum deuotione.

VIneæ Christi deuastatores vuas, siue eius 8.
ouilis oues lupi rapaces toto die deuorant, pede conculcant, manu dilaniant, & vestra, benignissime pater, vigilantia obuiare

dissimulat? Quare non attenditis quid pro officio, quid pro sponsione, quid pro dilectione, summi pastoris ouibus magnus pastor debetis? Certè defensionem, certè instructionem, certè sollicitudinem. Sed qualem, vel quantam? Sine dubio quantam Christus, qualem Petrus. Christus enim diligit vsque ad mortem: pascit Petrus secundũ triplicem pastionẽ. Verbis namque, exemplis, & miraculis pauit animas fideles Petrus. Non omnino cuilibet pastori impossibile est, pabulum diuini verbi ouibus suæ curæ apponere, exempla bona demonstrare: sed graue valde est, miracula antiquorum resuscitare. quòd si supra homines huius temporis sit patrare miraculum, sufficit nobis fidele propugnaculum. Vobis siquidem in Petro dictum est, *Pasce agnos meos*, sana scilicet doctrina. Vobis rursum dictum est, *Confirma fratres tuos*, bono vtique exemplo. Nihilominus claues regni cœlorum tenetis, vt hœdos excludatis, & agnos admittatis. Interim in agro mundi, dum agnus & hœdus simul habitant, hœdus iniustior extollitur, agnus innocentior opprimitur. dum enim superbit impius, incenditur pauper. quamobrem Sara, id est patientia Ecclesiæ, aduersus Abraham, id est pastores suos, conqueritur, quòd Ismael secũdùm carnẽ ludat cum Isaac promissionis filio. Cuius querimoniæ diuinum iungitur mãdatum, *Eijce*, inquiens, *ancillam & filium eius*. Vtinam amantissime pater, Ismael nostrũ iuxta domini Papæ preceptum eiecissetis! fiat tamen non mea, sed vestra voluntas. Sacrariũ nempe

Ioan. xxi. 15.

Luc. xxii. 32.

Gen. xxi. 10.

ſecretorum veſtrorum impudens perſcrutator nõ attingam, ſed humilis ſupplicator. Fortaſſis longa temporis diſpẽdia reſarciet plena & perfecta iuſtitia. Si ad diem illam datã probationes vel teſtes ducere mecum debeam, ſi placet, remandate. Valete.

EPIST. IX.

Venerabili domino & patri Hugoni Senonenſi Archiepiſcopo, Frater Petrus humilis abbas Cellenſis ſeipſum cum deuotione.

SI patienter dominus meus ſeruo ſuo, vbi pœna debetur, plagas amicales admoueret, & vbi iuſtitia debetur, præmium rependeret, tam facile confiterer culpam, quàm ſecurè ſperarem veniam. Prius tamen quàm pelagus formidabilis cenſuræ ingrediar, an accuſem, an deplorem ſortem, qua huc delatus ſerenitatem veſtram, ſiue meritò, ſiue immeritò, obnubilatam in me audio, ſatis anxiè delibero. Quomodo enim non accuſare vel potius execrari caſum illum debeo, per quem tantum caſum ſentio? Pereat omnis caſus, à quo amicitiæ infertur occaſus. Sit ſolitarius, nec laude dignus, qui venas interrumpens dilectionis inimicitiarum conglomerat virus. Rurſus deplorãda fortè potius eſt ſors illa, quę cogit vtrumque in præcipitium: vt ſcilicet vel pruinam fugiens incurrat, vel arcũ ęreum, iuxta illud Amos, *Dies*, inquit, *Domini tenebræ & non lux. quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus, & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietem, & mordeat eum coluber.* Ecce

9.

Amos. v. 19.

amici & domini offendo maiestatem, si stetero pro Petro de Tornella. Ecce iterum frater dissipantis opera sua appellor, si quod bona fide, titulo iusto, & more Ecclesiastico à me factum est dissimulauero. Hinc ciuile ius, inde ius naturale de me conqueritur. Sed quid? Ciuilia nunquam naturalia corrumpunt. Dicitur ergo mihi, immo non mihi, sed de me dicitur: Hæccine est Cellensis religio? hæccine est veritas? hæccine est fama? Ecce quomodo adulterium, immo incestum fouet: ecce quomodo carnem suam diligit, canones & Euangelium contemnit: ecce quomodo iniquitati patrocinatur. Non à vobis, sed à vestris, carissime pater, ista aduersum nos dicuntur. Vicem quidem mentiendo, & certè vera dicendo, reddere possem: sed infrænat linguam meam sanctissimæ reuerentiæ vestræ auctoritas, & conscientiæ meæ professionisque non rumpenda integritas. Victoriosissimo enim triũpho tripudiat aduersarius, si de castris patientiæ & humilitatis ad cuneum me prouocat impatientiæ & falsitatis. Tunc certè solummodo me superatum æstimo, cùm irritatione quacumque terminos religionis trãsgredior. Audiant igitur, audiant obtrectatores mei. Carnem quidem meam diligo, sed post spiritum carnem diligo, sed secũdum Apostolum: carnem diligo, sed non supra modum. *Carnem tuam*, ait scriptura, *ne despexeris*. Beatus quoque Gregor. dicit: Sunt quidam qui diligunt, sed per affectum cognationis & carnis, quibus sacra eloquia non contradicunt. Et Apostolus,

Esa. LVIII. 7.

Nemo vnquam carnem suam odio habuit. Nos, in- Ephes. v. 29.
quiunt æmuli mei, diligendam carnem concedimus: sed nõ cõtra iustitiã. aduersatur autem prorsus iustitiæ adulterium siue incestus. Nihil verius. Sed ego incestum ignoro, matrimonium legitimè factum agnosco. Conuocaui namque seniores, quos coniunctim & separatim, publicè & priuatim diligentissimè examinaui, nec impedimentum coniugij aduertere ex verbis eorum potui. Testes quoque qui nunc proferuntur, alter est minus idoneus propter apparens odium, alter propter causam reticendam vsque ad suum locum. Non itaque Euãgelii seu canonum contemptor iniquitatem patrocinandam suscepi, qui de lege Domini iota vnum aut vnum apicem pro temporis oportunitate volens non præteriui.

EPIST. X.

Domino & patri carissimo Thomæ venerabili Cantuariensi Archiepiscopo, Frater Petrus abbas sancti Remigij ex toto corde deuotissimam salutem.

SOllicito reuoluens animo quam potius 10.
materiam assumã cùm vobis scribere volo, vix occurrit, non deficiendo quid dicatur, sed reuerentia eius comprimente manum cui dicatur. Nihil enim dignum vestri animi fortitudine dicere possum, nihil addere constantissimæ tolerantiæ vestræ, nihil denique do-

cere omnia à longè proſpicientē, atque fines rerū & cauſarū futurarum pleniſſimè dimetiētem. atque palearum aceruum vt quid anteponerem præſepio, cui adhæret bos adipe & pinguedine opulentiſſima ſatiatus & ſaginatus? Equidē hoc mihi ad miniſterium aliquod impendendum in obſequio veſtro non indignè reſeruatum reperio, ſi muſcas abigere poſſem veſtram ſanctitatem oblatratione inuidioſa pungere volentes, vel ſaltem interpretatione peruerſa denigrare ſinceritatē fidei veſtræ inſiſtentes. Planè muſcæ iſtæ morientes, quæ in Ægypto abundant, & Pharaonem regem Ægypti, tanquam virum muſcarum circundant, Deo opitulante, non perdent ſuauitatem vnguenti. Seruabitur namque in diem ſepulturæ Ieſu, & prædicabitur in generatione & generationem, quòd Archiepiſcopus Cantuarienſis murum ſe opponens pro domo Iſraël, veſtigia ſanctorum antiquorum imitatur, dum Chriſtum in cruce nudum pendentem nudus ſequitur. Quomodo ergo cū Abraham potero abigere eaſdem muſcas contaminare volentes illibatum domini ſacrificium, niſi ſancto ventilabro de authenticis ſcripturis, quo vel feriantur, vel ſaltem effugentur? Dicunt enim, Non debet Archiepiſcopus tam inſtanter ſua repetere à rege Angliæ, vt dimittat reconciliationis pacem pro amiſſa pecunia. Fallūtur ſpe veri, vel adulatione falſi. Qui ſpe veri decipiuntur, inſtruendi ſunt: qui adulatione falſi, repellendi. Simplicitas enim reuocāda eſt, malitia prorſus abiiciēda. Cæterum

pensandum est in omni tam contractu quàm actu, quid propter quid faciendum vel dimittendum sit. Pensanda etiam sunt tempora, & diuersi status temporũ, secundũ quos mutãtur merita causarum. Nam in primitiua Ecclesia sola patiẽtia locum habuit, vt auferenti tunicã dimitteret & pallium. Alius enim erat, & alibi, id est extra Ecclesiam, qui persequebatur, alius & alibi, id est, intra Ecclesiam qui patiebatur: Modò verò iam adulta Ecclesia, non licet filijs Ecclesiæ quod aliquando licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, sicut decuit pupillam tolerare aduersariũ. Distinctus namque sapphiris legitur venter sponsi. & quemadmodum ante passionem suam Iesus dixerat, *Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*, & si- Luc. XIV. 33.
milia: in passione dicit Apostolis, *Qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat*. Verba qui- Luc. XXII. 16.
dem bona, verba consolatoria non immeritò exigeret causa iusta in oculis Dei, in oculis autem insipientium dubia & infirma: nisi virtus patientiæ omnem transcenderet consolationem, & plus gauderetis de consolatione, quàm malleus feriens proficeret de percussione. Ferrum ferro acuitur, & de malitia regis Angliæ virtus vestra inuincibilis clariùs illustratur. Quo fortiùs premit torcular oliuam, eo profusiùs oleum producit. Candelabrũ ductilè de auro purissimo nõ facit Beseleel in tabernaculo Domini, nisi productis laminis cõtritione limæ & mallei. Nondũ contritus est

malleus vniuersæ terræ: adhuc necessarius vt suppleat quæ desunt passioni Christi in corpore vestro. Sed quem moneo? quem exhortor? cui calcaria adhibeo? Sine dubio qui fræno indiget, qui paratus est plus ambulare quàm via extendatur, qui etiam metas velociter transcurrere nullis retardatur periculis. Procul enim odoratur bellum. exilium reputat patriam, quia omne solum forti patria est. Sine labore laborat, sine fame esurit, sine dolore patitur, sine amaritudine felle & absinthio cibatur. Vir est in milibus vnus. cùm gigantes gemunt sub aquis, ipse ridet, & irridet fortunam cum inuersione rotæ suæ. Vale.

EPIST. XI.

Carissimo domino & patri Hugoni Senonensi Archiepiscopo, Frater Petrus humilis abbas Cellensis spiritum gratiæ & precum.

11. SI patientiam monemur pro contumeliis rependere, quid pro gratia nisi gratiã tum lege naturæ, tum præcepto ipsius gratiæ debemus reddere? Et si inimicos iubemur amare, amicis quid habemus facere? credo tanquam ipsam animam nostram suscipere. Certa verò perfecti amoris hæc est testificatio, si amicorum vtilitati omnis postponatur occasio. Sic, sic magister M. non obliuiosus factus beneficiorum vestrorum, ne vobis materia scandali fieret, & iram regis vestra sublimitas

tas persentiret, tulit in se periculum inimicitiarum, & ab honore interim, donec iniquitas transiret aduersarij, gratia vestri cessauit. Foueat itaque pietas, quem sic inuenit non ingratum alumnum experientia vestra, & contemperet malitiam molestiarum, quia spem habet in protectione alarum vestrarum. Teneriùs namque, immo secretiùs dicitur diligi, cui nihil carius fuit pace benefactoris sui. Facite ipsi pacẽ, qui nec paci suæ pepercit propter vestram pacem.

EPIST. XII.

Domino & patri carissimo Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo & Apostolicæ sedis legato, Frater Petrus Cellensis qualiscumque minister, seipsum.

FActi sumus sicut consolati in consolatione sanctitatis vestræ tam affectuosa, tam pia, tã plena dulcedine & caritate. Reddat vobis Spiritus paracletus consolationem suam, quia respicere voluistis misericorditer desolationem nostram. Suscitauit siquidem corda nostra & si non emortua, iam tamen elãguida, susceptio litterarum vestrarum. Dominis & amicis nostris hanc vestram dignationem & consolationem ostendimus, & in spe viua ex consilio eorum fratrẽ nostrum peregrinari ad vos destinauimus. Excipite illum: & quia vix in terra sua habet, vbi caput reclinet, interim sub vmbraculo vestro militet, & stipendia ad 12.

nos condigna reportet. Confidimus equidem in bonitate Dei, & in liberalitate animi vestri, quam iam prægustauimus, quia quamuis in baculo suo transeat mare vestrum, tamen sit rediturus in turmis multarũ benedictionum. Discretione sanctitatis vestræ fratres nostros & nuncios disponendos committimus. Dominum quoque & confratrem in omni oratione & beneficio omnium vestrorum vos annumeramus. Valete.

EPIST. XIII.

Domino suo & patri carissimo Philippo Coloniensi Archiepiscopo Frater Petrus humilis abbas sancti Remigij salutem cum omni deuotione.

13. FRequenter cum beato Remigio patrono nostro vestræ sublimitati humiles porreximus preces, si quo modo animum sine culpa nostra, vt credimus, hactenus implacatum nobis ad misericordiam faciendam flectere possemus. Denique iterum atque iterũ quanta humilitatis supplicatione potest tota congregatio nostra appellat, si qua sunt in vobis viscera misericordiæ, ne adhuc extenta in flagello nostro perseueret manus vestra. De clementia namque Dei indultum est, vt potestatem habetis & bene facere & malè nobis si vultis. Nolite obliuisci, quia limites, quos DOminus dominationi vestræ posuit, certi & finiti sunt in prædestinatione Dei. Vtimini ergo potestate vobis concessa semper ad bonum,

nunquã ad malum. nam indubitanter vtriusque sequitur retributio æterna. Pro Iesu itaque amore, & per Christum Iesum contestamur vos, quatinus misereamini pauperũ cõpeditorum, quibus nec ingredi, nec egredi licet, nisi sub manu & cum licẽtia pastoris. Boues sunt triturantes, nocte & die pro peccatis suis & totius mundi Dominum deprecantes. Ne obturetis ora eorum, subtrahendo alimoniam à prædecessoribus fideliter pro remissione peccatorum suorum eis concessa. Certè nõ erit famæ, & gloriæ vestræ augmentum, nec cumulus diuitiarum, nisi tantũmodo peccatorum. Respondemus itaque pro præbendis de Marna, de quibus mandastis, vt de manu nostra eximendo quibuslibet personis eas daremus, quòd nullatenus in sæculum sæculi, id facturi sumus. Prouoluti etiam genibus vestris, ne id vlterius à nobis exigatis, exoramus. Valete.

EPIST. XIV.

Venerabili Domino & patri carissimo Henrico Remensium Archiepiscopo Frater Petrus humilis abbas sancti Remigij seipsum deuotissimè,

CVm semper præsentia vestra nobis & toti prouinciæ Remensi necessaria sit, quia 14.
nunc solito increuerũt & intumescunt tribulationes, quæ circumdederunt nos, omnino postulantes rogamus ne moram faciatis redire ad nos. In absentia enim vestra cornua sibi assumunt inimici vestri & nostri,

adeo vt non sit pax ingredienti vel egredienti. Indifferenter ingrediuntur rapere, vastare, & deuorare omnia, in quibus manus inijcere possunt. Monacho, clerico, laico, pauperi, viduæ, nullique conditionis miseriæ parcunt. Placeat igitur, pater amantissime, sollicitudini vestræ inclinare animam necessitatibus & angustijs terræ vestræ, quæ clamat ad vos & post vos.

EPIST. XV.

Domino suo carissimo & præcordiali Ioanni Episcopo sancti Maclouij & Mag. presbytero, id quod est & potest.

15. CAritas patiens, quod mirum dictu est, pene ad impatientiã me impellit. Vidi nuncium vestrũ litteris vacuũ. quid hoc est? Est ne tãta penes vos chartarum caritas, an sic vestra abbreuiata est caritas? Quæ tam importuni silentii causa? quæ ratio tam mutæ & silentis dilectionis? Est-ne inquam in Britannia consecutiuum, vt vbi sterilitas panis, sequatur & defectio cordis? Et panis quidem inopiam audiebam, sed famem ex hoc virtutum succedere non credideram. Certè farina & lecythus olei apud Sareptenam, ex quo Helias noster Dominus Maclouiensis de his gustauit, non defecit. Certè non defluit amor noster, sed influit, atque effluit. Et Episcopũ quidẽ excusat instantia laborum, sollicitudo Ecclesiarum, compassio afflictorum, reconciliatio dissi-

dentium. Clericum quid vetat ſcribere, quid impedit amicales litteras componere? Deſidia? ſed hanc ſtudium excludit. Inſipientia? ſed eſt ei litterarum peritia multa. Ignorantia nuncii venientis? ſed mihi nudam ſalutationem detulit. Feſtinatio properantis? ſed plura ſigilla pluribus attulit. Reſtat igitur condemnanda in amicis negligentia. Quia igitur oleum non miſiſtis, aculeum ſumitis: & ideo pungi meruiſtis, quia vngere noluiſtis. Valete. Si valetis, bene eſt nobis.

EPIST. XVI.

Domino & patri cariſsimo, Ioanni Epiſcopo ſanctiMaclouij Frater Petrus Cellenſes indignus abbas cum Apoſtolo in labore & ærumna.

ETiam in amaritudinibus noſtris congratulatur anima mea: quanto magis in conſideratione glorioſæ remunerationis? Reminiſcor ſiquidem, quia iuſti in paucis vexati, in multis bene diſponentur, & quia reddet Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum: atq; ideo non vana eſt expectatio, vbi tam certa, tam grata, tam larga ſperatur remuneratio. Certa, propter veritatem promittentis: grata, propter conſummationem deſideriorum recipientis: larga, propter exuberantiam bonorum cœleſtium in communicatione diuinitatis. Hæc repoſita eſt in ſinu noſtro, hæc inter vbera commoratur, hac quælibet inſipida 16.

condiuntur, & gustui nostro commodissimè aptantur. O animæ meæ dulcedo, quid putatis Dominum non attendere miserias compeditorum suorum? non librare in statera æternorum iudiciorum pœnas filiorum? *Nonne*, inquit, *hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?* Miror vos scripsisse destitutum patrocinio sanctissimi patris nostri Bernardi, cùm sancta eius anima nexibus expedita mortalitatis non caritatis, corruptionis non afflictionis, necessitatis non voluntatis, liberiùs aures nunc appellet pijssimi conditoris pro necessitatibus populi sui. Non mihi contingat de gratia ipsius diffidere, de orationibus eius desperare. Nimio vobiscum loquendi tentus desiderio vix finem facio. Quem enim sine fine diligo, nunquam satis ei scribere, nũquam satis loqui valeo. Conuentus noster vester est populus, noster populus vester est, anima mea vestra est. Vtinam viderem vos antequam transiretis ad montes illos, vbi tot sunt, sicut audiuimus, pericula. Valete.

Deut. xxxii. 34.

EPIST. XVII.

Domino & patri carissimo Ioãni Episcopo S. Macloui, Frater Petrus Cellensis humilis abbas salutem.

17. NVllius ponderis esse in vera dilectione pomposa & vacua verba, nouit qui caritatis medullam vel semel degustauit. Vanum certè & abiicienda simulationis reputo, replicare quotidie elemẽta amoris, ex quo fideliter

& firmiter inhæserit radicibus cordis. Metuẽtis quoque aut diffidẽtis est, semel natos amores sermonibus velle renouare, quasi vetustas temporis soleat veros affectus antiquare. Nõ est imaginis Dei ab inceptis deficere. Non est virtutis vacillare, non est solij gloriæ Dei in diuersum se vertere. An non anima ad imaginem Dei, an non caritas virtus Dei? an non pura conscientia thronus Dei & sedes diuinæ maiestatis? Vt ergo filius, qui est imago patris, quæ creauit semel, semper gubernat & regit: vtque virtus Altissimi quæ operatur cõfirmat & perficit, ac denique incommutabiliter manet incommutabilis Dei sessio æternitatis: sic radicata caritas & fundata de corde puro & conscientia bona & fide non ficta ignorat occasum, corruptionem abominatur, mortẽ in æternum nõ gustat. Hæc interno coagulo suo coniunxit nostros adinuicem affectus. hæc inter nos mediatrix, vnico amore dulciter, fortiter, & sapiẽter animas nostras cõglutinauit. Hæc in me vestrum tenaciter amorem effudit, & ad vos non dissimiliter me ipsum totum diffundendo contulit. Ad vnicum itaque & specialem amicum singulari spe & vnica rogo accedat vestra sanctitas. Non diffidat suum esse, cuius veraciter affirmat se esse. Nisi autem iusta occasione inuenta ad nos veneritis, satis de integritate amoris nostri diminuetis. Valete.

EPIST. XVIII.

Domino & patri suo carissimo Ioanni Episcopo S. Macloui, Frater Petrus humilis abbas Cellensis quicquid est & potest.

10. MIramur plurimum tanto nos tempore insalutatos à vestra paternitate quasi neglectos fuisse. Non credimus ex negligentia, sed fortè ex ineuitabili occupationum vestrarum pondere sic oppressum siluisse. Clamamus tandem post vos. Volumus enim suscitare compassionem in vobis passionibus nostris. Neque enim superbè est ab amicis celandum fortè subrepens infortunium, nec contumaciter aut inuerecundè petendum necessarium suffragium. Præcauendum vtrũque, sed maximè alterum. Vitium vtrumque, sed alterum patienti grauius, alterum roganti ignobilius. Malum namque absconditum vrget acriùs, indecenter prolatum nocet apertiùs. Exoritur aliud à nobilitate naturæ, aliud à necessitatis propagine. Semper enim natura suis est contẽta limitibus: necessitas verò nullis reprimitur legibus. De ventre igitur necessitatis primogenita importunitas exorta, cùm sit molestissima, quia manus eius contra omnes, & manus omnium contra eam, amicorum nunquam fores cum tædio pulsare, nunquam aures debet aggrauare. Quamobrem propensata deliberatione apud meipsum decerno potiùs quantiscumq; malorum confodi iaculis, quàm quieta carorum silentia

interrumpere congestis clamoribus & lacrymis. Suggerere tamen eis, quorum fides certa, amicitia indubitata est, non recuso tam dolores nostros quàm necessitates, vt & satisfaciam propriȩ conscientiȩ propter compendiosam insinuationẽ, & non lædam amicum propter contemperatam inordinationem. Vtrumque siquidem suggerens operatur, & necessitatem nõ tacet, & amicitiæ leges retinet. Nam amicum vel non habet vel habere se non credit, qui fortunam suam quamcumque dubitat aperire, aut instat tanquam ab inuito aliquid extorquere. Amicus nempe tam omnium consiliorum dicitur esse conscius, quàm coadiutor in omnibus voluntarius. Nolo igitur aures vestras implere vastissimis querimoniis: quia stultum est verbis velle explicare, vbi videtur res fidem dictorum excedere. Hæc idcirco diximus, quia nobilis beati Aigulfi Ecclesia cum omnibus appendiciis suis prorsus ita combusta est, vt nihil præter libros & sanctorum reliquias ab incendio seruaretur. Præterea & domos quamplures in cineres redegit, vt sic appareat in oculis nostris tanquam gallina depilata, nec pennas habens quibus pullos suos protegat, nec cibos quibus alat. Non aliquid aliud exigimus à vobis, nisi compassionem, orationem, & consilium. Necesse est autem, qui non habet vbi caput reclinet, Aigulfum peregrinari apud amicos & vicinos, & rogare quod solebat rogatus & etiam non rogatus præbere. Si venerit ad partes vestras, suscipite

illum, tanquam illum. Nostis enim quis sit, & quo honore dignus sit. Ad Episcopum Carnotensem super hoc scribite, & ad alios quibus visum fuerit. Valete.

EPIST. XIX.

Domino & patri suo carissimo Ioanni Dei gratia Episcopo sancti Maclouij frater Petrus humilis abbas Cellensis quicquid est & potest.

19. VAlet Dominus meus? viuit ne? Vt credo, aut est alteratus Episcopus sancti Maclouij, aut alter à meo est substitutus. Si alter est, mirari, sed non dolere desino, tacuisse qui loqui non poterat. Nam surrexit nouus rex, qui non nouerat Ioseph. Si alteratus, nollem tantam fuisse alterationem, quæ pene accedit vsque ad alienationem. Alienum ab amico equidem est, posse dissimulare æquè & simulare. Non simulat amicus propter veritatem; non dissimulat, sed propter respirantem ardorem. Non simulat, quia sine adulatione: non dissimulat, quia efficacissimæ naturæ existens: sepulcrum reputat latibulum, & non apparere existimat nō esse. Non simulat, quia nescit: non dissimulat, quia non potest. Hoc ignorat, illud non potest. Quid enim non nouit sapientia? quid non potest caritas? Quodcūque est, scire nouit sapientia: quodcūque est posse, potest caritas. Non est scire, scire adulari: non posse, posse obliuisci. O amice & domine carissime! Obliuioni an negligentiæ

veſtræ obiiciam quòd abſtinuiſtis tam à viſitatione, quàm à ſalutatione amicorum veſtrorum vltra tempus & modum? Eſt ne obliuio? Si eſt, digna eſt morte, digna exilio, quæ diadema tulit de capite Epiſcopi, quæ de pectore rationale ſuſtulit. Obliuio delet & quod præcipuum eſt in honore, & quod fortiſſimum eſt in robore, id eſt, ſapientiã & memoriam. Rea ergo crimine tantæ maieſtatis capite plectatur, & non memoretur vltra. Negligẽtia quid? Non ſit diſſimilis in pœna, quæ præceſſit in culpa. Talis etenim ſoboles tali de matre naſcitur, ex negligentia ſcilicet obliuio. Doleo, pater, exceſſum memoriæ veſtræ iam per biennium ſuſpenſę, deceſſum quoque amicitiæ quatriduanæ multo tẽpore quaſi ſepultæ. Nuncium ſaltem ſuæ ſalutis, ſi viuit, mittere debuit amicitia, cuius naturæ eſt ſemper odiſſe abſentiam & appetere amicorum præſentiam. Fortè occupata eſt; ſed non eſt grata quæ ſemper eſt occupata. Manſio eſt, immo poſſeſſio, non occupatio, quæ iugiter retinet. Quis ergo ita præoccupauit, quinimmo poſſedit amicitiam, ne libertate, ne ingenuitate ſua vtens radios ſuos ad nos vſque expanderet ab annis prioribus? Súntne montes interiacentes? Eſt ne mare interiacens? Eſt ne chaos magnum firmatum inter nos & vos, vt hi qui volunt hinc tranſire non poſſint, neque inde huc tranſmeare? Sed caritas omnem altitudinem exuperat, ſed aquæ multæ non poſſunt extinguere caritatem: ſed non eſt qui ſe abſcondat à

calore eius, sed attingit vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. In Episcopo nostro, immo sancto & Dei famulo quis te, ô dilectio, debilitauit? quis obumbrauit? quis hebetauit? quis commutauit? In aliis quidem non ignoro superueniente iniquitate virtutem tuam debilitari, obliuione lucem tuam obumbrari, negligentia acumen tuum hebetari, totam substantiam posse odio commutari. Sed in sancto quæ iniquitas? in studioso quæ obliuio? in viro forti quæ negligentia? in pleno caritate quod odium? Si quãdo enim tepescit, si quando flaccescit, si quando hebescit in sancto caritas, ea quæ extrinsecùs sunt accusanda, non quæ intrinsecus. Obstacula enim opposita mentiuntur veritatem superpositæ lucis, caloris & aciei. Oppone gladio ancipiti durissimum ferrum vel lapidem, retrocedit vis impenetrabilis. Murum spissum oppone igni, tardius calefacit. Candelæ accensæ suppone modium, in luce non gaudebit. Non est proinde putandum non lucere candelam, non ardere ignem, non secare gladium, sed contrariis obstaculis imputandum. Sic sanctorum virtutes à radice sua non euanescunt, sed plerunque propter sabbatum Iudæorum conticescunt. Aromata enim sua interim & in secreto distillant & repensant, vt cùm dies oportunitatis illuxerit diluculo in effectũ desiderati operis prorumpant. Æquè tamen repensatur & desiderium ardens in otij quiete, & opus feruens in actione. Acceptat namque Deus opus propter af-

fectum, non affectum propter opus. Magnus, immo longus nobis est iste dies sabbati, cuius ferias non feriales vel solennes, sed ferales & olentes reputamus. Negligentia siquidem male olet, diligentia semper bene redolet. Iners Iudaizantium pigritia nō diligit sabbatum quia sanctum, sed quia otiosum. *Iesus vero stabat in die magno festiuitatis & clamabat, Si quis sitit, veniat ad me & bibat.* Ioan. VII. 37. Verè magnus est dies festiuitatis. Magnum habet clamorem caritatis. Iam non taceat caritas vestra, iam iam loquatur, immo veniat, & immo accurrat. Desiderat vos anima mea: desiderant vos amici vestri. Ostendite faciem vestram, sonet vox in auribus. Episcopos diuites multos habemus, pauperem Episcopum quærimus, qui non habeat vbi caput reclinet. Adhuc penes nos reclinatorium non aureum, sed luteum, in quo aliquādo quieuistis habemus. Et de his hactenus.

EPIST. XX.

Domino suo & patri carissimo Ioanni Episcopo sancti Maclouij, frater Petrus Cellensis qualiscumque minister salutem quæ est in Christo Iesu.

SPes quæ differtur affligit animam. Verus amor in patientia sui desiderij quandoque non irascitur commendabiliter superari. Nihil enim pene aliud est in vita hominum, quod quadam arte mitigari non possit. Spes 20.

itaque aduentus vestri nuntiati quanto vberiùs amicum lætificauit, tãto ampliùs ex mora dilationis hactenus affligit. Æstuat siquidem animus in reuolutione fortuitorum casuum, nunc hoc, nunc illud reformidãs contrarium subitò accidisse. Quid plura? Cogitatio præterit, & cogitatio aduenit: morarum verò dubitatio nec ad punctum animo recedit. Alia inquit, iam iam venit; alia, fortè non valet. Ista incommoda temporis replicat, illa intolerabile negotiorum pondus anxia suspirat. Ecce quanta caligo, quanta suspitionum tumultuatio. Vbi veritas? cuiusnam supradictarum cogitationum verior sententia? An forsan error est, vbi latet quod verum est, & non sententia? Sed adhuc sub iudice lis est. Ex multis enim ambiguitatibus, aut vix, aut nunquam certum aliquid sine doctoris demonstratione elicitur. Renunciate ergo amicis diuinæ circa vos miserationis operam; vt omnimodè soluto dubitationis vinculo, indubitãter aut viam sinistram compassionis, aut dexteram apprehendamus congratulationis. Satis enim iniuriosè deturpatur nobilis animus, si se non præparat mutuis obuiare beneficiis saltem æquis passibus. Turpe etiam æstimo, non omnimodo cauere superari beneficio. Vnicum quid & singulare natura, siue creator naturæ, tanquam speciale priuilegium imagini suæ hoc impressit, quatinus commodius & præstantius haberet stricta æquitatis ratione dare quàm accipere. Hanc vobis formam nec rubigo exi-

lij, nec paupertatis tinea excussit. Ex hac prodiit, quòd magna pro paruis, pro vilibus cariora magnificè rependistis: quinimmo solenne donum absque præcedentis comparatione obsequij misistis. Species quidem doni cariùs æstimanda: sed affectio donatoris potius incomparabiliter est compensanda. Quicquid namque aliud datur, in comparatione sublimis animi vilipenditur. Valete.

EPIST. XXI.

Domino & patri suo carissimo Theobaldo Parisiensi Episcopo frater Petrus Cellensis humillimus salutem.

QVi transuadari non potest fluuius occursantium causarum, tam ab executione mandati vestri me inhibet, quàm ab impletione desiderij nostri. Sermones enim de aduentu Redemptoris vt componerem vobis, in mandato acceperam: sed malitiæ sollicitudinis suæ etiam raritatem lucis dies præsens adiunxit. Breues enim sunt dies isti ad lucendum, grandes & graues ad occupandum: ita vt non sufficiat diei malitia sua. Nouit prudentia vestra, non concurrere quietem contemplationis & distensionem mentis per occupationes sæculi. Coangustatum est pallium, vtrumque operire, immo vtrumque operari non valet. Quamuis enim in fronte duos quis habeat oculos, tamen ab vno eos officio diiiüngere non valet, 21.

vt altero cœlum, altero contueatur terram: quantominus vnam rationis & ingenij aciem ſimul ad tam diuerſa porrigere poterit, vt eadem mente cæleſtium myſterialiter & terrenorum cauſas diſcutiat? Sic domine, ſic pater cariſſime, ſaltem niſi clauſero, ne dicam ſi eruero oculum, qui me ſcandalizat (ſcandalum enim eſt mundus quærẽtibus DOMINUM) reuelata facie gloriam Domini, ſiue faciem MOYſi ſplendidam non contemplabor. Quale verò aut quàm credibile eſt eius teſtimoniũ, qui nec viſa, nec audita loquitur? Immo refellendus & repellendus tanquam ſomnia narrans, qui cæcus & manu temptans ſicut talpa, non de ſcripturarum contemplatione aſſerit quæ dicit, ſed idola cogitationum & phantaſmatum ſuorum in templo Dei audet
Num. XXIII. 21. ſtatuere. *Non eſt*, inquit propheta, *idolum in Iſraël.* quia qui in lege DOMINI die ac nocte meditatur, & legis veſtigia ſtricto pede obſeruat, non diuinationes cordis, ſed mentem legis quando ſcribit interpretatur. Hæc ad excuſandam non meam inertiam, ſed oppreſſam miſeriam prælibauerim. De his quæ circa me ſunt credere Magiſtro debetis. Ipſe verò narrabit de commotione iræ Comitis, quam nobis ſuſcitauit latro ille potius Barrabas quàm abbas, ſiue de aliis. Tres ſermones de aduentu Domini, & vnum de natiuitate orditus ſum vobis. Valete.

EPIST.

EPIST. XXII.

Domino & patri suo carissimo Alano Antisiodorensi Episcopo frater Petrus indignus abbas Cellensis salutem.

VErum est quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Scio, nec de ignorantia excusor. Ambigo tamen, virtus pietatis in vna eademque causa cum affectu carnis concurrens vtrum æquè ponderet vel præponderet ad meritum. Sine merito namque est sola carnis affectio. aliquando tamen cùm exuberat, oneratur merito, sed vtique malo. Sequax denique cùm fuerit pietatis, honoratur merito, sed bono. Vbi autem præuia, tunc in ambiguum replicatur sententia. Semitas cordis mei ad plenum inuestigare obstante varietatum caligine nequeo, quantominus apprehendere? Sic adstans turba phantasmatum cordis mei audit in interioribus, sic refert foris sensibus rem vt est exquirentibus. Adquid hæc quasi parabola, vel potius ænigma? vt his qui foris sunt, & de his quæ intus sunt iudicant, satisfaciam: neptis nostræ causam non affectu solo carnis me fouere, sed in spiritu veræ pietatis & iustitiæ. Absit à sēsu meo, immo à vestro, propter carnalem supradictæ neptis copulam, meam æternis condemnare ignibus animam. Quod procul dubio facerem, si matrimonium illegitimum defenderem. O Domine, & semper pater, quando 22.

autem volueritis, amice cariſſime, quâ aſcendit ſpiritus ille infidelitatis ad ſanctam animæ religioſæ ſedem, vt fidem duobus inhoneſtiſſimæ vitæ & famæ haberetis, & de amici expreſſa vobis veritate hæſitaretis? quæ ſpes amicitiæ in me potuit ſubſiſtere, cùm mihi non crederetis, & contra me teſtes falſiſſimos reciperetis? Planè contra veritatem, quam retinere me iam in aure perſuaſeram, eorum recepiſtis verbum, certè qui pro vino venderent iuſtum, & pro buccella venderent ſi haberent primogenita? Sic læſiſtis amicum? Sed dicitis, Non eſt amicus, qui obſtitit in via veritatis. Planè, inquam; ita eſt vt dicitis. Sed vbi eſt veritas? In numero? Plures enim fuerunt. In ebrioſis & impudicis? Tales ſiquidem ſunt in conductis gratia, pretio, & timore. Ita eſſe, & ſi modò non affirmo, ſaltem præſumptione maxima in hoc credere attrahor. Peſſimus inimicus & aduerſarius eſt nepti & marito eius auunculus, qui equitaturis ſuis & ſumptibus fortè illum deduxit. Archiepiſcopus abbati, vt Canonicos mitteret ſcripſit: rebelles & inobedientes ſerò præcedenti abbati ad tempus reconciliauit, donec fieret iniquitas. Eſt ne hîc veritas, vel ſaltem ſpecies veritatis? Fitne tædioſa vobis hæc noſtra relatio? Certè vt ſaluo gratiæ veſtræ reſiduo dicam, tædioſiùs in ſententiam proceſſiſtis. Dilationem cur negaſtis? Quæ lex, quis canon hoc docuit, vt vel vna dilatio in hoc articulo negaretur?

Ne dicatis, quòd eam habuerim: quia ante à vobis nec petij, nec impetraui. Prolati namque in iudicio veſtro, ita vt ſupputatio matrimonij fieret, nunquam fuerant. Exceſſiſtis, domine, exceſſiſtis. Preſumptuoſus nimirum in hoc videor, quòd ſic ad vnguem Epiſcopum abbas, dominum ſeruus de viis ſuis redarguere, immo ab eo ei illatas iniurias referre præſumo. Non facerem hoc, niſi auroram reſurgentis amicitiæ per conceſſam & recognitam in literis veſtris culpam aſpicerem. Nunquam petenti venia denegauda, nunquam pœnitenti culpa imputanda. Satis eſt. Mittite gladium in vaginam. Valete.

EPIST. XXIII.

Domino & patri ſuo cariſſimo Eſkilo Lundenſi Archiepiſcopo frater Petrus Cellenſis abbas omne bonum à domino Deo.

DE ſuperabnndanti bonorum cæleſtium 23.
gratia eatenus tam vultus quàm manus veſtræ reſudant, vt niſi verecundia his temporibus ab humana regione ſe ſubduxiſſet, ſuffunderentur maximo rubore noti & amici veſtri in benedictionũ veſtrarum largitione. Equidem malim dicere in dando vos pluere quàm ſeminare. Nam qui ſeminat primùm in ſpe percipiendi fructus ſeminat, deinde non

fundit, sed spargit. Postremo non nisi cultæ terræ semen suum credit. Horum nihil imitatur pluuia: sed seipsam vt sic dicam perdit in terræ visceribus, vt postea resurgens cum maxima frugum prole afferat fructum tricesimum, sexagesimum, & centesimum. Aliud rursum caritatis indicium in pluuia reperio: quia sine delectu rigat fæcunda & infæcunda, fertilem agrum & sterilem, granum electum & germen reprobum. Est ne virtutis, an vitij, hæc bonitatis & beneficiorum prodigalitas? Sed hoc Dei, nec aliud in eo inuenitur vitium, nisi quòd benignus ad ingratum, largus ad auarum, pius ad impium existit. Ista sua vitia comparant mansuetissimo innumera conuicia. Aliquando moti sunt pedes nostri mitissimi Dauid, quia eruperat pluuia mansuetissimi Dei super malos & iniustos, ita vt diceret, *sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas.* Exciderat à mente quod in libro Sapientiæ dicitur. *Tu autem Deus noster suauis & verus es & sapiens, patiens & in misericordia disponens omnia. Etenim si peccauerimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam. Et si non peccauerimus, scimus quoniam apud te sumus computati.* Ecce cuius imitator reprehenditur, qui de bonitate, siue largitate redarguitur. An non Ecclesiastes in concione sua proprio decreto & sententia, hoc malum æstimat sub sole, vt cui dedit Deus diuitias & substantiam & honorem, non habeat in eis potestatem, sed extraneus illas rapiat? Ad quid hæc vobis verborum conge-

Psal. LXXII. 13.

Sap. XV. 1.

Eccles. VI.

ries? Vt ignis perpetuus de sãcto altari cordis vestri non deficiat: sed hac congerie magis ac magis cõualescat, donec holocaustũ vestrum pingue in nebula in qua habitat Deus suscipiatur, & à cineribus omnium superfluitatum facies altaris eiusdem expietur. Ostiolum per quod aditus ad sancta sanctornm patet, de lignis est oliuarum; quia procul dubio iuxta sacræ fidei tenorem non ei negabitur sanctorũ ingressus, qui ab operib. misericordiæ non fuerit alienus. Suppresso pudore in auribus domini mei id persuaserim, non mea tamen præsumptione, sed alterius persuasione. Nequaquam tamen difficilis ad persuadendum extiti, faciei vestræ, sermonis, & totius gestus insignia penes me retinens: nec me in humilitate similem reperisse de filiis hominum coniiciens. Non igitur ei scribere vereor, quem nisi malis & superbis verendum non reor. Et de his hactenus. Ceterum culpari non debet seruus de contemptu mandati, cuius mens & voluntas nulla negligentia reuocatur ab impletione voluntatis domini. Ex vestra dignatione in mandato ab anno pręterito accepi, quatenus Carthusienses fratres expeterem, & de maturando negotio vestro eos commonefacerem. Erat autem negotium, sicut scitis, quatinus ad vos mitteretur frater Rogerius, ad locum ordini illorum in partibus vestris perquirendum & præparandum. Disposuerat namque in animo vestro plena & perfecta caritatis effusio noua seminaria de omni genere sacro-

rum ordinum ſeminare prouinciam vobis à Deo commiſſam, vt exinde fructus, qui permanent in æternum, ſuſciperetis; & manipulos iuſtitiæ de laboribus eorum ad æterna tabernacula reportaretis. Iam non ſolùm in herbam, ſed in ſpicas Ciſtercienſis ſiue Clareuallis ordo ibi multiplicatione fratrum excreuit: nihilominus & religio Præmonſtratenſis. Quia igitur guſtauit & vidit prudentia veſtra, quòd bona ſit negotiatio iſta, ad vlteriora manum porrexiſtis, & de illo ordine, qui quaſi Cherubin, ſiue Seraphin, immediatè reſidenti agno, qui habet occulos ſeptem & cornua ſeptem, in throno gratiæ accedunt, gazas veſtras exornare voluiſtis. Ecce factum eſt vt imperaſtis. Adquieuit ſanctus Carthuſienſium fratrum conuentus iuſtis petitionibus veſtris. Equidem res impetrata difficilis, ſed quis vobis negaret, quod fortè ſpiritus Sanctus in ſancto templo ſuo ſuggerebat? Certè nec illi, nec nos diffidimus, ſeruum ſuum fideliſſimum & amicum Domini vos poſſidere, cuius famam & opera tam præclariſſima reclamat mundus. Quod cœpiſtis tam ſanctè, tam auidè, tamque quodammodo intemperanter præ deſiderio animæ, ſic effectui mancipate, vt melior ſit finis orationis, quàm principium. Valete.

EPIST. XXIV.

Domino & patri suo carissimo Henrico Dei gratia Episcopo Beluacensi, Frater Cellensis abbas salutem.

PLus satis egena est beneficiorum recordatio, cuius titulus non inscribitur saltem verbotenùs gratiarum actio. Proinde stylo ferreo in vngue adamantino profundæ memoriæ mandaui manipulos liberalitatis vestræ, vt nulla capitis vertigine vacillare, nullo temporalis reuolutionis diluuio absorberi, nnlla denique obliuionis rubigine valeant obfuscari. Clarum, nouum, & recens penes me retineo semper beneficium acceptum. Quo animo gratiosus cùm acciperem ferebar in dati & dantis deuotionem, eo in illa senescentis gloriæ defæcatione mutato, robustiùs præparor ad obsequium, veriùs eliquesco in amorem benefactoris totum animi balsamum. Superaccessit dono vestro vultus hilaris, animus gratus, modus honestus. Et manus quidem larga in beneficium totam se expandit, sed voluntas in circunstantiis doni se supermensurauit. Quid enim fuit conuocare diocesaneos abbates & priores? Quid iterum indicij amoris expressit tam benigna personæ & negotij nostri commendatio? quis non est admiratus tam despectam personam à fratre regis sic honorari? ab 24.

Epiſcopo Beluacenſi ſic amplecti ? à tanto homine tantillum monachum ſic nominari? Non ſuſtinui quæ de me ſupra efferebantur, præ ruboris verecundia : immo pro veritatis conſcientia, quæ admonebat me non eſſe illum de quo talia dicebantur, fugi, receſſi, ſed non longè, quia maiora pati cogebar inſtanti neceſſitate. Neceſſitate reuera pallium erubeſcentiæ reieci, cùm amicorum fores vt acciperem intraui. Certè accepi à multis multa, ſed à nullo tanta, quanta à domino meo. Vicit notos, vicit alios amicos, vicit omnes vicinos & ſumma doni, & modus donandi. Non ſum locutus, ſed quia veni, optimè receſſi locatus. Non enim beneficium rogando, ſed veniendo conſecutus ſum. Præuenit ſpondens lingua rogantis linguam. Pepercit regia nobilitas teneritudini frontis citò ſe in ruborem verecundiæ conſpergentis. Hæc omnia beneficia tua, domine, ſignata ſunt in theſauris meis. Quid ergo retribuam domino meo pro omnibus his quæ mihi tribuit ? meipſum ſine dubio, non contra legem me liberum in ſeruitutem diſtrahendo, ſed ſeruum amicitiæ tuæ in libertatem vendicando. Potius enim libertate iſta gaudeo, ſi ſeruus tuus ſum munere amicali, quàm libertate qua ſum alienus ab officio ſeruiendi tibi. Valete.

EPIST. XXV.

Domino & patri carissimo Balduino Dei gratia Nouiomensi Episcopo, Frater Petrus abbas Cellensis non auferre sal fœderis Dei sui ab omni sacrificio.

SCriptum est, *honor regis iudicium diligit.* Angeli autem Dei in cœlo sicut sunt ministri diuinę voluntatis, vt fiat sicut in cœlo & in terra, sic æquissimi moderatores sunt diuini honoris, vt vtrumque pedem regis sui, misericordiæ scilicet & iustitiæ, sic vestiant cum digno honore, ne altero neglecto vocetur palatium eorum domus discalciati. Iam pene in terra nostra conqueritur iustitia aduersus misericordiam, dum agrum iustitiæ nemo velit excolerę, neque pondus diei & æstus pro conuentione denarii diurni portare. Confluunt autem glomęratim viri diuitiarum & delitiarum ad amœna prata misericordiæ, & nō verè, abscondentes manum sub ascella, & folia ficus suæ turpitudini consuentes, & consulentes, dicentesque, pax, pax, & non est pax. Hæc domine & pater carissime, non ex supercilio Pharisæorum, sed suauitate litterarum vestrarum dulciter commonitus rescripserim vobis. Valete.

25. Psal. XCVIII. 3.

EPIST. XXVI.

Domino & patri carissimo Henrico Dei gratia Beluacensi Episcopo Frater Petrus Cellensis abbas zelo zelari pro domo Dei Israel.

26. HActenus in palæstra prælium ignaue vires non deposcebat egregias Satis fidum erat equitare sine lorica, sine lancea, sine gladio. Sed nunc qui habet gladium tollat similiter & loricam. Ecce tempus, ecce dies, ecce causa, vbi fortissimi Israël gladio accingi debent super femur potentissimè. Nam ecce Philistiim, qui secundum carnem in baculo arundineo ambulant, de foueis occultæ malignitatis erumpentes, castra innumerabilia, castra fortia, castra fulgurantia posuerunt. Octauianus princeps est militiæ, ne dicam malitiæ huius: qui sine Deo, vt dicitur, pro Deo vult regnare. Ecce ipse non velum templi, sed tunicam Christi, non saccum mortalitatis, sed soccum maiestatis in Christo & Ecclesia iterum rescindere nititur. Hoc abominabilius reputat vnitas Catholicæ fidei, quàm perfossionem lateris, pedum confixionem & manuũ Christi. De perfossione namque redemptio, de confixione comparata est nostra liberatio. Sed quid de scissione, de diuisione, de schismate, nisi anathematis vibratio, animarũ damnatio, morum deprauatio? Ecce aqua contradictionis, vbi iurgati sunt filii Israël.

Tu vero, domine mi, quid? Sta cum Iosue, immo cum Iesu euaginato gladio, dic omni transeunti, *Noster es, an aduersariorum*? Habes Alexandrum, immo Petrum, aut potius Christum, qui habet ministros Petrum, & Alexandrum. Quis timere poterit cum Alexandro potentissimo? quis vacillare cum Petro supra petram fundato? quis non superabit cum Christo, cui data est omnis potestas in cælo & in terra? Noui in te regiam animositatem, noui contra inflexam iniustitiam inflexibilem ceruicem: noui ardorem zeli. Age ergo pro dignitate officii, pro sublimitate natiui sanguinis, pro religione ordinis, pro debito Christianæ professionis, quod debes & potes. Multum enim debes; nihilominus & plurimum potes. Satis dictum est sapienti. Sanum & incolumem te custodiat manus dexteræ Dei. Vale. Io. V. 13

EPIST. XXVII.

Domino & amico suo carissimo Thomæ Cancellario regis Angliæ Frater Petrus humilis abbas Cellensis se & sua.

QVem fortuna non extollit prospera, magis pro humilitate quàm pro sublimitate est admirandus. Gloria in vobis cum prosperitate, vt accepi ab his qui viderunt & nouerunt, ambitiosiùs quàm contentiosiùs contendit: nec confundit aliquando superata, nec vnquam insolescit de victoria. Cedit gloria 27.

prosperitati, sed gloriosè, sed prosperè. Quælibet obtineat, humilitatem ceu moderationem non amputat. Gloria accedit, sed non superba: prosperitas venit, sed non effusa. Inde est quòd de nube tantæ sublimitatis ad latibulum nostræ paupertatis misistis, quia venire non potuistis. Rogastis de familiaritate & amicitia. quod rogastis, si admitteretis, admirationi procul dubio habēdum esset, pro inequali rogantis & rogati fortuna. Quæ enim proportionalitatis habitudo inter abbatem Cellensem & Cancellarium regis Angliæ? Pene non est comparatio, vbi non est existimationis adaptatio. Secundum post regem in quatuor regnis quis te ignorat? Primum in miserijs fratrum nostrorum quis me non reputat? Dicā de compendio, quia quantum de vobis excellentiora, tanto de me sentio & scio viliora. Nullo igitur modo ad ingressum amicitiæ manum porrigo: sed si vel de grege accidentalium amicorum fuero, bene mecum fecisse dignationem vestram æstimabo. Primitias autem illas non mitto, quia ampliorem gratiam facere propero. Non habebam sermones illos magistri G. sed quæro, & statim scriptorem cum omni instantia huic operi ad opus vestrum designo. Valete.

PETRI ABBATIS CELLENSIS

EPISTOLARVM LIBER II. II.

EPISTOLA I.

Domino & patri ſuo cariſsimo Petro Dei gratia venerabili Cluniacenſium abbati, Frater Petrus humilis Cellenſis abbas ſeipſum.

IGniculum ſcintillantis in me 28.
ſpiritus veſtri cineres noſtri tenaciter euaporant, & carbones Seraphin nunquam extinguendos aſsidua meditatione renouant. Tetigiſtis, fateor, in me non labia oris, ſed venas cordis. Aculeus ſiquidem collocutionis inter nos habitæ noſtras interiores medullas perforauit, ac in conſideratione ſui omnia animæ interiora coegit. Reuera ſermo ille efficax fuit ad torpentis animæ excitationem, ad vitę hu-

ius momentaneæ inſpectionem, ad regularis professionis obſeruationem, ad angelicæ puritatis æmulationem, ad ſummæ & ineffabilis Trinitatis expeditam contemplationem. Viuus, quia de vera vita: purus, quia de puritate ſumma: verus, quia de veritate æterna. Non parcit malis, ſed placet bonis: remordet vitia, virtutes ſuadet. Adducit in lucem obſcura: tanquam ſpeculum perlucidum vultus proſpicientium renuntiat. Fateor, in huius contuitu rugas meas inſpexi, & quod in interiori homine pulcrum prius æſtimaueram, deforme reperi. In lucerna iſta accenſa domum euerti, & in peculio multo minus quàm computaueram accepi. Marcidum inueni quod floridum credidi. Et quid plura? Fœtores niduli mei vix fero, quia ibi reptilia, quorum non eſt numerus aſpicio. Vrticarum ibi punctiones, ſpinarum compunctiones, veprium cõplicationes, & tam paliuri ſollicitudinum, quàm cardui affectionum non parcentes exuſtiones. Quid namque peccatum, quid pœna peccati, niſi ſtimuli mortis animam cruentantes, lacerantes, & dilaniantes? Miſera miſeriis ſuis depaſcitur anima, *Mors*, inquit Pſalmiſta, *depaſcet eos*. Vnde Eſaias. *Dilatauit*, inquit, *infernus animam ſuam abſque vllo termino, quia non habuit populus ſcientiam*. Nimium, nimiumque certè ſe infernus dilatat, cùm etiam quoſdam in corpore viuentes gehennalibus conſcientiis iam iam exruciat. Sed vſque ad oſtium, ceu hoſtiam crucis, & non vltra, cruciatus iſti per-

Pſal. XLVIII. 14.
Eſa. V. 14.

tingunt. Cetus namque iſte,qui etiam Ionam deuorat,omnia rapit,vniuerſa deuaſtat:in gutture & ventre malitiæ ſuæ quicquid extra arcam inuenerit includit. At quàm feliciùs & quàm iocundius anima capientem ſe caperet, deuorantem ſe abſorberet, perſequentem ſe triumpharet? Draco enim ſic illuderetur, ſic denique mors interficeretur, ſic anima liberaretur. Vtinam ſic ſe vindicaret anima de aduerſario ſuo, immo vtinam infernales ſic abſorberet in præſenti miſerias, vt nullas in craſtinum futuri iudicij dimitteret pœnarum reliquias! Vtinam,inquã,reliquias ſaluationis,quæ diem feſtum agent,potius expectaret anima mea, quàm reliquias fęcis,quæ ſubſidunt in calice, qui eſt in manu domini vini meri plenus mixto! Reliquias prãdiorum tuorum,domine Ieſu,ſuſpiro. Vẽter meus abſque ſpiraculo en totum ſe expandit, & de micis ſiue reliquijs tuis repleri appetit. Quæro etiam vinum, quæro & veſtimentum. Opto quoque à ſanguine peccati,ſanguine tuo mũdari. opto lineis tuis,Ieſu,veſtiri,quibus in ſacris viſceribus virgineis inſignitus ad offerendas preces & munera pro nobis proceſſiſti. Hanc ſacroſanctam in ſancto cœnæ conuiuio exuiſti, in cruce conſcidiſti, in reſurrectione innouatam reſumpſiſti, in aſcenſione vultibus paternis in propitiationem noſtram repræſentaſti. Laua me à ſordibus, ſana à doloribus, mundator filiorum Leui, reparator filiorum Dei.

Quòd si manum iam glorificatam clementissimè ad tam vlcerosa officia inclinare, propter defluentes ægroti assiduas rheumatizationes refugis: habes aliam inferiorem manũ, sed bene doctam, sed satis gratiosam, sed similem nobis passibilem, cui si dederis, immo si iusseris, facilè curationes animarum nobis propinabit. Cluniacensem tuum loquor, cui dedisti in corde sapientiam, in ore facundiam, in sermone gratiam, in vultu auctoritatem, in operatione virtutem, in intellectu subtilitatem. Dedisti ei & licentiam, vt secundum cor tuum operetur, & laborantium officinas ingressus manibus tuis confectam medicinam pro cuiusque valetudine dispenset fideliter, & minimum gratiæ pro gratia operæ dispensationis reportet. Grauaris quidem, domine carissime & pater, in hac administratione tantæ multitudinis, tam spatiosis decursibus, vt modò ad cœlorum fines curribus igneis amore auido contendas: modò ad terræ inferiora & partes vltimas sollicitudine populi proni in culturam vituli comedentis fœnum resilias: modò tam procul, modò tam prope, modò supra nubes, modo iuxta Goel etiam infra ciues, modò supra spiritum, modò infra teipsum cogaris te leuare & deponere. Laboras si non amas: laboras, sed si fructum non videas: laboras, sed si finem non speras: laboras, sed si retributionem non consideras. Et de fine quidem scriptum est, *quia ecce finis venit, venit finis.* Denique appensum est in statera laboris tempus, & inuentum est minus habens, quàm

Ezech. VII. 2.

retri-

retributionis denarius. Non in dies & annos producitur labor, quia in modico, & in breui fiet laborum retributio. Iterum de fructu videndum est, quia fructus tuus, fructus sublimis est, fructus lucis, fructus benedictionum domini, fructus innumerabilis. Dinumera stellas cœli, dinumera arenam maris, & dinumerare poteris fructum horti domini, scilicet Ecclesiæ Cluniacensis. Quid dicam de dilectione? An non amas, pater amantissime, dilectum ex dilecto vulneratum caritate in ligno? Noui, noui ego, nouit & Angelus tuus dilectionem tuam, flammescentem in Deum fortiter, recalescentem in proximum non mediocriter. Denique pius & largus remunerator non solùm operum, sed & affectionum, ante faciem tuam Christus Iesus accinctus plena manu percurrit, in latere claro vultu concurrit, & post tergum extenso brachio succurrit. Præcurrit vt peruius, concurrit vt socius, succurrit vt medicus. Præcurrit vt imiteris, concurrit ne lasseris, succurrit ne labores. Precurrit prædestinatione, concurrit vocatione, succurrit iustificatione. Iacob in vtero matris præuium habuit, cùm non ex operibus, sed ex vocante dictum est, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Rom. IX. 13. Angelica quoque natura in confirmatione suæ stabilitatis cōcurrentem gratiam habuit. Saulo in languore suæ infidelitatis nonne gratia de cœlo succurrit? Post hunc currens non deficies: cum isto vadens ad omnia sufficies: huic toto totus innixus omnia te posse non desperes. *Omnia, in-*

quit Apostolus, *possum in eo qui me confortat.* Pennis quidem paternæ, necnon & maternæ generationis reuolat iste filius Dei, & præuolat ad sinus paternos: sed tamen gressum retardat, sustinens lassos. Itineris quoque duriora & asperiora sibi nõ ignarus, sed benignus secernit. Non enim est dolor, sicut dolor eius, & nobis planiores semitas, lapides de via tollẽs, proponit. Vnde ait: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Quasi guerræ vestræ & debiti pœnalis discrimina persolui, & pacis integræ remedia indulsi. Partẽ, inquam, suam meliorem, non molliorem fecit, quia simul molliorem & meliorem in mundo, vbi pressuram promittit, neminem posse habere docuit. Volo quidem ego meliorem, sed ex gratia eligo sępè molliorem, sed ex humanitatis natura. Non sic verò, non sic legit Deus. Diuisit enim aliter. Seorsum, sed sursum posuit meliorem. Homines autem tanquam molliores, infirmiores, ceu inferiores, adhuc limum plasmationis præ oculis habentes, molliora & dulciora, non meliora & duriora appetũt. Optioni siquidem nostræ relinquitur, vtrum accipiamus meliora, sed duriora; an molliora, sed deteriora. Video autem humanitatem meam frequenter & diu in hoc discrimine vacillare. Modò enim tentat & attrectat durum propositum, quia meliùs; modò relabitur ad molle, quia delectabilius. In istius contractu placet emptio, sed displicet conditio: in alterius contractu facilis conditio, sed vilis emptio. O anceps, ô dubia negotiatio! Superflua carnis

Philip. IV. 13.

Ioan. XIV. 27.

equidem delectatio non vsque quaque est omni homini odiosa, sed multum quæsita, multum appetita, multumque à multis amplexata. Sed quousque? Modica est, transitoria est, etiam cùm esse videtur, nō est. Seipsam consumit; seipsam destruit, in se crudeliter sæuit. Acerbius tamen damnum quod naturam lædit, quàm quòd seipsam interimit. Intrat huiusmodi delectatio, & natura fugit. Rerum omnium domina ancillam istam velut pestem refugit, velut mortem euitat, velut infernum cauet. Nunquam enim aut rarò in vna sede morantur, vix aut nunquam operantur. Semper namque alia est operatio necessitatis, quæ & naturæ, alia superfluæ delectationis. Verbi gratia, cùm sepelitur aliquis vino, cibo vsque ad nauseam ingurgitatur, eneruatur luxuria, nonne hinc luget natura? nonne ęgrotat? nonne grauiter laborat? Citiùs procul dubio deserit hunc flos ætatis, & morbi, siue mortis intempestiuæ accersiuntur nūtij. Hæc tamen opera carnis esse, siue superfluę delectationis quis ignorat? Natura verò his gaudet abstinere, & vt ait Seneca, paucis contenta est. Et ratione quidem ista regitur, illa verò abusione. Illa in veritate ambulat: monstri verò huius facies blanda vt decipiat, sed in posterioribus circumfert aculeum scorpionis, vt perimat. Mentum simplicium apprehendit, sed inguina ferit. Cohors & Tribunus Synagogæ peccantium huius principatum sibi assumit in caput & regem, & respuit super mulam regis verum Salomonem. O

peccatum! ô iniquitas! Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius. non sileat saltem more vestro spiritus iusti Nathan, non sinat fieri tantum nefas in Israel Dei. Sceptrum namque regni superflua carnis delectatione obtinente, quæ pax super Israel? immo, quæ iura non subuertuntur? quæ leges non obliterantur? quæ ratio non exulatur? quæ virtus non confunditur? quæ boni species non suffocatur? quod genus erroris non extollitur supra omne quod dicitur dominus, aut quod colitur? Hæc radix est peccati. totius honestatis tinea, fouea vitiorum, puteus dæmonum, vorago animarum. Recludite, obsecro, recludite feram istam pessimam, quæ deuorat Ioseph nostrum, vel potius filios Iacob & Ioseph. Certè nimium efferatur, & rupto propositi ac religionis repagulo vsque ad sancta sanctorum Cluniacensis ordinis imperij sui fines propagare conatur. Vbi enim sine licentia comeduntur carnes, nonne Adæ præuaricatio renouatur? nonne voti & sanctæ institutionis paradisus violatur? Nonne legitur,
Deut. xxxii. 42. quia *Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes*? Sanctitatis opprobrium, religionis abominatio est, non quidem carnes edere, sed cum sanguine inobedientiæ. Vnde à sanguine & suffocatis iubet lex abstinere. A suffocatis non abstinet, qui furtim edere non timet. Periculo namque prælatorum fiunt transgressiones commissorum. Vasorum custodes sacrorum puniuntur, cùm negligentiâ sua de templo domini asportan

tur,& vſque ad manus concubinarum regis Babylonis humiliantur. Sapientiorem me non doceo, ſanctiorem non inſtruo, feruentiorem non excito, ſtudioſiorem non prouoco, ſed timores meos manifeſto, ſed dolores aperio, ſed conſilium quæro, ſed euadendi ſemitam interrogo. Audio principes populi ſuſpenſos in patibulis,& affixos contra ſolem propter peccata populi, & ſomno vacare valeo? Dicentem Iacob ad Laban in ſummo articulo iudicii lego, *Oues tuæ & capræ ſteriles non fuerunt. Arietes gregis tui non comedi, nec captam à beſtia oſtendi tibi. ego damnum omne reſtituebam: quicquid furto peribat à me exigebas. die noctuque æſtu vrebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis. ſic per viginti annos in domo tua ſeruiui tibi.* Hæc, inquam, lego,& non inconſolabiliter inertiam meam lugeo? Vbi namque oues curæ meæ? vbi capræ non ſteriles? Qui enim à pueritia ſua in clauſtris regulariter eruditi ſunt, & tunicam vitæ atque conuerſationis ſuæ immaculatam ſeruauerunt, oues domini ſunt. Qui de ſæculo fœtorem luxuriæ,fugientes pœnitentiæ habitum ſumunt, capræ domini nihilominus ſunt. Sed vbi Iacob, vbi abbas tam ſedulus exhortator, tam feruidus redargutor, tam cautus prouiſor, tam beneuolus perſuaſor, tam contra rabiem luporum potens, tam contra morborum peſtilentiam ſapiens, tam ad aeris intemperiem patiens, tam ad latronum inſidias prudens, tàm fidelis in com-

Gen. xxxi. 38.

misso, tam vigil in euitando damno, tam perseuerans in incepto seruitio? Damna domini mei video, sed quomodo resarciam ignoro. Esset quidem iusta recompensatio, si numero numerum æquarem, si pretium par pari pretio restituerem. Nunc verò cùm non sit mihi nisi vna anima, si perierint per culpam meam tres aut quatuor, quid faciam? Anne triplicatam vel quadruplicatam pœnam persoluam? Quod si quoquo modo pœnam istam pati possem, centuplicatam fortè qua patientia sustinerem? Ista attendens miror me non mirari, expauesco me non expauescere. Certè non est somnus simplex: sopor aut lethargia est, que me tenet. Obsecro mittite antidotum.

EPIST. II.

Domino & patri suo carissimo Hugoni Dei gratia Cluniacensi abbati, Frater Petrus humilis Cellensis abbas seipsum cum deuotione.

29. SErenior post nubila dies succedit: dulcedo crescit ex amaritudine præcedenti: ruina statum amplius commendat. Sic in auditu commotionis magnæ, quæ in Cluniacensi electione facta est, non parum concussa sunt viscera nostra, sed rursum in concordia lætata est anima nostra. Ab occasu enim sancti patris nostri prædecessoris vestri, eatenus

tanquam parturiens erat, donec reciperet virum alium, qui consolaretur eam ab operibus suis. In dolore suspirabat. sed ecce iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia & libertatem recepit, & vnum de filijs vteri sui cum principibus populi sui collocauit. Filij alieni mentiti sunt ei, & claudicauerunt à semitis suis: quia non ex ore domini, sed ex propria vsurpatione & consilio Achitofel regnare attentabant. Odiosa nimirum præsumptio. Cluniacensem tam castam matronam prostituere, tam religiosam publicare, tam honestam deuenustare. Reprimenda temeritas matrimonii, leges tam petulanter infringere, vt non voluntas nobilissimæ puellæ quæratur, sed violentia inferatur, torus immaculatus non cum reuerentia poscatur, sed impudicè exigatur. Prorsus inaudita miseria, si hac necessitate mater familias addicatur, vt non tanquam libera, cui vult nubat, tamen in domino, sed cui respuit nolens succumbat famulari, immo concubinatus obsequio. Vbi est, *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos?* Vbi est, Ioan. xv. 16.
Non sumat quisquam sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron? An non ista libera est, liberam habens electionem in libertate spiritus, cuius & ancilla & sponsa est, ancilla vtique ex deuotione, sponsa ex caritate? Vbi, inquam, reuerentia sponsi, sponsæ gloria, quam Ioannes baptista reformidat, Moyses velat, Rebecca operit pallio, Cherubim gloriæ obumbrant, Hebr. v. 4.

& quam caro & sanguis si contingit, vt fumus euanescit? *Caro*, inquit Apostolus, *& sanguis*
1. Cor. xv. 50. *regnum Dei non possidebunt*. Idcirco Moyses soluit calciamentum de pedibus suis, ne si fortè in terra sancta curis carnis impeditus consisteret, faciem in rubo radiantis Dei offenderet. Non æstimo leue dispendium, flammeum gladium atque versatilem nuda manu accipere, vel cæcis obtutibus fornacem iracundiæ inconsultè transilire. Culmen huius honoris, vel potius oneris, tam est pendulum ad casum, quàm debile ad flatum. Vrit sollicitudine, pungit timore, vrget inquietudine. Fortuna si vtrinque & vndique versata discutiatur, plus mœroris & minus lætitiæ refert. Iugiter siquidem ratiocinatio supputanda, tam accepti muneris, quàm soluendi debiti. hinc æquitas iudicis, illinc difficultas iniunctæ administrationis pensanda. Venia etiam speranda, si non obstiterit punienda negligentia. Tempus numerandum, vsura replicanda, fructus computandi, & summa totius dispensationis colligenda. Si minus inuentum fuerit, danda ante articulum supremum pecunia ad mensam, renouandus ad nummularios virtutum siue fidei cursus. Gratia pro grauitate discriminis imploranda: arbitrium pro posse impendendum, legatio excusatoria pro impossibili mittenda. Ex æquo enim si ad pugnam congrediatur, nulla proportione ad dominum homo miser & inualidus subsistet. Pondus terræ, cœli infinita spatia, diffusiones aëris, & maris profusiones intra

pugilli anguſtias faciliùs coartabis, quàm Deo cœli paria reſpondere poſſis. O abbas Cluniacenſis, attende quia fecit tibi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Fecit tibi Deus vt Deus, vt pius, vt bonus. Exaltauit humilem, depoſuit potentem. Ecce itaque oculus monachorum factus es, ſpeculum & exemplar huius ordinis. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus monachorum, quod eſt congregatio Cluniacenſis, lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tenebroſum erit. Vide ergo ne lumen quod in te eſt tenebræ ſint, vt ſic loquar. Facit audere, quòd veſtibulum familiaritatis tuæ aliquando penetraui, & religionis tuæ ſancta deuotio. Sed de his hactenus. Cæterùm more noſtro obediens amantiſſimo, & piæ recordationis viro, domino Petro abbati, fideiuſſi cum abbate Arremarenſi pro eo multam pecuniam aduerſus Hulduinum de Vendopera. Priores quatuor proinde ſecundariò, vt regreſſum ad eos haberemus, accepimus fideiuſſores. Hi ſunt *

EPIST. III.

Domino ſuo & patri cariſsimo Hugoni abbati Cluniacenſi, frater Petrus Cellenſis ſalutem.

IVſtitia noſtra ſuperabundare debet iuſti- 50.
tiæ Scribarum & Phariſæorum, & non ſubiacere. Miror iuſtitiam hanc quis nouus legiolator vel vnde attulit, vt non reſtituatur

à principali debitore pignus fideiussori à debitore detentum. Miror & nouam benignitatem vestram, quæ nec semel respondere voluit iam secundo vocanti. Duriùs hoc silentio quàm damno permoueor. Ad damnum enim leuiùs ferendum cooperatur patientia, cùm illud noueris resarciendum amici bona & noua gratia. Silentium verò post beneficium mortui beneficij repræsentat sepulcrum. Malum tanquam abortiuum amici primogenitum facere: cùm potius semper obsequij memoria vigere debeat, & viuere apud amicos. Et damnum, & damni hactenus patientiam præstabam, sed amicis, sed dominis, sed veracibus monachis, qui & si me ipsum vellent inuadiare possent. Sed quid dicam? Planè minus dicam, ne fortè & cum pecunia amicos perdam. Dicam prorsus, dicam. Quicunque fortè hoc audieritis, quòd Cellensis simplicitas sic elisa, ne dicam elusa, sit ab amicis suis carissimis, pro quibus & se, & omnia sua ponebat, nolite annuciare in Geth, neque in compitis Ascalonis. Hoc potiùs & si non veriùs dicatur: Abbas vetera non nouit debita. Nam cùm audierit & creditoribus satisfaciet, & fideiussores liberabit, & gratiam amicis æqua lance rependet. Valete.

Ecce calami nostri valde fatigati pro labore suo mercedem reposcunt, bibere in calice, post æstum & hyemem.

EPIST. IV.

Domino & patri suo carissimo Hugoni venerabili Cluniacensi abbati, P. humilis abbas Cellensis cum omni deuotione.

VNa eademque hora, denique & ore vno, saporis dulcedinem à medullis epistolæ vestræ accepi, & reciproco munere manum ad scribendum deflexi. Semper namque nescio quid plus dulcedinis habet res præsũpta primo voluntatis appetitu, quàm post desiderij tempus. Nolui igitur oportunitatem tãquam recalefaciẽdam in horas differre; vnde fueram quasi monitus ipsa tantæ maiestatis dignatione. Et primum quidem moram damnosam, sed bene compensatam, hac satisfactione remitto. Deinde negligens inueniri apud vos in huius officij munere præcaueo. Chartam, & chartæ scripturam satis eleganter compositam suscipiens, semel non aspicio, sed diligentiam hominis, etiam in paruissimis rebus non prætereundam in memetipsum cum admiratione replico. Exemplũ est certè compositionis intimæ, refiguratus quandoque habitus in exteriori homine: & vini bonitas calicis accrescit idoneitate. Suggessit ipsa suæ faciei venustate, quod & exhibuit in lectione, magnum quid in abscõditis suis repositum apportare. De paradiso, de Ægypto, & de quibuscũq. locis scripturarum tam pretiosas 31.

merces & margaritas plenis marſupiis ex ſe refudit charta veſtra, quòd ad ipſam coartata ſit intelligentiæ noſtræ arca. Sed quid mirum, ſi dominus abbas Cluniacenſis de theſauris ſuis tot & tanta proferat, quot & quanta Cellenſis vix efferre valeat? Nonne ſic à quodam dictum legimus, *Ex te non poteris præbere aſcenſores equorum, quos ego dabo tibi?* Ambulant vobiſcum innumerabiles fortè ſicut monachi, ſic & ſententiæ. Certè ſic eſt, negari non poteſt. Res in euidenti. Quis ſic ad manum, ſic ad nutum cogere tantum exercitum philoſophicorum exemplorum tam citò potuit? O vena diues? Beatus qui vigilat ad poſtes oſtij tui. Mane panibus, veſpere carnibus edere poterit. Pulſaui, & aperuiſtis. Vnum locutus ſum, quod dixiſſe me non pœnitet. Vna ſiquidem & modica punctione tetigi vos, quinimmo tetigi aceruum Mercurij, ſiue nouarum frugum, ſed non modica æſtimatione excepi theſaurum multarum ſententiarum. Quid? menſuram bonam & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem remiſiſtis in ſinum noſtrum. Proinde exulto ad dignationem veſtram, ſtupeo ad eloquentiam, curro ſicut ceruus ſitiens ad fontes hiſtoriarum, ad profunditatem ſententiarum, ad ſuauitatem exhortationum. Interea duo proponitis, ſumpta à nomine vno, quod eſt Petrus, fortitudinem ſcilicet & agnitionem. De vtraque exemplificatis non auarè. Honeſto deinde modo qualis eſſe debeam inſtruitis: & talem eſſe dicitis, qualem fieri vultis. Modus hic ſua-

Eſaiæ xxxvi. 88.

dibilis ad docendum. Naturale ſiquidem eſt animæ rationali, voluntario motu occurrere de ſe bene opinanti, & humeros inclinare indubitatæ affectioni. Pronum quoque ſibi redhibet animum ad obediendum, qui prius amicitiæ fidem fecerit, & de probitate perſuaſerit. Crederem vobis, ſi mihi conſcius in contrarium non eſſem. vtinam ſicut à caritate veſtra profertur, ſic à vobis in veritate perficeretur. Sed vt verum fatear, rara in nobis nominis veſtri interpretata veritas. Vnus enim eſt, & ſecundum non habet, cui dicitur, *Secundum nomen tuum, ita & laus tua in fines terræ.* Pſal. XLVII. 9
Quod hoc nomen? Ieſus. Quæ iſta laus? *Saluabit Dominus populum ſuum à peccatis eorum.* Matt. I. 21.
Reuera hic Ieſus, in cuius manu ſalus noſtra eſt. Hic nomen habet, quod eſt ſuper omne nomen. Hic denique virtutem nomine ſuo non inferiorem implet: quin immo & tempore & pondere excellentiorem. Parum dixi, tempore: melius enim dicerem, æternitate. Virtus hæc ab æterno, nomen hoc ab æuo. Virtus ſine tẽpore, nomẽ ex tempore. In pondere nihilominus omnia virtus diuinitatis operatur, ipſum quoque nomen Ieſu. O pondus nominis Ieſu! quis appendere, quis dinumerare, quis æſtimare valeat hoc nomen in pondere? Nunquam ſine pondere nominandus eſt Ieſus. Pondere vtique ſanctuarij, quia nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Et in lege Moyſi ſic dicitur: *Non aſſumes nomen Dei tui in in vanum.* Paulus Apoſtolus ne in vanum curreret, vt po- Exod. XL. 7.

tuit in vinculis, & in catenis per passiones quotidianas, hoc nomen semper apposuit & apprehendit. Hoc enim est quod ait, *Non sunt condigna passiones huius* &c. & alius de eodem pondere, *Stigmata*, inquit, *Iesu porto in corpore meo.* Alibi dicit: *Dedit ei pater nomen, quod est super omne nomen*, &c. Præponderat hoc nomen quodcunq. creaturæ nomen est. Hoc compendiosè dixerim, vt solùm designarem, quis scilicet nomen habet & virtutem. Rursus inflecto intuitum ad epistolam, quæ sicut turris ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Ad quid tantus apparatus? Opinor voluistis in me aut terrere sensus hebetes maiestate sensuum, numerositate exemplorum, perplexione rationum subtilium; aut inertem prouocare æmulatione studiorum; aut mœstum consolari pulcritudine sermonum; aut indoctum edificare persuasione adhortationum; aut satisfacere oportunitati meæ abundantiori gurgite auctoritatum. Sed quodcumque horum attenditis, optabile & valde carum habeo, quòd occupationibus vestris succensetis, & sicut Rebecca hydriam de scapulis lassitudini nostræ inclinaueritis. Refluentes quippe procellarum reuolutiones, quibus interdum ascenditur vsque ad cœlum & descenditur vsque ad abyssum, quis vel ad modicum credat abesse Abbati nouo Cluniacẽsi? Quis de abyssis terræ vel post tertium diem non miretur emergere? Quis non compatiatur gementi sub aquis? Scribere quomodo valet, quem de-

Rom. VIII. 18.
Gal. VI. 17.
Philip. II. 9.

grandinat ſollicitudo continua, & nunquam quieta? Sed vbi obſtaculum ægrius, ibi neceſſe eſt ſe expediat ingenium egregius. Procul dubio animi elegantis eſt, curæ ſæcularis oneribus indignari; & per medias interpellantium acies ad lectionum amœniſſima prata & ſolitudinem liberam velut ſolitarius onager euolare. Contra hanc vim à Prætore nullum proponitur interdictum. Hæc vis probabilior, quam deſidioſa patiētia. Vis inquam hæc non improbabilis, ſi rumpantur noui funes contexti & concatenati nexibus cauſarum, tanquam à profundo maris emergentium. Eſt & aliud conſilium, vt vbi non ſunt vires ad vim faciendam, adſit ingenium ad furtum committendum, de quo tamen non naſcatur actio furti. In Euangelio enim commendatur mulier, quæ tangens Ieſum, virtutem à fimbria veſtimenti eius ſurto ſubripuiſſe commemoratur. Furtum prorſus commendabile, ſi te ipſum tibi ipſi & Deo tuo ab incurſu concurſantium ſubduxeris. Aquæ enim ſurtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Valde ſaporabilis lectio, quam interpellata ſorbet animę intentio. Studium, lectio, & oratio turbam non amat. Impediuntur plerunque peregrino ſuperuentu, quia vix patitur non ſe partiri 'aduenienti nobili animæ conſolatio. Fortè onera grauia & importabilia, quæ nec digitis tangere poſſum, humeris veſtris impono. Quo enim modo Dominus meus Cluniacenſis poterit hæc vnquam vel experiri? Immò viuere

quomodo poterit, si hæc non fecerit? Si post omnes habiturus est, quando se habebit? Rursum si eum non habuerint qui sine eo viuere non debent, quanta pestis & iniquitas! Expedit potius vt vnus moriatur homo, quàm tota gens pereat. Sed rursum quid prodest, si totum mundum lucretur, se autem ipsum perdat & detrimentum sui faciat? Ecce vt attenditis res in arto posita est. Neque ad dexteram pro se, neque ad sinistram pro aliis excedendum est. quid igitur? Medium eligat, & si non potest omnem diem, saltem diem inter diem habeat. Habeant eum alij: sed ipse habeat seipsum. sed & alij. Non diuidat infantem viuum, vt decreuit Salomon. habeat eum vel mater, vel non mater: immo semper habeat mater. Non sibi viuat tãtùm, non aliis tantùm; sed sibi & aliis, ne ipse pereat; sed aliis & sibi, ne oues sine pastore succumbant. Et de his hactenus. Præterea non id indignetur dominus meus, si dixero quod sentio. Dicam, sed cum licentia dicam. Quid? Quia deest semper aliquid culturæ Dei. Hoc fortè apud vos prouerbium est. sed faciam verbum de prouerbio. Laqueum debiti quadam perplexione ratiocinando differtis, ita scribendo
„ in epistola: Si redditum est, non debemus
„ super hoc inquietari. si propter reddendum
„ quæstio aliqua ventilatur, debet iudiciario
„ ordine diffiniri, & partium allegatione & iudi-
„ cis sententia terminari. Bone Domine, bene docuit vos magister noster proponere: vtinam sic bene soluere. Soluere dico debitum, non syllo-

ſyllogiſmum. Videritis non extenſa diſputatione, ſed compēdioſa relatione, & potius ratione, inter quos quæſtio hæc verſari dicitur, cui cōpetat actio, & aduerſus quē detur. Principalis profectò debitor & ſuus creditor adinuicem habent actiones, alius directam, alius vtilem. Sed quid ad fideiuſſorem? Semper liberandus fideiuſſor propoſita actione pignoraticia à principali debitore contra creditorem, ſoluto prius duntaxat debito ad restituēdum pignus, & ad liberandum fideiuſſorem. Hoc fecit dominus Vvintoniēſis, ſed non effecit. nam creditorem conuenit, ſed nobis pignus non reſtituit. Idcirco dixi quòd curta eſt res, donec reſtitutum ſit nobis quod tenetur pro vobis. Eſt & aliud notatum in epiſtola veſtra: quia ſuſpēſiuè & indefinitè dixiſtis quid agendum eſſet, ſed non quando. neque diem, neque horam poſuiſtis: fortè quia non eſt noſtrum ſcire tēpora, quę in poteſtate ſua habet Vvintonienſis. Scio domine mi, ſcio, quia in multiloquio non deeſt peccatum. Ignoſcite ſi quid egreſſum eſt de labiis noſtris, quod minus rectum appareat in oculis veſtris. Vt verò hoc auderem, vos occaſionem dediſtis. Valete.

EPIST. V.

Domino & patri cariſſimo Hugoni Cluniacenſi Abbati, frater Petrus Cellenſis abbas ſalutem.

PRo amicis noſtris, immo pro amicis iuſtitiæ, amico noſtro, veritatis immo amico, 32.

nunquam refelleremus ſcribere. Etenim illa amicitia in diuerſis amicorū cauſis debet interuenire, quæ non plus iuſto vergens ſe in fauorem alterius, æquitatis rectitudine penſat negotium, non fauoris, aut odij iniqua inflexione. quanquam igitur vobis & excellentem prærogatiuam dilectionis debeam & honoris: huic tamē abbati ſancti Laurentij Leodienſis nouo confœderatus amicitiæ pacto, propter Chriſtum quem in ipſum ſuſcepi, meipſū nihilominus concedo. Cùm igitur vtrinque Chriſtus in cauſa ſit, vtrumque ad debitum honorem rependendū medius ipſe commoneo. Vos quidem, vt quāto magnus dignitate, prælatione, & nomine eſtis, tanto abundantiori humilitate illum ſuſcipiatis. Illum vt ſecundum excellentiam maieſtatis veſtræ cogitet qualiter ſummam in ſummo viro humilitatem excipiat, & obuiis, vt dicitur, brachiis deuexam bonitatem ſuſtentet. Vos, vt honeſtatem perſonæ & iuſtitiam quam habet ad vos, æqua libratione appendatis, & perſonæ honorem, cauſæ iudicium reddatis. Vidi perſonam, & amaui: audiui cauſam, & approbaui. In perſona prudentiam, religionem, litteraturam, ſimplicitatem notaui: in cauſa retentionem pacis, malitiæ exterminationem, ſimultatis repreſſionem, & iuſtitiæ tenorem animaduerti. Qui de tam longè quærit pacem, nonne amat quod quærit? Qui tempore tanto & tali à ſancta fratrum ſuorum congregatione peregrinatur, quibus putas ſtimulis affectionum remorde-

tur, vt vaccæ illæ reclusis vitulis mugientes, vincentes sanctitate propositi vsitatum & consuetum affectum carnalitatis. Sed gratias Deo, quia illorum damnum quibus absuit, & suus dolor recalcitrans qui absuit, nobis in lucrum versum est quibus affuit. Moueant itaque & commoueant pia viscera vestra quæ auditis, & intendite viro bono, viro pacifico, viro honesto, immo vestris monachis & fratribus, quibus valde credimus vtile, si pacem tenuerint, inhonestum & inutile, si à pace resilierint. Valete.

EPIST. VI.

Domino suo Henrico Comiti Palatino frater Petrus de Cella humilis abbas bene regnare.

A Collateralibus vestris à nobis quæsi-
tum est, quid vobis daremus, & dies 33.
capiendi super hoc consilij præfinita. Primo
itaque miror quid ego fecerim mali, quod sic
semper à me faciem vestram auertitis, quod
venire ad eam, vel rogare, aut nunquam aut
rarissimè possim. Secundò vtrum ab illa tena-
cissima vestra memoria exciderit, quòd non-
dum expletus sit cursus anni, quòd LX. libras
tam vobis quàm vestris persoluerim. Ter-
tiò non parum doleo, quòd nostrá pauper-
tas & debita propter præsentis anni negotia,
tum de itinere Romano, tum pro Ecclesia de
villa Mauri, tum pro infirmaria fratrum

quam fecimus, tum pro multis aliis, ad aures pietatis vestræ non potuit peruenire. Videat itaque benignitas vestra, & condescendens necessitatibus nostris parcat, & his non addat grauamen, sed leuamen. Valete.

EPIST. VII.

Venerabili domino & patri A. Molismensium abbati frater Petrus humilis abbas Cellensis salutem.

34. IN omni possessione præcellit amicorum possessio. Potest enim parari, sed comparari non potest amicus. Nam quod incomparabile est comparari quomodo potest? An non verò incomparabile est, quod nondum habitum emi non potest, perditum æquè redimi non valet? Talem amicum frequenter quæro, nec inuenio, etiam in grege amicorum. Egregium, non de grege gregalem desidero amicum. Numero gaudeant amicorum, qui vnum nesciunt habere amicum. Vt enim ait Seneca, plura habeant hospitia, raras amicitias. Non aliter amicis vtuntur quidam, quàm hospitiis. Si nocturnum bene se præbuerit hospitium, mane laudant, & abeuntes commutant; & quot dies erunt peregrinationis, tot numerabuntur releuationes itineris. Ad tempus occurrit hospitium, nec sui causa petitur, sed tantum vt fessi releuentur. Non ita perfunctoriè amicus fortè occurrens recipiendus, sed cum labore quærendus, cum deliberatione admittendus, cum studio re-

tinendus, cum omni vigilantia læsus reconciliandus, cum instantia fortè elapsus prosequendus & reuocandus. Non possideas amicum, tanquam prædium. Nam infructuosum respuis, aut alienas à te prædium, lucrosum studiosiùs colis, & ad possidendum auidiorem intendis animum. Ita qui in amico requirit non animum, sed aurum, non fidem, sed faciem, non mores, sed vestes, non naturam, sed fortunam, causa propriæ vtilitatis, non naturalis bonitatis amicum quærit. Repentina quoque non omnimodo approbãda est amicitia, sed quæ germinat cognitione, crescit familiaritate, frondescit consuetudine, germascit cordis amplitudine, fructificat perfecta identitate. Hîc arbor fici plantanda, & circumfodienda est, vt dulcedinis fructum in agro amicorum afferat. Hîc triplici filo contorquendus est dilectionis funiculus, ne facilè rumpatur. Funiculum hunc torquebo vt potero, cùm ad me per obsequium, per recompensationem, per vicissitudinem fortè torquendus occurrerit. Verso enim pollice de amicitia scribendo filum contorqueo. Si placet pactum coagulandæ societatis, præfigantur termini arcentes præsumptionem odiosę præuaricationis. Liceat tamen metas transire sine reprehensione proficientem, sed impunè non liceat deficientem. Illa namq. bona est transgressio, cùm vltra æstimationem amare accelerauerit inchoata dilectio. Illa quàm bona est non transgressio, sed progressio, cùm iustam mensuram impleuerit amicorum adin-

uicem fidei promiſſio? Semper in amicitia minus pollicendum, amplius præſtandum. Iam ergo amico loquar vt amico. Amice cariſſime, gratiæ ſuæ Deus addidit nouam gratiam, cùm te de Priore Abbatem, de oue fecit paſtorem. Recole ſtatum, reminiſcere meritum, attende donatorem, & datum donum Dei Deo reſignes, non homini. Tanquam de ſummo Dei vertice coronam auellit, qui quod à Deo datum eſt, ab homine recognoſcit. Idololatria eſt, Deo debitam homini rependere gratiam. Noui quorundam blanda lenocinia: noui vanitates & inſanias falſas. Quidam ſic, ſi moleſtum fuerit clauſtrum, dicit: *Ego nocte & die ad Deum manus, vt hanc tibi poteſtatem concederet, expandi, & ſingultibus continuis, donec id efficeretur, aures diuinas pulſaui.* Alius autem ſic: *Ego ille prolocutor, ego perſuaſor, ego aliorum monitor, vniuerſorum animos ad te inclinaui, & modò quod volo impudenter negas?* Alius *Te deum laudamus*, recinit: alius nominationem à ſe vel conceſſionem factam improbè meminit. Sic plures ſunt tui abbates, quàm quorum tu ſis abbas. Non ita, Domine & amice cariſſime, fiat, vt quod ab vno habes, à multis te habere credas. Non monachus qui orauit abbatem conſtituit, ſed Deus qui conceſſit: non qui voce nominauit, ſed qui cordibus intimauit. Non iſta ſcribens ad ingratitudinem prouoco, vt immemor ſis beneficij: non in arrogantiam extollo, vt non reſpicias deuotionem congregationis te ſibi præfici rogantis. Hoc enim non eſſet amicum

instruere, sed destruere, non veraciter bona suadere, sed nequiter vitio nequissimo subdere. Ad quid ergo ista præstruxi? Vt vana loquentes compescas: vt statum dignitatis & officij tui importunitate aliquorum non minuas: vt solum Deum auctorem huius tuæ sublimationis recognoscas, & ad eius gloriam & honorem omnia facias. Obnoxium te habeat congregatio pro deuotione sua, sed cum auctoritate tua: monachus te propitium inueniat pro deprecatione sua, sed cum integritate tua. Sis beneuolus, sed & rectus: sis pius, sed & discretus: sis compatiens infirmitati, sed impatiens mali: sis bonis consentiens, sed inordinatis non parcens: sis humilis, sed non deiectus: sis largus, sed non prodigus: sis prouidus, sed non auarus. Sis in tēplo Domini basis argentea per patientiam: sis columna marmorea per inflexibilem iustitiam sis capitellum habēs sculpturam liliorum, per cōtemplationem assiduam. Sis arca testamenti: per abundantem gratiam: sis virga Aaron, per disciplinam: sis mensa Domini, per doctrinam: sis candelabrum, de auro mundissimo per bonam famam: sis propitiatorium per misericordiam: sis tabulæ testamenti, per veteris & nouæ legis scientiā: sis cortina per caritatem, sis saga cilicina per humilitatem: sis templum Domini, per continentiam & castitatem. Non habitet iuxta te malignus, non audias vocem sanguinis, non sermonem susurrij. Fortissimi in Israel & doctissimi ad bella, id est, honestissimi & probatissimi

monachi, lectulum tuum ambiant propter timores nocturnos. Malæ suspicionis homines non tibi cohabitent, non coambulent, nisi fortè rarò & secretiùs corrigas & benigniùs corripias. Aliquando enim sic emēdantur mali, dum pietate reuocātur pastoris. Quæ namque cum aliis, vel saltem post alias oues, non recurrit ad ouile, si ex infirmitate, portanda, si ex malignitate, cogenda est. Ad te confugientes per humilitatem inueniant matrem, à te resiliētes per contumaciam, sentiāt seuerum patrem. Non sis præceps in iudicio, non mutus in consilio, non verbosus in conuiuio, non arrogans in publico, non detrahens in secreto, non auarus in proprio, non prodigus in alieno, non contumeliosus in capitulo, non negligens in monasterio, non effusus in refectorio, frequens in oratione, discretus in cōfessione, assiduus in lectione, profusus in lacrymarum effussione, largus in pauperum miseratione, ardens in contemplatione, affabilis in hospitum susceptione. Pauca & vera sint eloquia oris tui. Procul à te simulatio, dolus nunquam in corde, fraus nunquam in ore tuo. Præ oculis timor diuinus, præ manibus beatus Benedictus. Extra Deum nihil agas, extra Benedictum nihil præcipias. Vale.

EPIST. VIII.

Amico suo carissimo H. abbati Pruliaci, Frater Petrus Cellensis abbas, accipere de spiritu Moysi.

AMicorum monita eo affectuosiùs suscipiuntur, quo ambitiosiùs animorum compago adinuicem consolidatur. Nescit mutui amoris vestri coagulum, qui familiariter non est admissus ad secreta ipsarum medullarum. Ab ipsius igitur medullis verbum amicæ consolationis mutuans, æquè vsque ad tui cordis secretiora rogo vt admittatur, & vice mei fungatur officio dilectionis, & suppleat dispendia solitæ confabulationis. Quid est, domine, immo frater & amice? nondum enim dominum redoles. quid est? De statioue quietissimi portus ad marina discrimina transtulerunt amici tui, aut vt verius fatear, ad molam te posuit benignissima manus Dei tui. Quid igitur facies? Planè tolle molam, & mole farinam, de qua subcinericium facias in conuersione peccatorum, vt conuertantur à viis suis pessimis, & viuant. Similaceum nihilominus in exhortatione bonorum, ne peccent, & non recordentur iustitiæ eorum quas fecerant. Reuera, carissime, ad molam positus es, qua in spiritu vehementi conteras alios in malis, & ipse conteraris in afflictionibus. Sed attende diligenter, quia mola orbiculari motu nunquam & nusquam excedens 35.

orbem persequendo superficiem grani suppositi extenuat in minutissimæ farinæ speciem, vnde conficiatur panis in escam hominum. Sic nempe omnis labor & vexatio tua, quæ tibi dabit intellectum, æquitatis rotunditate circumuoluatur, vt ne quid nimis facias, vel feruentiùs agendo quàm toleret cõplexio tua, siue infirmitas tibi commissorum, vel remissiùs quàm expédiat ordini & officio tuo, siue quàm permittat regula & regularis consuetudo. Rotundo itaque perge cursu in omni negotio tuo, modestiam seruans in his quæ ipse geris, & in his quæ aliis ingeris. Appende mores temporis cum hominum moribus, & versa ex hoc in hoc: quia calix in manu domini plenus mixto. Nondum eliquata est natura, nondum defæcata, nõdum fæx corporeæ grauedinis exinanita. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Parcendum itaque interim corpori: nec danda licentia animæ, vt suis excurrẽs appetitibus in ipso itinere tardum & lassum reijciat corpus. Spiritus enim promptus est, caro autem infirma. Iugale suum ferre debet anima, non interficere. Moueat se quidem semper spiritus ad meliora, sed ægrotantem equitaturam suam calcaribus cruentis supra modum non vexet: ne fortè cæde lacerata obeat, & sanguinem eius de manu immoderati spiritus dominus requirat. Nemo vnquam carnem suam odio habuit: sed fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Procedat & pręcedat anima carnem, sed stationem faciat, quo saltem serò man-

ſionem poſſit aſſequi ſubſequens caro. Morandum tamen, non remanendum eſt propter carnem. Non erit moleſta mora, ſi ſit modeſta. Quouſque reſpiret caro ſubſiſtendum, non quouſque expiret. Sciat ſe caro vti itinerarijs recreationibus, non manſionariis delectationibus. Si de itinere grauatur, feſtinet ad manſionem. Erit enim illi manſio & grata pro requie, & certa pro æternitate. Hucapplicuit nos orbicularis motus.

EPIST. IX.

Roberto abbati de Bullencurte, Frater Petrus Cellenſis abbas ſalutem.

INfra robur animi tui, quæ à me prodire poſſunt conſolationes reſidere non ignoro. 36.
Commendabilis illa ſolùm fortitudo eſt, quæ fatigata robuſtior, oppreſſa liberior conſurgit. Leuat namque fortunæ importunas ſine moleſtia ſarcinas, portat ſine pondere, deponit ſine laſſitudine. Accreſcit fortè cumulus ponderis, ſed & virtutis. Iacet enim virtus ſine palæſtra. Vbi deeſt lucta, virtus videtur quaſi diſcincta. Mollis & tenera eſt, cùm in lectulo proſperitatis extenuatur. Sumit verò ſuum habitum, immo ſeipſam, cùm obuiauerit quod euincendum ſit. Exerta concurrit, vbi de victoria palmam reperit. Prouocata melior, laceſſita recentior, ſubitò deprehenſa & moderatior & cautior efficitur. Non

turbatur repentino incursu, non frangitur hostium coaceruato exercitu. Non senescit debilitate, sed consenescit maturitate. Deserit quem in se non conuerterit. Vtitur siquidem hæc aliter isto, aliter illo homine. Aut enim se tibi contemperat, aut se tibi informando cõparat. Nec est minor, si minus in alio, nec amplior, si amplius in alio. Proficere dicitur, cùm ex ea proficitur. Hæc à corporea natura diuersum sortitur, & quod est ab origine & quod efficit in homine. Origo eius à creatore, sed ad vtilitatem creaturæ. Quid enim est virtus hæc, de qua loquimur, nisi vapor & emanatio virtutis Dei? Vaporatur subdita Deo anima vitali tam calore, quàm odore, quatinus calore iustificetur, odore glorificetur. O gloriæ odor! ô calor vitæ! Tam nemo sine altero bene viuit, quàm nemo sine altero beatè. Beati ex alio Angeli, ex alio homines boni. Sic autẽ Angeli beati, vt & boni, quia nec beati essent, nisi boni fuissent, sicut odor semper cum calore. Nam sine calore nihil olet, calet tamen aliquid, quod non olet: sicut & bonus quandoque inuenitur, qui nec dùm beatus est. Est verò arra beatitudinis bonitas, quam qui non deserit, eius consecutiuo carere non poterit. Vale.

EPIST. X.

Venerabili abbatissæ Fontisebraldi Mathildi, Fr. Petrus Cellensis abbas, suus in Christo amicus, gratiam & gloriam sponsi æterni.

INspector conscientiarum Deus & testis nouit quibus dignationem vestram præcordiis exceperim: quàm incomprehensibiliter ad confœderationem mutui amoris exultauerim: quamque incomparabiliter omni auro familiaritatem vestram prætulerim. Vnica siquidem & pura me vobis prius conciliauit gratia, tum deinde ampliandi amoris multiplex superuenit causa. Vbi enim nulla operum præludia, nulla præcedunt officiorum blandimenta, vnde amorem dixerim procedere, nisi ex gratia? Hæc enim operatur motibus propriis & spontaneis in corde hominum sine pœnitentia, cum multa reuerentia, & absque inuidorum calumnia. Hæc aufert suspicionem, confert affectionem, defert honorem, refert pudorem. Hac interueniente soluuntur malignantium susurria, consolidatur bonorum concordia, & prorsus adimuntur insidiantium machinamenta. Hæc spirituum coagulum, ac indissolubile bitumen animarum, diuersitates morum ad vnam consonantiam reducit, & meritorum inęqualitates ad æqualitatis contemperantiam proportionaliter recolligit. O gratia gratiosa!

37.

ſine te omnia mala, tecum omnia bona. Sine te, inquam, inanis vniuerſa creatura, & à te repletur Angelica cum humana creatura. Tu reformas deformia, lapſa reparas, confirmas debilia, clauſa reſeras, congregas diſperſa, & obſcura illuminas. Tuum eſt quòd ſum, quòd viuo, quòd ſapio, quòd ſanctorum veſtigiis deuotus procumbo: tuum, inquam, tuum eſt quòd te in templo ſancti tui nominis, quòd in ſanctuario tuæ glorificationis videre & adorare te merui. Si enim ſanctiùs adoraris in animabus ſanctis, quàm in templis lapideis & manufactis, quanto magis in ſacris viſceribus virgineis? Nihil enim eſt tibi his carius, acceptabilius nihil, cùm æthere nitidiùs, firmamento reluceant iocundiùs, cœloque ſublimiùs. Vbinam tale quid inter homines reperies? Credo in illa tua Fõtiſebraldi Abbatiſſa, quæ nobilitate carnis nemini ſecũda, ſpiritus generoſitate in multis celeberrima, caſtitate præcipua, humilitate conſpicua, liberalitate profuſa, feruore religionis eſt decenter ſuccenſa. Reprimo ſtylum, ne aſſentatoris ſuſtineam periculum. Parciùs enim laudare amicos, ampliùs amare debemus. Seueriùs quoque mala eorum corrigere, quàm malè ſana palpando contrectare. Condemnatur verò non minus deſidiæ, qui vano timore gloriam Dei reticet, quàm inuidiæ, quem alterius fortuna contorquet. Solem etiam de mundo tollere non immanioris æſtimo ſceleris, quàm dotem naturæ & gratiæ à creatore in creatura collatam obumbrare ſilentio malignitatis.

Virtutum namque prædicatio, Dei est glorificatio: nec tutum est cuiquam se nescire quod habet habere, cùm damnum exinde citiùs possit euenire. *Nos*, inquit Apostolus, *non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*. I.Cor. II. 12. In filiis huius sæculi hæc comprobatur prudentia, si res familiaris frequenti supputatione creuerit multiplicata. Itidem cœlestium negotiator mercedum quotidiana emolumenta assidua ratiocinatione debet compensare, & quæ minùs ad thesaurum sufficiunt omni instantia perquirere. Vnde Psalmista: *Notum fac mihi, domine, finem meum, & numerum dierum meorum quis est, vt sciam quid desit mihi*. Psal. XXXVIII 5. Quomodo namque potest scire is quod sibi deest, cui non constat quod adest? Itaque requirat sarcinulas, marsupia excutiat, pecuniam appendat in statera, cogitet sumptus, drachmas computet, domumque euertat, vt sciat quid desit sibi. Si desunt agri primitiarum, fertilis videlicet caritas supernarum virtutum: si paradisus malorum punicorum, scilicet plenitudo bonorum operum: si fons hortorum, hoc est vena sanctarum deuotionum: si reclinatorium aureum, quod est requies omnium affectionum: festinet, discurrat, transmigret per nundinas, per marina discrimina, & per regiones remotas, quia vbi non sufficiunt propria, succurrunt aliena. Præterea & puella quærat lanam & linum, vt ex vno calidam,

ex altero faciat candidam tunicam. Martha calida vtatur, Maria cādida. Hæc enim actioni, illa contemplationi aptatur. hæc orat, illa laborat: ſedet iſta, ſudat illa: hæc quieſcit, illa currit: exit iſta, illa intrat: iſta inchoat, illa conſummat. Felix anima, cuius promptuarium talia reſudat vnguenta, cuius dolium talia refundit libamina, cuius virgultum eiuſmodi ſtillat balſama, cuiuſque horreum ſimillima continet aromata. Felicem dixerim & locum, vbi tales comparantur ſpecies, vbi gemmæ væneunt incomparabiles, vbi exiguo pretio res acquiruntur valde deſiderabiles. Vidi, vidi in foro ſpeculum non alteri quàm filiæ regis congruum: vidi monile non alteriùs quàm intactæ virginis collo appendendum. Hoc ſpeculum caſtitatis eſt, virtutis, & humilitatis: quæ terra noſtra in publicis contractibus hactenus habere non conſueuit. Res ſiquidem pretij eſt inæſtimabilis, rarò inueniēs venditorem, rariùs emptorem. In eius certè comparatione cæleſtes exhauriuntur theſauri, negotiatores requiruntur ditiſſimi & diuiniſſimi, comparatores quoque liberaliſſimi. Cæleſte ſiquidem commercium ſupercæleſte deſiderat pretium. Quid nempè virginitate cæleſtius? humilitate quid excelſiùs? In diademate Salomonis prefulget altera, in theſauris regiis pretioſior eſt altera. Ex vtraque tamen omnium artifex ſapientia monile compoſuit, & vænale propoſuit. *Qui poteſt*, inquit, *capere capiat*. Ad hoc manus adoleſcentularum ſatis ambitioſè quaſi tētantes emere circum-

Matt. xix. 12.

circumuolitabant, ſed audito pretio ſtatim omnes reſiliebãt. Ad extremum pene iam deſperato negotio, virguncula quædam, Andegauenſis Comitis filia ſurrexit, manum ad fortia miſit, & noua commutatione pro rege Anglorum regem commutauit Angelorum. Hæc glorioſa dicta ſunt de te, cariſſima domina. Indulge autem mihi, quòd ſermone diffuſiore te plus iuſto detinuerim, & credas ex abundantia amoris copiam protuliſſe ſermonis. Ora ergo pro nobis. De componendis autem quibuſdam ſententiolis ſermonis tui non ſum oblitus, ſed tam citò implere non potui pluribus impeditus. Vale.

EPIST. XI.

Dominæ ſuæ ſeruus ſuus ſpiritum rectum.

QVòd filius hominis non venerit pacem mittere in terram, ſed gladium, & quòd 38.
Spiritus ſanctus ſuper principes noſtros in igne deſcenderit, quodque Iſaac ignem pœnæ & ligna diſciplinæ noſtræ portauerit, ſcienti refero. Hæc etiam fortaſſis ratio, quare Iacob in benedictione filiorum Ioſeph manus trãſuerſauerit: quatinus ſingulorum non natiuitatis ordo aut priuilegia, ſed meritorum & morum attendantur officia. Virtute namque diſcretionis ſeruata, & miſericordia in ſua triumphat patria, & iuſtitia congruè diſponit totius regni gubernacula. Cùm itaque palatium ingredimur miſericordiæ, flores & fru-

ctus decerpimus oliuæ. Cùm ad tribunal iustitiæ assistimus, palmam reportamus, & de pomis lunæ & solis satiamur. Hæc in reginæ nostræ vestimento delectabilis varietàs, & ad tollenda fastigia filiorum non solùm hominum, sed & Dei immutabilis immutabilitas & æterna æternitas. Ioannes in aqua tantum baptizat, nec vulnus originalis peccati sanat. Christus Iesus in spiritu iudicii, & spiritu ardoris, & cœlum reserat. *Omnia*, inquit Apostolus, *mundantur in sanguine, & non fit remissio nisi in sanguine.* Neque itaque vestimentum mixtum sanguine sit in combustionem propter peccati transgressionem. Christus septies contra velum sanctuarij proprio digito suum aspersit ad emundationem criminum nostrorum sanguinem. Hoc nos docuit vnus magister noster qui in cœlis est, hoc legislator in figura monuit, *Non auferes*, inquiens, *sal fœderis Dei tui in omni sacrificio.* Satis dictum est sapienti. Priorem illum sancti Aigulfi excuso, quia quod facere pòtuit & debuit, fecit. Si al[i]ud vel aliter fecisset, offensam nostram inc[u]rreret. Vale. Proderit tamen peccanti præcedente pœnitentia oratio vestra & sancti conuentus vestri. Iterum vale.

Hebr. IX. 22.

Leu. II. 13.

EPIST. XII.

Priori suo suus abbas.

RES humanæ qualiter in mente diuina pensentur, conspectibus hominum inhac 391.
volubilitate mundanorum abſconditur. Solummodo angelica puritas his prout datur admiſcetur arcanis, ac de profundo myſteriorum edocta quibus dignum videtur reuelare ſufficit. Interim temeritas noſtra ſic in ſe ipſa obſcurata confunditur, vt nec remota ſenſibus aliquatenus apprehendat, nec ſaltem vicina cognitione perfecta contingat. Digna hæc vltio in præſumptorem, vt & de præteritis arguatur, & à futuris coerceatur. Timore huius periculi, mi dulciſſime, admonitus, de præſentibus quidem angor, & tamen futurorum præſentiens caliginem vias incognitas reformido. Gratia verò diuini auxilij ſi affuerit, nec profunda pelagi pertimeſco, nec etiam quæque intentata arripere diffido. Etſi enim parum roborata trepidet affectio, poterit ſine dubio conſolidari inſuperabili ſuperni luminis patrocinio. O Ieſu! cui vanum fuit ad te confugere? cui malè ceſſit te & inter vepres hærentem cornibus quærere? Te quidem nec pietas deſerit, nec omnipotentia: atque ob id tuis nec pium ferre recuſas ſuffragium. Sua potius pe-

rit quicunque periclitatur diffidentia, quàm tua inclementia. Nostro si dignaris obsequio, mentem nostram compunge tactu interno, & in funiculis amoris tui reduc à sæculo, & deduc in eremo. Tumultus non quiescat, donec tanquam spumam ad littoris quieta nos eijciat. Fiat, fiat super nos misericordia tua, domine. Non conuertatur amaritudo passionis, nisi omnia expurgauerit superflui humoris. Honoris ambitio, carnis delectatio, amicorũ confabulatio, consanguineorum visitatio, subiectorũ prælatio, maioris potestatis ostentatio, vt quid? Nonne his anima compeditur, ne ad superna euadat? Nonne his complicatur, ne virtutum pennis cælestia petat? Et horum quidem finis erit, sed sine fine pœna durabit. Alterum horum fieri necesse est, aut vincere hæc, aut ab his vinci, aut superare, aut subdi, aut fugere, aut includi. Sanius est igitur nudum enatare, quàm vestitum submergi: solum effugere, quàm cum multis periclitari. Quid cor humanum expauescis? quid refugis? fructus solitudinis non est quidem mollis, est, tamen fortis. non est pinguis, est tamen dulcis: est durus, sed in cortice: est acerbus, sed in superficie: est noui saporis, sed inchoantibus: est conterens dentes, sed non consuescentibus. O cor humanum, cur times renouari? cur abhorres reparari? Velis, nolis, hinc abire compelleris: velis, nolis, sine mora emigrabis. O cor excors! cur non curris ad dominum cordis? Cur omnia colligis, & te ip-

ſum non colis? Dignitate præcellis, poteſtate excedis, auctoritate quicquid creatũ ſub cælo eſt euincis. Nobilitatis tuæ progenies quãti ſit, ob ignobilem conuerſationem non attendunt, qui poſt corpus ſuum te ponunt. exemplar tuæ formationis non meminerunt, qui inter corpus & ſpiritum quæ ſit differẽtia non animaduertunt. Natales tuos relege, & de quàm ſpectabili ſis genere recole. Generi tuo maculam ſeruitutis noli irrogare, quia ſeruitus tibi non à te debetur. Etenim tu in loco ſublimi ſedere, cæteri verò tibi debent aſſiſtere. Tuum eſt mandare, cæterorum ad mandatum venire, & pro contemptu vindictam excipere. Tuum eſt iniungere, ſubiectorum ſine diſcrimine iniuncta effectui mancipare. Soli Deo ſi dignum præſtiteris obſequium, tuum ad omnia valebit imperium. Hoc interim confabulatorium omittam, & tempus & locum conſtituam, quo narrationes, rationes, & allegationes vtrinque liberiùs audiam. Valete.

EPIST. XIII.

Frater Petrus Cellenſis abbas T. Priori Moliſmenſi ſalutem.

SAcratiſſimæ paſſionis & reſurrectionis
40. Dominicæ ſolemnes feriæ, dies cum ſuis horis, membra cum ſuis officijs non immeritò hactenus vendicauerunt. Quid enim digitis meis cum calamo ſcribere in die, quo diſtenditur in cruce dilectus ex dilecto, qui factus eſt ſponſæ ſuæ faſciculus myrrhæ? Manꝰ domini tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis, clauis perforantur, & manus meas ad aliud quàm ad diſtillandum myrrham probatiſſimam occupabitur? In vno oculorũ, & in vno crine colli ſponſæ vulneratum cor eius, & cor meum inania & ſuperuacua meditabitur? Potius reſignet dies hæc in affectu Chriſtiani affectum morientis Chriſti, compaſſionem in membris, mortificationem in concupiſcentiis, expiationem à vitiis, conformationem in officiis caritatis. Ecce cur non reſponderim epiſtolæ tuæ die ſequenti poſtquam eam accepi. Accepi namque eam, cùm de vituli ſaginati pelle detrahenda & de agno aſſando iam ageretur, & manus ac pedes iunioris filij Rebecca parabat ſuperueſtire veſtibus Eſau valde bonis, id eſt ſacramentis Eccleſiaſticis. Ieſus veſtimenta ſordida nõ propter peccati contaminationem, ſed propter mortalitatis contaminatam conditionem

deponebat, & sacram manuum ac pedum ablutionem, non carnali depositione sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatione in Deum intitulabat. Iam ex odore vnguenti à peccatrice, sed pœnitente, in caput vel pedes saluatoris effusi implebatur domus: iam conuiuium pinguium, conuiuium medullatorum apponebatur, vinum meracissimum crateris infundebatur. O bone amice, quis scriberet, immo quis non biberet? Comedite amici, & bibite, & inebriamini carissimi, continuabatur, & de morticinis pellibus atramento liniendis cogitaretur? Ecce quare statim non respondi, cùm libentius illis pulmentis intenderem, quàm de responsione vestra cogitarem. Quid de sabbato dicam? Quid, inquam, dicam, nisi quia sabbatum est? Sabbatum reuera sed delicatum, sed sanctum, sed gloriosum. Non licet igitur digitum extendere, & loqui quod non prodest. Deinde die sequenti, resurgente & cum spoliis multis Domino redeunte, aliquid de præda, pretiosissima veniens in occursum deposco. Rursum' intueor triumphum, excipio renascentia sidera: post solis ortum & auroram nascentem in thesauris meis consigno, vt hæc spes reposita in sinu meo doceat, quòd *flebile principium melior fortuna sequeretur.* In his diebus nemo alius scripsit, nisi tantùm Pilatus. quinimmo destructum est quod aduersum nos erat chirographum. Post hæc ve-

rò tandem, cùm exiuit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam, recogitaui seriem somniorum atque sermonum epistolæ tuæ,& extrahens eam de tenebrosis ad lucem, deprehendi non esse meam. Vbi enim mea, quæ de me in principio narrat super id quod vidit, aut audiuit ex me? in medio fingit me dixisse vel fecisse quod non est verum? in fine comparat se illi qui sine peccato non est? Non sibi conuenit imago epistolæ tuæ, bone frater & amice. Primùm vinum ponis, deinde acetum supponis, ad vltimum mixturam myrrhæ & aloes apponis. Non reiicio vsquequaque laudem mihi propinatam, amplectens dicentis beneuolentiam, non dicti conscientiam. Languor enim ille fortissimus, quo sub sole vniuersa vanitas hominum laborat, & me cum aliis corripuit, quatinus suaues illas aurium modificationes necdum propulsare didicerim. Naturale est hoc vitiũ,&, vt ait Seneca, naturalia corporis aut animi vitia leniri arte possunt, deleri non possunt. Hoc animi scabies est, sed differenter occupat. Inuadit quandoque inferiora, quandoque superiora, quandoque totum simul,& superiora & inferiora. Superius est in animo, quod ad rationem pertinet: inferius, quod ad sensualitatem: totum quod ad destinationem, siue deliberationem. *Fallaci* igitur suppositione: dum aliàs animus fortè ad quædam maiora & meliora occupatur; subintrat inanis gloriæ

amor, & foliis ficus turpitudinē ſuam obumbrans, in latibulo anguli ſedet, vt cum domina ſua ratio abſens fuerit, viro, id eſt naturali appetitui ſeſe miſceat, & ex tali concubitu Ammonitæ & Moabitæ, qui non inrrant in Eccleſiam Dei, vſque ad tertiam & quartam generationem, procreantur. Quod enim ab initio conceptionis & generationis vitioſum erit, ad innocentiæ gloriam quo modo intrabit? Nūquam igitur opus vanæ gloriæ numerabitur in remuneratione veræ gloriæ. Ideo Abrahæ dicitur, *Eiice ancillam & filium eius. Non enim erit heres filius ancillæ cum filio liberæ.* Gen. XXI. 10.
Deinde quod periculoſius eſt, aſcendit ſurſum hæc ſcabies, & tangit ipſum verticem ſanctum animæ, vbi eſt imago & ſimilitudo Dei. Quærit ſuam non Dei gloriam, abutitur voluntate diuinæ tam generationis, quàm regenerationis. Non nominat filium ſuum, id eſt opus, Ioannem, ſed Zachariam. Hæc iam non celat, & non velat, ſed reuelat turpitudinem ſuam, & iuxta ſapientiſſimum, contra animam ſuam Adonias petit Abyſac Sunamitem, quæ regi Dauid ſolebat obſequia præſtantiſſima & incentiua caſtiſſima præbere. *Vnum eſt*, inquit Salomon, *ac ſi regnum petat.* Adonias cupidiſſimus regni, eſt ratio infecta amore priuati boni. Ambit iſtè Abiſac ſibi aſſumere, cùm tota ratio abſorbetur à voragine cenodoxiæ. Sed occiditur, quia à Deo ſeparatur. Hoc malum ſub ſole eſt. Adhuc amplius malum eſt, cùm tota hominis intentio & operatio ad hanc iniquitatem & negationē contra Deum 3. Reg. II 22.

ſe incuruat. A laqueo ſic contorto triplici funiculo caue tibi, ô amice: quia malum eſt oblatis honoribus delectari, peius negatos appetere, peſſimum pro ſublatis in iram proſilire. An erat meum abbatiam illam dare cui vellem, ſubtrahere cui vellem? Et quis ego? & quid ego? Præcipuè comparatione tanta: Archiepiſcopi ſcilicet Lugdunenſis, Epiſcoporum quoque Lingonenſis & Auguſtudunẽſis: abbatum etiam Moliſmenſis, ſancti Ioannis, quintiacenſis: quid ego, niſi puluis & cinis? Cœlum & terram cum iſtis teſtes inuoco, niſi fortè euanuit à ſenſibus meis, quòd de perſona tua nil inhoneſtum, nil criminoſum in eorum auribus depoſuerim. Reuera non ſtatim acquieui, & abiit ſermo in regionem lõginquam. Nominatus eſt iſte. non diſſimulaui dicere quod audieram, vel videram: reticui tamen quod ignorabam. Nominatus eſt Petrus de Viuariis. heu mihi! pro quo contra amicos, & Epiſcopos & clericos & familiares, alia vice fortiſſimè ſteteram & conſtantiſſimè, nunc quoque vt potui ſteti. quia non potui vt eſſet abbas, vertit ad me cum quibuſdam ſuorum terga, & non faciem. Hoc anno multa horum ſimilia, non per viſum, ſed per ſenſum & experimentum paſſus ſum. Amici quondam mei à longè ſteterunt, & iam non ambulant mecum. Quid itaque faciam? Non ibo? ſed inobediens ero. Non ibo? ſed ſuperbus apparebo. Tacebo? ſed conſcientiam timeo. tacebo? ſed pecuniam Domini abſcondo. tacebo? ſed

callidus, vel ſtultus reputor. Vtrique parti placebo? Sed hoc erit ſimulatio. ſed hoc erit impoſſibile. quid igitur? Dirige domine Deus meus in conſpectu tuo viam meam. Quid inquam? Da ſermonem rectum & beneſonãtem in os meum. Hucuſque ſatis. Nam parietem litterarum fodere, ne dicam impugnare, parco. Rimas tantum & quaſdam ſciſſuras per circuitũ obambulans deſigno, ſed & reſigno. Nam quod fractum eſt, ſi quid tamen fractum eſt, malo reſarcire, quàm noua damna facere. Fiat pax.

EPIST. XIV.

Frater P. Cellenſis abbas, dilectis fratribus, filiis & amicis Caziacenſibus, ſapientiam ſcribere in tempore otij.

PRæter ſolitum, nec non & votum meum, in virga non in ſpiritu manſuetudinis ſcribere vobis propoſui, qui paterna præcordia aculeis litterarum veſtrarum abſq. miſericordia perfodere non timuiſtis. Mouet me & commouet plurimùm pia ſenectus in patre, miſeranda compaſſio in fratris abiectione, feria & intemperata oratio in paginarum ſerie. Diſſimulare, nec tam manifeſta redarguere, pars eiuſdem criminis videtur eſſe. Quis enim iſte impetus? quæ iſta ebrietas? quod ſuffugium mentis & ſenſuum, fratrem abdicare, patri contradicere, ius monaſtici ordinis ſic perturbare? Dura & dira, fratres mei, æmulatio veſtra, morte triſtior, inferno inferior, ſaxo durior, amarior abſinthio, felle acetoſior. 41.

Quid enim? pietas negatur, necatur misericordia, honor paternus conuitiatur, insimulatur amor fraternus, societas repellitur, regula violatur. O irreligiosa religio! ô ficta sanctitas! ô inuidiosa caritas! Siccine, fratres mei carissimi, siccine Christum didicistis? Nonne Deus noster, Deus pacis est, & non dissensionis? O stulta vecordia illorum, qui pacem suam dicunt, si fratrem non receperint: mortem, si viderint: prosperitatem, si socium exterminauerint; deuotionem, si opus deuotionis condemnauerint. Hæc in te pestis, Ioseph, grassatur: hoc in tuum caput infortunium sine culpa refunditur. Vendere enim te fratres volunt, quem videre nolunt. Paternæ gratiæ impedimentum sibi credunt, quia patri gratiosum sentiunt. Sic sic fratrum ingratitudinem mercatur gratitudo patris. Si defuerit, inquiunt, amatus filius, ad nos resiliet paternus affectus. Dum Ioseph visibus sistitur patris, rarior ad nos deflectitur dulcedo paternitatis. Tollamus fratrem, & habebimus patrem. Quàm iustiùs & iocundiùs faceretis, si vobis filialem deuotionem inuisceraretis. Hoc nempe affectum multiplicaret, non deuastaret. Boni fratres & amici carissimi, currebatis bene. quis vos fascinauit sic patri scribere, sic fratrem proscribere. Quid enim Tes. mali fecit? quid tam atrocis iniuriæ dignum perpetrauit? Quod tam immanissimum suum facinus, vt sic contra legem sine lege vestro iudicio nõ rediret? Vbi sunt misericordiæ vestræ antiquæ quibus ve-

niam criminosis indulsistis? quibus sceleratis commissa facinora remisistis? O quanto impurioris, quantoque indignioris vitæ pluribus & locum misericordiæ impetrastis, & gratiam immeritam prorogastis! Vbi fornicationes T. vbi inordinatæ comestiones? vbi ignominiosæ operationes? vbi innominandæ confusiones? Opera lucis, non tenebrarum opera T. opera diei, non noctis: opera prædicanda, non præiudicanda. O liuor! ô inuidia! quo ausu ingressa es sanctuarium Dei, cubile altissimi, thronum Regis æterni? qua tyrannica præsumptione sanctorum præcordia rupisti & irrupisti, quinimmo & dirupisti? Ecce pondere gemitum & clamorem validum de corde amicorum pressisti. Vnde namque vstio illa cordis, vnde angustiæ mentis, nisi te succendente, nisi te constringente? Prorsus vsque ad internecionem animæ combureris, & ex hoc panpertas & angustia cordis. Non fratres, non aduersum me ira, siue commotio vestra exardescat. Nequaquam enim tacere vobis debui insipientiam vestram. Acquiescite tamen consiliis meis, & quod inconsultè factum est, consultò corrigere ne differatis, quàm citiùs ergo poteritis, ad pedes Domini abbatis simul procumbatis, satisfacientes pro erratu non leui: neque surgatis nisi benedictionem ab ore paterno reportaueritis. Mihi quoque, si in aliquo excesserim, obsecro indulgeatis. Diligo enim vos, Deus scit. Valete.

EPIST. XV.

Fratribus, filiis, & amicis suis carissimis Caziacensibus, frater Petrus humilis abbas Cellensis salutem.

42. NOn leuitas, aut leuis necessitas vt loquar suadet, patris languorem, matris desolationem, fratrumque attendens commotionem. Verum est, verum est, fratres carissimi,
Matt. XXVI. 31 illud Euangelicũ: *Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.* Quid autem horum grauius, percussio pastoris, an dispersio gregis? Equidem diuisum sine dubio alterum satis graue: simul verò vtrumque pene damnum intolerabile. Immorabor igitur plangendo patris passionem, an consequar reuocando fratrum exterminationem? Sed vt verũ fatear, vtrumque, si vtrumque contigerit, lugebo. Sed alterum affectuosiùs, alterum ambitiosiùs. Nam patri vberiùs lacrymas profundam laboranti in defectu naturæ: fratribus emittam intensius redargutionũ sagittas propter excessum culpæ. Morbis namque naturæ compassionem, corruptioni animarum debemus reprehensionem. Condolendum, non imputandum est seni, quòd egreditur mundum: imputandum vel potius amputandum in Christiano, si rumpere tẽtet dilectionis vinculum. Re integra, fratres carissimi, nondum imminentia lucrosiùs euitantur pericula, si affuerit oculus prouidentiæ, & manus vigilantis cau-

telæ. Casus fortium terrere debet fortunam pauperũ. Nam tua res agitur paries dum proximus ardet. quãtumlibet potẽtissima, quantumlibet opulentissima regna in breui contentionum molestia succensente corruunt. Mundi ipsius machina stare non poterit, si se elementorum incontemperantia conturbauerit. In proximo Cluniacensis Ecclesia antiquitate senior, religione feruentior, rerum abũdantia plenior, multitudine numerosior, quid fecit? Scandalum paruulis, piis mœstitiam, religiosis verecundiam, amicis pudoris iacturam, vniuersæ Ecclesiæ velamen opprobrij. Vbi enim ambitur honor sæcularis sub tegumento religionis, quando ab eodem attebitur crudus animus in maturitate dilectionis? Si ita fauus mellis acescit, quid absinthij amaritudo, quid aceti faciet acredo? Prouerbium est, Suauiter corrigitur, qui exemplo aliorum emendatur. Maneant igitur in vobis vnitas, pax, & concordia, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Quandiu patrem vestrum, immo nostrum, vobiscum retinere poteritis, alium ne cogitetis. At vbi ineuitabili cogẽte necessitate aliter disponendum fuerit, spiritus paracletus inuocãdus, cœtus sanctorum conuocandus, & vir bonus religiosus, discretus, litteratus, pius, & in sancta religione enutritus, qui patris vestri imitator sit, omnimodo inuestigandus. Valete.

PETRI ABBATIS CELLENSIS

EPISTOLARVM LIBER III.

EPISTOLA I.

Dominis ſuis & patribus Priori cum ceteris de Monte Dei, Frater Petrus Cellenſis indignus abbas vſque ad montem Dei Oreb.

Liud materia, aliud ſuadet
43. ſcribere veſtra reuerentia.
Et materia quidem, quæ eſt cariſſimi filij noſtri tranſlatio ad vos, potius ſemper ſilere, vel inſtantiùs flere, quàm ſcribere admonet. Sanctitatis autem veſtræ reuerentia ſancta & digna exigit. Itaque non quælibet leuia & ſecularia, ſed fortia & cœleſtia debet aſſumere, qui vobis proponit ſcribere. Quid autem caritate fortius, quæ fortis eſt vt mors? quid cæleſtius, quæ etiam omnem exuperat

ſenſum

sensum? Et de hac quidem, quantum ad nostrum se inclinare dignata est sensum, *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Ioan. XV. 13. Quanti igitur apud meam humilitatem vestra profecerit dilectio, æstimare poterit, qui quod pro ea reposuerim pretium diligenter pensauerit. Certè non aurum, sed virum secundum cor meum: certè non argentum, sed quem habebam quasi vnigenitum: certè non lapides pretiosos, sed lapidem, quem mihi erexeram in specialis amoris titulum, in hoc proposui commercio. Scio, nec prorsus dubito, quòd si omnem substãtiam domus meæ dederim pro sancto amore vestro, nihil tamen in comparatione illius attulerim. De Monte namq; Dei non amor mundi, sed amor cœli descẽdit: non carnalis amor, qui tanquam nubes matutina pertransit, sed æterna caritas quæ nunquam excidit. Non enim recipit æstimationem, quod omnem excedit accidentium licitationem. Diuini siquidem amoris suauitatem sanctarum animarum pius redolet amor. Et quid humana paupertas dignum recompensationis, non dicam ad supernum amorem, sed saltem ad quãlibet sanctorum dignationem, in omni thesauro inopiæ copiosè abundantis reperire poterit? Sanè nil sanioris mihi videtur ad hoc consilij, quàm vt gratiam rependat pro gratia, ad illius imitationem, qui potius ex abũdanti, quàm ex indigenti, non aliud quidem solet dare pro gratia. Itaque & ego gratiæ vestræ gratias ago, non tamen vacuas;

non vacuas, sed vltra facultatum mearum sufficientiam largas & diuites. Non enim de arca, sed de conscientia, non de fundo marsupij, sed de intimo cordis, non de supellectili domus, sed de intimis viscerib. profero quod accipitis. Si enim aliter fieri posset, si aliud pretium, quantũcunque magnum, vestra sanctitas exposceret, si aliquam commutationem commerciũ illud admitteret, ô quam libenter darem! ô cum quanta gratiarum actione numerarem! O Deus cordis mei, quanta animæ meę vsque ad mortem in hoc partu angustia, quàm importabilis! nisi tu mecum portaueris in separatione ista, affectionis semper duratur ærumna. Iesu bone! indubitanter pro te aliquid me fecisse iam deinceps fateri non erubesco. Sed quid aliud facerem? Tuus est ille, tuus sum ego. Et vtinam sic tuus ego, sicut ille tuus! Et qua fronte tibi de tuo tuus contradicere præsumam? Non resisto voluntati tuæ contumaciter, vt tu adsistas desolationi meæ misericorditer. Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Domine, domine, nonne totam mitiùs à me tolleres animam, quàm partem dimidiam? Placeat tibi saltem non deserere partem residuam, quia tibi assumis præcipuam. Verè nunc experior, quòd separare veneris hominem aduersus patrem suum. Verè hic gladius Salomonis viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. quare propter te diuisa est maceries animorum præ-

ſentia corporũ? Tu mediator, tu lapis angularis, tu diſperſos Iſrael cõgregas, tu Deus vnus, ad te & in te vtraque faciens vnum. quare ſic facis, vel ſi non facis, quare pateris vt careã baculo meæ debilitatis? vt ſuam colũnam deſerat baſis? vt ſine Aaron non Moyſes, ſed tuus miſer cogatur ſuſtinere quæſtiones ſiue moleſtias huius talis & tantæ multitudinis? Pie Ieſu, non ſuſtineat pietas tua ſine conſolatione meam diutius fragilitatem cõquaſſari, ſine viſitatione fatigari. Quid eſt hoc? vobis cœpi ſcribere, vobis loqui, & ſic in mediis ſermonibus, cum tanta mora meas miſerias miſericordiſſimi Dei conſpectibus explicui. Certè vt videatis, certè vt intelligatis, quis ſit dolor filium dexteræ amittere, & nec ſaltem, ſublato Ioſeph, Benjamin retinere. Quinimmo vt Deum totius conſolationis meis compatiendo mœroribus dulciùs & obnixiùs pro me exoretis. Eſt enim benignus piorum exauditor, largus pro ſe aliquid faciẽtibus remunerator. Orate itaque, vt & iſtum, quem quaſi in vinculis Chriſti retinetis, non amittam, & vt optando ſcripſiſtis, pro Samuele noſtro prophetam non inferiorem recipiam. Sic enim dote bona ditatus, conſolationem aliquam veſtris orationibus accipiens, potero expectare illam veram & æternam, pro qua deſolationem ſuſcipio temporalem & tranſitoriam. Valete.

EPIST. II.

Dominis & patribus suis de Monte Dei, frater Petrus Cellensis dulcedinem gratiæ quam repromisit Deus diligentibus se.

44. EXultat spiritus meus in Deo salutari meo, tum quia videre & audire vos vel semel merui, tum quia familiaritatis gratiam, gratia superna largiente, inueni. Accedit hinc beatitudini meæ dulce adinuicem commercium litterarum, vnde & amaritudinibus meis mitigatiuum paratur electuarium, & inquietudini sopitiuum medicamentum, & hebetudini non mediocre æruginamentum. Deniq. quotiens formam & vultum inspicio sermonum vestrorum, magna virtute veneniferos morsus euado rugientium curarum, inundationes contempero influẽtium occupationum, assultus reprimo internarum & veternarum inimicitiarum. Placet sensus profunditas, dictorum veritas, morum informatio, errorum redargutio, amputatio vanitatum, condemnatio ambitionum. Plus medullæ farinæ, minus corticis & furfuris habent. Facilè ex his perpendi poteſt, quid in se de se anima religiosa sentiat, quid supra se de creatore suo obstupescat, quid infra se de peregrinatione mundi & tentatione carnis pertimescat. Planè ad seipsam conuersa cõturbatur, ad factorem suũ suspensa dilatatur, ad corpus reuersa confunditur. Quid enim corpus, nisi terra inanis?

quid anima, nisi abyssus impenetrabilis? quid Deus, nisi lux incomprehensibilis? Igitur vt caro sterilis & infœcũda imprægnetur, ieiuniis & vigiliis affligatur: vt anima tetra & tenebrosa clarificetur, pristinis vitiis & phãtastica ignorãtia exuatur. Caro abstinẽdo fiat paradisus delitiarum, anima orando & contemplando efficiatur serenissimum cœlum. Custos & operator paradisi deputetur ratio: protector & inhabitator animæ ipsius creator. Adhibeatur corpori diligens disciplina, ne tanquam puer immaturus in perniciem sui efferatur: cultura impendatur, ne velut ager neglectus mala-prole vrticarum inutiliter occupetur: vomere & sarculo conscindatur, & bono semine impleatur. Nam huius naturæ est hoc corpus, vt quo magis opprimitur, eo amplius multiplicetur. Terra huius carnis, nisi aratro disciplinæ conuulsa fuerit, quasi clausa vulua inutilis erit. At vbi fortiter concussa vel conscissa semen domini exercituũ exceperit, germinare secundum genus suum incipiet. Denique secundò vulnerata, tanquam gladio ancipiti, amore videlicet & timore, vberes fructus iustitiæ, largissimas aquas internæ compunctionis, immo sanguinem & aquam in redemptionem præuaricationum suarum, & emundationem originalium delictorum, in vitam æternam saliendo profluit. Atteratur itaque contritione valida, ne insolescat, & pro frumento bonorum operum spinas & tribulos desideriorum malignorum afferat. Fodiatur, immo confodiatur lancea Saluatoris,

ne animam in ſepulcro vitiorum defoſſam æternis addicat incendiis. Duobus funiculis Dauid admetiatur, vno ad mortificandũ, vno ad viuificandum: vt quod naturæ eſt conſeruetur, & quod vitij, deſtruatur. Sic, ſic quantumcunque lapidoſa fiet mollis & tenera: quantuncumque ſalſuginis plena, fiet dulcis & bona: fiet inquam de benedictionibus cœli frugifera, fiet quaſi horti iuxta fluuios irrigui, quaſi areolæ conſitæ à pigmentariis, quaſi mons coagulatus & pinguis, tanquam vallis nemoroſa, velut terra ſancta & vberrima. De hac ſolummodò oritur veritas, in hanc iuſticia de cœlo proſpicit, hanc inhabitat & inambulat ſanctitas: ferrum de hac tollitur, malleus vniuerſæ terræ & ſecuris ſuggeſtionis diabolicæ in ea non auditur. Hæc terra benedictioni proxima eſt. Hæc inquam accipit, tanquam lac diuini vberis, primam benedictionem in iuſtificatione, ſecundam in glorificatione. Omnis igitur iuxta Apoſtolum qui lactis eſt particeps, velut ab vberibus maternæ gratiæ, exſugat ab iſta lac ſanctificationis, ab illa conſolationis. Hoc enim

Rom. eſt, quod ait Apoſtolus: *Habetis fructum ve-*

VI. 21. *ſtrum in ſanctificatione: finem verò vitam æternam.* Sic, ſic viuitur, & in talibus vita ſpiritus. Sic viuunt paruuli tui, domine Deus, ab vbere præſentis viſitationis, ſic ab vbere futuræ expectationis. Hæc duo, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, quia ex abundantia diuinæ iam prælibatæ dulcedinis, & ex indubitatæ certitudine ſequentis remunerationis, iam ad

Deum, ſicut ceruus, inæqualitatem aduerſitatum tranſcurrimus, iam ſuper montes aromatum mundarum orationum præ alacritate tranſilimus, exclamantes cum Apoſtolo, quia non *ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis*. Cuiuſmodi autem lac fratres eſuriatis, hæſito: quia ad humanos vſus non ſimplex, ſed aliud ouinum, aliud caprinum, aliud vaccinum à Deo creatum perpendo. habet & humana infantia lac proprium, & ætati ſuæ congruum, mamillarum maternarum. Ex qualitate verò vberali vniuſcuiuſque lactis, cui magis perſonæ, vel ætati quodlibet horum competat, non eſt diſſerere. Eſt namque caprinum parum nutritiuum, ſed ſatis digeſtiuum: vaccinum multum nutritiuum, ſed durum ad digerendum: ouinum ex his mediè cõtemperatum. Quamobrem ex alio ſerui, ex alio filij, itemque ex alio paſcuntur domini. Qui domini, niſi qui dominantur in vniuerſa Ægypto carnis ſuæ? Qui filij, niſi qui de ventre nati ſunt gratiæ? qui ſerui, niſi quorum manus ſeruierunt in cophino veteris vitæ? Serui neceſſitate indigentiæ, filij ſuauitate indulgentiæ, domini delitiarum plenitudine lac edere ſolent. Vtinam mihi peccatori indulgeatur lac veniæ, vobis iam expiatis lac gratiæ, tandem expiatis lac gloriæ! O clarum lac! ô ſuaue! ô iocundum! Clarum, quia per veniam transferimur de regione tenebrarum ad lucem gaudiorum. Suaue, quia per ſuauitatem

Rom. VIII. 18.

gratiæ, ab amaritudine tentationum ad dulcedinem deducimur immarcessibilium delectationum. Iocundum, quia per gloriam à sæculi tristitia euadimus ad æternum & incommutabile gaudium. O abundans iocunditas! ô iocunda abundantia? *In die enim illa nutriet homo vaccam boum*, vt ait Isaias, *& præ vbertate lactis comedet butyrum*. quæ namque est vacca boum, nisi anima consors naturæ & gloriæ cœlestium spirituum? Quam homo Christus nutriet, non sicut nunc in vmbra sacramenti obumbrati veritate, sed in declaratione veritatis, & in detectione reserati per clauem Dauid mysterij de mensa corporis, & de vino pretiosi sanguinis, de vestimentis gloriæ, & de lacte matris gratiæ, quod præ vbertate misericordiarum vertitur in butyrum dulcedinum: quia omni fluxibilitate & mortalitate de medio sublata, omnimoda commutatione transformabitur à claritate in claritatem, & sic in Deum. Tunc enim erit omnia in omnibus. Quid hoc butyro pinguius? quid hoc melle dulcius? Hoc mel cœleste est, non campestre, non denique siluestre. Ioannes in solitudine mel siluestre edit satisfactionis: Ionathas in procinctu belli campestre iustificationis: puer Iesus in virgine & de virgine mel cœleste incorruptionis. Sufficit enim lucernæ quæ lucet & ardet, in campis siluæ pœnitentiam prædicari, & quando fugiat à ventura ira, populum edocere. Iuueni, qui in agone fideliter & viriliter decertat, in virgæ, videlicet iustitiæ, summitate

Esa. VII. 21.

futuram dulcedinem prægustare. At verò Christo Iesu, qui lux est illuminans non illuminata, creatrix non creata, propter altitudinem diuitiarum sapientiæ & scientiæ thesauri absconditi, parum est vt sit prædicator, non sit & dator, non solùm veniæ, sed & gratiæ. Denique vt de maximis ad minora trahamus exemplum, cor cuiusque religiosi ad similitudinem baptistæ Domini à strepitu sæculi quietum, in baptismo deuotionis emundatum, in mortificationem carnis præparatum, in amore verbi Dei confirmatum, in religione Angelorum stabilitum, & si nondum cœleste mel pleno ore & ventre eructat, siluestre saltem prægustat. Aliter enim gratia sapit in patria, aliter in exilio: aliter rara, aliter larga: aliter continua, aliter interpolata: aliter in corpore mortali, aliter in immortali: aliter inuisibiliter data, aliter visibiliter administrata. Calore igitur caritatis liquefacta, & colatorio discretionis eliquata, nihilominus & infusorio exquisitæ veritatis infusa homini gratia, asperitates faucium in confessione mitigat, stomachum receptiuum innumerabilium cogitationum mundificat, discretiuam cerebri rationem ad certam mensuram modificat, & vitalem venam ad veram immortalitatem cordi subministrat. Hîc autem interim nos cum turba tanquam in campestribus ad gratiam suspiramus: ibi velut in monte contemplationis glorificatam Iesu faciem suspicimus. Hîc expectamus, ibi spectamus: hîc petimus, ibi accipimus: hîc rogamus, ibi ero-

gaudebimus: hîc inopes, ibi locupletes: hîc pauperes, ibi diuites: hîc cum Ioanne in deserto, ibi cum Iesu in regno: hîc in carcere Herodis, ibi in palatio æternæ hæreditatis. Hîc ad reparationē gratia commodatur, ibi ad refectionem præstatur: hîc in mensura, ibi supra mensuram: hîc in vtre, ibi in ventre: hîc in cortice sacramenti, ibi in manifestatione summi & incircumscripti luminis. Ecce lac, immo butyrum, ecce mel, vel potius fauū mellis offert seruus vester mensę dominorū suorum. Ad quid iterum vobis vas aquæ cum amphora vini? O domini & amici carissimi, puteus altus est, & lapis superpositus, quem mihi Angelus nondum reuoluit, Iacob nondum amouit, & quomodo dicam, bibe domine, & camelis tuis potum tribuam? O ardens desiderium! Fossoria habetis, venas aquarum viuentium possidetis, puteos quos fodit Abraham & filii eius, Isaac & pueri eius, habetis, & adhuc aquam de cisterna quæ est in Bethleem suspiratis? Equidem hæc aqua, & si bona ad bibēdum, sed difficilis ad inueniendum. Iter prolixum & obsessum, locus remotus & ignotus, vires paucæ & raræ, vndique hostis & ensis, nox instans & præ foribus tenebræ. Nisi itaque ad incomparabilem thesaurum obtinendum tanti labores non sunt insumendi. Quid dicam? Momēto tamen sui hæc purissima gutta superat omnem laborem, quia sitim satiat, sordes lauat, æstum temperat, humectat arida, dura emollit, sterilia fœcundat. Ex hac lagenas oculorum suffusas in libamētis vestris effunditis, &

cum hac altissimo Deo vota placabilia offertis. Hæc ignem extinguibilem extinguit. Hęc rigorem iudicis ad pietatem inflectit. Hæc Cherubin, & flammeum gladium atque versatilem, ne lædant compescit. Hanc in vinum conuertit: & suo more potiora exhibet in benedictione, quàm in creatione. Procul dubio sunt nobis plures fortes ad bibendum vinum, & ad miscendam ebrietatem: ad hoc autem poculum quis idoneus? Verus Noë noster, qui requiem nobis dedit ab operibus mortuis, hoc vino debriatus, turpitudinem humanæ infirmitatis in cruce denudauit, & à medio filio, qui neque calidus est neque frigidus, irrisionem sustinuit. Ideo pauci procedunt ad emendum, pauciores ad possidendum, paucissimi ad bibendum, fere nemo ad ebriandum. Potens potator huius vini fuit filius fabri. Post hunc emigrauerunt ad vineas Engaddi qui bibebant vinum libaminum. Quia igitur nunc non est relictus in Sion, & residuus in Hierusalem, qui de manu Domini calicem vini meri suscipiat, accedite vos qui estis de domo Dei, & de monte Dei, & bibite & inebriamini, carissimi.

EPIST. III.

Dominis & amicis suis Priori, & cæteris fratribus de Monte Dei, Frater Petrus Cellensis brauio diurni denarij non fraudari.

45. SVauissimi saporis buccellas, quasi panis oleati, auido ore in mensa litterarum vestrarum prægustans, iocunditatem spiritus cœpi eructare, & iterũ atq; iterum præ desiderio spiritum bonum attrahere. In crassitudine quippe animæ bene pastæ, in abundantia dulcedinis Dei scripsistis, & sicut adipe & pinguedine spiritalis lætitiæ fauces meas replestis. Sermo namque vester non est talis, qui adulterinis formis superinductis speciẽ pietatis repræsentet, & virtutem abneget. Hoc enim illorum est, qui in corde & corde loquuntur, vel qui molliunt sermones suos super oleum, cùm ipsi sunt iacula. Non autem verbum vestrum sic insulsum, sic infatuatum, sic sale salitum, sed gratiæ plenitudine confortatum viscera replet sanctorum, vires reparat animarum, languores sanat ægrotantium, fortitudinem conseruat sanorum. Præterea delicatorum sufficit gulositati, & nauseantium medetur reiectioni. Pascit vt panis, vt vinum lætificat, vt paradisus deliciarum exuberat in omni suauitate, vt templum speciosissimum refulget in omni pulcritudine. Planè suadibilis ad commonendum, rectus ad

componendum, efficax ad commouendum, potens ad corroborandum, dulcis ad emulcendum, ardẽs ad inflammandum. Cùm enim purè de puro vase purus effunditur sermo, quid ad emundandũ aptius, quid ad informãdum apertius, quid ad omne opus bonum vtilius? Sanè verbum bonum de bono Dei verbo frequenti meditatione decoctum, exercitatione corporali & spiritali tanquam mola inferiori & superiori molitum, continua examinatione cogitationum accusantium aut etiam defendentium cribratum, humilitatis ossibus confert medullam, spiritui contrito medelam, & animæ esurienti adhibet satietatem bonam. Decoquitur verò panis iste aut in clibano profũdi mysterij incarnationis Christi, aut in sartagine viuificæ crucis, aut in craticula mortis & sepulcri: cùm vita vestra, locutio vestra, cogitatio vestra commoritur & concorporatur, vel consepelitur Christo nouo genere viuendi. Videte panem de clibano, *Memor esto dominum Iesum resurrexisse à mortuis ex semine David.* Comedite panem de craticula, *Cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro impijs mortuus.* De sartagine frixum apprehendite, *Cum iniquis deputatus est:* &, *verè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit,* in corpore suo super lignum crucis. Panis iste triplex itinerantibus per desertum ad viam trium dierum non deficit: quia etiam tertium cœlum petentibus seu penetrantibus fides incarnationis, passionis, & mortis, tanquam scala Iacob, vehiculum existit. In in-

2. Tim. II. 8.
Rom. V. 6.
Luc. XXII. 37.
Esa. LIII. 4.

troitu verò tabernaculi non manufacti, ideſt, non huius creationis, quod ſcilicet fixit Deus & non homo, porrigitur panis de duabus decimis ſimilæ, id eſt conſolatio æterna pro legis & Euangelii conſummatione, nec non pro carnis perfecta incorruptione, & vera ſanctitate animæ. Haſtam aut gladium ad quid petitis? quem interficere vultis? quem ferire? Vbi eſt vel quis eſt aduerſarius veſter? Nonne vos confugiſtis ad tutiſsima loca Engaddi? Nonne Chriſtus eſt vobis petra refugii? nonne turris fortitudinis? nonne omnis armatura fortium? nonne inattingibile propugnaculum? nonne gladii duo, ſcutum, arcus, & ſagitta? O fortiſsimi milites Chriſti, haſtam protenſam habetis in orationibus continuis, gladium in mortificatione carnis, panem ſanctum in ſpe æternæ glorificationis. Haſta veſtra non eſt auerſa in aduerſitatibus mundi, quia rectos facitis greſſus ad cœlum: gladius non declinat in conflictu deſideriorum & impetu ſuggeſtionum, quia ante Dominũ eſt omne deſiderium veſtrum: panis non inueteratur ex dilatione præmiorum, quia reuireſcit caritas certa ſpe promiſſorum bonorum. In calore namque ſuo perdurat panis, quia caritas non tepeſcit in cordibus veſtris. Non hebetatur acies gladii, quia non deferueſcit rigor diſciplinæ ac ſancti propoſiti. Haſta non infringitur, quia oratio veſtra acumine ſuo cœlum penetrans nullis obſtaculis reuerberatur. O bellum grande, & graue, in ſtationibus diſsimile, in viribus inæquale, in armis incomparabile! O

rector & moderator omnium, quàm nisi à te fieret ridiculosa pugna vermis & gigantis, hominis & dæmonis, animalis terreni & aerii, velocissimi & tardissimi, stultissimi & callidissimi, antiqui & moderni, mortalis & immortalis? Stat ille in superioribus, iacet iste in inferioribus. Pennas ille habet, iste nec pedes. Videt ille quẽ persequitur, iste sentit nec attendit à quo tam crudeliter verberetur. Mole carnis molestatur iste: bonitate creatoris ex creatione sua libero volatu quolibet deuolitat ille. Vtitur hostis mundo isto vt decipiat: vtitur homine aduersus hominem vt occidat: vtitur eodem aduersus eundem vt absorbeat. Sensibus suis tanquam propriis armis triumphat, & transgulat captiuum, cùm spiritus in seruitutem non redigit mortale corpus suum. O pestis iniqua! ô sors hominũ misera! non est tibi in te virtus, non in arcu virtutis tuæ, neq; in hasta liberi arbitrij tui saluat dominus. Sic collisa inter scopulos, sic cõtracta inter populos, habes tamen prælium cum filiis Enachin, quibus comparata videris quasi locusta: habes capitale duellum cum principibus tenebrarũ, victori vel victo proposita morte & vita. Nõ resurget, nõ qui ceciderit, sed qui cesserit: non addet qui destiterit: non rursus accedet, qui lapsus fuerit. Primò victus primus homo, quia secũdus venit de cœlo, habuit in cœno subleuantẽ se: denuo si succubuerit, nõ reparabitur, quia alius deinceps nõ generabitur ex virgine Dei filius. Voluntariè enim peccantibus, non relinquitur hostia pro peccatis. Instantiùs

itaque agendum, ne vrgeamur redire, cùm inclusi in morte iterum non sinemur tunicam oblitam repetere. Tunicam enim pœnitentiæ qui neglexerit in corpore, opportunitatem nullam habebit post transitum vitæ. Ecce, domini mei & amici carissimi, statim vt vidi angelum vestrum, cucurri ad armentum cum Abraham, vocaui Saram memoriæ, puerum cordis, & miscui vobis farinam, vt facerem subcinericium. Habetis itaque cilicium vestrum, habetis & subcinericium nostrum. Cooperantur hæc duo ad extrahendam peccati rubiginem, ad delēdam pruriginem, ad extergendam sorditiem. Idcirco sana & sancta potuit veraciter exclamare cōscientia, vasa puerorum munda esse. O gemma pretiosissima & præclarissima, pro qua si dederit homo omnem substantiam domus suæ, tamen nihil æstimatur in comparatione illius. Detineo sancta corda, mundos oculos, puras manus, plusquam debeam à pabulo vitæ, ab introitu gloriæ, à contemplatione faciei Iesu iam glorificatæ & deificatæ. Sed nunc iam remitto: & vt me commemoratione pia in humeris vestris perferatis ad thronum gloriæ deposco. Valete. Fratrem Simonem lumen oculorum meorum, partem viscerum meorum, attentiùs vobis commendo.

EPIST.

EPIST. IV.

Suis de Monte Dei suus Petrus Cellensis à claritate transferri in claritatem.

VEnerunt filij vſque ad partum, & tempus non eſt pariendi. Manus ad reſcribēdum parabatur, animus ad dictandum, locus ad ſedendum: & ecce ventus occupationum nuncij veſtri vela occupans nauigij noſtri ad portum ſilentij retorſit. Quid enim? Nonne iocundiùs & voluptuoſiùs paulatim vinum bonum, quod ſeruatis vſque adhuc, per tempus & tempora deguſtabitur, quàm vno hauſtu cùm damno optandæ ſuauitatis deglutitur? Et ſi enim in tranſitu deſidero vos videre, ſaltem nolo in tranſitu ſcribere. Guſtaui & vidi, quia bona eſt negotiatio veſtra. Nequaquam manus veſtrę in cophinis ſeruiunt: nequaquā ciuitates Ægypti in luto & latere conſtruunt: ſed quæque pretioſa & ſpecioſa requirunt: ſed fuſum & colum ad nendum ſiue contexēdum rationale & ſuperhumerale, & cætera ſummi pontificis inſignia ornamenta apprehendunt. Hinc eſt quòd non de ſtuppis Synagogæ peccatorum groſſiora veſtimenta animæ veſtræ delicatæ apponitis, neque contra legem ex lana linoque veſtimento induimini: ſed abdicantes occulta dedecoris, faciem lauatis, caput vngitis, & de velleribus ouium veſtrarum venientes ab Aquilone calefacitis, cùm etiam 46..

de confessione vestræ integerrimæ simplicitatis exempla sumuntur sanctę religionis. Sic est, dilectissimi, sic est. Accedit homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. An non in luna cum lumini solis appropinquat sic euenit, vt eo à suo fulgore videatur deficere, quo fuerit effecta vicinior? Cœci domus nō ideo pulcra, quia deformitatem eius non videt: non ideo sana, quia vbi ventrem faciat non considerat.
Osee. VII. 9. *Cani*, iuxta Prophetam, *in Ephraim effusi sunt, & ipse ignorauit.* Doletis fœtorem Lazari, truncum iam emortuū miramini reuirescere, muros Hiericho non patimini cōsurgere. Facitis
Nah. III. 14. namque quod ait Naum prophetam: *Aquam propter obsidionem hauri tibi, intra in lutum, & calca, & subigens tene laterem.* Intelligitis obsidionem principis huius mundi. aqua de cisternis sicut nec de cellis deficit. Lutum carnis vt fortiùs prematis, & validiùs calcetis intratis, si subigendo tenere laterem memineritis. Non itaque vsque ad internecionem desæuiat mu-
Ioan. V. 8. cro vester. *Tolle*, ait dominus, *grabatum tuum & ambula*, id est, corpori indulgeas, non seruias. Quam suauiter in impetu spiritus euehor, dū vobis scribo, tam ægrè fero, dum in medio itineris subsistere cogor. Ad quæstionē respōdere parco, quia nō perfunctoriè eam tractare dispono. Valete. Destitutus spe vlteriùs procedendi subsederam non volēs, sed propter eū qui quasi media via me deserebat. Interim flauit spiritus bonus, & dū illius cassauit propositum, nostrum cōpleuit desiderium. Moram procul dubio timebā, & temporis siue portatoris importunitatē ad meā referri ignauiam

satis pertinaciter deuitabã. Vt itaque meam insipientiam oculis amicorũ & dominorum meorum simpliciter prodã, nõ quod ex promptuario aridi pectoris, sed quod de horreis Ioseph in saccis filiorum Iacob mutuaui proponam. Apponam verò prius in mensa ista panes propositionis vestræ, vt cum his sumantur legumina decoctionis nostræ. quosdam vestrorum ita scribitis sentire de verbis Apostoli, vbi ait: *Renouamini spiritu mentis vestræ*, & alibi, *Et si homo exterior corrumpitur, sed qui intus est renouatur de die in diem*, & de paradiso delitiarum in quo Adã positus est, siue etiã hoc, quòd homo ad imaginẽ & similitudinem Dei cõditus asseritur, vt sub eodẽ sensu omnia ista accipiãtur. Addũt etiã, hæc bona deliciosa bifariè debere accipi, scilicet secundũ substantiale bonũ & accidẽs: referẽtes ad essentialia dona imaginem, similitudinem verò ad ea quæ adesse & abesse possunt. Priusquã his bonis coloribus & á doctis pictoribus imaginẽ sensuum istorum compositã in sacrario Dei statuam, quæro de origine, de auctore, & de virtute, vel etiã vtilitate eius. Vt enim religiosum sit quod adoratur in tẽplo, non noua, non ignota, non deniq; ficta debẽt esse numina. *Israel*, ait propheta, *si me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deũ alienum*. Nõ minùs abominabile est simulacrum in Ecclesia Dei viui, quàm de sancta scriptura sensus peruersus in anima Christiani. Delectus tamẽ & hîc habẽdus est. In his siquidẽ, quæ ad S. Trinitatis, vel incarnationis fidẽ, seu sacramẽtorũ Ecclesię ptinẽt errare, periclitari

Ephes. IV. 23.
2. Cor. IV. 16.
Psal. LXXX. 9.

est. De multiplici verò sẽsu scripturarum, vel iudiciorum Dei, quæ nunc plura fiunt, quasi diuersa, non tamẽ contraria, à fide sentire, non est exorbitare. Hic enim sonus est alarum animalium in Ezechiel se adinuicem percutientium: quia sanctæ animæ de thesauro sapientiæ & scientiæ Dei largiter accipiunt, vnde corpus Ecclesiæ in augmentũ corporis Christi diuersarum gratiarum compagine satis eleganter componunt. Itaque frater ille suo bono quidem sensu domum sibi eburneam fabricauerit, & bicameratam, siue tricameratam arcam in diluuio aquarum multarũ præparauerit. Miror illum tamen tantum ædificium paruis sumptibus extruxisse: & cùm illud fundamentis solidissimis Apostolorum & prophetarum firmare, floribus doctorum fulcire, malis martyrum stipare, vt sapiens architectus debuisset, oblitus paxillos æreos auctoritatum veteris, & funes argenteos noui Testamenti inserere, quasi clypeis denudauit parietem. Sed vt de proprietate huius nominis, quæ occurrunt in instanti edisseram, sciẽdum est, quòd proprie imago relatiuè dicitur ad aliud, cuius similitudinem gerit, & ad quod repræsentandum facta est, sicut imago Cæsaris, quæ ipsius similitudinem præferebat. Impropriè autem imago dicitur id, ad quod aliud fit, sicut exemplum: quod similiter propriè dicitur exemplum, exemplar à quo sumitur. Tamen abusiuò aliquando alterum pro altero ponitur. Secundum istam rationem propriè imago patris dicitur filius. Iuxta alium

verò modum, quo vnum nomen pro alio ponitur, dicitur homo imago Dei: quia videlicet imago Dei in eo eſt. Sicut imago dicitur tabula & pictura, ſed propter picturam quæ in ea eſt, ſimul & tabula imago appellatur. Ita propter imaginem Trinitatis, etiam illud, in quo eſt hæc imago, imaginis nomine vocatur. Homo itaque imago, & ad imaginem: filius imago, non ad imaginem. Volo denique ſi placet, & in quo ſimilitudo differat ab imagine, breui exemplo ſignare. Pono animam lapidem pretioſum, & imaginem aliquam in eo expreſſam, à qua ſimilitudo ſecũdum imaginem impreſſa oſtendatur. Nonne eſt aliud imago exſculpta, & aliud ſimilitudo ab imagine redempta? Sit igitur bonitas Dei cauſa huius ſimilitudinis: quia cùm beneuolentia ſua, quæ ſpiritui ſancto attribuitur, Deus Deum hominem, vel poſt Deum facere vellet, & naturaliter id fieri non poſſet (non enim naturaliter Deus eſt, niſi is, qui Deus natus eſt, non factus, conceſſit vt ſaltem ſimilitudinem Dei haberet. Quæ ſimilitudo Dei vt ſedem, vel receptaculum haberet, imago ſiue figura ſubſtantiæ Dei, quæ eſt filius, animæ hominis impreſſa eſt, vt à ſuo ſancto ſpiritu prædictam ſimilitudinem reciperet: quomodo pretioſo lapidi foramen aperitur, per qnod gracilem auri virgulam recipiat, qua conſtringatur & teneatur. Ad imaginem itaque ſecundum naturales animæ virtutes, memoriã ſcilicet, intelligentiam, & dilectionem, vt optimè dixit tractator veſter, & ad ſimilitudinem, ſecũdum

innocentiam & iustitiam, quæ in mente rationali potiùs naturaliter quàm accidentaliter insunt, conditus est homo. Stupeo siquidem me audiuisse, quod nollem vel somniasse, similitudinem Dei donum esse accidentale: quod non accidentale, sed veraciter substantiale, immo supersubstantiale nouit

1. Ioan. III. 2. qui Apostolum intelligit. *Scimus*, inquit, *quia cùm apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.* Quid est, similes erimus, nisi similitudinem eius habebimus? Quam enim similitudinem in creatione accepimus, eandem in resurrectione prima, denique & in secunda, sed aliter habituri sumus. Nam in creatione ita collata est, quòd amitti potuit, cùm etiam peccare potuit, vel potius deformari: sed in vera immortalitate, cùm nec mori nec peccare homo poterit, de similitudine Dei æternaliter gaudebit. Quid igitur? Itáne summa illa beatitudo, & gloria sæculorum accidentalis erit, vt possit adesse & abesse præter subiecti corruptionem? Hoc enim accidentis est. Vbi es homo? Nonne in mortalitate, vel potius in morte? quare? Nonne quia amisisti Dei similitudinem? Quid enim Deus? Nonne vita? Et quæ est similitudo vitæ, nisi vita? aut quæ dissimilitudo, nisi mors? Mortem namq; inuenit, qui similitudinē Dei amiserit. Quod si ideo dicitur accidentale similitudo Dei, quia auferri potuit, non vera est consequentia. Sic enim sequeretur, quòd accidentaliter viueremus, quia mori possumus. Naturæ siquidem accidētis est, vt possit adesse & abesse

præter ſubiecti corruptionem. quod quis ſani cerebri, vel cordis affirmare audeat de virtute iuſtitia, bonitate, & amore virtutis in anima? Prorſus, vt ait Auguſtin⁹, vt vita corporis anima, ſic animæ vita Deus. Vera quoque virtus, vera bonitas, vera iuſtitia, immo ipſa veritas eſt Deus. Sine his igitur ſi fuerit anima, moritur, & dicis eſſe accidentalia dona? Vertẽs iterum oculos, & relegens apices veſtros, inueniensque non donum, ſed bonum accidens, maiores phantaſias admiror. Nonne enim ſimilitudo Dei Deus eſt? ęquè bonũ Dei nũquid aliud à Deo eſt? Clamat Auguſtin⁹, Quicquid de Deo dicitur, Deus eſt, & nihil ſecũdum accidens dici de Deo: & dicis, ſecundum bonum accidens ſimilitudinem Dei dici. At inquis, quod dico ſimilitudinem Dei donum eſſe accidens, non ad Deum dantem, ſed ad hominem accipientem reſpicio. Mihi verò videtur ſatis ex ſuperioribus probatũ, neutrum eſſe verum. Hæc ſufficiant de ſimilitudine. Nunc reuertamur ad imaginem, & audiamus quid nobis dicat imago vera. Sic enim loquitur, *Qui me videt, videt & patrem.* In quibus Ioan. xiv. 9.
verbis deſiderantibus faciem patris videre omnino ſimillimam & in nullo diſparabilem imaginem ſemetipſum repræſentans, deſideria cordis eorum de bonis ſuis ſatiare voluit. Rurſus hæc eadem imago renouare volens imaginem ſuam in imagine ſua, aliâs dicit, *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.* Tanquã bonus Leu. xi. 44.
pictor animarum Deus primam animam in primo homine cum omni benedictione ſpi-

rituali, ad quam meliorem & formosiorem inuenit imaginem, nõ in iam creatis, sed in nõ creatis pingendo creauit, & creando depinxit. Creauit inquam in anima imaginem suam, vel potius animam ad imaginem suam. Depinxit iterum in anima similitudinem suam, vel magis animam ad similitudinem suã. Fumo autẽ iniquitatum & transgressionum suarũ decoloratam, & vsque ad extremam deformitatẽ fœdatam, auctor & amator suus voluit eã reparare. Et quia æquè idoneus pictor, neque in cœlo Angelus, neque in terra homo iustus, neque subtus terram aliquis spiritus inueniebatur, accessit imago ad imaginem, formosa ad deformẽ, iusta ad iniustũ, nobilis ad ignobilem, pia ad impiam, æterna ad transitoriam: venit reparare quod perierat, venit reficere quod defecerat. Hæc imago Dei inuisibilis filius est altissimi. De filio namque ait Apostolus, *Qui est imago Dei inuisibilis*. Sanius verò mihi credite, nihil dicitur, quàm vnã esse imaginem totius Trinitatis, patris videlicet, filii, & spiritus sancti. Vnde Beda, super. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: In eo quod dicit, faciamus, vna operatio triũ personarũ ostenditur: in hoc verò quod dicit, ad imaginẽ & similitudinem nostrã, vna & æqualis substantia triũ personarum monstratur. Ex persona enim patris hoc dicitur ad filiũ, & spiritum sanctũ, non vt quidã putant, angeli: quia Dei & angelorũ non est vna & eadem similitudo vel imago. Propriè itaque filius dicitur imago patris: Trinitatis essẽtia minùs propriè,

Col. 1. 15.

homo impropriè. Sic autẽ homo dicitur imago Dei, quia ſimilitudinẽ eius in ſe gerit, ſicut imago Cæſaris, quæ ſimilitudinem eius præfert. Hucuſque ſatis dilatauerim phylacteria mea, & magnificauerim fimbrias. Si qua tamen duriùs dixerim, obſecro indulgeatis. Valete, & orate pro me.

EPIST. V.

Dominis ſuis de Monte Dei, ſuus Cellenſis portam atrij interioris penetrare.

ET ſi apices ſalutationum à vobis mea hu- 47.
militas accipere non meretur, mereatur ſaltem munera orationum. Vtrumque quidem ſi fieri poſſet, ſatis gratanter acciperem: alterum tamen ambitioſiùs depoſco, ſi ad vtrumque non valeo. Lætificarent me litteræ, ſi ſcriberetis: ſed iuuant orationes, ſi pro me eas funditis. Inſipientia mea indiget bonorum inſtructione: infirmitas animæ meæ deuota & aſſidua oratione. O vtinam perſpiceretis plagas animæ meæ miſeræ & deſolatæ in vaſtitate hoſtili! certè ſi eam diligeretis, ſuper eam lugeretis. O domini & patres cariſſimi, cur non liberatis animam, quamuis miſeram, tamen veſtram? cur non eruitis de ore leonis iam ſemipaſtam? cur non redimitis ſub vinculo captiuitatis vſquequaque humiliatam? Sufficiat vobis ad commouendos pietatis affectus recordatio antiquarum miſeriarum, à quibus redimit vos qui paſſus eſt pro vobis. Vltra extenditur cumulus peccatorum

meorum,& nisi Dominus iuuerit sanctissimis orationibus vestris interpellatus, iam inferno appropinquat. Valete.

EPIST. VI.

Carissimis dominis & fratribus de Monte Dei, Priori cum cæteris sanctis, frater Petrus Cellensis indignus abbas salutem.

48. FOrtè sicut pulli de nido non auolantes paternas esuriunt escas, sic vos filij carissimi, qui in nidulo vestro plumescitis, vt cùm tempus venerit in altum euoletis, dignum faucibus & stomacho sanctitatis à me refundi expectatis. Sed quid coruus ad pullos gallinarum? Non enim eisdem aluntur cibis. Coruus pascitur cadaueribus putredinis: columba vescitur granis puris tritici electi. Noui, noui quibus apud vos per dimidiū temporis alitus sum cibis. Si dixero, noui quibus modò vsque ad nauseam onerer, parum profectò dixerim: cùm sapientia vincat scientiam, & plus sit tenorem saporis in ore retinere, quàm præterita ad animum reuocare. Anxior igitur in his & gemo: & quorum gustu vehementer afficior, nolo ruminatione reiterata refricare dolores præteritos. Sufficiat enim diei malitia sua: sufficiat gustui amaritudo sua amarissima. Vos denique, fratres & filij carissimi, simplicitate ciborum contenti sicut didicistis Christum, sicut gustastis & vidistis, quia

bona est negotiatio vestra, sic perseuerantes non quæratis aliam mensam, non aliam escam. Bonam enim mensam, bonam vtique habetis & escam, qua viuit anima vestra. quid ipse dicere possum de mensa mea? Certè ex quo descendi de sancto Monte Dei mei, aut rarissimè, aut nunquam data est mihi mensa, vt cum amicis meis epularer. Statim quæ in insidiis expectabant egressum meum sollicitudines, rapuerunt & absorbuerunt me continuo refluxu, super caput meum redundantes. Satis immisericorditer vindicatum est in me, si quid otij, si quid boni in requie illa habuerunt caro mea, & cor meum. Seuerius in me exarserunt, & ne spiraculum quidem incedit per ea. Apud vos, carissimi & desideratissimi, conqueror de me ipso contra me ipsum. Hæc certè, immo multo peiora merui, qui de pœna non emendor, sed cum pœna & culpam multiplico. Orate pro seruulo vestro, qui vos omni die desiderat, vmbram vestram suspirans, & faciem videre sitiens. Valete.

EPIST. VII.

Fratribus & filiis dilectissimis, frater Petrus humilis eorum dictus abbas spiritum dilectionis & pacis.

QVàm vnica & singulari erga omnium & singulorum vestrorum salutem affe- 49.

ctione & sollicitudine teneat, vnicus ille spiritus nouit, qui scrutatur etiam profunda Dei. Non ignorat hoc ipsa quoque anima mea: quam vtinam sicut est intueretur oculus mẽtis vestræ, & sine dubio compateretur doloribus suis. Præsumo etiam, in conscientiis quorundam manifestos nos esse, quibus idem suadet puritas sua & veritas mea. Nullis vos circumuenire adulationibus, nullis allicere fomentationum fallaciis, fratres carissimi, volo: sed vt pax vestra firma sit ad Deum, & me non æstimetis à cordibus vestris alienum, hæc scribo. Ceterum si quis aliter sapit, desipit. Itaque resipiscat animam suam lædere, immo damnare, qui pacem vestram & meam quærit perturbare. Non designo aliquem, vel impropero cuiquam stultitiam suam. Sufficit enim accusatio propriæ conscientiæ, & ad tormẽtum pro malis, & ad præmium pro meritis bonis. Prorsus nemo ex hoc inter vos conturbetur: quia inanis nunquam erit pœnitentia, duntaxat si fuerit vera. Filio virginis castas mentes præparate: filio altissimi humiles animas exhibete: Angelo sanctitatis habitacula cordium vestrorum emundate. Valete.

EPIST. VIII.

Carissimis patribus & dominis suis de Grandi Monte, frater Petrus Trecensis abbas fideles orationes.

50. SCio quia in consilio iustorum & congregatione magna opera Domini. Idcirco,

fratres cariſſimi, longè licet à vobis remotus, tamen animæ meæ intentionem & ſupplicationem in præſenti conuentu transfero: quatinus portiunculam cuiuſlibet cœleſtis benedictionis referat, vnde conſoletur & longo tempore cõfortetur. Credo enim, ſi vel vnam oratiunculam Angeli illi veſtri, qui faciem patris ſemper vidêt in cœlis, ad ipſum patrem luminum, & ad thronum gratiæ filij eius, ab ore, & corde veſtro pro me detulerint, quòd faciet fructum ſurſum, & germẽ ponet in terra deorſum. Hinc verò fructus vitæ & ſpes miſericordiæ egeno & pauperi erit. Manus igitur illas veſtras puras ab omni ſanguine & crimine, & oculos columbinos ad feneſtras cœli, per quas ad propitiatorium & ad ſancta ſanctorum intrare ſoletis, leuate: nec aliquo modo deponatis, donec vos exaudierit qui deſiderium pauperum exaudit Dominus. Veſter ſum: ſed tunc digniùs & affectuoſiùs. Valete.

EPIST. IX.

Frater Petrus Cellenſis abbas, venerabili A. ſacerdoti ſancti Petri Pruuinenſis ſalutem.

NOn immeritò illi præſumo ſcribere, 51.
quem non præſumo non diligere. An impune non diligerem, quem adprime honorandum vtinam vel ſimpliciter ſuſcepiſſem! Sed quid tantopere laudo, quem vel rariſſima viſione cognoſco? Sed plus hunc fateor

cognoſco auditione, quàm viſione, plus fide, quàm confabulatione, plus religione, quã familiari cohabitatione. Audiui enim viri non elatam ſæculi pompam, ſed electam doctrinæ formam: non ebrietatem, ſed ſobrietatem: non vanam pecuniarum ſollicitudinem, ſed variam ſcripturarum meditationem: non curioſitatem formarum & pulcritudinem faces gehennales accendentes, ſed emundationem deformitatum propriæ conſcientiæ iuxta diuini ſpeculi illuminationem. Hæc, bone iuuenis, de te ab aliis cum deſiderio audiui, cum fide accepi, cum gaudio aliis enarraui. Nihil itaque mirum, ſi tali ſcribo, quem talem deſcribere non vereor ex relatu eorum quibus firmiter credo. Huius tamen ardentiùs cum auiditate faciem viderem, & vocem audirem, quàm mortuis apicibus mortua verba ederem: vt cuius amor viuit in animo, eius præſentia ſcintillaret in oculo. Applicat enim calorem latentem in remotis admixta facula ſcintillantibus venis. Mutuo namque ſe ſe ita fouent, vt vterque ignis alium ad ſe trahendo confortet & confortetur: quatinus interior eo magis ferueat, quo exterior ei appropinquat: & exterior eo clariùs luceat, quo ei interior vehementiùs participat. Huius exempli ſimilitudine, quem amas abſentẽ, incipis ſuperamare præſentem. Creſcit enim in oculis amor: reuehitur meatu aurium cordi diligentis vox dilecti expreſſa charactere dilectionis. Iam amor incipit eſſe cum gaudio, qui prius erat ſiue gaudio, aut cum tædio. Tæ-

det enim non habere quem tendit semper amare. Sine gaudio quoque est, qui eum non habet, sine quo gaudere non potest. Apponitur igitur amori gaudium, cùm amicus cernit suum amicum. Valete.

EPIST. X.

Petrus Abbas indignus Cellæ monasterij, G. sacerdoti Hastingiarum spiritum salutis.

NOn in præsumptione spiritus mei ad te transmarinum sacerdotem scribo, sed reiterata petitione R. quem tu quidem carne, ego vero spiritu per Euangelium in Christo genui. Is siquidem quos habet impari generatione patres, pari desiderat affectione coniungere fratres. Et me certè iam fratrem tibi constituit, nisi in oculis tuis mea fraternitas fortè propter vestem peregrinam sorduerit. Vix tamen apud sensatos tanta habetur vestium diuersitas, vt eorum exinde diuellatur identitas. Proinde nuda corda meliùs copulantur, affectiùs vniuntur, castiùs immiscentur. Cor namque iusti non induitur purpura & bysso, sed sapientia & consilio: non pannis & serico, sed virtutibus & Deo. His enim secũdum creationis naturam in principio amictus, stolas non erubescebat angelicas, nec ipsius increati candoris lucem reformidabat, quandiu diuinitus insitæ imaginis liniamenta 52.

incorrupta mutuo aſpectu reſignabat. At vbi huiuſcemodi ſplendoribus nocturnis diſpoliatur, inſidiis præ confuſione atrocioris incommodi foliis cœpit circũtegi ficulneis. Venit Chriſtus, vt reiteraret veſtẽ cilicinam, ſaccum ſcinderet, & nudus nudis obtutibus paternis in carne noſtra, immo ſua, appareret. Filij itaque nudi Chriſti, nuda adinuicem corda pandamus, ac ſtabili compagine in Chriſto ea compingamus: fluant ad Chriſtum, refluant ad cœlum, confluant ad trinum & vnum. O quàm bonum & quàm iocundum, frater, fratres habitare in vnum! Vnum eſt neceſſarium. Quid verò multa? non neceſſaria. quæ ergo vanitas eſt filiorum hominum vt multa quærant, & non curent vnum? Prius eſt vnum, quàm multa, & facilius conſequimur vnum, quàm multa. Cùm ergo ſine vno non ſubſiſtimus, & in multis deficimus, in multa tamen inſania vnum poſtponimus, & multa cupimus. Deſipit qui ad vnum verum eſſe non tendit: ſapit qui ad incommutabilem beatitudinem contendit. Reuera ſolus ille ſapit, qui vnum ſolum ſapit: ſolus ille deſipit, qui multa præter vnum ſapere cupit. Vnde ait A-
Rom. poſtolus, *Non multum ſapere, ſed ſapere ad ſobrie-*
xii. 3. *tatem.* Solent homines terræ tuæ potiùs ſapere ad ebrietatem quàm ad ſobrietatem. Vitium ignobile, & inter cetera vitia ignobilius, ebrietas. Vbi enim ſenſus ebrii? vbi reuerentia in ebrio? vbi dignitas? Immemor eſt præteriti, futuri ignarus, præſentis neſcius. Diſcretio confunditur, ratio hebetatur, ſenſus ligantur,
mens

mens ipsa sepelitur. Risui derisoribus exponit magis seipsum ridens. Ex hac viperea radice surgit, vel potius serpit, deuastans totius religionis animæ vigorem luxuria. Denique tanquam ex magno gurgite perditionis prosiliũt non rara germina pestiferæ præuaricationis. Pes errat, labitur lingua, trepidat manus, labia tremunt, caligat visus, auditus surdescit. Adde his intrinsecùs furias debacchantes, & miserum pectus miserabiliter lacerantes. O bone vir, nonne videntur tibi hæc principia mortis, fomenta ignis æterni, esca supplicij, illecebra damnationis? Vt igitur morsum colubri euadas, fugienda est ebrietas. Muscipula venantium capitur, qui vel semel inebriatur. Lusus dæmonum est homo ebrius. Tanquam prostibulum vitiorum reputatur, qui gulæ & ventris tyrannidi subiugatur. Mari commoto quid tempestuosius? excusso fulgure quid formidabilius? abysso quid profundius? Nullum tamẽ horum nequius, quàm homo ebrius. Desistendum est à veneno, immo à vino, quod hominem vertit in truncum. Diuinorũ lectio librorũ præceptis & exemplis ostendit, quàm turpiter natura ex hoc dehonestetur, quã crudeliter condemnetur, quàm interminabiliter crucietur, quàm immisericorditer à regno Dei excludatur. *Neque ebriosi*, ait Apostolus, *regnum Dei possidebunt*. Diutius impressi stylum, si fortè refellerem, vel saltem reprimerem vitium. Interim collactaneam eius luxuriã eodem acumine potius pungamus, quàm pingamus. Pinguiùs namque & ista pinguissima de pingue- I. Cor. VI. 10.

dine terræ apud vos exuberat. Vbi namque iuuenum & puellarum forma decentior, aspectus gratiosior, cibus abundantior, potus crassior, aër salubrior, terra fertilior, amœnitas iocundior, prauus his eneruatur animus. Satius est namque ei frui cupiditatibus vanis, quàm æternis bonis. Colore adulterino deceptus, quæ intus latet falsitatem non attendit. Mendax mendaciter mulier dè specie vana se iactat. Certè pulcritudo illa nec vera est, nec sua. Si enim vera esset, semper durasset. Vnde quod semel est verum, semper est verum. Si sua, non in foro emeret. Fallax gratiá, & vana est pulcritudo. Abijcienda est autem, quæ fallit grátia: ambienda, quæ liberat. Vmbratilis postponenda pulcritudo, vtilis appetenda. Communi hactenus admonitione præmissa, vt tuæ vnicæ & singularis animæ curam maximam habeas, rogamus. Nemo enim de sæculo egrediens animam suam vlteriùs commutat. Hîc locus, hîc tempus commutationis faciendæ: mores hîc commutandi & corrigendi. Cæterùm correptio, non correctio in futuro dabitur: fiet comminatio, non cõmutatio: nisi fortè de pœna in pœnam, de morte in mortem, de miseria in miseriam. Muta itaque vitam, dum viuis in hac vita, ne si fortè modò cùm potes distuleris mutare, tunc volens mutare cogaris tenere. R. timet sibi anima mea, timet & tibi. Pater meus es tu, & ego filius tuus. Et quia per te ingressus sum in vita corruptibili, vtinam per me peruenires ad disciplinam Dei. Non contingat me sine

te gaudere: contingat autem te & me cum Christo regnare. Vale.

EPIST. XI.

Suis carissimis amicis, H. subpriori, Thomæ & Ascelino Clareuallensibus, frater Petrus humilis abbas Cellensis gratiam pro gratia.

QVibus gratiosiori affectu dulciùs copulamur, eisdem non immeritò meliora & dulciora scribimus. Vt enim dignior animus quàm corpus, sic animi potiora sunt bona, quàm corporis. fidelis verò sui ipsius interpres est animus. Itaque & nos potiùs quæ ad animum pertinent colimus, quàm quæ ad corpus. Nam si de affectu non secũdum affectum scribis, vtique mentiris. Igitur affectus cum de se loquitur, se & non alium loquatur. Est enim hypocritarum aliena tanquam sua, sua tanquam aliena dicere. Nihilominus & simulatorum est, neque simpliciter diligere, neque veraciter ad amicos loqui vel scribere. Quamobrem in Christo & in conscientia vera pronuncio, quòd erga me sinceriorem & puriorem habeatis affectum, vt credo, quàm ego ipse. Nam quo purgatior est in vobis oculus mentis, eo perspicacior est etiam in amicis diligendis: & quo expeditior ad clarè vidẽdũ, eo liberior ac iustior de omni causa decernendũ. Solũmodo siquidẽ corporũ nebula obstat, ne se vicissim meus & vester spiritus sublatis impedimẽtis clarè videat. Attamẽ vt in corpore 53.

mortali immortalia corda, & ad se per amorem accedere,& se se per mutua desideria possunt contingere: sic vnica & speciali dilectione, quotidiano recursu à suis commeant regionibus, quatinus datur, ad se salutandos & osculandos affectus nostri. Quotiens enim vos recogito, totiens pedibus animi vos adeo. Itaque, fratres carissimi & desideratissimi, vestras consolationes & sitienter suscepi, & ardēter perlegi,& velociter compleui. Et attendite etiam in hoc quàm bene cohęreāt, quàm perfectè sibi consentiant conscientiæ nostræ. Quando enim scribebat dictante animo digitus vester, cogitabat animus noster: & quod scripserat digitus, hoc elegerat animus. Planè priusquam audirem obediui, antequam consilium daretur adquieui. Tanta dilectionis velocitas, vt audire non expectet quod facere debet. Lædi namque se æstimat, nisi amicorum voluntates præcurrat. De merito suo plurimum sibi præripi gemit, nisi etiam motum voluntatis vigilanter præoccupauerit. Tunc læta, tunc gratulabunda, cùm præcesserit veniendo, & quodammodo excesserit maiora faciendo. O excessus caritas! ô excedens caritas! Sola in omni genere virtutū excedendo non excedis, ascendēdo nō corruis, descendendo ascendis. Ad modum proprium cohibetur humilitas, terminos suos habet castitas, ad malum non laxamus obedientiæ habenas, ad fines suos, nec extra extēditur largitas, ad fines mendacij non accedit veritas. Sic denique& aliæ virtutes, cursus tātùm suos ex-

currere, ſed non tranſcurrere debent. Conſtituti ſunt eis termini, qui præteriri non poterunt. At caritas vſque ad cœlum, immo & ſupra cœlum, veluti cui lex non eſt poſita, conſcendit: vſque ad infernum, & etiam in inferno ipſo aliquando deſcendit. Amicos amplectitur, nec ab inimicis arcetur. Cùm ſe extendit, non lęditur, cùm ſe ſuperextendit, non rũpitur. Semper creſcit, nũquam ſeneſcit. Anni eius non deficiunt, ſed perficiunt. Quo enim vetuſtior, immo diuturnior, neq. enim veteraſcit, eo & clarior. Sicut vinum Libani ſemper nouatur, ſemper confortatur, ſemper cumulatur. Vires ſemper accreſcunt: ſplendores faciei eius nunquam defloreſcunt. O virtutum virtus! ſemper in me ſic excedas, vt nunquam decedas. Non ſinis decedere, in quo dignaris iuſtos exceſſus creare. Sic nouit Apoſtolus mente excedere, & cœlum tertium penetrare: ſic propheta in exceſſu mentis ſupra hominem de Deo ſentire. Præ ſtupore Petrus in cõſideratione glorificatæ maieſtatis ſic exceſſerat, cùm dicebat, *Faciamus hìc tria tabernacula, Tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum.* Secundò etiam & tertiò ſic exceſſit, vel quando Chriſtum non ſuſtinens mori, dicit, *Abſit à te, domine:* vel quãdo abſcidit auriculam ſerui, vel etiam in captura piſcium cùm dicit, *Exi à me domine, quia homo peccator ſum.* O quotiẽs ſponſa ad ſponſum excurrit, aut vt verius dicam, ſeipſam & omne quod creatum eſt pro amore ſponſi excedit! quãdocunq. enim vel de ſponſo vel ad ſponſum loquitur, per exceſſum trãſ-

Matt. XVII. 4.
Matt. XVI. 22.
Luc. V. 8.

uolare dicitur. Hos ſaltus ſiue excesſus non nouit, niſi qui experientia didicit. quapropter de his mihi parciùs loquendũ, vobis idoneum eſt latiùs & largiùs agendum potius, quàm differendum. Valete. quam citius potero veniam ad vos.

EPIST. XII.

Suo R. Claraualllis, ſuus Petrus Cellenſis.

54. SOlet mima feſtinatio, etiam ſemicruda quaſi iam bene cocta, præ nimio appetitu inſumere, & tanquam famis neceſſitatem interdum temperare. Inſtas, & oſtiũ amici velut neceſſitate hoſpitis ſuperuenientis inquietare non ceſſas. Credo potius ex craſſitudine animæ, vel ex nõ neceſſaria paupertate id te actitare, vt neque importunitatibus tuis occupationes meæ ſatisfaciant, neque voluntati tuæ ſolemnes iſtæ feriæ ſilentium imponant. quid igitur? Experior nunc quod in Iſaia iam, ante
Eſaiæ xxxvii. 3. legeram. *Venerunt filij vſque ad partum, & tempus ſiue virtus pariendi non eſt.* Æſtuo ſiquidem noui amici nouam & primam promisſionem adimplere, ſed contradicentium irruptiones vix valeo mitigare. quis itaque, à quo, vel quid petas mihi conſiderãti, offert ratio copioſam fortunam petitoris, pauperem inopiam poſtulati, difficultatem petitionis. quis, niſi qui ambulat in medio lapidum ignitorum, niſi qui cedrorum medullam conſueuit lambere, & præclara ſententiarum ſtipendia de caſtris

philosophorum reportare? A quo, nisi ab eo qui inter sentes, ne dicam sententias, delicias reputat dormire? nisi ab eo, qui neque vngulam findit meliorum dictorum distinctione, neque ruminat si qua contigerit audire vel legere? Quis à quo, nisi doctus ab indocto, nisi plenus à vacuo, nisi videns à cœco? Non leue & simplex fateor impedimentum sustineo, ne intrem in sanctuarium Dei, vt de manu Cherubin carbones consolatorios tibi accipiam. Obstat hinc flãmeus gladius atque versatilis sollicitudinũ, vsque ad medullam animæ penetrantium, illinc caterua Philistinorum puteos meos terra mortuorum replentium. Præter hæc, tanta certè confusio concurrentium ad me fit, cùm incipio scribere, vt pene syllabæ singulæ noua cogantur habere principia. Ecce monachus confitetur, ecce alius diffitetur: ecce miles saltat, ecce clericus salutat; ecce famulus inquietat, ecce nuucius coruum frequentius quàm columbam resonat. Mi dilecte, quam interim cor humanum congregare poterit sanctarum scripturarum meditationem? quod componere commonitorium? Sed fortè hæc ipsa non monendo monent, inquietãdo suadẽt quietẽ, in diuersum decerpendo verum, id ipsum quærere admonẽt. Sic enim esuriens panem quæro, aquam sitiens, algens ignem, caligans lucem, deficiens refectionem. Verùm tu aliud habens melius & verius commonitorium, rursus aliud mendicaris potius ex voluntate, quàm ex necessitate. Exemplo credo Apostolorum id facis,

qui cùm IESVM haberent, patrem nihilominus videre cupiebant. *Domine*, inquiunt, *ostende nobis patrem*, *& sufficit nobis.*

Luc. XIV. 8.

Nōdum nouerant, quia cui filius non sufficit, nec patrem habere poterit. Plena etenim filij cognitio vniuersæ rationalis creaturæ est plenissima recreatio. O quam præclara Clareuallensium commonitoria! Quid enim lacrymæ huius, nisi compunctionis sunt incentiuum? Quid alterius continuæ orationes, nisi supernæ contemplationis adiumentum? Huius humilitas superbiam confundit apostatæ angeli, & hominis: obedientia illius, pendentis in cruce Christi ęmulatur obedientiam. Iste Iacob assimilatur in laboribus: simplicitas Ioseph hunc exornat: zelus ordinis in isto Moysen reddit. O Dauid mansuetudo! ô feruor Heliæ! ô Danielis abstinentia! ô castitas Samuelis, & quod maius est, ô Christi caritas! ô Mariæ virginitas! Castra Dei sunt hæc. Quid vidębis in Sunamite tua, in coccinea tua, nisi choros castrorum? Chorum alium videro procedentem aduersus phalangas vitiorum innumerabilium: dum iste non quærens quæ sua sunt, spiritum auaritiæ strangulat, iste mundi gloriam calcans principem superbiæ suffocat, iste carnem macerans luxuriæ caput detruncat, & cuicunque obuiauerit quisque de aduersariis, sine misericordia fortiter in ore gladij enecat. Pluunt denique instanter post terga hostium sagittæ, vibrant hastas, frameam effundunt, & siue leones, siue vnicornes cum omni bestia saltus

exterminant. Non est in eis deficiens, neque laborans. In dextro cornu iterum considero alium in equis albis, chorum certantem non iam pro victoria, sed ad coaceruanda pretiosiora spolia. & iam prægustat alius mercedem laborum suorum, alius gratiam labiorum consequitur, alius de ligno, quod est in medio paradisi, superextensus in vlteriora velaminis per obliuionem terrenorum & contemplationem cœlestium edit. Isti sunt qui stolas suas dealbauerunt in sanguine agni, resistendo vsque ad sanguinem vitiis, & pertingendo vsque ad patientiam agni immaculati. Hi docent te arcum & sagittam: hi sanguinem vuæ, & mori propinant. Arcum prauum isti non intendunt, sed spirituali subtilitate, etiam capillum minimæ cogitationis in arcu propriæ reprehensionis citissimè feriunt. Prorsus cōuersi sunt in die belli, quia neque in incerto currūt, neq; segniter viuunt. Ad hoc te mitto commonitorium. Omnia enim eorum commonent, siue consessus, siue incessus, siue sermo, siue silentium, siue ieiunium, siue prandium. Ecce mille clypei pendent non solùm ad te commonendum, sed etiam ad muniendum: & tibi post hæc, fili mi, vltra quid faciā? Habes quoque & alium paraclitum, tanquam aliud commonitorium, quod prope est in ore & in corde tuo: vnctionem spiritus, quæ te docet de omnibus. Habes sapiētiam, quę non inuenitur in terra suauiter viuentium, quam filii Agar non inueniunt, de qua Philosophorum abyssus loquitur, Non est mecum. Liga

eam in corde tuo iugiter per amorem, describe illam in tempore otij tripliciter, cogitando, loquendo, operando. Discurre scripturarum amœnissimos campos: lege tanquam apis & reconde in alueolo memoriæ suauissimi odoris flores, castitatis lilium, oliuam caritatis, patientiæ rosam, vuas spiritualium charismatum. Considera diligenter quæ apponuntur, quia quædam ad consolationem, quædam ad correptionem sunt. Alia ad sanitatem, alia ad satietatem, alia ad suauitatem. Spes præmij promissi mœrentem consolatur: corrigit comminatio æterni supplicij: medicamine pœnitentiæ sanantur omnes languores: præsentis iustificationis exultatio famelicum iustitiæ satiat: adueniens gratia virgam timoris amouet, & sua infusione animam lætificat. O Iesu! comminatoribus tuis quis sapor in faucibus? quis odor in naribus? quis splendor præ oculis? quæ auditus modulatio? quæ cordis iubilatio? Nihil infra votũ, supra omnia abundant, immo superabundant, gaudia. Explicat & extẽdit se voluntas ad volendum, vel etiam ad volandum, sed non sufficit. Supercurrit oleum, quia vasa deficiunt. Hîc, hic manus dantis largior, & accipientis rarior. Sola hæc ministrorum indignatio, quia pauci sunt, quibus fiat cœlestium ferculorum distributio. Lõgos fac funiculos tuos, extende pelles tuas: ne parcas, quia dilataberis ad orientem diuinæ contemplationis, ad occidentem humanæ per Christum reparationis, ad septentrionem dæmoniacæ deiectionis, & ad austrũ gloriosæ

aſcenſionis. Vale, nec ſine recompenſatione noſtram paupertatem velis accipere. Cariſſimum noſtrum Subpriorem ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute ſaluto, & cæteros amicos noſtros.

EPIST. XIII.

P. Cellenſis R. ſuo Clareuallenſi.

EXcuſationis meæ procemium, ſiue velamentum ruſticitati meæ ſuperinducerem, 55.
ſi clerico ſcholari, non monacho Clareuallenſi, ſi ſpumanti in ſæcularibus, non ſudanti in regularibus, ſi denique Sirenarum oblectamenta captanti, non aſpera quæque per deſertum ſectanti ſcriberem. Nunc autem quia id ſolum quod honeſtum eſt bonum eſſe non dubito: omne verò verum honeſtum, ſi verum dixero ab honeſto non recedens, confuſionem non timeo. Scio itaque manum te ad fortia miſiſſe, & ſatis perplexum antiquo ſophiſmate ſophiſma feciſſe. Crede mihi, frendens & rugiens quærit ſoluere quod nequit ex ratione refellere. Callidus eſt & in arte peruerſæ calliditatis potenter callens: vtpote cui ab incomprehenſibilitate retro labentium temporũ annus, mẽſis, dies, hora, vel breuiſſimum momẽtum non eſt elapſum abſque huiuſmodi conflictationibus. Quotiens vicit & victus eſt? deiecit & deiectus eſt? obruit & obrutus eſt? Non eſt ei pudor, timor procul abeſt ſpes euertendi ſemper adeſt. Fulminat timens, attrectat tremens, recedit ſperans, accedit dubitans. O aſtutia ſimplicitatis inimica, malignitatis filia, vnica

totius religionis tinea! Patrem nostrum à paradiso exclusisti, in exilio detrusisti, in morte conclusisti: nos beatitudine spolias, miseriis cumulas, à Deo separas. Quid tibi & nobis? Cœpisti, & decepisti, sed non recepisti. Qui enim fecit, ipse reficiendo recepit. Seductor igitur, carissime, cauendus est, & laqueo suo capiendus, & gladio suo detruncandus. Sic fecit nobis, sic faciamus illi. Si malum est esse homicidam, sed non diabolicidam. Caput ergo eius contere, caudam apprehende, corpus medium scinde: & sic vespere & mane & meridiè narrabis in confessione, annunciabis in satisfactione, exaudieris in oratione. Sophista iste malè proponit, peiùs assumit, pessimè cõcludit. Suggerendo praua proponit, ad delectationem trahendo assumit, in consensum deiiciendo concludit. Si itaque suggestionem prudenter præuidens scuto sacræ institutionis propuleris, delectationem fortiter memoria passionis Christi excusseris, consensum constanter timore & amore Dei negaueris, tendiculas eius tanquam fila aranearum abrumpens, coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon.

PETRI ABBATIS CELLENSIS

EPISTOLARVM LIBER IIII.

EPISTOLA I.

Suo suus.

T perniciosum optimis telum inuidiam nostra proscribat epistola, communis exorat caritas. Satis namque superque quod mihi scripsisti dulce, vtile, & honestum fuit. Quid enim dulcius amore? Quid vtilius diuinarum & humanarum rerum subtili & compendiosa descriptione? quid honestius morum salubri informatione? His nostrum torpens ingenium excitasti, causam non causandi de sęcularibus parumper præbuisti, ac otiosæ sollicitudinis vela relaxasti. Sic irrigant, inebriāt, & tranquillant scripta tua, dulcissime, animam meam. Sterilitati denique vbertate, tumul- 56.

tuositati libera pausatione, occupationum insolentiç renuncians ad remotiora secessione, Nicolai mei hoc agi contestor scriptitatione. Deficiente ergo spiritu, manu trepidante, repugnante ingenio, grandiora præsumo, prætento fortiora, vix explicabilia arripio. Vtrinque enim spiritu vehementi ex quatuor ventis conglobato, cuius spei robore floris teneritudo non euanescat, pulcritudo non deficiat, viror non emarcescat? Insidum est irato obuiare leoni: stultum nihilominus, emissam non declinare sagittã. Omnis armatura fortium tuis militat castris. Itaque congredi timeo. Nam cùm propria satis armatura triumphare posses, quorumcũque etiam potentissimorum arma mutuasti, vt superuinceres. Solo clypeorum aureorum fulgore deiicior. Exclamo tamen, Pone non tua. Nam plurimum intererit, vtrũ maiestate irrefragabili auctoritatis philosophorum, an propriarũ rationum & sentẽtiarum cõspicuitate castra nostra poteris debellare. Tibi an illis deputetur victoria, cùm sine discriminis examinatione illorum vestigiis procumbam volens. contra te autẽ arma, sed pacis, feram, statim elucescet. Quid enim? vera sint philosophorũ inattingibilia acumina, cùm ingeniorum nostrorum vis sola quæritur, quid nostra interest? Prorsus eorum cedo auctoritati. Non sic verò, non sic subfugiet pupillam oculi mei quod egressum fuerit de labiis tuis. Iure suo priuari se amicitia aliter cõquereretur, nisi res amicorũ æquo libramine discuteretur. Decursis itaque & di-

ſcuſsis vernãtis eloquentiæ tuæ ſermonibus & ſenſibus, iterum iterumque tua reuolues & mea euoluere geſtiens, timeo ſub luce videri. Quid ergo? Periculũ experiar? ſed nõ in filia. Loquar? ſed vtinam non inania. Reprehendã, ſed amici ſuperflua. Laudabo? ſed philoſophorũ ingenia. Hinc tamẽ nõ progrediar, niſi pri9 data manu initum fuerit pactum, prorſus nequaquam iraſci pro aliqua contumelia. Ingrediens itaque aggrediar, non veritatis domicilia ſubuertere, ſed amici, ſi qua eſt, propriã de præiacentibus verborũ diuerſitatibus calumniam arguere, & quibus potero auctoritatum rationibus refellere. Video autẽ in veſtibulo & in fronte epiſtolæ tuæ quod nimia formoſitate ſui curioſitatem oculorum meorum ſic allicit, vt vix eos eiicere & elicere valeam. Eſt enim quiddam, cuius nomen ſuper omne nomen, cuius forma formoſior omni forma, cuius ſtatura & altitudo à fine ſuperioris cœli vſque ad finẽ inferioris inferni. Imago eſt inimitabiliter nata, nõ facta. Vnus eſt qui hãc de corde ſuo excogitauit & eructauit, nõ artifex huius, ſed omniũ, huius autẽ pater. Huic conformari eſt reformari. Hanc loquentẽ & ſe exprimentẽ, aptis coloribus renitentẽ, ſceptro imperiali cũcta regentẽ, cœlicolas cũ terrigenis in brachiis coniungentẽ inueni, adoraui, & tenui. Decor eius inæſtimabilis, dulcedo inſatiabilis, claritas inacceſsibilis. Tã ſuaue loqui de illa, quã admirabile amplecti illã. Ad hanc qui accedit, aut vix, aut nũquam recedit. Oculus non ſatiatur viſu, nec auris auditu. Qui edunt, adhuc eſurient, &c. Hæc oſculata

est me osculo oris sui. Hæc digito manus suæ tenens animam meam voce propria, ne declinarem ab ea. Huiusmodi attractus & delinitus blanditiis, an vlterius progrediendum sit hæsito. Bonum enim est hîc esse. Tandem verò innuente & annuente vt irem non discedens, redirem permanens, aliam vidi visionem. Rubus ardens in interiora deserti apparuit. Suspensus intenta cogitatione, num, inquam, sicut Moysi rubus ardebat & non consumebatur, sic meus iste reddit splendorem lucentem, non calorem vrentem? Amici enim increpatio, grata potius correptio est, quàm molesta exustio. Est autem. Vos venator tam verborum quàm sensuum, & conclusum retibus & percussum venabulo credidistis. Hic enim rubus ruborem ingerens, sed perfectæ & solidæ caritatis robur nescienti. Oculus pupilli pungeretur, vel etiam compungeretur, si spina huiusmodi configeretur. Non verò contingat hoc oculo caritatis, cuius solius est colligere, immo producere rosam de spinis. Sic Iesus de spina passionis rosam protulit redemptionis. An non eius imitatione & tu reddis bona pro malis, qui mollia duris, dulcia amaris, vera retribuis vanis? Reuera tu simplex & domi habitans, vt dicis, in simplicitate cordis tui scripsisti. Animaduerto igitur ad thronum gratiæ miro pennarum iuuamine te conuolasse, & ibi, quia citra non reperisti, simpliciter simplicem Deum didicisse. quæro itaque, anne simplicitatem tuam ab illo fonte reportaueris, & vtrum tantùm transeundo, quan-

quantum cœlicolæ manendo & stando exhauseris. quod si fieri non potuit, constat non iniuriosè inæstimabiliter illorum tuam præcellere simplicitatem, sicut & beatitudinem. Animam siquidem humanam naturaliter simplicem, Angelorum verò naturam, etiam simpliciter simplicem indubitabili fide credo & confiteor. quod vt euidentiùs appareat, nostra de simplicitate & tua sub oculis compendiosa annotatione volo colligere. Dixi, quia omnis res simpliciter simplex vna & vnum est. Non autem si vna, statim & simplex. Simplex enim respuit & refugit omnem prorsus admixtionem. Rem vero vnam conuenientia duo simul, vel plura aliquando faciunt, vt vnum corpus constans ex quatuor elementis. Ista, inquis, aut non intelligo, aut vos minus attenditis. Malo me minus intendere, quàm te non intelligere. Tamen parumper attende, & de simplicitate si malè sensi, quia cœpisti, iterum corrige. Interim ipse vt decet consignatam tuis exhibens reuerētiam sensibus & sermonibus, meos etsi non verba sensus vallo veritatis communiam fortiùs. Omne igitur quod est, aut simplex, aut compositum est. Compositum autem aut substantiale, aut partiale. Substantiale, veluti cùm vna substantia alij substantiæ iungitur. Partiale, cùm vnius substantiæ partes coniungūtur. Hoc autem compositum superiori simplicius est. Illud verò ex toto & naturaliter dicitur simplum; quod caret & substantiali & partiali compositione. Anima itaque,

quia neque diuersarum substantiarum, neque eiusdem substantiæ diuersarum partium in se se suscipit coniunctionem, naturaliter est simplex. Non enim ex prius existente aliqua materia creata est, vt respectu materiei suæ composita dici possit, sicut in omni corpore id quod factũ est dicitur respectu illius quod de eo factum est, simplum: sed de nihilo facta catholicè creditur. Angelica verò natura, quia hoc habet amplius, quòd nullis subiacet corruptionibus, quemadmodum anima ex coniunctione corporis, liberiùs euolat ad secretissimos simplicitatis recessus. In hoc etiã fere omnes philosophi, consentiũt, quòd principium rerum est perfecta sapientia, lumen præclarum, substantia substantiarum, argumentum rerum vniuersarum. Id autẽ vnum & simplex, cuius simplicitas confert, non aufert simplicitatem. Neque enim creaturæ suę suam inuidet simplicitatem, cui suam non negauit imaginem. Eo igitur in arce veræ & summæ simplicitatis illocaliter locato, rationalis participat creatura. Fiunt autem magis & minus simplicia magis & minus eo participantia. Ideo nãque simplex, immo simplicitas simplicium, sicut Deus deorum, in simplicitate iubet se quærere, cum simplicibus se dicit ambulare. Dat autem inuenire & habere, si quæratur quomodo iubet quærere. Aliter quærentibus, *quæretis*, inquit, *me, & non inuenietis.* Quia itaque nisi in simplicitate non inuenitur, simplicitate autem simplicem fieri non dubitatur, quicumque eum per simplicitatem

Ioan. VII. 36.

inuenerit, participatione eiusdem simplicitatis simplicior efficitur. Inæquali autem proportione participantes inæqualiter inueniuntur simplices. Ipsa autem simplicitas in se vera & summa est vnitas. Sciendum verò, quia sicut aliud est participans, aliud participatum: sic etiam aliud simplex, aliud simplicitas. Nec habet lingua & ratio hominis, nescio si Angeli, idem esse simplex & simplicitatem, sicut nec album & albedinem. Noli, noli simplicitati nostræ, immo tuæ risum insimulare. De Deo enim nihil habes opponere, cùm quicquid ipse est legatur omnẽ sensũ transcẽdere. Tamen quòd bonus, quòd pius, quòd iustus, quòd simplex dicitur, figuratiua locutione accipitur. Vt enim Plato ait, *Deum inuenire difficile est, inuentum dignè profari impoßibile.* Nulla certè oratione, vel orationis parte, Deum potest aliquis describere, vel definire. Itaque de Deo nulla fiat oppositio, quia ipse est omniũ conclusio, nihilominus & exclusio. Ex eius stabili simplicitate sortitur ordinem, causas, & formas, vt Boetius testatur, omnium generatio rerum, cunctusque mutabilium naturarum progressus, & quicquid aliquo modo mouetur. Eius natura in sua simplicitatis arce composita, regendis multiplicem modum statuit. Potiùs ergo bonitas ipse, & participatione eius creatura bona, potiùs pietas ipse, & consortio pietatis creatura pia, potiùs denique simplicitas, & possessione simplicitatis dicatur creatura simplex. Eiusdem

autem locutionis genere quo Deus iustus, & nos iustitia Dei appellamur. Vide etiam vtrum bona similitudine vtatur Boëtius ad exprimendum nō tātùm simplicem aliquem fieri, sed etiam simplicitatem ex strictissima connexione & societate simplicitatis. De prouidentia profectò & fato sic dicit: *Prouidentia est ipsa illa diuina ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit. Fatum verò inhærens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quæque nectit ordinibus.* Et post pauca. *Manifestum est immobilem simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam. Fatum verò eorum, quæ diuina simplicitas gerenda disposuit, mobilem nexum atque ordinem temporalem.* Inducta itaque similitudine paulo pòst subdit. *Nam vt orbium circa eundem cardinem sese vertentium qui est intimus ad medietatis simplicitatem accedit, cæterorumque extra locatorum veluti cardo quidam circa quem versentur existit: extimus verò maiore ambitu rotatus, quanto à puncti media indiuiduitate discedit, tanto amplioribus spatiis explicatur: si quid vero illi se medio cōnectat & societ, in simplicitatem cogitur, diffundique ac diffluere cessat. Simili ratione quod longius à prima mente discedit maioribus fati nexibus implicatur.* Medium quod ait, siue media indiuiduitas puncti, intelligitur veritas & simplicitas Dei. Quod enim huic amori consociatur, in simplicitatem cogitur. Diuinæ igitur supernæque substantiæ, quibus & iudicium perspicax, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum præsto est potestas, quid est quare non inhæreant illi summæ

& vnicæ simplicitati? Cohærent procul dubio, & dotantur largiori simplicitatis priuilegio. An ista recusas credere, & paras contradicere? Nequaquam, inquis, sed quod creatoris est, creaturæ nolo attribuere. Quare? quia æmularis Deum, sed non bona æmulatione. Quantum enim desipit, qui non à Deo collata munera propria vsurpatione rapere præsumit, tantũdem à pietate resilit, qui data negat, vel abscondit. *Nos*, inquit Apostolus, *non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*. Datum est enim omni corpori, vt sicut iam dictum est, compositione sit multiplex: animæ, vt carens partibus naturaliter sit simplex, sed propter limi societatem, subijciatur vanitati, quæ est multiplex. Supercœlesti quoque indultum est creaturæ, vt vltra sensum humanum, sed citra diuinum, & naturaliter & simpliciter sit simplex. Tu verò corpus multiplex asserẽs, animam quoque comparatione corporis non per se simplicem astruens, transuolas ad supercœlestes, & ex gratia, non ex natura imitationem tantummodo simplicitatis indulges. O nimium simplex! Forsitan enim Angelus tuus hoc audiens irascitur, & quòd dona gratiæ & naturæ suæ commutaueris, indignatur. Nam ipse quidẽ nihil minores gratias agit creatori naturæ, quàm datori gratiæ. Gratia namque creatum, gratia beatificatum, gratia nouit se confirmatum. Ab eadem tamen gratia

1. Cor. 11. 12.

aliud in creatione, aliud meminit se accepisse in beatificatione, siue in confirmatione. Quod accepit in creatione, dona sunt naturæ: quod meruit in confirmatione, dona vocantur gratiæ. Igitur aut multiplex est Angeli natura, quod soli conuenit corpori, aut simplex, quod tantum spiritui. Quia autem nullum tertium est simplex, vt æstimo, concedas necesse est. Simplex itaque cùm sit natura, & vicinitate, vt ostensum est, ipsius summæ simplicitatis artiùs exprimatur, & imprimatur in eo radius simplicitatis, non iam tantùm simplex est, sed simpliciter, vt opinor, simplex. Ministrando namque adsistit & adhæret diuinæ simplicitati. Ipsa autem diuina simplicitas non naturaliter tantùm, non simpliciter tantùm, sed singulariter & ineffabiliter simplex est. Iam credo satisfactum, quare dixerim, omnis res simpliciter simplex, vel quare dicere potuerim. Quod autem sequitur, vna & vnum; est inculcatio verborum. Tamen vt vel tenuiter sic distinguam, vna profectò est, quia vt Seneca testatur, diuinorum vna est natura, & nihil est diuino diuinius, cœlesti cœlestius. & Boetius, quia corũ eadem est substãtia, quorum diuersus effectus non est. Vnum idcirco, quia natura simplicium indissolubilis, diuersarum pluralitatem partium ad sui efficientiam non admittit. Quod enim ex diuersis partibus compositum est, naturaliter solubile est. Omne autem simplex & incompositum vnum est, &

caret partibus resolutionis. Quæcumque igitur substantia tam simplex est & vna, prorsus non admiscetur, neque cum alia simplici & incorporea, neque cum multiplici & corporea. Nam vbicumque & quotiescumque substantiæ immiscentur, necesse est vt in se inuicem commutentur & transformẽtur. Rerum enim quarumlibet coniunctio nisi in se se transfundantur, & à propria forma transformentur, copulatio, vel adiunctio, vel aliquid huiusmodi, non autem admixtio, vel commixtio dicitur propriè. Vnde & Verbum assumptione carnis, & indisiuncta vnione caro factum, ne substantiarum transfusio, scilicet carnis in diuinitatem adnihilatio, vel diuinitatis in carnem substãtialis exinanitio ab hæreticis persuaderentur, non commixtionem passum dicitur, & ne rursum alius Dei, alius hominis filius crederetur, & vna in duas personas diuideretur, ilico sequitur, neque diuisionem. Si noua, & ideo cassa, me confingere arbitraris, & vera & vetera statim si placet subiunctis rationibus comprobabis. *Non*, inquit Boetius, *omnis in omnem rem verti ac transmutari potest.* Nam cùm substantiarum aliæ sint corporeæ, aliæ incorporeæ, neque corporea in incorpoream, neque incorporea in eam quæ corpus est mutari potest. Nec verò incorporea in se inuicẽ proprias formas mutant. Sola enim mutari transformarique in se possũt quæ habẽt vnius materiæ cõmune subiectũ. Neq; hęc omnia, sed ea quę in se & facere & pati possunt. Idq; probatur hoc modo. Neq.

enim pōteſt æs in lapidem mutari, nec idē æs in herbam: nec quodlibet aliud corpus in quodlibet aliud transfigurari poteſt, niſi & eadem ſit materia rerum in ſeſe tranſeuntium, & à ſe & facere & poti poſſint, vt cùm vinum & aqua miſcentur. Vtraque enim ſunt talia, quæ actum & paſſionem ſibi communicent. Poteſt enim aquæ qualitas à vini qualitate aliquid pati. Atque idcirco, ſi multum quidem fuerit aquæ, vini verò paululum, non dicuntur immixta, ſed alterum alterius qualitate corrumpitur. Si quis enim vinum fundat in mare, non mixtum eſt vinum mari, ſed in mare corruptum; idcirco quod qualitas aquæ multitudine ſui corporis nihil paſſa eſt à qualitate vini, ſed potius in ſe ipſam vini qualitatem propria multitudine cōmutauit. Si verò ſint mediocres, ſibiq. æquales, vel paulo inæquales naturæ, quæ à ſe facere & pati poſſunt, illæ miſcentur, & mediocribus inter ſe qualitatibus temperantur. Atque hæc quidem in corporibus, neque omnibus, ſed tātùm quæ à ſe, vt dictum eſt, facere & pati poſſunt communi atque eadem materia ſubiecta. Omne autem corpus, quod in generatione atque corruptione ſubſiſtit, communem videtur habere materiam, ſed non omne ab omni, vel in omni, vel facere aliquid, vel pati poteſt. Corporea verò, vel incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia ſubiecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutrū permutētur. Omnis enim natura incorpore ſubſtātiæ nullo mate-

riæ nititur fundamento. Nullum verò corpus est, cui non sit materia subiecta. Quod cùm ita sit; cumque ne ea quidem, quæ communem materiam naturaliter habent, in se transeant, nisi illis adsit potestas in se & à se faciendi ac patiendi, multomagis in se non permutantur, quibus non modo communis materia non est, sed cùm alia res materiæ fundamento nititur vt corpus, alia omnino materia subiecta non egeat vt incorporeum. Non igitur fieri potest, vt corpus in incorporalem speciem permutetur; nec verò fieri potest vt incorporalia in sese commixtione aliqua permutentur. Quorum enim communis nulla materia est, nec in se verti ac permutari queunt. Nulla autem in incorporalibus materia rebus. Non poterunt igitur in se inuicem admisceri, vel permutari. Iure igitur simplex res refugit omnem comixtionem, quia nullam in quamlibet creaturam recipit commutationem. Item quod à nobis ponitur, sumptum à nobis: rem autem vnam duo simul vel plura conueniētia aliquādo in sese recipere, & conuertere vt vnum sint, in exemplari quod manibus meis scripsi, sic habetur. *Rem vero vnam, conuenientia duo vel plura aliquando faciunt, vt corpus vnum constans ex quatuor elementis.* Hic nullius cauillationis locum, aliquatenus animaduerto, & ideo respondere parco. Itemque intulisse me scribis, Deum magis propriè ex simplicitate quàm vnitate. Miror calumniam. Nonne enim statim subiunxi, nihil de Deo propriè dici. Iam quia, mi dilectissime, dul-

cedo viſcerum meorum, lumen amicorum meorum, pro me ſatisfeci: epiſtolæ tuæ ſententias quaſdam digna inuectione corrigendas, & lima correptionis explanandas, partim contemplandas reperi. Quid dicis, amor? Placetne quod loquor? Gratiamne tuam perſequor? Quod vis iube, & faciam. Clauem oris mei cuſtodi, ne læſio prorumpat amici. Conſtringe fauces maxillarum, ne profluant iocos Sirenarum. Aperi tamen aliquando labia, vt excludam grauamina mea. Nicolaus enim tuus, immo noſter, gratias ſuperuacuas agit gratiæ, vt aſſerit, meæ, quia verba, inquit, noſtra vel ex parte recipitis, receditis autem in omnibus à Claudiano. Iudica, iudica iudicium meũ, amor iuſte. Quid enim? Pene neruorum & venarum fila nimiæ inflationis protenſione intenſa rumpuntur. Proteſtando iurant & conteſtantur intellectus, ratio, & memoria, falſum contra ſe latum teſtimonium. Vix patientiam perſuadeo. Amicus eſt, inquies, facetus: lepido iocorum ſermone vrbanus. Sine itaque, & diſceptatione inextricabilem labyrinthum rationibus ſuis intexentem, & nunc quidem quà egreditur introeuntem, nunc verò quà ingreditur exeuntem ſuſtine, complicata eius explica, malè explicata replica. O dulciſſime! dormiebas quando epiſtolam noſtram legebas? Fortè eras occupatus, & ideo non es culpandus. In hoc tamen inexcuſabiliter culparis, quòd gratiarum tuarum nimiũ prodigus, dum malè locas perdis. Illas meas enim gratias vbi deprehendiſti, quibus

ingratiosè gratias agis. Sed quid miror te mirabili & inaudita nouitate gratiam quæ non est gratia asserere; cùm mutandi & permutandi rerum & verborum proprietates auctoritate iam pristina cœperis pollere? Quid non faciat Nicolaus, qui de nigro factus est albus? Credo ista ductus & edoctus auctoritate, verba quoq. & sensus verborum præsumis quandoque inuertere. Nigredinem tamen pristinam somniasti, vbi me à Claudiano dissentire notasti. Nempe sermonibus acquieui & acquiesco tuis, in parte contradixisti & contradico. Vbi enim corpus viuere, animã viuam, Deum vitam esse negaui? Nusquam crede mihi, nusquam. Tantummodo enim assignationes proprietatum quas subiunxisti, viuens videlicet ex vanitate, viuum ex simplicitate, vitam ex vnitate aggressus sum reprehendere. Sed monachũ illum, qui cum amico in epistolæ tuæ principio contendebat & reticẽs, has iam præ tædio emittere audio voces. Vtilius, inquit amor, claustra oris cõtinuissemus, quàm rescribendo tot exundantium impetus torrentum incurrissemus. Redundant enim torrentes vanitatis, & distillant ab ore amici nostri sermones superfluæ garrulitatis, Totus profluit & pereffluit. Silentia nostra confundit; consuetudinis nostræ morem & ordinem conturbat & concutit: ad pomposa & superflua quæque improbitate sua, si acquieuerimus, prouocat & attrahit. Deinceps itaque noli scribere.

EPIST. II.

Suo suus.

57. BEſtia quæ tetigerit montem lapidabitur. Cacumina, dilectiſſime, litterarum tuarum in tantam nubium denſitatem ſubleuata ſeſe recipiunt, quòd vix conatibus difficillimis acumen luminum meorum quoquo modo admittant. Nunc enim volas & peruolas in ſublimitate cedrorum, nunc nidificas in altiſſimis cauernis maceriarum, nũc ambulas ſuper pennas ventorum, nunc denique curris & diſcurris incomprehenſibiliter ſuper montes aromatum. Siue inuenias ſemitam per quam ambulauerit homo, ſiue non inuenias, non multum curas. Nec mirum. Nam tuis ille ceteris familiarior Seneca hominum ingenia per tria diuiſit genera. Primum ponit vt tuum, vias ſibi aperire, & quæque remota vi propria penetrare. Secundæ ſortis ingenium non adeo ingenuũ, quod præire neſcit, ſequi tamen non intumeſcit. Infelicioris tertium fortunæ dicit, quod niſi coactum, manu tractum, currui impoſitum, ab inertia ſua minimè concaleſcit & exilit. Huic me larga manu natura, primum & etiam ſecundum mihi inuidens ingenium, quàm adſtrictiſſime ni fallor obligauit, & funiculo ſuæ dimenſionis in hæreditatem præclaram confirmauit, ſigillóque communiuit. O dolor! Tibi quidem oculo nequam, nequaquam inuideo; attamen

mihi condoleo, quia quanto ſors tua meæ vicina relucet ſplendidior, tanto ipſa ſublucet obſcurior. Dum ergo repagula ori induxiſti, dum oculis dormitationem indulſiſti, dum manum ad pharetram non adduxiſti, magna maiorum celeritate verborum effabar, perſpicacitate ingenij non adæquabar, locupletem ſcientia ſcripturarum me arbitrabar. At vbi fulgurare cœpiſti tonitrua ſententiarum, vibrare iacula argumentorum, pluere monita dulcium exhortationum, tardior lingua, ſenſu pauperior, ſtylo ruſticior inuentus ſum. Video igitur paupertatem meam, mirautem, non migrantem in abundantiam tuam, ſuſpicientem non ſuſcipientem ſcientiam tuam. Confortata eſt, & non poſſum ad eam. Quanta enim putas profunditate, caligine, obſcuritate recondatur, corpus eſt viuens, anima viua, Deus vita? Demum abyſſus abyſſum inuocat. Viuens, inquis, ex vnitate, viuum ex ſimplicitate, vita ex vnitate. Hîc, hîc tenebræ, hîc vmbra ex nube, nubiloſus aer in meridie. Sed quæ culpa ſolis, ſi non illuminor priuatus oculis? O dignum, fortaſſe inquis, riſu hominem, qui diem noctem, vmbram lucem, tenebras autumat ſolem! Neque inquam ſolem, neque diem, neque lucem, ſed planè palpabilem offendo obſcuritatem. Cùm enim corpus ab anima, animã à Deo, Deũ vitã habere à ſemetipſo irrefragabiliter credatur, nõne & ſi ruſticiùs, tamen veriùs diceretur, corpus viuificatum ab anima, animam viuificatam à Deo, & viuificantem corpus, Deum omnia

viuentia viuificantem, in se & ex se viuum & viuentem? Sed rursum quid est corpus viuens ex vanitate? *Corpus*, inquit Apostolus. *mortuum est propter peccatum*. Quod ergo Apostolus mortuum vocat propter peccatum, tu viuens dicis ex vanitate? An non vanitas peccatum? An idem simplici sensu intellectum operatur mortem & vitam? Odit Deus obseruantes vanitatem. Dilectio autē Dei viuificat, odium mortificat. Non ergo est aliquid viuens ex vanitate, sed ex veritate. Quod factum est in illo, id est, Verbo veritatis, vita erat. In se & ex se profectò creatura nulla terrestris vel supercælestis vita est, cùm tamen in illo vniuersa siue viuens, siue vita carens, vitam suam habeat. Addis viuum, id est, animam ex simplicitate, vitam, id est, Deum ex vnitate. Istis non sic in spiritu vehementi offendor, sed nec penitus assentio. Nam anima ex vnitate immortali & indissolubili, sicut & Deus suo singulari & alio modo immortalis est & indissolubilis, ex nihilo creata esse creditur. Idcirco namque ad imaginem & similitudinem suam creauit eam Deus. Per hoc etiam quod per omnes particulas corporis tota simul adest, nec minor in minoribus, nec in maioribus maior. Sed tamē vt Augustinus testatur, in aliis intensiùs, in aliis remissiùs effectus suos exercet, cùm in singulis particulis corporis essentialiter sit, vnitati magis, quàm simplicitati obnoxia perpenditur. Omnis enim res simpliciter simplex, vna & vnum est. Non autem si vna, statim & simplex. Vnde dicitur

Rom. VIII. 10

Deus ſimplex, non ob aliud, teſte Iſidoro, niſi quia non eſt aliud ipſe, & aliud quod in ipſo eſt. Rem verò vnam conuenientia duo ſimul vel plura aliquando faciunt, vt vnum corpus conſtans ex quatuor elementis. Anima itaque quamuis diuerſarum compactionem partium in ſui confectionem non recipiat, quia tamen aliud ipſa & aliud in ipſa eſt, ſecundum auctoritatem prælatam, potius vnitate, quàm ex ſimplicitate conuenit ei eſſe. Hac etiam eadem rationis demonſtratione Deus ex ſimplicitate dicitur magis propriè, cùm pene nihil aut prorſus nihil de eo dicatur, niſi impropriè. Quid enim eſt quod dicitur Deus ex vnitate vel ex ſimplicitate, niſi Deus ex Deo pater ſcilicet à ſemetipſo, filius à patre, Spiritus ſanctus à patre & filio ? An deſipit ita quiſpiam, vt participatione ſimplicitatis ſimplicem, participatione vnitatis vnum, participatione bonitatis bonum exiſtimet Deum, ſicut ſapiens participatione ſapientiæ efficitur homo, & cetera huiuſmodi? Quicquid in Deo eſt, Deus eſt: ſapientia in Deo eſt, & Deus ſapientia eſt: potentia in Deo eſt, & Deus potentia eſt: bonitas in Deo eſt, & Deus bonitas eſt. Non magis ergo Deus ex vnitate, quàm ex ſimplicitate. Iam extorſiſſem digitis ſtylum, & ori meo imperaſſem tẽpeſtiuum ſilentiũ, ſi non decreuiſſem expirare hîc quicquid de amico remordet animum Durius ſiquidem pungitur cor meum, dum vſpiam pingitur filius medius inter patrẽ & ſpiritũ. Prorſus idolum abominationis conflaret, qui ſculptile quodlibet ſic ſculperet vel depingeret.

Consubstantialitas enim, coæternitas, coæqualitas vnius Trinitatis & trinæ vnitatis, Patris, ac Filij, ac Spiritus sancti, non recipit prius ac posterius, maius & minus, inferius & superius: sed totus pater in toto filio, totus filius in toto patre, totus Spiritus sanctus sigillatim & comuniter in vnoquoque & in vtroque simul. Hæc sancta & semper cum tremore nominãda Trinitas vbique tota per essentiam & potentiam, non per gratiam diffusa, non spatiosa magnitndine, quemadmodum lux visibilis, vel aliud visibile, sed sicut sapientia in homine. Vides enim duos homines, vnum paruum & alium magnum corpore, in sapientiæ tamen participatione æquales esse. Sic diuina essentia vniformis & vniusmodi est & in maximis & in minimis. Sicut denique incomprehensibilis est pro sui immensitate, sic etiam indiuisibilis pro sui simplicitate. Intelligamus, inquit Augustinus contra Arriũ, deũ quãtum possumus sine, qualitate bonum, sine quantitate magnum sine, indigentia creatorem, sine situ præsentem, sine loco vbique totum, sine tempore sempiternum, sine commutatione mutabilia facientem, nihil patientem. Iuras, credo, sic te nec aliter credere vel credidisse. Protestor & ipse in fide mea, si lingua quia in vdo est errauit, corde sic tenuisse, Simplex enim res refugit & respuit omnem adiunctionem, omne consortium. Ne diu tamen à cogitationibus conturberis, reuoluens vbi hoc dixeris, in sermone de sancto Victore scribis: Vbique autem est in medio. Nam &

in

in illa deitatis essentia est medius filius inter patrem & spiritum. Meminisse debes nunc, quia mediator vnius non est: Deus autẽ vnus est, pater & filius, & Spiritus sanctus. Quòd si creatum, non increatum spiritum, ideo quia sanctum non subiunxisti, intelligendum aliquis æstimat, regulam Hieronymi de significatione huius nominis penitus ignorat. Vbi, inquit, spiritus sine adiunctione aliqua in scripturis ponitur, Spiritus sanctus rectè intelligitur. Si autem intellector iam dictus de creato spiritu dictum prorsus contenderit, nec minor abusio, quàm de increato superiùs ostensum est, remanebit. qui enim pugillo concludens omnia, extra & intra, infra & supra est, qua ratione medius dicatur, qui comprehendat nemo est. Clamitas, totum me effudisse spiritum meum. quid ni? Cùm tibi effundo, non effundo, sed infundo.

EPIST. III.

Nicolao suo Petrus suus.

MIrabili conditas sapore litteras auiditati meæ componitis, quotiens scribitis. Vt enim veraci amico veraciter loquar, illud pene propriè proprium apud me habent, *Qui edunt me adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient*. Ipse autem & si imperitus sum stylo rescribendi, non tamẽ scientia redamandi. Scio quem amare debeam, quare, & quantum, & quandiu. quem, nisi seruum Dei, 58. Eccli. xxiv. 29.

nisi qui diligit iustitiam, & odio habet iniquitatem, nisi deniq. qui in Deo manet & Deus in eo? Quare, nisi quia conseruus, & frater est, nisi pro quo Christus passus est? Quātum, nisi quantum me filius Dei, quantum me ipsum, quantum manus oculum? Quandiu, nisi vsq. ad mortem, nisi vsque in sæculum sæculi, nisi vsque in æternum & vltra? Generaliter sic afficiuntur qui non quæ sua sunt quærunt, sed quæ Iesu Christi, qui pleni caritate & dilectione in cubilibus & in hortis aromatum in meridie cubant & pascunt. Isti sunt tui, immo mei Clare-vallenses. Hi sunt qui non sicut ille negaturus Iesum à longè sequuntur, non sicut alij appropinquantes stant, vel ab eo recedentes post Satanam redeunt: sed sindone reiecta nudi post nudum ambulant, agni vestigiis inhærentes ad cœlum transuolant: & donec ad sedentem in throno accedant, & regi opera sua dicant, super montes aromatum transilire properant. Hi sunt cerui montium, capreæ camporum, hinnuli syluarum. Denique ipsi sunt lilium cōuallium, cedri libani, oliuæ vberes in domo Dei. Pulchræ sunt genæ eorum absque eo quod intrinsecus latet. Amplior virtus quàm fama, flamma non tanta quantus ardor, laus eorum confortata est, nec possum ad eam. Verè & tu ex illis es. Nam & loquela tua & opera manifestum te faciunt. Si ergo vt prædixi mutua dilectione adinuicem specialiter afficimur, & quis & quare, & quantum & quandiu, firmiter conseruabi-

mus. Pene tanquam oculis captus non attendens, quis & cui ſcribam. Qua enim fronte inſipientiam meam, turpitudinem meam, tarditatem meam non abſcondo, non operio, non celo? Et ſi oculis inſipientium illudo, capreæ & lyncei oculos ſic quoq. decipere poſſe præſumo. Sed ne decipiaris, plus in me aliquid quàm audis ſenſus & ingenij ſuſpicans, prorſus aperio paupertatis meæ inopiã. Nempe quia fodere non valeo, mendicare non erubeſco. Aperi igitur manum, reſera os, vt parturiat ſapientiam. Quæro autem, quid ſit quod ait Hieronymus in epiſtola ad Rufinum exponens iudicium Salomonis ſuper quęſtione duarum meretricum, Tertia die poſt quam ego peperi, peperit & hæc, *Si conſideres*, inquit, *Pilatum lauantem manus atque dicentem*, Mundus ego ſum à ſanguine iuſti huius: *ſi Centurionem ante patibulum confitentem*, verè hic erat filius Dei: *ſi eos qui ante paßionem per Philippum dominum videre deſiderant: haud ambige primam peperiſſe Eccleſiam, & poſtea natum populum Iudæorum, pro quo dominus precabatur*, Pater ignoſce illis, &c. De Centurione, & de his qui dominum videre quærunt, quòd Eccleſiæ filij ſint, non tam durum mihi videtur: ſed de Pilato prorſus incredibile æſtimo. Sequitur in eadem epiſtola: *Nulla*, inquit, *dubitatio eſt, quin cuncta quæ dicuntur, non Salomoni mortuo, ſed Chriſti conueniant maieſtati. Simulat ignorantiam, & humanos pro diſpenſatione carnis mentitur affectus*, &c. Si dominus noſter Ieſus Chriſtus quicquid humanæ naturæ eſt præter peccatum aſſumpſit,

& humanos affectus non fallaciter, sed veraciter habuit; quomodo ergo mentitur humanos affectus?

EPIST. IV.

Suo suus semper suus.

59. STella quandoque de cœlo ad ima videtur, sed oculis insipientium, defluere: coagulis tamen naturæ, & diuini clauis mandati, sic defixa in æternum cœlo adhæret, vt sicut prius liber idem cœlum conuoluatur, quàm stella ab ipso diuellatur. Sic sic, mi carissime, ex quo Deus in firmamento cordis nostri stellam amoris mutui impressit, etsi fefellit oculum ignorantis leges amicitiæ repentina scintillatio instabilis fortunæ, non tamen cessit aut decessit igniculus stellę. Vnde & tunc, cùm quasi lædebam, non quasi, sed reuera diligebam. & cùm auertebam oculum, non auertebam animum. Deo autem gratias, quia in plenilunio suo reformata denuo, quasi viribus resumptis radios primos solito splendidiores, tanquam in inuidia prioris defectus, amplificato affectu remisit. Procul iam deinceps sit, tam noctis tenebrosa interpolatio, quàm diei nubilosa caligo. Sed de his hactenus. Quia verò minus iacula feriunt quæ præuidentur, mando & moneo, vt caueas tibi à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Apud nos enim quædam de te disseminata sunt, quibus fortè nisi clypeum cautæ prouisionis opposueris, lædi

in curia poteris. Summi nempe quidam viri cuidam de curia qui apud nos est, vt ipse audiui, insusurrauerunt te de curia dixisse quædam inhonesta, & te falsum Legatum domini Papæ in his partibus gessisse. Quæ nescio vtrum sint magis falsa, quàm maligna, vel è conuerso. Sapiens es, esto tibi in his sapiens. Valete.

EPIST. V.

Suo suus semper & vnicè suus.

ECce in cineribus beati Aigulfi cum beato Iob lugens & dolens, debeóne studere verborum elimatis splendoribus, exquisitis facibus? Quinimmo, iuxta viscerum commotionem, lugubri, vt sic dicam, & fumoso sermone afflictum repręsento animum. Mi carissime, curro & discurro quasi vagus & profugus, si fortè dispersos cineres à quatuor ventis cœli recolligere possim. Hinc est quòd non cineres, sed fruges pretiosas, etiam vbi non seminaui, videlicet de Anglia, metere volo. Manipulos etenim eleemosynarum gentis illius vt metat beatus Aigulfus, iniungo. Quid mea interest falcem extendere, vbi nunquam vel arare potui, vel seminare? Sed non vsquequaque absurdum est quod facere propono: quia etsi terram illam non colui, te tamen quasi areolam aromatis pro tempore conseui bonis speciebus, cùm mecum fuisti, cùm tecum habitaui, cùm te amaui, cùm te retinerę 60.

promerui. O bone Deus! quàm feliciter prosperata est bona ista area, immo pinguissima oliua! quomodo sursum germinauit! & radicem deorsum misit! quomodo ramos suos extendit! quomodo iam iam replentur famelici de fructu propagiuũ eius! Gustaui & vidi, quia bona est pinguedo eius, & fructus eius dulcis gutturi meo. Non est conuersa in amaritudinem vitis alienæ. Iam in vmbra eius quam desideraueram sedeo: iam vmbracula eius ab æstu, à turbine & à pluuia me defendere sufficiunt. Dies illa sit benedicta, hora nunquam pertranseat, cum defectu temporis, qua Ioannem meum feci, qua talem & tantum amicum in filiis hominum apprehendi. Tibi Deus custos animæ meæ, tibi commendo illum, tu ei vitam, tu bonam vitam, tu prosperitatem dones, tu inter brachia tua, tu sub vmbra alarum tuarum semper illum conserues. Quid enim melius optari potest amico? vt nihil aliud quæram vel mihi, vel amicis meis, isti quos nunc aspicio cineres monent. Retro paululum laquearia, trabes, postes, & ligna robusta erant, qui modo puluis tenuissimus & cinis vilissimus est. O munde, aut res mundanæ quid estis? Immo quàm vanè nos decipitis? Certè non estis quod esse videmini. Certè videtur in vobis pulcritudo aliqua, dulcedo, & vtilitas: sed veritate requisita neque pulcritudo, neque dulcedo, neque vtilitas vera est in vobis. Vera est, vera est de vobis sententia, quia cum sit in vobis vani-

tas, cor vanum facitis, quod possidere poteritis. Sed de his hactenus. Vt ad rem accedamus, scito amice quia pretiosum martyrem Aigulfum in vase non vili ecce ad peregrinandum in egestate sua destinamus. De manu mea in manum meam illum depono. Quodcunque volueritis, quodcunque disposueritis de nunciis, ratum habeo. Generalem administrationem & curam in his amicitiæ tuæ assigno.

EPIST. VI.

Frater Petrus Magistro Ioanni.

FAuus distillans labia tua, mel & lac sub lingua. Vt vidi litteras tuas, cor meum iubilo, os meum impletum est risu. Miscuisti siquidem iocos seriis, sed temperatos & sine detrimento dignationis & verecundiæ. Sales tui sine dente sunt, ioci sine vilitate. Sic decurrit oratio tua, tanquam illa quæ aliquando nubes capite tangit, aliquando autem vultum in terra demittit. Inuenit hæc gratiam in oculis meis, mecum manebit, & apud me tota nocte erit. Est namque vox tua dulcis in aurib. meis; & monitus tui satis amabiles in faucibus meis. Insurgit autē sæpe ventus contrarius, imbrium turmæ quatiunt domum, & bruchus, locusta, eruca, & rubigo hortuli mei areolas deuastare tentant. 61.

Sed angelus magni consilij surgit de naui, & facit tranquillitatem ventorum, serenitatem nimborum, exterminationem inutilium vermium. Cùm enim Deus pro nobis, quis contra nos? Sunt certè mortis pericula, sunt in deserto serpẽtium venena mortifera, sunt prorsus amaritudines aquarum: sed serpens æneus, sed virga Moysi, sed columna nubis per diem, & ignis per noctem, amarum vertit in dulce, eripit à morte, liberatq. à morsu. Sumus quasi nihil habentes, & omnia possidentes, quasi morientes & ecce viuimus. Hæc consolatio mea in loco peregrinationis meæ, quia nihil intulimus in hunc mundum, sed nec quid auferre possumus, quia volucres cœli non serunt, neque metunt, & tamen pater cœlestis pascit illa. In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior. Cùm denique via sit breuis, locus prope quò tendimus, quare tot onera humeris debilibus imponimus? quare incassum multa portamus? Certè si dominus Deus fuerit mecum in via ista, qua ego ambulo, non deerit mihi panis ad edendum, & vestimentum ad induendum. His paucis natura contenta erit. Tu autem, pars magna deliciarum mearum, in te opes meæ: tu capitis mei reclinatorium aureum. vtinam corporum eadem semper mediante Christo propinquitas esset, quæ animorum. Nolo vt piger sis, non valens manum ad os mittere, id est, bonum quod doces facere. Deliciosus enim & improbus monitor est, qui in eo quod alium docet, seipsum non docet.

EPIST. VII.

Magistro suo I. de Saresberia suus abbas Cellensis, quicquid melius est in vita præsenti siue futura.

MOre sitientis sub æstu, & præstolatione diu desiderati potus iamiam supra modum fatigati, vasculum litterarum tuarum amanter suscipiens, ardenter relegens, frequenter resupinans, & quasi noui gustus iteratione, in dulcedinis abundantia ad fundum vsque ebibo. Duplicatur, immo triplicatur legentis affectus, vbi materia gratitudine dilecti animi & styli iocunda lepiditate optatam narrationis seriem profert. Sensibus philosophicis quæ scribis condiuntur, rhetoricis coloribus vestiuntur, decentissimis legum ornamentis decorantur, columnis Euangelicis fulciuntur, & quod ad amicos attinet, mellito sapore decentissimè dulcorantur. Si lucrum quæro sententiarum, si doctrinam, si voluptatem, si verborum iuncturam, si amoris veritatem & dulcedinem, in litteris tuis hæc omnia abundè reperio. Nauis ibi ad natandum, hortus deliciarum ad deambulandum, mensa plena & parata ad conuiuandum, lectulus floridus ad quiescendum, gymnasium ad philosophandum. Non est idolum mendacij, non fallaciæ lenocinia, non denique adulationis profunda vorago, non lasciuiosè diffunditur ab exigua cordis vena ver- 62.

bum promissiuum iuxta illos qui dicunt & non faciunt. Sed quid? latior in corde, rarior in ore amor, ardet in fumo, currit sine spuma: mouet alas, sed silenter: petit ima, sed tam sublimiter pro animi generositate, quàm fortiter pro integritate. Accedit, sed non incendit. Nam calorem facit, sed non cinerem. Finem quidem nouit, sed cum termino consummationis, non consumptionis. Qualem loquor scribendo amorem, talem in amicum cogito, immo recognosco. Felix anima mea, quæ talem peperit, vel saltem reperit amicum. Domine Deus cordis mei, tuus erat Ioannes, & mihi eum dedisti. Proinde tuus sum ego, dicam amicus? vtinam, vel seruus: certè seruus, sed emptitius. Siquidem redemisti me, dando pro me filium tuum: profectò & emisti, dando mihi famulum tuum. Pręcipua hæc inter cætera beneficia, quæ & si modo reticeo, non tamen prætereo, non denego, non obliuiscor. Nam & ipsa consignata sunt in thesauris memoriæ. consepelio ad conuiuendum & ad commoriendum. Sine his enim nec viuere valeo, nec mori volo. Ad Ioannem meũ accedo, quem à manu gratiæ accepi, tanquam gratiam à gratia, sed tamen non pro gratia. Vacuum namque gratia inuenit me gratia. denique & plenum, sed culpa & pœna. Iam pœnam extenuare, culpam verò euacuare cœpit, cùm Ioannem in amicum subrogauit, qui nescientem instrueret, laborantem iuuaret, errantem corrigeret, pigrũ excitaret, exulantem foueret, dolentem releuaret. Quem re-

ſpiciunt hæc munera? Te domine Deus, ſummè & principaliter: te cariſſime amice, ſecundariò & multipliciter. Sub modio humilitatis noſtræ aliquando latuiſti, iam lucerna ardens quidem conſcientia, ſed non adeo lucens fama. Poſuit autem te Dominus in lucem gentiũ, vt ſis oculus cæco, pes claudo, lingua ſtulto, manus manco, auris ſurdo, vt ſecundum nomẽ tuum gratia in prædictis ſuppleat quod natura minus poterat. Profectò licet doleat abſentiam tuam, tamen in his conſolabitur anima mea, iura publica non ignorans præferenda priuatorum vtilitatibus. Sic cœpiſti. Caudam appone in ſacrificiis Dei tui. Hoc iuxta capellã ſcripſi ſancti Aigulfi, tibi opportunitate nuncii tui nunquam fraudari volens, quod aliquid ruſticitatis noſtræ ad ruſticandum mittam. Cras in decentiſſimo tumulo, videlicet capſa noua, repoſituri ſumus ſacratiſſimum corpus domini tui beati Aigulfi, cuius caput & corpus habemus. Vale.

EPIST. VIII.

P. Dei gratia Cellenſis monaſterij dictus Abbas, Ioanni amico ſuo à Deo totius conſolationis conſolari.

QVæris frater, à me ſcripta exhortationis, parum penſans torrentes noſtræ occupationis. quæris inquam conſolationem, quia ſentis deſolationem: poſtulas auxilium, quia portas exilium: imploras remedium, quia ploras diſcidium. Quis ergo ego ſum, qui tibi 63.

ſcribere poſſum vnde fouearis, vnde confor-teris, vnde conſoleris? Orare quidem pro te vix poſſum, perorare nullo modo poſſum. Filius vero olei, qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, quē vnxit Deus præ participibus ſuis, cuius nomen effuſum Chriſtus Ieſus, venit vt ipſe dicit, conſolari lugentes Sion. Vtinam ſecundum multitudinem dolorum tuorum conſolationes eius lætificent animam tuam.
Oſee. vi. 1. *In tribulatione*, inquit, *ſua manc conſurgent ad me.* Et tu Ieſu quid? quouſque auertis faciem tuam? quouſque non profers manum de ſinu? quouſque nubem opponis, ne tranſeat ad te oratio noſtra? Tempus eſt miſerendi. Conuertere, reſpice, & deprecabilis eſto. Da auxilium de tribulatione, erue ab oppreſſione, protege à tentatione. Filij hominum cui ſupplicare habent, niſi filio hominis? quem interpellare, niſi mediatorem Dei & hominis? vbi confugere, niſi ad patibulum crucis? Hîc, hîc turtur pullos ſuos reponit, vultur audaciam ponit, columba gemitus promit. Hîc botrus Cypri, flos campi, odor lilij, flumina paradiſi, porta cœli, ſalus mundi. Ecce portus, vbi potus vini mixti, vbi cibus panis in ligno crucis decocti, à patre ſignati. Vbinam tāta oculorum delectatio, tantumque aurium melos? Iuxta figenda ſunt caſtra, nec infra remanendum, nec vltra progrediēdum. Hîc compone mores, depone mœrores, appone tuos amores. Nuſquā alibi propitiatio, nō propitiator, neque Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium. Oblitus-ne es Abraham ad

ilicem Mambre Angelos vidisse, sub arbore malo sponsum sponsam suscitasse, omnem aquarum amaritudinem tactu ligni in dulcedinem Moysem conuertisse? Omnibus itaque molestiis carnis, infestationibus antiqui hostis, machinationibus omnimodæ malignitatis oppone clypeum crucis. Manus Domini quæ tetigit te: recordare quia ipsa est quæ creauit te. Nunquid lutum dicit figulo suo, quare fecisti sic? Loquere potius in amaritudine animæ tuæ, & dic Deo: Misericordissime domine, & pater misericordiarũ, posito in labore hominum da requiem Angelorum, eiecto à facie terræ da ingressum supernæ patriæ, consolatione destituto humana adsit diuina. Vsque ad sedentem in throno vox hæc euolabit, si non doloris impatientia, vel cordis insipientia illam retardauerit. Equidem, frater, dolores apprehenderunt te inter angustias. Quid mirum? Non est, inquit Iesus, dolor sicut dolor meus. Quare? Quia non peccaui, & pœnam peccati tolero; quia non rapui, & soluere exigor. Immo non est dolor sicut dolor meus, quia seruus emptus contemnit pati, quæ sustinet dominus eius. Filii hominum, vsquequo graui corde? Nonne cùm essem dominus factus sum seruus? cùm essem impassibilis, factus sum passibilis, mortalis cum essem immortalis? Vt quid fœnum recusat, quod cœlum, immo dominus cœlorum portat? Ex hoc mundo Iesus transiuit, & fœnum manebit? Cœlum quoque & terra transibunt, & cinis & puluis habitabunt? Pro-

pterea, frater, consoletur te flagellũ inundans, immo mundans. Hæc inquam tibi sit consolatio, vt affligens te manus Dei non parcat. Sic ad purum scoria tua excoquatur, vt anima tua nunquam: ex auro obrizo cœleste vas cælesti forma formetur. Filius fabri sedet conflans & emundans argentum: & aliud quidem vas facit in honorem, aliud in contumeliam. Vis videre vas in honorem? Ad tertium cœlũ rapitur Paulus vas electionis. Vbi ab vbertate domus Dei inebriatus exclamat, O domine calix tuus inebrians quàm præclarus est? Sic inebriatus nec verberibus cedit, nec flagellis, nec plagis, nec doloribus, nec mortibus. Hîc Ioseph scyphus est, in quo augurari solitus, præterita, præsentia, & futura genti suæ enuntiat. Ioannes Euangelista nonne regressus à
Ioan.1. cella vinaria, exfęcatum nobis vinum propinat, *In principio*, inquiens, *erat Verbum*, &c. Ecce vas in honorem. Vasa quoque stulti pastoris vasa sunt contumeliæ, in quibus vini sapor in saporem vertitur aceti. Hæc exsufflantur à mensa regis, quia inflantur scientia carnis: hæc inquam per superbiam inflãtur, per inuidiam siccantur, per iram crepant, per acediã franguntur, per auaritiam disperguntur, per gulam inficiuntur, per luxuriam conculcantur, & in lutum rediguntur.

EPIST. IX.

Suo clerico suus abbas.

TIbi an occupationibus tuis visitationum tuarum raritatem imputare debeam, non plenè discerno. Hoc vnum perpendo, quòd litterarum tuarum ad nos rarissima peruenit salutatio. Et fortassis fluctus marini hoc faciunt? Sed quas absorbuerunt? Ostende mihi chartam caritatis deperisse, & non me causabor oblitum fuisse. Rursus quem mittas non habes? Et vnde hęc inopia, nisi fortè ex copia? Certè ante te currunt plures, post te innumerabiles. Dicis huic, vade, & vadit, & alii veni, & venit. Ignoras quò me requirere debeas? Planè in medio populi mei ego habito, non in secessu syluarum, non in voragine terrarũ. Potésne te excusare & dicere, Domine Babylonem non vidi, & lacum nescio? Sed hîc, hîc tu mecum frequenter sedisti, dormisti, fuisti: táceo quod aliquando præ multis aliis locis & terris dilexisti. His verborum nexibus alius quilibet irretitus & illaqueatus cessante excusationum suarum ratione humiliter misericordiam peteret, & patientiam imploraret. At tu cornũ legum siue dialecticarum argumentationum armatus, velut fila araneæ ista contemnis, & alia exire via contendis. Est, inquis, mihi dominus, sunt & alii amici, quibus trahor, vel necessitate obedire, vel caritate prouidere. Bene. Nonne 64.

prius & plus omnibus amaui? Nonne dextras ſocietatis & ipſe dedi? Equidem tibi fœcundiora lucra apud alios reperiſti, ſed non fidem, ſed non amorem. Plus quidem donare, non tamen plus poſſunt amare. Communicaui namque tibi non ſolùm ſubſtantiam, ſed & animam. Non eſt occultatum os meum à te, non conſilium, non denique quantumlibet remotiſſimum arcanum. Et tibi poſt hæc, fili mi, vltra quid faciam? Addam ſi addi poteſt ad animam. quid, inquis, quæris? Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, non eruendum, ſed impēdendum, non extrahendum, ſed conſeruandum. Ad dominum Papam appellatus pro cœmiterio ſancti Sereni de Cantumerula, quod imminuere, vel auferre nobis nititur Canonicorũ & Abbatis nimis præſumptuoſa ſuperbia, contra priuilegium Anaſtaſii Papæ, quod tu ipſe vidiſti, & partim fabricaſti, contra ius antiquiſſimum noſtrum, Lucæ Euangeliſtæ coartaui terminum, quem ipſi perduxerant in primam Dominicam aduentus Domini. Cauſa iſta tua eſt, cogita tanquam tuam, vel de tua. Non vadam, ſed mittam iuxta conſilium tuum. Vale.

EPIST

EPIST. X.

Suo Clerico suus Abbas.

SAtis amœnum delegisti, mi carissime, exilium, vbi superabundant gaudia licet vana, vbi exuberat plusquam in patria panis & vini copia, vbi amicorum frequens affluentia, vbi sociorum non rara contubernia. Quis præter te alius sub cœlo Parisius non æstimauit locum deliciarum, hortum plantationum, agrum primitiarum? Ridendo tamen verum dixisti: quia vbi maior & amplior voluptas corporum, ibi verum exilium animarum: & vbi regnat luxuria, ibi miserabiliter ancillatur & affligitur anima. O Parisius, quàm idonea es ad capiendas & decipiendas animas! In te retiacula vitiorum, in te malorum decipula, in te sagitta inferni transfigit insipientium corda. Ita Ioannes meus sentit, & ideo exilium nominauit. Vtinam istam exilium verè sicut est deputares, & ad patriam non verbo & lingua, sed opere & veritate festinares. Ibi in libro vitæ non figuras & elementa, sed ipsam sicut est diuinitatem & veritatem oculo ad oculum cerneres, sine labore legendi, sine fastidio videndi, sine fallacia, vel errore intelligendi, sine sollicitudine retinendi, sine timore obliuiscendi. O beata schola; vbi Christus docet corda nostra verbo virtutis suæ, vbi sine studio & lectione apprehendimus quomodo debeamus æterna- 65.

liter beatè viuere? Non emitur ibi liber, non redimitur magiſter ſcriptorum, nulla circumuentio diſputationum, nulla ſophiſmatum intricatio, plana omnium quæſtionum determinatio, plena vniuerſarum rationũ & argumentationum apprehenſio. Ibi plus vita confert quàm lectio, plus prodeſt ſimplicitas quàm cauillatio. Ibi nemo concluditur, niſi qui excluditur. Vno verbo, omnis ibi ſoluitur obiectio, cùm malè malam vitam obiicienti
Matt. xxv. 41. reſpondetur, *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt Diabolo & angelis eius.* cùm bene opponenti dicitur, *Venite benedicti* &c. Vtinam his melioribus ſtudiis ſic intenderent filij hominum, quomodo vaniloquiis, quomodo ſcurrilitatibus vanis & peſſimis. Certè fructus exindè vberiores, certè fauores excellentiores, certè honores maiores meterent, & finem conſummationis Chriſtum, quem in his inuenturi non ſunt, ſine dubio perciperent. Valete.

EPIST. XI.

Suo Ioanni ſuus Petrus abbas Cellenſis bonum quod eſt ſuper omne bonum.

66. ALiter fit frequenter in rerum euentu, quàm perpendat hominis prouidentia. Ea præcipua eſt in cauſis, quare amatores veritatis quandoque loquuntur, & ſi non contra veritatem, tamen extra orbem veritatis. Vnde ſi huius rei in luce exprimatur cõtinentia,

nec mendaces dicendi ſunt, quia contra veritatem non loquuntur, nec propriè veraces qui aliud quàm contingat opinantur. Itaque ſicut præcipitium falſitatis vſquequàque deuitare volo, ſic veritatis ripam etſi non contingo, ſaltem affecto. Reducor proinde à falſitate volens, à vero nolens: teneo autem medium, immo retineor à confinio huius & illius dolens, quia ſemper quod eſt, vel futurum eſt, tam vellem, amice, dicere quàm ſcire. Scio equidem non imputandum alicui malũ, quod patitur, ſed quod facit, vel meretur. Similiter æſtimo aſſerendum in eo, qui tantùm ex inſidiis fortunæ fallitur, & nunquam ex propoſito fallit, vt dignus ſit compaſſione, non condemnatione. Hæc, amice cariſsime, præmiſerim, quatinus noueris me retentum inuitum ab executione ſponſionis, qua vel nũcios veſtros, vel cineres beati Aigulfi mittere debui. Interuenerunt plurima, quæ huic præualidè obſtiterunt. Vnum horum fuit, quod Vv. veſter, immo verè noſter, à Roma per nos redire debuit, & iuxta ſuum conſilium diſponere negotium illud diſtuli. Non autem per nos venit. Itaque mitto fratrem Vv. monachum noſtrum, vt iuxta exemplar quod ab ore tuo detulerit, omnia faciamus. Ad nutum enim tuum ſemper facturus ſum, præcipuè in Anglia, quicquid dixeris. Neque enim volo tibi eſſe oneri hoc genus negotij, quod omni honeſto viro moleſtum eſſe non dubito. Cuiuſcũque namque emolumenti lucra reportaturi ſint, pro viliſſimo ſtercore habiturus

ſum, ſi vel ad modicum fides, vel pudor faciei tuæ contra ſenſerint. Mando igitur, immo adiuro amicitiam tuam ſanctiſſimam, ne de ſtatu rectitudinis tuæ propter me pedem moueas, ſed quod iuſtum & bonum in oculis tuis fuerit, indubitanter remandes. Pace & patiētia indiſſimili, iuxta verba oris tui, alterum quodlibet accepturus ſum, ſcilicet mittere, vel non mittere prædicatores. De his hactenus. Cæterum exultat ſpiritus meus in Deo ſalutari meo, tam de ſuauiſſimo bono odore opinionis tuæ, quàm de proſperitatis tuæ. Vnus es omnium mortalium, cui pene omnes inuiderent non immerito amici noſtri, ſi quātā prærogatiua præ omnibus illis ſedem tuam in principali noſtro collocaueris attēderent. Inter tres priores tu princeps, & ad te neſcio ſi aliquis peruenire poſſit. Magiſter Vv. & Magiſter R. amicitiam, quam ad te habent, in negotio Havvidis neptis noſtræ comprobauerunt. Steterunt enim pro marito ſiue matrimonio eius, ne ſcinderetur, tam conſtanter in curia, quàm fideliter. Non eis modicas grates referas. Dominum Archiepiſcopum ex parte noſtra ſaluta, & omnes amicos noſtros ſancti B.

EPIST. XII.

Carissimo amico suo & magistro Ioanni de Saresberia P. suus amicus & discipulus cum Iesu & in Iesu semper in terra & in cœlo.

NOuit prudentia tua, quòd granum frumenti cadens in terram nisi mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Granuli nostri fructum centesimum spero me recepturum, partim roris superni fœcunda infusione, partim agri quem benedixit Dominus læta fæcunditate. Prouenit namque numerosa proles benedictionum ex accessu dati optimi, siue doni perfecti, cum libero arbitrio boni hominis. Vbi enim gratia saliendo cum impetu æternæ emanationis influit, quid anima nisi vitam refluit? Nunquam sterile, nũquam inane est coniugium gratiæ & animæ. Iesus, qui saluat populum suum à peccatis eorum, fructus benedictus est huius copulæ. Vbera non habet arentia, non vuluam sine liberis, anima cui adiungitur gratia. Parturit anima quidem, sed non gemens: generat gratia, sed non corrumpens. Suscipit semen anima cum delectatione, sed non delicto: parit fœtum de spiritu gratiæ, sed cum salute: venter non superbia turgescit, sed crescit humilitate: lumbi non opprimuntur grauedine, sed imprimuntur castitate: mammæ non intumescunt lactis recursu, sed extumescunt humanæ fragili- 67.

tatis decursu. Manus angelicæ obstetricantur in tam salubri partu, pannis virtutum inuoluitur fœtus, donec rapiatur ad Deum & ad thronum eius. Mater autem quid? fugit in solitudinem, vbi habet locum paratum à Deo, vt ibi pascant illam diebus mille ducentis sexaginta. Draco namque stat ante mulierem quæ est paritura, vt deuoret, cùm pepererit filium eius. Non est occultatum à te, magister & amice carissime, qui astutias serpentis antiqui non ignoras, quid esuriat draco, quid sitiat. Quid, nisi filium virginis? quid, nisi desiderium cordis? Quid, nisi prolem virtutis? quamobrem rapiatur non tantùm à faucibus, sed ab aspectibus eius mentis propositum, & tota festinatione non deliberatum, sed illibatum mittatur ad Deum. Certè nisi subuenerit vel præuenerit festinatio in ore draconis, fiet anima nostra delibatio eius. quàm citò autem mater petit deserti solitudinem, tam citò filius conscendet cœli celsitudinem. quo remotiùs secesserit mater, eo altiùs & remotiùs rapit filium pater. Nisi fugerit mater, proprij nati visceribus viscera draconis implebit. Non est timendum venire, vbi desinis timere. Nil timet, nil odit, nil refugit sic diabolus, quomodo solitudinem claustri. Potius deligit porcorum gregem, quàm sanctorum solitudinem. Sponsus ducit sponsam suam in solitudinem, & ibi loquitur ad cor eius. Isaac egressus erat ad meditandum in agro, cùm ecce sponsa eius Rebecca ascensis camelis calcando vitia superbiæ & immunditiæ suæ

veniebat. In ſolitudine Ieſus tentatus ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulat, & conculcat leonem & draconem. Meritorium animarum eſt ſolitudo: caſtra domini exercituum eſt ſolitudo: ſagena ad capiendos piſces eſt ſolitudo: paradiſus delitiarum eſt ſolitudo: gymnaſium eſt cæleſtis Philoſophiæ ſolitudo. Quid amplius? deambulatorium Dei eſt ſolitudo. Solitudo nouit vigilias Ieſu, ſolitudo ſuſcipit lacrymas Ieſu, ſolitudo orationes Ieſu audit, ſolitudo tempus & horam noſtræ redemptionis cognouit, ſolitudo naſcentem, ſolitudo prædicantem, ſolitudo turbas paſcentem, ſolitudo in transfiguratione coruſcantem faciem Ieſu ſole clarius attendit, ſolitudo morientem, ſolitudo reſurgentem, ſolitudo aſcendentem Dominum cõſpexit. Ecce quare exultant ſolitudines Iordanis. Si qua aſperitas, ſi qua amaritudo, ſi qua prius fuerat in ſolitudine formido, mitigata eſt ſanguinis Ieſu effuſione, dulcorata eſt ligni crucis immiſſione, ſublata eſt Ieſu cohabitatione. Socio Ieſu quid times? paſcente Ieſu quid eſuris? lauante & vngente Ieſu quid doloris perſentis? Vale.

EPIST. XIII.

Frater Petrus abbas indignus Cellensis monasterij P. monacho Noruicensi spiritum salutis.

68. VT ignotus ignoto ſcriberem, T. veſter, immo noſter impetrauit & rogauit. Iniuſtum namque eſſet, ſi in re tam honeſta pater filium confunderet. Quia igitur vitæ, ſcientiæ, & profeſſionis probatæ, profundæ, nec ignotæ eſtis, pallio verecundiæ vultum abſcondo, & vocem vix tremulam emitto. Audite itaque ſi placet veritatem, non vanitatem, pietatem non falſitatem, ammonitionem non adulationem. Scio quia vnius viri filij ſumus, vnius regula informamur, in domo vna vnum ab vno requirimus. Quapropter ſi trahimur trahamus, ſi vocamur inuitemus, ſi currimus currere moneamus. Qui audit dicat, veni. Cæterùm ſi ſequi noluerint, liberi à coniuratione qua coniurati ſumus, inter innocentes manus noſtras lauabimus, & ſic ab introitu gloriæ Dei epulabimur. Hæc ideo dixerim, quia in noſtra, credo, quod & in veſtra patria non monachi, vt pace illorum dicam, ſed ex monachis ſuper numerum multiplicati, nomini ſancto, quod inuocatum eſt ſuper eos, contumeliam faciunt, dum turpiter viuunt, dum ventris, gulæ, & luxuriæ deſideriis ſe exponunt; dum corpus ſuum, quod dici nefas

est,& negatio contra Deum,contumeliis afficiunt. Nomen itaque Dei per eos blasphematur inter gentes. Vtinam Phinees resurgeret! vtinam Helias zelo zelatus pro domo Israel recumbentes in idolio igne cœlesti consumeret! vtinam saltem Ieremias captiuitatem filiæ Sion triplici luctu, scilicet orationis, prædicationis, & exempli doceret, moneret, defleret! Verus nempe Pharao, qui omnia dissipat, & cum Deo non congregat, lapides sanctuarij per platearum compita dissseminat, vasa templi Domini in delubris suis iuxta Dagon asportat, filiũ virginis cum filio Veneris collocat, & in phialis & scyphis cum cõcubinis suis vsque ad mane potare non cessat. Vsquequo Domine non est qui pennam moueat & gannire audeat? Medium silentiũ tenent omnia. Moyses non extendit manus ad cœlos. graues enim sunt, & plenæ sanguine. Ideo vincitur Israel, & vincit Amalech. Quatuor fabri cornib. suis ventilãt vniuersum Iudam & Israël, dum residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ bruchus, & residuum bruchi rubigo. Hæc sunt tertia & quarta generatio, in quibus dominus reddit peccata patrum in filiis. Prima scilicet generatio est suggestio carnis, secunda primus pulsus cogitationis, tertia deliberatio vel perpetratio operis, quarta gloriatio sceleris. Felix qui his cornibus non ventilatur. Si qua itaque in vobis est misericordiæ scintilla, si qua viscera pietatis, si quis ros benignitatis, compungimini. Lacrymæ procul dubio istæ nequaquam inutiles erunt.

Aut enim illis proderunt & conuertentur, aut ad vos redient, & in sinum vestrum reuertentur. Vt redeant itaque à via sua mala, monendo transite de porta ad portam gladio potenter accinctus. Nemini parcat, sed disperdat de terra memoriam eorum, qui ad cor redire distulerint; qui iniquitatem, quæ in manu eorum est, non abstulerint. Hæc ad vos tanquam ad amicum iustitiæ, zelatorem domus Dei, odio habentem eos qui contradicunt sermonibus sancti. Ad eos verò, quibus nihil dulce præter vinum & pretium, nihil amarum præter claustrum & silentium, nihil amandum præter carnem & mundum, nihil exosum præter Dei verbum & spiritum, nubes Dei coruscant, tonitrua cœli fulgurant, ventus vehemens & ignis inuolutus accelerant. O insensati, quis poterit habitare ex vobis cum igne deuorante, aut cum ardoribus sempiternis? Nonne ibi recipietis venenum pro vino, supplicium pro pretio? Seris & vectibus ferreis porta inferni conseretur vobis, qui claustro noluistis includi: & clamor quoque & continuus luctus, qui non siluistis à facie domini. Caro, quam curiosè nutristis, sollicitè fouistis, studiosè lactastis, regnum Dei non possidebit. Mundus, cui mundi creatorem postposuistis, in quo immundè sorduistis, cuius fallaci pulcritudine oblectati patriæ cœlestis obliti estis, non eruet vos de manu inimici. Verbum Dei tunc vos verberabit, non liberabit, accusabit, non excusabit, damnabit, non saluabit. Quid vobis cum spiritu Dei,

cuius contumeliis non parcitis, cuius templum violatis, quem contriſtare non reformidatis? Ni fallor, quod in eum peccaſtis non remittetur vobis, neq. in hoc ſæculo, neque in futuro. Sed de his hactenus. Vos autem, qui apertos habetis oculos, in viam iſtorum ne abieritis, actibus eorum ne aſſentiatis, neque conſilijs eorum acquieſcatis. Vt prolixus nimium eſſem, nepos veſter coegit, qui iterum atque iterum rogando ſtylum reſumere monuit. Vtinam virtus veſtra amplior ſit quàm fama. Vtinam vos videre, cognoſcere, & dextras ſocietatis vobiſcum habere merear. Vtinam ſaltem, ſi non datur vltra, vel vnam precem pro peccatis meis pio iudici per manum ſancti Angeli offeratis. Valete.

PETRI ABBATIS CELLENSIS EPISTOLARVM

LIBER V.

EPISTOLA I.

Carißimo amico suo Bernerdo Abbati sancti Crispini, frater Petrus humilis Abbas S. Remigij semper bene valere.

69. Ariora mihi fortè & vtiliora sunt spatia nocturnalia, quàm diurna. Siquidem diurna accersitis hinc inde & cõtra ductis copiosarum occupationũ cateruis, animam meam de manib. meis tollunt, & me mihi tam violẽter quàm fraudulẽter assiduè subtrahũt: hyemales autẽ noctes sua prolixitate nõ fastidium, aut tædium, sed interdum duplex beneficium conferunt. Tribuunt etenim corpori requiem, & animæ renouant vetustatem. Addunt insuper licentiam reuisendi cœlestia, sua penetralia inquirendi, nec non & amicorum reminiscendi. Dicunt animæ cogitationibus

siue meditationibus, *Vacate & videte quoniam suauis est Dominus*. Ducunt etiam sua quiete & silentio animas vsque ad tertium cœlum, dum extra mundum, extra carnem, supra animam, ad regales sedes omnipotẽtis Verbi sancta desideria prouehunt. Statim filium hominis ad abyssos humanarum infirmitatum humiliter inclinando pacata consideratione deponunt. Quis autem dum sua reuoluit, amici negotia negligit? Plura de hac materia vobis libenter scriberem, sed scriptor noster frater Hugo, abrepta breui chartula, propter finem chartæ finem fecit scripturæ nostræ. Volui tamẽ breuiter tangere verbum illud, quod mandastis per fratrem Ioannem, & sic respondere, vt dicatis illi Dominæ & cognatæ nostræ, Terra in conspectu vestro est, potestis bene facere & malè. Sed melius est benefacere, quàm malè: quia benefacere sequitur gratia & gloria, malefacere verò pœna & pœnitentia. Dicite ei, *Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas*. Dicite inquam ei, quia nobilius est minora à deuotis gratanter accipere, quàm ab inuitis insolenter maiora exigere. Valete, & pro nobis orate. Boamundus dicit vias pessimas esse. Seruate nobis litteras istas.

Psal. xxxvii. 17.

EPIST. II.

Vnicis amicis & fratribus Bernered o venerabili abbati & sancto conuentui sanctorum Crispini & Crispiniani, frater Petrus humilis abbas S. Remigij, dies solemnes & festiuitates praeclaras.

70. NOn est mihi datum desuper in praesenti vobiscum sabbatizare Kalendas praecipuas in natalitiis pretiosorum martyrum vestrorum. Vnde quia non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio, pene irascor detentionum mearum funiculis, qui difficilè soluuntur contorti, nec triplici tantùm, sed multiplici connexione occupationum concatenatarum. Vnum tantùm quod vix residuum est mihi facio. Scribo itaque amaritudines meas, quas quotidie in distractione & distensione spiritus mei experior, dicens Deo, *Quare*
Iob VII. 20. *posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimet-ipsi grauis?* Ecce nunc vitulus saginatus immolatur Suessionis apud sanctos martyres Crispinum & Crispinianum, ecce symphonia & chorus, ecce amicorum ibi sanctus conuentus, & vbi ego, & quid ego? Nec saltem hoedus compunctionis pro peccatis meis conceditur. Seruate tamen & mittite, amici carissimi, partes nobis de oleo exultationis vestrae, de adipe & pinguedine visitationis supernae. Sufficiet enim copiosa gratia de mensa

dominorum vestrorum nobis & vobis: quia sicut animabus suis non pepercerunt propter Christum vsque ad mortem, sic Deus gratiam præmiorum exæquans gratiæ meritorum, non est quod neget orantibus pro salute animarum. Iam siquidem de se securi, pro suis veneratoribus adhuc sunt solliciti. Adsunt procul dubio passionum suarum recitatorib. & præcipuè imitatoribus. Orate ergo sicut pro vobis, sic & pro nobis: quia nullum est detrimentum orationis, si pluribus impertiatur: cuius natura est eo magis abundare in effectu, quo ampliùs se dilatauerit in affectu. Valete.

EPIST. III.

Domino & amico carissimo Berneredo abbati sancti Crispini, frater Petrus humilis abbas S. Remigij suus in omnibus seipsum per omnia.

QVotiēs in manu sumitur chartula vobis dicanda, totiens mens repletur, & si antè fuerat bonis omnibus vacua. Cùm tumultu namque & impetu magno grex innumerabilis diuersarum materiarū egredi accelerantium in ostio exeundi sese impingit, alia dicente, prior ego amicum salutabo, alia illam transiliente, atque ramum oliuæ præferente in ore, amici amplexus priores pertinaciter præripiente. Rebecca in vtero suo miratur duo- 71.

rum fratrum, immo gentium duarum hæc intestina & plusquam ciuilia bella. Sed quid mirum, si vbi corpus perfecti & consummati amoris, illuc congregantur aquilæ alternarum affectionum siue motuum animi, vt contendant non intrare, sed exire per angustam portam? Fortè quod ait Laban, in terra sua consuetudinis esse, vt priores licet lippæ filiæ tradantur ad nuptias, contingat vt Rachel, miræ pulchritudinis & amantissimi decoris, non agat choros saltationis, immo salutationis, ante Liam primogenitam suam, sed in vltimo sequatur cum Ioseph & Benjamin. Semper enim meliora, digniora, & saluti viciniora non tanquam fæces in fundo calicis residunt, sed tãquam cibi delicatiores, vt fastidium remoueant, & appetitum renouent, in extremis apponuntur, quia melior est finis orationis, quàm principium. Hoc in meipso, hoc in amico desidero, vt noua semper sint, & nunquam veterascant desideria vestra, & semper sequamur ad palmã supernæ vocationis, obliti quæ retro sunt. Non enim tam quatenus perueneris pensare debes, quam quò pergendum, & peregrinationis meta figenda, atque trahendus funiculus. Sic audio te facere, & valde congratulor. Ne tamen nimis extendas & protendas funiculum, caue rupturam. Melius est enim tendere, quàm rumpere. Est modus in rebus, Ne quid nimis. An inuideo, quia citò & bene curris? Nequaquam. Amo cursum, sed timeo defectum. Virtutes non bene colligit, qui matrem virtutum spernit.

A stirpe

A ſtirpe virtutum degenerat virtus, quæ lineam temperantiæ non ſeruat. De his hactenus. Cæterùm ineptias noſtras quia vt audiui intemperanter deſideras, volo tibi exponere quæ ſint modo negotia noſtra, & cui ad præſens labori humeros ſuppoſuerim. Succeſſor ille noſter Cellenſis Abbas, quia non bene multiplicauit, immò non fouit oua, quæ illic reliqueram, ſed conculcauit imperfecta, deſtruxit autem perfecta, vltra diſſimulare non poſſum: ſed aggredior tentare & probare, vtrum Deus reſpicere dignetur priores meos labores, illum vel prorſus amouendo ab abbatia, vel ſaltem corrigendo à ſtultitia ſua, & in melius commutando. Pene omnes Priores mecum ſunt, & vt credo, triginta vel amplius de fratribus. Ora vt Deus propitietur mihi, & domui illi. Frater Hugo iſta debuit ſcribere, & in ſero promiſit, ſed tandiu dormiuit, quandiu iſta frater Henricus ſcripſit. Habet enim oculos nullos. Effert tamen bonitatem & pietatem veſtram ſibi exhibitam, vſque ad cœlos, & vſque ad nubes. Valete, quia deficit pergamenum.

EPIST. IV.

Domino & patri suo carissimo B. Dei gratia Episcopo Excestriensi frater Petrus sancti Remigij dictus Abbas salutem deuotissimam.

72. SEntentia dubia quæstionibus ventilata clarescit, species aromatica pistillorum tunsione fragrascit, Ecclesia oppressione malorum crescit. Virtus quoque bonorum aduersariorum infestatione lacessita flore vernat & fructu. Equus ille, qui procul odoratur bellum ad vocem buccinæ dicit vah, eoque ampliùs feruet in certamine, quo acriùs concitatur fuso vndique clamore. Quas enim vires collectas tempore pacis dissimulabat, fœnore multiplicato exsoluit, cùm expostulauerit necessitas: vt tanquam de grano sinapis virtutem mireris, si speciem simpliciter minutissimi grani intuearis. Tunc igitur virtus se expandit propagine multa, cùm malis reluctantibus fuerit prouocata: nec ad plenum fides discernitur, nisi telo infidelitatis fortiter impetatur. Iustus denique, qui vt leo confidens absque terrore est, quando gloriatur, nisi quando experimentum sui ex aliquo discrimine capit, vt tunc se aliquid posse cognouerit, cùm locum virtutis oblato labore inuenerit? Gloriosos faciunt Martyres nostros causa cum pœna, & pœna cum causa. Diu

est quòd in terra vestra latuit, immo consopita iacuit fidei virtus, vbi plures ad se euocabat poculum confectionis, quàm Euangelium Apostolicæ prædicationis. Vnde igitur sic effloruit & refloruit moderna in vobis religio, vt Apostolicos spiritus ebiberitis, & tota fiducia in medium prosilientes, dicatis, *Melius est Deo obedire, quàm hominibus?* Act. v. 29. Certè musto non sicera pleni sunt, qui concepto robore pellem pro pelle, & cuncta quæ habent dant pro animabus suis. De his hactenus. Cæterum si magna illa bellua euomuerit vos de terra vestra, est apud nos domus noua vobis parata, cum omni sumptu, sine auro & argento, vbi & copiam librorum, & studendi otium pro libitu inuenietis. Valete.

EPIST. V.

Domino suo & amico carissimo Eskilo Lundensi Archiepiscopo frater Petrus humilis Abbas sancti Remigij salutem & deuotionis obsequium.

SVauissimus odor miserationum vestrarum 73. non solùm præsentes recreat afflatu delectabili, sed etiam absentes & remotos attrahit ad se, spe nimirum tam dulci, quàm inconfusibili. quis enim vestra expetiuit suffragia, & inconsolatus recessit? quis ad ostium vestrum pulsauit, & non aperuistis ei? Quis de manu

vestra benedictionem petens, tanquam de thesauris opulentissimis copiosam non retulit? Inter cæteros itaque, & de cæteris vnus est T. præsentium lator, quem tot pericula itineris, tot difficultates ad vos perueniendi non exterruerunt, nec retinuerunt, compellente & instigante illum, tantum laborem insumere, fama, quæ de vobis vbique terrarum diffunditur. Non equidem rerum inopia, non abiectio & vilitas inter suos, euomuit illum in terram vestram, cùm & Canonicus sancti Timothei sit, & frater Hildoini, Vicedomini & Canonici sanctæ Mariæ Remensis. Rogamus igitur, ne frustretur spe sua: ne quando apud se pœnitens, & dolore cordis intrinsecus tactus dicat, Periit opera & impensa. Ego cum toto conuentu beati Remigij vester sum, & pro vobis orationem fundimus ad Deum, vt sanctissima anima vestra thesauros, quos in cœlo posuit per manus pauperum in exitu suo reperiat, & bonis domus Dei repleta cum sanctis Angelis æterna lætitia congaudeat. Valete.

EPIST. VI.

H. venerando abbati de sancto Huberto, P. sancti Remigij dictus Abbas salutem.

74. OMnia quæ in tempore fiunt rationem temporis cum omnibus circunstantiis suis sollicitè pensare debent, si finem bo-

num habere volunt. Idcirco, bone pater & amice cariſſime, ſi ſuſceptam nauigationem ad portum ſalutis perducere poteſtis, non deſeratis abbatiam veſtram, ſed in hoc tempore malitiæ & diſcordiæ patiendo & tolerando, donec tranſeat iniquitas, reſumite vires, & onus diu portatum nolite proiicere, cum veſtra & multorum læſione; ſed paulatim ab humeris deponite. Si enim pax & vnitas Eccleſiæ redderetur, nec eſſet chaos inter nos & vos, fieri poſſent multa, quæ modo fieri non poſſunt. Valete.

EPIST. VII.

Cariſſimis fratribus, filiis & amicis Cellenſis monaſterij, frater Petrus ſancti Remigij dictus Abbas ſalutem in Domino.

PRæſenti epiſtolæ delegaui ſupplere in ſancto conuentu veſtro, fratres & filij cariſſimi, ſi quid negotij eſt, quod ageret præſentia noſtra, ſi adeſſet. Poterit enim tutiùs proponere ſufficienter & inſolenter, quod nec inutile ſit acquieſcentibus, nec ſcribenti criminoſum. Vndecumque ſiquidem & de quocunque agere velim, oculi faſcinantes non deſunt, peruersè interpretantes, malignè arbitrantes ea, quorum nec rationem attingunt, nec finem apprehendunt. Ipſe autem ego Deum conſtituo arbitrum & iudicem om- 75.

nium, quæ fiunt ab ipſo, veraciter diffiniendum quod eſt ambiguum, efficaciter executioni mandandum quod fuerit ſententia diffinitum, & tenaciter ſeruandum quod ex labiis eius ſemel fuerit prolatum. Per ipſum igitur conteſtor hunc ſolemnem veſtræ fraternitatis conuentum, ne à memoria veſtra elabatur difficilis ille congreſſus ſapientiæ & inſipientiæ, iuſtitiæ & iniuſtitiæ, in quo grauiter, ſed fortiter deſudaſtis, quidam fideliter proficientes & conſtanter perſeuerantes, quidam deficientes & retro abeuntes, quorum gloria in confuſione ipſorum, qui Deo, & mihi, & vobis mentiti ſunt. Iam Drogo eiectus eſt, ne dicam draco, qui ſe terram & cœlum non ſolùm concuſſurum, ſed etiam euulſurum armis Iudæ ptoditoris, id eſt, pecunia publicè minabatur. neſcio ſi adhuc tertiam partem ſtellarum poſt ſe trahat: vnum ſcio, quòd de prædeſtinatis nullum Deo iuuante abſorbebit. In cauſa tamen iſta, quia Dei eſt, nihil vſurpet ſibi ſtuppa noſtræ fragilitatis, inſultando his qui occupati bello non interfuerunt, vel ex aduerſo ſteterunt. Exultandum quidem cum tremore, non inſultandum contumelioſè in operibus Dei: quia ſemper Dei iudicia ſuſpecta ſunt, & nunquam caput erigendum, dum in nubibus conſignata, ſollicitos non ſecuros homines, tam in proſperitate, quàm in aduerſitate faciunt. Sit itaque timor Dei in vobis, & apponite cor in his quæ de Dro-

gone facta sunt, ne similia faciatis, quia non similia, sed peiora pateremini. Est prouerbium, Excaldatus aquam timet. Spiritui igitur paracletico totum negotium, & domini Archiepiscopi consilio, atque viris religiosis & sapientibus, salua libertate electionis vestræ, committite. De mea verò voluntate nulla sit quæstio, quia nunquam discordabit à gloria vestra, ab honore vestro, & ab vtilitate Ecclesiæ vestræ. Interim refloreat in vobis ordinis sancta obseruatio, silentij virtus, lectio claustralis, capituli rigor, psalmodiæ tenor, vnitatis compago, hospitum deuota susceptio: & quicquid de iustitiæ & honestatis prosapia in exterminium euanuerat, ad propriam conscientiæ vestræ sedem feliciter redeat. Scriptura enim mandatum domini sui eloquitur succinctè, constanter, & fideliter, nihil detrahens de iniuncto mandato, nihil addens, non cedens fascinatoribus, non credens adulatoribus. Pro eodem habet, si laudetur, aut si vituperetur. Quia igitur plures scio solere instanter insidiari, vt me capiant in sermone, potius elegi verba nostra scripto mandare, quàm inconsiderata elocutione profundere. Valete.

EPIST. VIII.

Amico suo carissimo Bernoredo abbati sancti Crispini frater Petrus Abbas sancti Remigij salutem.

76. QVærenti mihi materiam, vnde tibi scribere exordiar, vix vna de grege innumerabilium se sequestrans occurrit, arridens quidem prima fronte, sed vultum demittens in secessu vel recessu præsentiæ nostræ. quæris quænam sit ista materia tam blanda in exordio, tam religiosa seu timida in supremo? Certè fama gloriæ tuæ hæc est: quæ amicis tuis iocunda & exhilarata facie ciuitates, castella, vicos, & plateas discurrit & circuit vsque ad palatium regis, vsque ad reginæ thalamum, vsque ad Comitissæ nostræ cubiculum. Templa quoque habitu religioso, vultu modesto perambulat: Archiepiscopos, Episcopos, abbates, clericos, & milites sibi concilians, & ad venerationem sui non mediocriter inclinans. Sed timendum, ne sol tanti splendoris, tantorum radiorum, vergat
Psal. xxix.6. ad occasum, & dicatur, *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Quantum enim gaudij de sanctitate & iustitia amici in amicorum animos profluit, tantum mœroris & doloris in euaporatione siue exinanitione earundem virtutum circa eosdē residet. Video, video cogitationes tuas ad seipsas tumultuantes, & quare amicus tuus talia ti-

bi ſcribat, ſollicitiſſimè reuoluere. Timidæ enim ſunt cogitationes tuæ. Ne ſis ſollicitus, bone amice, res ſalua eſt, ſignacula clauſa sũt. Aquilo durus ventus non congelauit continentiam, caritatem, aut opinionem noſtram. Qualem te habuimus, talem te habemus & ſemper habituri ſumus. Huic quoque præſentium latori, ſi quid ex his imputandum, imputa: qui nõ ſolùm ſcribere compulit, ſed talem materiam præſcripſit. Reuocauit enim ad memoriam illa magnifica præconia, quæ auribus noſtris inſtillaueras, quando ab illa ſolemnitate Trecenſi, quantum vacuatus propria & bona conſcientia, tantum inflatus vana lætitia rediſti. Dixiſti enim te præ aliis exceptum & receptum à Trecenſium Comitiſſa, inuitatum ad epulas, glorificatum in menſa, in omni poſtulatione exauditum, & cum longa cauda gloriæ reuerſum. Caue caudam, cùm tam omnis laus, quàm omne vituperium, in cauda, id eſt in fine terminetur. Dico autem, quem te ipſum facis? Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo & nobis. Si enim propheta es in Iſrael, veni ad nos, vt ipſis rebus experiamur potentiam, prophetiam, & virtutem tuam. Signis enim quæ in patria tua facis, non credemus, niſi te virum, cuius ſpiritus in naribus, ex fructibus cognouerimus. Decurtata tamen eſt gloria tua, quia non feciſti pacem inter Archiepiſcopum & aduerſarios ſuos. Valete.

EPIST. IX.

Dominis & patribus Basilio cum cæteris Prioribus Carthusiensis ordinis, Frater Petrus humilis abbas sancti Remigij, salutem cum omni deuotione.

77. AD glorificandum Christum vos conuenire, quotiescunque conuenitis, non ignoramus. De nullo itaque negotio sæculari directionem cordis vestri impedire sine dubio fas est. Commouere autem vos dignum est, vt quod facitis vsque in finem facere studeatis. Virtus enim boni operis de radice procedit bonæ intentionis, & in perseuerãtia dilectionis perficitur, & omnis laus in fine canitur: melior quoque est finis orationis quàm principium. Hæc ideo præmiserim, vt quia manum misistis ad fortia, semper ad ampliora & anteriora caritatis opera extendere contendatis, ad eius imitationem, qui dum in mundo esset, porrigendo manum, corporum lepras, oculorum cæcitates, aurium surditates, & labiorum silentia curauit. In fine verò prorsus in cruce manus extendens, cæli & terræ vniuersaliter plagas & vulnera antidoto sanguinis sui curauit, & contra omnia recidiua, validissimam medicinam in cornu crucis, omnibus posteris vsque ad cõsummationem sæculi reposuit: vt quicunque crucem suam post eum baiulauerit, vitæ æternæ compos & particeps, contrariam veletudinem timere

non habeat. Frater iste, præsentium lator, per nos & per multos alios rogat mitti operarios de vobis in messem domini. Messis enim multa in Dacia iam alba est ad metendum: sed operarij pauci, sed minor numerus qui nō potest sufficere ad edendum agnum. Non sit itaque vobis pigrum, non durum, non desperabile, mittere ex vobis, qui nomen Dei & sanctum ordinem vestrum in terra illa portent, in spe percipiendi fructus centesimi, aut potius millesimi. Corona vestra & gloria, si bono exemplo vestro animas plures Deus lucratus fuerit, & in regno gloriæ de salute aliorum merces vestra amplior & gloriosior in conspectu Dei & sanctorum Angelorum erit. Valete.

EPIST. X.

Venerando Domino & Amico carissimo E. abbati Stabulensis Ecclesiæ Petrus humilis abbas sancti Remigij in perpetuum cum Christo gaudere.

NVlla negligentia bona est: non tamen omnis æqualiter culpabilis. Cumulat 78.
namque aut minuit meritum negligētiæ amputanda dissimulatio faciendorum, aut incōsiderata festinatio non faciendorū. Ea nihilominus quæ à nobis remota sunt, & per procuratores fiūt, non consimili à nobis pœna exiguntur, si malè administrentur, sicut illa

quæ manu nostra & proprio studio peragi solent. Inde est, domine Abba, & amice carissime, quòd aliquantam opponunt pro nobis excusationem, si fratres nostri de Marna, non soluendo pecuniam quam debent, molestiam vobis fecerunt, cùm factum ab anno præterito æstimaremus, quod adhuc faciendum modò cognoscimus. Ignoscite itaque culpam, quam nec superbia genuit, nec contumacia defendit. Dignus namque venia est, qui citò corrigit delictum, vel qui pro posse reddit debitum. Domini Imperatoris mandatum vestrum & nostrum certè turbauit negotium. Iniungimus Præposito nostro, vt citò soluat, quod iam fecisse debuerat. Vobis gratias agimus de bona patiētia vestra, & innotescimus, quòd nunquam vtilis nobis fuerit commutatio illa.

EPIST. XI.

Dominis suis de Monte Dei, Simoni Priori, & toti sancto conuentui, Frater Petrus abbas Cellensis sanctum pascha.

79. QVotidianum pascha celebrare non cessat anima vniuscuiusque vestrûm, dum quasi columba stat ad fenestras suas, & vocem de cœlo explorat, à Libano vocantem sponsam suam. Extento prorsus & retorto collo ad caput vestrum, quod in cœlis est, sine cessatione vitam istam vmbrosam fastidientes, euolare super pennas ventorum contenditis,

iam ibi verum, non annua repetitione, ſed continua ſtabilitate, celebraturi paſcha cum illo, & in illo, qui paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Ita eſt. Sed adhuc aſcenditur & deſcenditur per ſcalã Iacob, donec quod ex parte eſt euacuetur, quod fiet, quãdo votũ in habitum cõuertetur, & in Hieruſalẽ hymnus Deo ſoluetur. Interim, fratres, in vmbraculis habitantes, & ſub vmbra illius, quem deſideratis, ſedentes, coquite, immo aſſate carnes agni tota nocte, ſinguli in cella ſua, & mane comedetis eas. Certè tota nocte debet cremari caro agni, quia toto mortalitatis tempore, accenſa caldaria conſcientiæ, facies ſaluatoris deſideranda, & vndis deſideriorum fortiter bullientibus, ne in die iudicij ſemicocta offeratur, percoquenda. Habete vaſcula munda: iuxta namque & in oculis præterfluit aqua. Sed nunquid vanè? ſed nunquid gratis? Planè ſupina & craſſa negligentia imputanda eſt ſingulis niſi ſint omnia munda, quibus & copia aquarum redundat, & temporis oportunitas ſupereſt, & amor incumbit totius munditiæ, & ordinis conſuetudo non refragatur. Sic eſt, ego vidi, ego interfui, & vtinam totiens & tã ſedulò cor expurgaſſem, quotiens & quam indeſinenter manus & faciem die & nocte rigaui, non lacrymis, ſed aquis. Hoc autem feci vt hoſpes: quia non vltra oſtium, ſed in oſtio tenui. Vos autem intra & vltra oſtium promouiſtis pedem, non aduenæ, ſed domeſtici cellæ & cœli effecti. Poſtquam verò vaſa vacua ab ambitione emundaueritis confeſſione,

& scripturarum meditatione, implete aqua & ad ignem mittite, & tanquam vnguenta pretiosa bullire facite. Subintrauerat buccæ meę, & stylo iam subgerebat improuida cogitatio, scribere vt carnes agni sic decoquerētur: sed memor mandati legalis, quo prohibetur ne aqua coquantur, subiicio non vt agni, sed hædi carnes taliter coquantur. Simul enim & agnum & hædum tollere in pascha præcipimur. Quid ergo? Agnus in veru, vel in craticula crucis, hœdus in aqua coquitur: vt si innocens fueris, solo spiritus ardore in pascha adapteris: si verò fætore graui oppressus, per ignem & aquam expieris. Hædus etiam est corpus, quod corrumpitur & aggrauat animam, agnus qui in latitudine pascitur. Benignus ille spiritus, qui infestationibus carnis agitatus non cornu ferit, sed oculo simplici liberatorem quærit dicens, *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* In sanguine agni, id est
Rom. VII. 14. in contritione cordis, & spiritus contribulati liberaris de Ægypto, & de manu Pharaonis, quia cor contritum & humiliatum Deus non spernit. De sanguine hædi non lego mysterium, nisi quod tunica Ioseph tincta in sanguine hædi missa est ad patrem. Ad patrem spirituum si miseris in confessione flens & eiulans tunicam Ioseph, litam in sanguine hædi, id est simplicitatis & castitatis amictū fucatum & fæcatum corruptione libidinis, & fraude diabolicæ circunuētionis, sanguis hædi in purpuram commutabit: quia per pœnitentiam non solùm indulgentia, sed etiam

gratia adipiſcitur. Sed de his hactenus. Vnde namque mihi vt tepidus feruentes, mundatos ſordidus, iacens currentes, piger commoneam alacres? Deus ſcit, me non præſumptione, ſed amoris impatientia laxaſſe habenas: & cùm non haberem quid dicerem, dicere tamen aliquid vellem, dixi quod innoteſceret affectum, & ſi non idoneum eſſet facere fructum. Adhuc impetus me trahit, & redire ad feſtum feſtorum cogit, vt quaſi incipiens ſpiritui indulgeam currere, quouſque laſſetur, & ſponte petat ſtationem, & metas ſilentij. Sub exemplo ergo cuiuſdam pretioſi inuolucri, in quo ſtupendum ſit, tam ipſum repoſitorium, quam repoſitum, aliquid de paſcha proſequar: quaſi quendam pannum pretioſum & multicolorium de diuinis theſauris aſſumens. Moyſes in illo quadragenario ieiunio, vbi à colloquio diuino cornutam faciem reportauit, paſcha illud in litteris ſuis prænominauit, & in illo ſacroſanctas reliquias religans annuo recurſu ad publicum noſtrum deuoluendum conſtituens, diem certum præfixit. Siquidem hic pannus, id eſt, paſcha, in exteriori facie plurimum nitoris exhibet: ſed valde ampliora intrinſecus continet, & cariora pignora. Rubet igitur purpureo colore, propter paſſionem, rutilat hiacynthina ſpecie, propter reſurrectionem: ſubobſcurus eſt, propter ſputorum & alaparum & flagelorum, & cęterarum iniuriarum coaceruationem: albet vnica nube, propter innocentiæ

integritatem & peccati immunitatem. Ecce colores, colores cingentes pascha gloriosum, & delicatum animę pallium, quo melius amiciuntur pauperes semicincti, quàm diuites purpura & bysso induti. Reuoluere autem illas pretiosas margaritas, quæ sigillantur in sigillo isto aureo & argenteo, quis accedet, nisi mundas habuerit manus? nisi oculos columbinos? nisi labia purgata? nisi abluto toto homine interiori & exteriori sacro Iordanici fluminis baptismate? quia ergo vobis sunt manus tornatiles per obedientiam, oculi clari per pudicitiam, labia stillantia myrrham primam per accusationem reatuũ vestrorum, & ad scurrilia æternam clausuram: applicate pannum paschalẽ, & expãdite thesaurum absconditum, vt exinde captiuus mutuet redemptionem, mortuus resurrectionem, peccator iustificationem, afflictus consolationẽ, religatus solutionem, anathematizatus absolutionem. Sanctificate ora vestra sanctis horum osculis, oculos tangite his smaragdis, singulos sensus exhilarate singulis benedictionibus. Sed quæ sunt pignora tam cara pro pretio, tam efficacia pro remedio, tam rara pro numero, tam sancta pro merito, tam perpetua pro æuo, tam amabilia pro beneficio? Pignora, fratres mei, ista ore pudico & timore debito nominãda, & amplectẽda sunt, caro & sanguis agni incontaminati, Iesu Christi ossa, nerui, medulla, cartilagines, cutis, corium, & quæcunque membra in corpore Iesu de sacris suis visceribus edidit virgo virginum.

Addám-

Addamne clauos, lãceam, coronam ſpineam, ſputa, irriſiones, & illuſionem, albam veſtem, veſtimentum purpureum, fel, acetum, myrrhã, & aloes? Quanto enim hæc in ſe duriora & viliora, tanto in ſaluatore noſtro pretioſiora & appetibiliora facta ſunt. Quis modo Chriſtianorum ſi vnum horum reperiret, niſi ſuper aurum & lapidem pretioſum multum venerabiliùs coleret, ambitioſiùs ſeruaret & adoraret. Dignũm eſt, iuſtum eſt. Si enim immũdus erit, tangens morticinum & captum à beſtia, id eſt Adam & Euam, quorum alter captus eſt ſuaſu vxoris, Eua morticinum facta eſt ſuggeſtione ſerpentis, quomodo non iuſtus emundatur ab operibus mortuis, qui viuentem in ſæcula ſæculorum contingit credendo, amando, colendo, adorando? Nam non ſicut delictum ita & donum. Pluris enim donum, quàm delictum eſt. Sed quod eſt hoc donum? Ieſus Chriſtus ſanctus. Quid eſt, inquam, hoc donum? Natiuitas Ieſu, paſſio Ieſu, reſurrectio Ieſu, aſcenſio Ieſu. *Quomodo nõ etiam omnia cum illo nobis donauit*, clamat Apoſtolus. *Omnia*, inquit, *veſtra ſunt, ſiue mors, ſiue vita*: quia eſt mortuus propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Domini & fratres, detineo vos plus iuſto, ad quorum ianuam ſtat & pulſat Ieſus volens ſuum paſcha vobiſcum recolere, & de reliquiis menſæ illius magnæ partem bonam reſeruauit, quam adhuc recentem & calentem denuo de arca cœli refert & profert vobis. Ne vereamini, ne caro antiquata ſit & pu-

Rom. VIII. 22.
I. Cor. III. 22.

trefacta vetustate nimia, quia annus iam millesimus centesimus sexagesimus primus est. Nequaquam, fratres, nequaquam ascendat in cor vestrum hæsitatio ista, quia caro eius etiã dum esset corruptibilis, non vidit corruptionem, multo verò minus facta incorruptibilis, & genere viuendi, & loco manendi. Recens est, calida est, sana est, vitalis est, regnum cælorum dat, quia possidet. Non est illa caro & sanguis, de quo dicitur, *quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*. Quo studiosius arcentur à dentibus & stomachis vestris carnes animalium, quæ corrumpunt & corrumpuntur: eo dignius accedunt ad animas vestras sanctificandas carnes illæ, quæ sicut non moriuntur, ita nec corruptionem inesse patiuntur, vbicũque refectionem præstauerint. Has imperat religio, & quo religiosior sis, eo frequentiùs, & vt ita dicam, glutinosiùs comedere debes. Nondum quieuisset manus, vel animus, sed reprimit & modus dictorum, & tempus alia faciendi. Orate pro nobis. Nouellum illum Angelum vestrum A. salutate, & Robertulum nostrum. Plurimum & multum singulos, & singillatim, & communiter saluto.

1. Cor. xv. 50.

EPIST. XII.

Dominis & patribus carissimis, Basilio Priori Carthusiensiũ cum cæteris Prioribus, & sancto conuentui, frater Petrus abbas Cellensis, consilium & auxilium veritatis & pacis.

REfusione vberiori irrigatur hortus Dei ille conclusus, fons signatus, quotiens in vnum conueniunt fistulæ & canales benigni spiritus Dei, non ad calices Babylonicos absorbendos, sed ad fæces Iacob expurgãdas, & ventres steriles fœcundandos. Spiritus Dei à quatuor ventis cæli singulos vestrûm de loco suo euocauit, vt vnum corpus plenum gratia & veritate efficeremini. Vos enim qui Priores estis, & curam aliorum suscepistis, quasi venæ in corpore Carthusiensis ordinis estis. Tam itaque vnanimiter regimini vestro inuigilare omnes, & tã temperãter à subiectis vestris mandata & cõsuetudines ordinis exigere debetis, quanta caritate in humano corpore venæ omnes sibi sociãtur, & salubrẽ vegetationẽ omnibus membris æqua distributione sanguinis largiũtur. Eadem siquidẽ cautela fugere debet nimiã exilitatẽ & subtilitatem vena, qua immoderatã grossitudinem & repletionem. Nimia nãque repletio, nisi citò euacuetur, acutam facit, & longam ægritudinem gignit. Rursum nimia exinanitio vires detrahit, & bona valetudine destituit. Domini & patres carissimi, ostium vestri ordinis & visione rara, & interrogatione

80.

aſſidua iam triui: & ſi conſilium alteriùs Iethro admittitis, non vſquequaque diſpenſationes, quæ de corde caritatis procedunt, anathematizabitis. Quam enim friuolum & inconſtans eſt, ſine ratione & autoritate meliorum mutare decreta, & ſtatuta ſeniorum: tam pertinax eſt, & extra regulam temperantiæ, quæ eſt mater virtutum, velle temporibus & moribus hominum negare quæ deceant & expediant. Ignoſcite quod vocem funeſtam quidem, quantum ad ſonum, ſed veram quantum ad ſenſum, in veſtro ſancto conuentu de latibulo meo auſus ſum proferre. & de his hactenus. Cæterum ſalutat vos dominus Henricus Comes Trecenſis, & vniuerſitati veſtræ mandat cum omni ſupplicatione, vt ſuæ petitioni acquieſcatis: & nobis hoc iniunxit, vt ad vos vnum de noſtris mitteremus, per quē voluntas & deſiderium cordis vobis innoteſceret. Quod autē non proprio ſigillo ſcripſit vobis, occupationis maximæ fuit de ſuis & regiis negotiis. Eſt autem petitio, vt ei concedatis locum præparare ordini veſtro ſumptibus ſuis, iuxta morē veſtrum, in terra ſua, vbi viſum fuerit his, quibus hoc negotiū iniunxeritis. Petit etiam, vt Priori de Mōte Dei, & Priori de Valle ſancti Petri iniūgatis hanc curam. A multis enim temporibus hoc ipſum cœpit, & orationibus veſtris adiutus cupit perficere. Ex parte etiam noſtra hoc ipſum humiliter & deuotè petimus: quia Deo iuuante auxilium & conſilium non fictè huic operi ubminiſtrabimus.

EPIST. XIII.

Dominis & patribus suis de Monte Dei, Simoni Priori cum cæteris fratribus, Frater Petrus qualiscumque Cellensis abbas, vultus in propitiatorium semper tenere.

VArius rerum cursus, sæculorum volubilitati irremediabiliter innexus, nihil stabile, nihil æternum sibi inesse euidenti ratione approbat. Currit, fluit, fugit, labitur, & euanescit quicquid vnquam habere potest mũdanus vsus. Præcurrit defectus satietatem, præterfluit adeptio appetitum, effugit instantiam desiderii fumus gloriæ, elabitur vtenti imago felicitatis, euanescit à viuentibus vita, quia *dum ordirer succidit me*. Summa itaque dementia est, currere post defectum, appetere non apprehensibile, instare fumo, vti imagine pro veritate, velle diu ea vita viuere, quæ iuxta Gregorium vitæ æternæ cõparata, mors potius dicenda est quàm vita. Aliàs sine dubio cursum vestrum conuertistis, fratres & domini carissimi: alio appetitu viuitis: alia instantia pretiosas margaritas in foro & nundinis veteris & noui testamenti quæritis: alio vsu in carne præter carnem viuendo corpora vestra quæ sunt super terram, Christo concrucifigitis: alia conuersatione æterna & quæ non videntur concupiscitis. quæ enim videntur, tẽporalia sunt: quæ autem non vidẽtur, æterna. Ideo ad montem Domini sicut passer euola-

81. Esa. XXXVIII 12.

lastis, & nidificastis in foraminibus petrę, in cauernis maceriæ, ne procella aeriarum suggestionum vos inuolueret, ne diluuium carnalium titillationum absorberet, ne laqueus sollicitudinum sæcularium concluderet, ne aura humani fauoris omnem ventum à facie terræ dispergeret. Ecce locus iste est, quem constituit Dominus Moysi, in quo vidit posteriora eius, dum ante eum transiret. Ni fallor, vir ille bonus, qui Sunamiti mortuum puerum reddidit, cui illa cum viro suo cœnaculum præparauerat, & lectum, & mensam, & candelabrum, per vos sæpe transitum facit, contemplatus à vobis in cœnaculo gloriæ, inuentus in lecto mundatæ conscientiæ, cibatus & potatus in sacramento Eucharistiæ diuinæ, accensus per donum sapientiæ & intelligentiæ. Adiuro vos per cāpos, ceruosque camporum, vt cùm transierit, post tergū eius clametis pro pace vniuersalis Ecclesiæ, pro his qui in sublimitate sunt, pro Comite nostro, cuius cor tetigit Deus, ædificare vobis locum, in quo secundum genus vestrum fructum faciatis, pro me peccatore suò & vestro, pro omnibus nobis commissis. Transite cum illo & post illum, vt manentem in perpetuas æternitates, vel in ictu oculi, vel media hora, vel momento conspiciatis, donec transfiguremini à claritate in claritatem. Certè qui sequitur transeuntem, videbit stantem, vel sedentem. Fratres mei carissimi, si delibatio sancta, & massa: si memoria eius vinum Li-

bani, quid præſentia, niſi inebriatio vberum, niſi obliuio præteritorum, & iubilatio interminabilis de plenitudine gaudiorum? Expectatio horum lætitia, quid fruitio, niſi lętitia ſempiterna? Ad inſtar grani ſinapis viſio tua, Ieſu. modico ſibilo auræ tenuis aures cordis percellis, & quis poterit cogitare horam trãſitus tui? Si dormio, ſomniare poſſum, & videre non poſſum. Si vigilo, detentus aliis occupationibus & curis tam citò exoccupari nequeo. Si vigilo & vacauero, tunc fortè venam ſuſurrij eius audio, ſed nondum video. quando ergo videbo tranſeuntem? Si mundum cor ſurſum habuero, ſi puras manus, ſi lotam faciem, ſi tota anima, tota virtute in omnibus ſolum Deum quæſiero, & me totum in ipſum conflauero, vt non ego in me viuam, ſed Chriſtus viuat in me, qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. De mendacio autem, venia petita, me ipſum condemno apud vos, Nec enim ſolui quod promiſi, vel ſemel in anno reuiſere nidum illarum ſanctarum virtutum, Montem Dei, in quo plumeſcunt animæ chariſmatibus gratiarum. Fefellit me tunc ignota futurorum facies, & inuoluta plurimorum caſuum ſeries. De præſenti affectu, quo mens mea tota illa quadrageſima impinguata eructabat mellis & butyri riuulos, penſabam ſequentes annos. Sed eruca, locuſta, bruchus, & rubigo deuorauerunt ſpecioſa deſerti, expandentes

retia quotidianarum sollicitudinum pedibus meis, vt quod egressum est de labiis meis facerem irritum. Peccaui. quid aliud dicam? Si me excuso, os meum condemnabit me. Magis autem meretur veniam culpæ humilis cõfessio erroris, quàm argumentosa extenuatio criminis. Veruntamen cùm redditur ratio facti, rei veritas non obfuscatur, neque rei culpa si qua est dissimulatur. Distinguitur namq. falsa excusatio, & rationabilis satisfactio. Alterum culpã cumulat, alterũ quatenus culpãdus, vel nõ culpandus sit qui arguitur, declarat. Vterq. etiam peccat, & qui mentitur in sui accusatione, & qui dedignatur, falsa obiecta vera relatione diluere. Reproba humilitas est, plus quam in corde tuo sentias vanè te deiicere: detestanda præsumptio, famam suam negligere, & suspicionis næuũ non abolere. Vtroque genere deuitans tam quod à vero deuiat, quàm quod præsumptionem redoleat, & me non venisse fateor, & innumerabilibus detentum occupationibus attestor. Factum, immo non factum agnosco: causam facti, siue nõ facti, vobis diiudicandam relinquo. quid pluris sit, vel quodlibet alteri præiudicet, idest factum causæ, aut causa facto, definite. Cedo enim sententię vestræ, qua credo vos de facto secundum causam, non de causa secundum facti qualitatem litem dirimere. Plus enim attendẽdum est, quare aliquid fiat, quàm quid fiat. Informis namque est actus ille, qui nullam habet causam quare fiat; deformis, qui malã,

bene formatus qui bonam. Vnde & bonus est omnis actus ille, qui iustam habet causam, malus qui iniustam. Indifferens verò dicitur actus ille, cuius causa parum concurrit vel ad iustificationem, vel ad corruptionem. Augustinus de bona causa: *Causa, non pœna martyrem facit.* De mala Dominus in Euangelio: *Si oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Item in legibus de indifferenti: *Voluntas & propositum distingunt maleficium.* Dicit Ambrosius, *Affectus tuus operi tuo nomen imponit.* Subtiliter tamen ratione quorundam actuum pensata, nulla intentione, nulla affectione boni fieri possunt, vt crucifigere Christum, vt adulterari, & similia. Vt ad propositum redeam, & congrua structura cohærere primordiis extrema faciam, venire ad Montem Dei inter illa numero, quæ si bono animo fiant remunerabilia sunt; si malo, damnabilia. Fur enim ille, qui fratris illius leprosi pannos, dum Missa celebraretur, abstulit, præmium bonum pro tali facinore non habebit. Recipiet verò mercedem, qui pro sancto desiderio videre castra Dei apud vos properauerit. Satis est, si non plus satis sit. More enim meo tardè incipio, sed & tardè finio. Comes Henricus reaccenso spiritu instat quærere locum idoneum, & asserit illum alium locum non se dimisisse, nisi quia vos noluistis acquiescere. Consulo ergo, vt non graue sit iterum mittere aliquem de fratribus, cum quo ipse videam vel per me, vel

Matt. VI. 23.

nostros locum, vt iam dictum est, aptum ordini vestro. Sine mora facite hoc. Sigillatim & generaliter omnes vos saluto, quandoque venturus ad vos, si Deus voluerit, & fortè cùm redierit nuncius vester ad vos. Interim orate pro nobis. Robertulum nostrum saluto. Richardum, Stephanum, Rogerium, Nicolaum, & iterum omnes simul.

EPIST. XIV.

Amicis suis carissimis M. Ioanni, & Richardo fratri suo, frater Petrus S. Remigij dictus Abbas perpetua pace gaudere.

82. STylum scribendi in sepulcro beati martyris Thomæ Cantuariensis, audita eius morte, iam iam recluseram, arbitrans carissimos meos Ioannem & Richardnm ei consepultos, nec interim aura libertatis fruituros. Fallax namque rumor, & nimium varius, nil nobis de vobis certi afferebat vel asserebat. Vnde quod in dubiis semper faciendum censeo, lucem veritatis patienter, sed non gratanter expectabam, ne in incertum currerem, falsum pro vero retinens; gaudens forsitam cùm esset mœrendum, & mœrens, cùm esset gaudendum. Resumebam tamen, post longam ad me ipsum disputationem, de incommutabili diuinitatis consilio spiritum, & quicquid vobis contigisset, post glorificationem sancti Mar-

tyris, in partem vertebam meliorem: quia siue contribularemini, siue consolaremini, in argumentum & augmentum fidei vestræ accipiendum non dubitabam. Neque enim tam modicæ fidei scio vos esse, vt timeatis calicem domini bibere in passione, quem frequenter bibitis in Christi recordatione. Tandem ex veraci relatione statusvestri, omni absoluta compage, omnipotenti & benignissimo Deo medullatas refero grates, qui non aufert à vobis solitas suas miserationes, sed vt credo, quia præmisistis dilectissimum patronum in cœlis, recipietis sine dubio alium paraclitum vice eius in terris. Ecce, mi dulcissime Richarde, proruo in osculis faciei tuæ, non sine affectu viscerali, attendens mutatum habitum, nescio si melioratum animum. Quid enim honestatis, quid maturitatis, quid pietatis, quid caritatis, quid totius religionis deerat, cùm esses in oculis meis, & nostræ congregationis, speculum bonitatis, & forma integra æmulandæ imitationis? Nusquam fuisset illa præpropera sollicitudo regressionis, potuisset tibi sufficere domicilium amicæ paupertatis, & satis caræ si recolis societatis. Sed ô cœca & futurorum nescia mens humana! extra vel vltra diuinæ moderationis gressum ne porrigas pedem: quia labi est, à Deo non regi; & per se ire, perire est. Si nobiscum mansisses, solatio contra pene omnem molestiam fuisses, nec à Deo desertum crederem, dum huiusmodi pignus suæ miserationis mecum tenerem.

Sed factum est, quod factum est. Sit stimulus maioris desiderij molesta corporis absentia, & vbi nulla subest corporalis visio, continuetur oratio. Ne diutius scribam, familiares succeduntinterruptiones, quæ animi quietem interrumpere non cessant, & laborem perpetuare. De statu autem nostro vtrumq. amicum certifico: ac de corporali sospitate dico, quòd qualem dimisistis, talem adhuc inuenire potestis. Pax in congregatione nostra est, & cursu consuetudinario adhuc currimus. Cum omnibus hominibus pacem habemus, maximè cum domino Archiepiscopo. Debitis non valde grauamur. De Marna reditus nostros habemus. Bene est amicis nostris & vestris; Cellensi abbati, sanctorum Crispini & Crispiniani, abbati sancti Nicasij, Prioribus de Monte Dei, & de Valle sancti Petri. De quæstione autem illa, quam in fine passionis beati martyris Thomæ, bone amice posuisti, credo nullatenus solutionem te latere. Forsitan tamen & meum animum in tuam santentiam trãslatum non dubitabas: sed vt recogitarem, quia quod Deus per se facere disponit, hominis auxilium vel auctoritatem nõ quærit: vbi autem ministeria hominũ non despicit, causa nostræ vtilitatis vel humilitatis hoc facit. Absque enim omni sacramento, id est visibilium elemẽtorum vel operum adminiculo, hominem saluare posset, nisi exercitia humilitatis vel fidei ad vtilitatem saluandorum vtilia procurasset. Diffinitiuè ergo teneo, nulla ratione lucernam accẽsam in manu Dei posse

supprimi vel extingui : nec ibi expectandum hominis iudicium, vbi manifesta luce Dei se explanat iudicium.

EPIST. XV.

Carissimo domino & amico suo abbati sancti Eadmundi Petrus humilis abbas sancti Remigij salutem & deuotum absequium.

NOn solùm scribere, sed nec nuncium mittere à multis temporibus vobis potuimus. Causa non latet, nec quidem iacet. Adhuc in pendulo est, & magis apud nos dubium quàm certum, verum præsentes litteræ salua re aliquo modo ad vos peruenire valeãt. pereant tamen an veniãt, nostra dilectio obire non poterit: quia nec hominem timet, nec ignem, nec aquam, nec quamlibet oppressionem ex insidiis fortunæ. Mediatores illos, quorũ interuẽtu familiaritas inter nos oborta est, penes vos habetis: de quorum amore tam vester quam noster animus pendet. in ipsis & ex ipsis faciem nostram aspicite, & quam habeamus erga vos affectionem, pensate. Plura scriberemus, sed digito labellum compescimus, quia incultum est veritatem fines vestros perambulare, vbi recenter suffocata & strangulata est, nec iam in palam apparere audet. 83.

EPIST. XVI.

Episcopo Exoniensi.

84. LVctus noster in gaudium vertitur, cùm de terris amicus noster ad cœlum leuatur. Spem quidem bonam de ipso, si diu inter nos viueret, conceperamus: sed iam optimam in cælo repositam habemus, Episcope Exoniensis. Quid & de quo loquamur, nostis. Non dubito partes vestras plenissimè interpositas, vbi tantum perpetratum est nefas. Remanserunt huius aquilæ, quæ ad astra euolauit, pulli lambentes sanguinem eius, & sese quotidie inebriantes felle & absinthio. Sit eis tamen solatium spes futurorum, euidentia miraculorum, & patientia præsentium malorum. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, vt euolem, & visitem tumbam pretiosi martyris sancti Thomæ? Credite mihi confidenter, veniam impetraturus de peccatis meis adirem locum illum, de quo sanctissima eius anima per proprium sanguinem assumpta est ad consortium sanctorum meorum. Vos ergo vices nostras supplete, & pro nobis orate, atque dulcissimos illos amicos nostros & vestros benignè fouete.

EPIST. XVII.

Domino Petro Abbati de Silua, Petrus abbas sancti Remigij.

SAtis est grata nobis occasio, qua vobis scribere compellimur. Cùm enim vestram 85. præsentiam, si à Deo daretur, totis semper amplecteremur brachiis, quid mirum si vel semel in anno absentiam qualicunque stylo alloqui desideramus? Nec tamen quæ, vel quantum volumus, amantissimo amico præsentibus literis insinuamus: obstante illa, quæ pene cunctis affectionibus nostris insidioso nouercatur oculo, importunitate congestorum negotiorum, quæ tollit à me animam meam plus sæpe nolente, quàm volente. Est itaque petitio nostra apud vos pro Priore vestro Nouiense, viro honesto, opinionis bonæ, & famæ hilaris in partibus nostris. Electus enim in abbatem, excusat se à tãto onere, tum propter humilitatem suam, tum propter difficultatem laboris, quem nõdum expertus, iam reformidat tãquam expertus. Instillauit enim auribus nostris, se potius sæculum repetere, quàm onus istud suscipere. Non quidẽ approbo tantam hominis in isto negotio constantiam, ne dicam pertinaciam: quia ordinata Ecclesiæ caritas hoc exigit, vt gratiam acceptam in inuicem subministremus, & iuxta legem Mosaicã, maledictionem illam fugiamus, qua dicitur, maledicta sterilis, & quæ semen non fecerit in Israël. Quia tamen alias dicitur

Matt. xxvi. 10. *Quid molesti estis huic mulieri?* & in Canticis. *Adiuro vos, filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare* Cant. ij. 7. *faciatis dilectam, donec ipsa velit.* Pede postulationis nostræ suspenso in ambiguitate spinosa deambulans, vestræ discretioni quid potiùs è duobus eligendum sit relinquo. Officium autem postulantis expleo, vt suggerens vobis nullomodo cogendum supra vires hominem discretum definiam.

EPIST. XVIII.

Abbati Latiniacensi abbas sancti Remigij.

86. PRomissioni nostræ, & petitioni vestræ, nec potui, nec debui deesse. Cui enim semel animam nostram communicauimus, valde absurdum esset, si ea quæ infra animam sunt negaremus. Apparens etenim & euidens argumentum est, non bene animos coniũctos, vbi quæ possibilia sunt, & factu digna, nulla interueniente ratione, ab amicis non præstantur. Et in hoc itaque & in aliis, me & mea vobis exhibeo, non diffidens de bonitate vestra: vt si quando simile quid à vobis expostulauero, facilè mihi indulgeatur. Tamen nouerit dilectio vestra, frater, nos opus nostrum incorrectum confidentissimè vobis credere, obnixè rogante & supplicans, vt limam correctionis adhibeatis, superflua confodiendo, exilia supplendo, malè ordinata ad ordinem reuocãdo, & quicquid inde vobis visum fuerit, tanquam de vestro faciendo. Valete.

EPIST.

EPIST. XIX.

Alexandro Papæ Petrus Abbas S. Remigij.

QVæ in euidenti & manifesto sunt vera, se ipsa loquuntur, seipsa nullo adiuncto adminiculo testantur. Quæ autem remotione loci, euolutione temporis, vel cuiuslibet implicatione caliginis profundum tenent ignorantiæ, cùm rei publicæ poposcerit vtilitas, sub luce volunt videri. Hinc est, pater sanctissime, quòd lator præsentium, in gremio nostrę humilitatis coalescens, habitum religionis à nobis in monasterio Cellensi suscepit, diuque ibi vbera vino meliora sugens, in virum Episcopalem gratia Dei cooperante profecit. Reuera opus & onus iniuncti officij amplectens, non aurum robur suum ponens, nec obrizo dicens, fiducia mea. Quærit enim à sede Apostolica mortem per mortem, quia & in itinere quò pergit, mortem minatur æstas, & Imperialis potestas, & quam exposcit, si obtinuerit, mortem importat Barbarorum infida societas. Habet itaque animam suam in manibus suis, offerens illam Deo per manum cælestis clauicularij, & vestram. Excipite, si placet, hostiam sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium, & beatissimi Apostolatus vestri autoritate exponite ouem lupis, si fortè beata cõuersatione nõ lupus comedat agnum, sed agnus conuertat lupum. Quodlibet autem horum fiat, Deus glorificabitur, ministerium 87.

P

vestrum honorificabitur, & anima fratris nullum detrimentum patietur. Præsumo enim à præteritis, quæ in eo enutriui, & multis didici argumentis, quòd in commisso fidelis erit, & à tramite fidei nullo incursu exorbitabit, potiusque dabit sanguinem, quàm imminuat fidem. Ait Apostolus: *Spiritum nolite extinguere*, & lucernam iam in modio accensam amplioribus suffusoriis accendite: quia hæc est gloria & corona vestra, si granum frumenti per manum vestram in terram cadens multum fructum attulerit.

1. Thess. v. 19.

EPIST. XX.

Magistro Ioanni, & fratri suo Richardo, Petrus Abbas sancti Remigij.

88. STatum nostrum prętermisso procemio vobis notificare studeo: cuius nec satis bonus, nec pessimus ad præsens occurrit aspectus. Valde autē sollicitus sum de statu terræ vestræ, cuius quasi claues & columnas citra mare, Legatos scilicet Romanæ curiæ tenemus. quid autem statuere, quid deiicere, quid aperire, quid-ve claudere debeant, tam ipsis quàm nobis incertū est. Tota siquidem clausula negotij pendet ex aduentu & responsis regis Angliæ. Tamen modestos præsensi nimis animos eorum in executione mandati, nisi fortè ex contemptu exasperati in duriorē prosilierint sententiam. De proprio ergo statu id

enuncio: quòd quãtum ad personam nostram, cursu consueto valetudo procedit. quantum autem ad Ecclesiæ cõmunem pacem & prosperitatem, sic se habet quomodo solet. Vnus autem, scilicet frater Herueus, iam nobiscum non ambulat. Iuit viam suam; vtinã non post Satanam. Si ad vos venerit, equos accipite, & si quid aliud honestè ab eo auferri poterit. Super quæstione autem tua, frater Richarde amice dilectissime, nolo multiplicare superuacuos circuitus, & multorum verborum anfractus. Quæris autem, vtrum ad singulos de collegio culpa, quæ videtur respicere Oeconomum vel Præpositum, ipsius diriuatione singulari & certa percurrat, & illiciat singulorum conscientias. Ait propheta: *Anima quæ peccauerit ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, neque pater filij.* Item autoritas: *Mala non sunt, quæ nec mentem implicant, nec conscientiam ligant.* Item Apostolus: *Quæ in macello veniunt, edite cum gratiarum actione, nihil interrogantes propter conscientiam.* His omnibus auctoritatibus, non mihi videtur singulorũ capita percutere, si quid à Præposito malè administratum fuerit: & sufficere claustralibus, nescire vnde veniat quod edant, vel quid vestiant. Tanta enim simplicitas debet esse columbæ, quæ in foraminibus petræ & in cauernis maceriæ nidificat, vt remota omni sollicitudine quicquid man⁹ eius inuenerit in lecto, siue in refectorio, simpliciter accipiat, & Deo gratias agat. Si quis autem dixerit, hoc idolothytũ est,

Ezech. XVIII. 20.

1. Cor. X. 25.

id est de rapina, vel vsura, vel alio quolibet modo malè acquisitum, abstineat. Valete.

EPIST. XXI.

Sancti Medardi, & sancti Crispini Abbatibus Petrus Abbas sancti Remigij.

86. NEscit verę amicitię naturam, qui in amore imitatur arundinem vento agitatam. Sine profunda radice amicitia, accidens est non substantia, species non virtus, fœnum de tecto, quod antequam euellatur arescit. Tres itaque præcipuas ancillas, sine quibus viuere non potest, comites habet & pedisequas, iustitiam, patientiam, & constantiam. Iustitia suum ius vnicuique seruat: patientia, si fortè interuenerit, iniuriam salua integritate amicitiæ tolerat: constātia nec qualitate nec quantitate pacti præuaricati expirat. Quis ergo abduxit? quis seduxit? quis exturbauit funiculum hunc triplicem à sacratissimis visceribus dominorum & amicorum meorum, Abbatis sancti Medardi, & Abbatis sanctorum Crispini & Crispiniani? Moriatur & non viuat tam nefarium & nefandissimum scandalum seruorum Dei, quod de radice vetustissimi colubri, id est, ineptissimæ auaritiæ prodiit. Subornat se quidem occasio auaritiæ vestimentis iustitiæ, sicut Iacob vestimentis Esau valde bonis, & Iacob mentitur se Esau. Pater tamen vniuersorum, qui quasi oculos caligantes exhibet, dum ipso iudice, ipso

omnia regente, iniuſtitia iuſtitiam opprimit, nec pœnam recipit, quaſi miratur de tanta hominum fraude, qui ſub oculis eius non timent mentiri, & in inuicem fraudare, dicens: *Vox quidem, vox Iacob, ſed manus, manus ſunt Eſau.* Gen. xxvii. 22.
Præfert quiſque altercātium ius authēticum, & regulare ſe habere, noſtra inquiens diu ſic poſſedit Eccleſia, & noſtra ſic. Ecce Iacob in voce. Deinde pax cordium concutitur, antiqua familiaritas excutitur, obliquantur oculi, caſtiſſimi amplexus ſoluuntur, de altero alter conqueritur, innexi diſcipulorum parietes in domus ſciſſuram partiuntur. Ecce manus Eſau. Redite, amici cariſſimi, redite ad cor. Non grandis querela, grandis autem eſt de hac diſcordia inter n[illegible]s & vicinos veſtros infamia. Prædeceſſor[illegible] veſtrorum temporibus, nec in perſonis, nec in rebus monaſteriorum veſtrorum dicitur fuiſſe inuenta tanta concordia, quantam firmo & fraterno fœdere hactenus adinuicem excoluiſtis. Vnde ergo tam ſubito valde odioſa aduenit ſimultas? Quomodo auſa eſt ſacra penetrare pectora execrabilis & execranda temeritas, qua pacis cubicula inquietarētur, & vtriuſque pacatiſſima quies intempeſtiuè ſollicitata infeſtaretur? Reſarciatur repentè amoris vinculum, ne caritas in alumnis ſuis ſaltem vnius diei, ne dicam menſis vel anni, præſcriptionis incurrat diſpendium. Qui enim ait, *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram*, regulam iuris Ephes. IV. 25.
præfixit, quam intutum eſt preuaricari. Grauis enim ſumitur vindicta de illo, qui Euangelij

1. Cor. vi. 7. iura violat perpetua. *Quare*, inquit Apostolus, *non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?* Sordet religio, vbi præualet ambitio: fama fœdatur, si res iniustè auferatur vel acquiratur. conscientia molestatur, si stimulo elationis quoquo modo pungatur. Oleum quo caput mentis impinguatur extra funditur, si pluris pecunia quàm iustitia habeatur. Itaque interpono partes nostræ amicitiæ, si fortè recognita cognatione antiquæ familiaritatis, reporrigant sibi hiantia corda reconciliationis mutua brachia. Rogo vt dies per amicos vestros accipiatur, in quo de concordia familiariter agatur. Valete.

PETRI ABBATIS CELLENSIS EPISTOLARVM LIBER VI.

EPISTOLA I.

Domino Alberto Cardinali & Romanæ sedis Legato.

NIsi tanta distantia locorum & multiplex occupationum impedimẽtum nos retineret, dilectissimam nobis paternitatem vestram visitare nullatenus tandiu postposuissemus. Est enim in pectore nostro multa de negotio vobis iniuncto & de fine eius sollicitudo, quia honor Dei & Ecclesiæ vtilitas, & famæ vestræ integritas, atque totius curiæ Romanæ circumspectio ex eo accipiet apud conscientiam omnium laudem & magnificentiam, si secundum regulam æquitatis & veritatis sortitum fuerit effectum. Quatenus ergo res iam processerit, non sit 90.

vobis tædiosum amicum vestrum certificare. Habetis autē idoneum, si placuerit, per quem fideliter remandare & securè potestis, Priorem vtiq. de Valle sancti Petri, carissimum filium vestrum, quem in Christo genuistis, & eius spiritum in omnib. vobis obnoxium reddidistis. Ad locum namque, qui Vallis Dei appellatur profectus, vt ibi Priorem substituat, non multum à vobis remotus, si ei mandaueritis venire ad vos, tutis auribus instillare poteritis, quæ de statu vestro grata vel ingrata vobis occurrūt. Et mihi quidem videtur, præfatum locum vestro auxilio & consilio multum indigere, quia Episcopus, ad cuius diocesim pertinet, manum benedictionis & auxilij differt apponere. Neque enim cœmiterium, neque monasterij sui cōsecrationem, fratres qui ibi manent habere possunt. Vestra itaque interest, quod de facili potestis, pauperes Christi in hoc iuuare, vt in loco benedicto creatorem suum benedicant. In calce litterarum supponimus vobis commendare Priorem, qui ibi substitutus est, quem de fornace religionis, & regularis subiectionis nouiter extractum, ad curam animarum regendam filius vester manum mittere coegit. Doctrina itaque & auxilio vestro instruite illum, quia scitis quàm difficilem rem arripit, qui animas suscipit regendas.

EPIST. II.

Archiepiscopo Senonensi Petrus Abbas Sancti Remigij.

OPus manuum veſtrarum, locum vtique qui dicitur Vallis Dei, nõ tradatis obliuioni: quia nouella plantatio citò deficit, ſiue areſcit, niſi frequenti irrigatione ei ſuccurratur, & fomento multiplici foueatur. Ad ſuam patriam, vt credimus, euolauit ſpiritus filij veſtri fratris R. quem ſicut paternis gremiis, dum in carne eſſet, continuiſtis, ſic iuſtum eſt vt orationibus & benedictionibus veſtris vſque ad thronum gratiæ conducatis. Quia ergo ſublato pane de menſa Domini, in ſabbato nouum ſubſtituendum non ignoratis, eandem dilectionem & protectionem oramus impendi bono & religioſo iuueni, quem amicus & filius veſter cariſſimus ibi ex voluntate fratrem præpoſuit, Prior de Valle ſancti Petri. Vt ſcitis, domus iſta domus orationis vocatur. Neceſſe eſt ergo, vt ſine dilatione auxilio veſtro conſecretur, quatinus veraciter & non fallaciter locus ille ſanctus vocetur. Quicquid enim ibi religionis, orationis, ſanctificationis, mortificationis, & aliarum ſanctarum obſeruationum ſerui Dei inibi conſeruando cæleſte præmium promeruerint, in ſinu veſtro reuertetur, & ad caput veſtrum defluet: quia qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. 91.

Non ergo pigeat vos, cœpisse expendere in vsus pauperum aliquid de substantia vestra, quia vos recepturi sunt in æterna tabernacula.

EPIST. III.

Vni Cardinalium.

VNa sua Christus amplissima & generalissima regula omnes tam præcedētium
92. quàm subsequentium Catholicorum patrum sanctissimas sanctiones cōpendiosè includit,
Mat. xxII.40 dicēs de dilectione Dei & proximi: *In his duobus tota lex pendet, & prophetæ.* Reuocanda igitur sunt omnia, quę fiunt in Ecclesia Dei, ad hanc ornatissimam regulam: quia quicquid ab ea discordat, à spiritu pacis & caritatis non manat. Inde est, pater venerande, quòd dispensationes quarundam institutionum nō indignè admittuntur pro maiori & meliori recompensatione. Volumus igitur vobis notificare, quanta mala & quanta hominum strages in terra nostra ex guerris quorundam nobilium hominum, videlicet Comitis Vuischardi de Ruzeio, & Comitis Recensis,* atque Hugonis de Petriponte, diebus nostris, & antecessorum nostrorum acciderunt. Homines innumerabiles tam occisi quàm capti & redempti sunt, & nouissima damna sustinuerunt. Religiosæ domus deprædatæ sunt, & multa alia mala prouenerunt. Interuentu tandem bonorum & sapientum & religiosorum, ma-

trimonia inter se contrahere disposuerunt, vt saltem isto nexu confœderati inter se pacem tenerent & haberent. Penset itaque vestra discretio, vt si quid de gradu consanguinitatis obstat, pro bono pacis, & pro tantorum malorum recompensatione, quæcunque fieri potest à Domino Papa non recusetur dispensatio. Valete.

EPIST. IV.

Nicolao monacho.

INiqua sorte sæcularis occupatio, & æternorum affectio, sollicitudinem nostram diuidunt. Sesqualteram namque & supra animæ nostræ portionem negotiatio temporalium actionum sibi, nullo interueniente bonæ fidei contractu, vendicat, & mihi de me vel exiguam partem non relinquit. Passam denique iniuriam in alios referre, non minus stulti quam iniuriosi est. Sumpto siquidem probabili & noto de prope argumento, cauere quisque debet, ne de alieno ægrotet incommodo. Igitur de quantulacumque relicta mihi portione quietis, siue furtiuotij, subdiuidens indulgeo amico modicum de modico. Gratia quoque tui facio licitum, quod de facto, non de iure, pene redditur illicitum. Sola etenim non licent, quæ sola licere deberent. Ea vero plurima & sine licentia sese ingerunt, quæ salutem magis

93.

impediunt quàm expediant. Vnde ergo exordiar? quàm solemne, quàm deuotum acturus sum vicinis congratulationis conuiuium, qui quasi de morte recepi amicũ? Plus falsi quàm veri rumores serere populares, in multis expertus, fallaciam eius æquitatis iudicio condemnare soleo. In hoc autem articulo mendacio rumusculosæ verbositatis gratias ago. Iam namque à multis retro annis te in fata concessisse acceperam, quod veraciter falsum esse nuper, quasi de graui somno euigilãs, gauisus sum, in eo quòd adhuc nostræ sortis & vitæ consortem te esse audiui. Equidem de numero amicorum nostrorum ex eo habere te censui, ex quo scripta tua legi. Amplius autem nostræ amicitiæ vincula tenacissima intexere debet, quòd ex toto corde compassus, Deo animam tuam, quam de corpore euolasse ad sinum matris misericordiæ credebam, non semel commendaui. Vicem ergo debes nobis, si rectè de amicitia iudicaueris. Quam idcirco obnixe expostulo, quia nescio qua hora, quod de te falsò opinatus sũ, mihi indubitanter contingat. Et video viscera misericordiæ Dei nostri fines vestros copiosa benedictione respersisse. Pretiosi namque martyris Thomæ Cantuariẽsis Archiepiscopi occasus, orientalem nobis fenestram aperuit, & de fidei atque patientiæ suæ splendore Angelicas tenebras illustrauit. Quæ enim terra tãtum de se palmitem protulit, ministeriales cælicolas, Angelicas vtique virtutes, pro tãto fructu in sinu suo recepto, perpetuo concilia-

uit. Qua itaque ratione non sæpè & frequenter reuisitent terram, de qua tantum thesaurum suis gazis intulerunt? Credo manum cultoris, siue agricolæ, de quo dicitur, *Pater meus agricola est*, venas & valuas nubium suarum nondum inclusisse, vt abstineat benedicere terræ, quam compluit sanguine magni sacerdotis Thomæ. Non immeritò igitur vndecunque populi aduenientes, & tumbam illius venerantes, benedicunt genti, populo, & nationi, de qua tantus Christi testis ortum habuit. Exora itaque sancta eius merita pro amico tuo, & si qua habes noua scripta mitte nobis. Quæro à te, memor fauoralis nō odiosæ altercationis dudum inter nos habitæ, vtrū ficta morte emendatus, errorem qui non de odio, sed de summo, aut plusquam summo fauore virginis virginum venit, deleueris aut delinieris. Vellem ergo videre, si quid de vera morte simulata mutauerit, cùm absque præcipiti ambiguo vexatio inferni, & si non salubriter, tamen pœnaliter, colonum suum doceat vbi errauerit. Æmulanda certè, immo cumulanda imitatione, seria illa non sera præoccupatione anticipat mens cauta, & prouida, quotidie aduocans cœlum & terram cum omni circumlustratione Angelorum, hominum, & dæmonum, acta singulorum proferentium, & debita tormenta allegantium. Felix anima, quæ talibus assueta præludiis, fallaces & feroces tempestiuè præcidit malignorum accusationes, vindictam iudicialem de seipsa à se ipsa exigens, & soluens, vt ventila-

Ioan. XV. I.

brum non inueniens, quod vexando excutiat, ſola grana æternis apothecis reponat. Quid igitur de imagine iſta tranſumpſeris, rogo mandata litteris mittere amico non dedigneris. Tuus enim mihi placet & ſtylus & animus. Vale.

EPIST. V.

Alij Nicolao.

94. IAm in deſuetudinem pene abierunt reciprocæ ſalutationes, quas tu bon⁹ ſub ouina pelle mihi ſolebas mittere, & ego qualisqualis tibi. Neſcio vtrum modo ſis melior, quàm tunc, vetuſtior tamen & nigrior es, & terræ propinquior. Expecto facetias iſtas noſtras à te cum vſura ſtatim ſolui. Prouolutus ergo pedibus teterrimi idoli, peto indulgentiam de nullo reatu. Mando tamen vt venias ad feſtum noſtrum, quatinus tua pulcherrima & ſanctiſſima facie tota ſolemnitas illuſtretur, & ore illo veridico animæ noſtræ à plagis & vulneribus ſuis curentur. Interim mando tibi negotia noſtra, quæ tibi frater iſte & ſocius tuus in colore & facie dicet. Vale, & ora pro nobis. Tua enim oratio penetrat cœlos.

EPIST. VI.

Domino & patri Alexandro summo Pontifici, Petrus abbas sancti Remigij quicquid filius patri.

NVllis bona voluntas à sancto spiritu incitata coercenda est habenis, nullis à proposito retardanda dissimulationibus. Sic enim iam totius nostræ Christianitatis religio intepuit, vt vix in toto grege Christiani populi aliqui inueniãtur, qui non malint sub ficu & oliua terreni honoris & delectationis delitescere, quàm procul odorare bellum, & audacter occurrere in occursum cum filiis Benjamin, & dimidia tribu Manasse, expediti armatis inimicis Christi. Ad vos itaque, Pater sanctissime, qui estis in corpore Ecclesiæ caput, de quo oleũ non deficit, & qui Australe sufflatoriũ habetis, respicit desides excitare, excitatos verò ad meliora & viciniora saluti iuuare & impellere. Nunquã ergo vobis molestum debet esse, quod à vobis postulatur in auxilio propagandæ Catholicæ fidei: quia & Dei & Domini nostri Iesu Christi laus inde augmentatur, meritum vestrum cumulatur, salus infideli populo acquiritur. Proinde petitiones pauperis illius Episcopi Fulconis, qui hoc anno curiam visitauit, & modo nobiscum hospitatur, apud vestrã sanctitatẽ commendamus, scientes & pẽsantes, quia vbi nulla aut rara fidei supellectilia sunt, suffragio copiosiore indigetur. Indulgendum est ergo 95.

illi in multis, qui omnibus indiget. Sic magister & Dominus vester, cùm discipulos suos mitteret vt noua prædicarent, addidit eis vt mira quoque facerent. Non à vobis hoc exigitur, vt virtus miraculorum tribuatur, sed auctoritas vestra cum ipso & in ipso operans, vt facilius ei ab incredulis credatur. Nam & Moyses cùm à Domino ad filios Israel mitteretur, signum rogauit dari, in quo sibi crederetur. Priuilegia ergo, quæ à vobis petit, & pro virga Moysi, & pro miraculis discipulorum Christi suffragabuntur ei. Nemo enim Deo faciente contemnet auctoritatem vestram, vel personam illius vestra auctoritate munitam. Valeat sanctitas vestra, cui debeo quicquid sum & possum. A multis enim audio, & in multis experior magnificentissimam gratiam vestram.

EPIST. VII.

Magistro Ioanni Cancellario, & R. Cantori Compendiensi.

96. TAm sedula dilectissimi Domini mei Archiepiscopi in pectore meo viget memoria, vt non solùm vigilans, sed etiam dormiens frequentissima visione & allocutione fruar de absente, quod modo non possum de præsente. Nulla falsitas in sua & nostra dilectione, quia benignissimum & dilectum semper habeo illum patronum. Tam de ipso itaque, quàm de vobis, & omnibus sociis vestris, habetur

habetur apud nos continua & indefessa oratio. De statu autem nostro & terræ vobis remando, quia in pace sunt quæcũque ad Dominũ nostrum pertinent. Vndecunq; enim bene agitur circa negotia eius, & nepotes sani sunt. Dominus quoque Galerannus strenuè agit, & dominus Thomas sacerdos, & magister Radulfus, nec non & Archidiaconus, & omnes amici vestri. Vnum solum est quod nobis deest, præsentia vestra, & Domini nostri, quam rogamus, vt saluo eius honore maturetis citius nobis & patriæ restitui. Omnes socios vestros & amicos salutate; præcipuè abbates Bellil oci, & sancti Petri de Montibus.

EPIST. VIII.

Regi Sueorum, & Ducibus, & Principibus, & eorumdem Archiepiscopo, & cunctis suffraganeis eius.

CVm animi Deo deuoti principale & summum debeat esse studium, ad gloriam & honorem Dei omnia componere, si forte aliquatenus se omnipotenti Deo placere, vel leuiter senserit, cumulatis intrinsecùs gaudiis totum se effundit, tanquam liquefactus post sponsum, acclamans & dicens: *Exultabimus & lætabimur in te memores vberum tuorum.* His nostra paruitas prouocata exemplis, etsi in multis, immo pene in omnibus, quotidie me sciam peccare, & non vt iustum est diuinis mancipari studiis, in hoc vno non 97. Cant. 1. 4.

vſquequaque deſpero de miſericordia Dei, quia de manu noſtra manipulum benignè ſuſcepit, domnum Fulconem Epiſcopũ, quondam monachum noſtrum, & in clauſtrali religione à nobis enutritum, ad ſummum prouexit ſacerdotium. Recognoſcimus in eo vultum noſtrum, & ſperamus quòd non recedat cor eius à Deo noſtro, & à mandatis eius. Cùm ergò opportunitas grata obtulerit, quòd tempus habere poſſumus adhuc eum inſtruẽdi & informandi in ampliorem Dei dilectionem, gratanter & deuotè excipimus, quia vlterius non eum videndum, vſque ad thronum gratiæ, &ad diſtributionem æterni ſtipẽdij arbitramur. Ad hæc ipſa tẽporis incommoditas cooperatur deſiderio noſtro. Si enim vterque noſtrûm vellet, diſcrimina & pericula quæ habet tranſire non poſſet. Inundantia enim aquarum, vt audiuimus, tanta eſt, vt vix ſereniſſimis temporibus meabile ſit iter quò ad vos peruenitur. Tertia denique cauſa ſubeſt, quia domnus Archiepiſcopus noſter Romam pergens officium ſuum nos ſupplere commiſit. Nequaquam autem in dedicatione Eccleſiarum, vel ordinatione clericorum, vel confirmatione Chriſtianorum abbatis aſſurgit dignitas. Per ipſum ergo, qui in omnibus noſter eſt, implemus, quod per nos non poſſumus Veniet autem ad vos plenus Dei benedictione, cùm tempora fuerint meliorata. Valete.

EPIST. IX.

Priori Cantuariensi.

ME debitorem vobis constituit tam obsequium dilectionis, quod omnibus ex parte nostra per vos transeuntibus impenditis, quàm carissimi nostri magistri Ioannis gratia, quam plenissimè obtinetis. Nouus quoque à Deo vobis collatus Martyr ad suę sepulturæ locum attrahit & allicit. Quem enim præ aliis mortalibus virum constātem, & in fide vera fundatum cognoui, cum sanctis Angelis & martyribus iam annumeratum corde credo, & ore confiteor. Præsumo autem & ipse de orationibus eius, vtique quia dignum fecit me Deus suis benedictionibus, colloquio, cognitione, atque familiaritate. Accedit & hoc ad cumulum totius amicitiæ, quòd in turbine illo & tempestate per M. Ioannem saluatus & conseruatus est. Noluit Deus stellas omnes cum magno illo sole simul de terra vestra tollere. Ideo reliquiæ saluæ factæ sunt. Planè bene appellauerim stellas, doctrina & vita relucentes tanti patris filios, & tanti doctoris discipulos. Vtinam radios suos libere, & absque interpolatione tenebrosæ noctis exercere valerent. Cæteris enim terris vestra melior & clarior appareret, si doctrinam illorum reciperet. 98.

EPIST. X.

Abbati sancti Eadmundi.

99. NOn vilescat vobis nostra littera, quam commendat dilectio. Fungitur namque legatione deuoti amici, & paruis expensis supplet impossibilitatem difficillimæ peregrinationis. Illota fortè facie, & minus compta vilitate pannorum, sublimes offenderet oculos, nisi essent amicabiles. Genus itaque pensandum, non decus: quia specimen generationis pluris est, quàm forma lucratiua adulterij & fornicationis. Nostra ad vos oratio de genere Israel est, non deprehensa, vel aliquando deprehendenda macula mendacij, tanquam adulterii. Magnum mihi est religiosorum familiaritatem habere, & pretiosum firmiter retinere. Rogo itaque, vices mutuæ orationum nostrarum sæpe alterno recursu adinuicem præbeant columbina oscula, & duæ pennæ iungantur, quarum beneficio cœli palatia, Deo annuente, penetrentur. Valete.

EPIST. XI.

Magistro Ioanni Salisberiensi & fratri suo Richardo.

GRande dispendium patitur ardens desiderium, si data occasione crassa & supina negligentia negauerit de amico refluere, vel ab amico recipere saltem litterale refrigerium. Sit ergo inter nos pactum, quod impune præuaricari non liceat, quatinus vacua manu, vel breuissima salutatione nuncius nullus accedat, vel abscedat. Nõ tamẽ credo aliquando sic euacuari tempora circumuolitantia, vt non alterutrum habeamus, vnde vel de prosperitate, vel de aduersitate aliquatenus conqueramur. Ineptissima planè excusatio quorundam, qui cùm moneantur ad confessionem, dicunt se nihil habere quod in confessione referant. Reuera tales copia inopes facit, vel solis claritas eos excœcauit. Non ergo similes eis efficiamur, dicendo, nihil noui nos habere quod referamus: cùm nec Francia citra mare perpetuitatem pacis & tranquillitatis adhuc iurauerit: nec Anglia vestra vltra & iuxta mare mediũ silentium post completoriũ teneat. Solent enim tunc fœcundi calices tam apud vos, quàm apud nos, noua & vetera dicere & facere. Sed de his taceamus, ne vestrates irascantur, qui potu viliori non minus inebriãtur, quàm nostrates vino meracissimo. Imperator indulsit nobis bona nostra de marna. Valete. 100.

EPIST. XII.

Ioanni Salisberiensi.

191. SI bene recolo iocos prioris sæculi, dum simul essemus, & ad inuicem plura iocando fereremus, occurrit inter cætera, quod quasi de magnitudine cassulæ tunc Archiepiscopi Thomæ, nunc pretiosissimi martyris, conquerebar vbi posset reperiri. Verbum illud fecit Deus, immo risum fecit nobis, & toti prouinciæ vestræ & nostræ. Inde est quòd vndecunque non solùm Angli, sed & Galli, quasi ad solemnes epulas, & ad fertilissimas iubilationes, concurrunt ad tumbam prædicti sancti: quò & mihi miserrimo & indignissimò contingat venire, videre mirabilia Dei, & adorare Deum in sancto suo antequam moriar. Etsi enim intercipi voragine maris quod intercurrit possem, non timerem mortē cùm vitam quærerem. Interim autem corde meo, ore vestro, adite præsentiam eius, & totis visceribus atque medullis, pro peccatis & miseriis nostris rogate alumnum gratiæ, ne præ ebrietate immensurabilium gaudiorum suorum, qua ab vberibus Christi & gloriosæ virginis Mariæ repletur, nostri obliuiscatur, cùm nos comparticipes compassione animi in tribulatione sua aliquando habuerit, & adhuc pro posse deuotissimos gloriæ suæ prædicatores. De his hactenus. Cæterùm de oblatione vestra vniuersitas fratrum nostrorum grates

quas poteſt vobis rependit, & quem cum fratre veſtro Richardo ab annis prioribus in ſocietate bonorum ſuorum annumerauit, cumulatiùs amplectitur, & iocundiùs in perpetuam commemorationem aſtringit. Nondum tamen reditus exinde comparauimus, quia nulla oportunitas ſe obtulit. Inſtantius autem laborabimus quærere, quo id maturius efficiatur. De gloſis noſtris, quas retinuiſtis, vtcũque patienter ſuſtineremus, niſi pluſquã granum ſinapis minutiſſimam fidem de nobis apud vos deprehenderemus. Tanto tempore nobiſcum fuiſtis, & miror, immo horreo, ſi tam exiguam de nobis confidentiam ex præteritis actibus & verbis conceperitis, vt libellum paruiſſimi pretii à nobis gratis retinere formidaretis. Tamen quia ita egreſſum eſt de labiis veſtris, ne fiãt irrita veſtra, prorſus ſumptus repoſcimus grandes & graues, vt fiat vobis iuxta fidem veſtram. Pretium tamen ſine taxatione & ſine æſtimatione eſt. Dominum Epiſcopum Exonienſem ſaluto, & me ſanctiſsimis ſuis orationibus commendo. Fratrem veſtrum Richardum, quem tenerrimè diligo, & dulciſſimè amplector ab Ieſu Chriſto & ab ſpiritu ſancto, immo à Deo patre, vbertate gratiarum impleri exopto. Participem enim me totorum bonorum eius non dubito. Valete.

EPIST. XIII.

Venerando, & vtinam non verbo & lingua, sed opere & veritate amico, Theobaldo abbati Molismensi frater Petrus sancti Remigij humilis minister spiritum veritatis.

102. VOx quidem vestra vox Iacob est, & vtinam manus nō essent manus Esau. Verba vestra venti sunt, litteræ cymbalum tinniēs, promissiones nubes sine aqua, sermo sine voce, flores sine fructu, ignis sine calore, aqua sine humore, corpus sine anima, anima sine vita. Quotiens, dilectissime Domine, baculus arundineus mihi factus estis, dum vobis crederem, & nihil acciperem? Quotiens nuncios nostros non primò, non secundò, non tertiò fatigastis, & vanis atque frustratoriis dilationibus delusistis? Vbi est ergo illud priuilegiū amicitiæ, vt scribitis? vbi dilectio illa specialis, vbi fides singularis? Communia vestra malè æstimo, cùm specialia tam cassa & vana reperio. Homo tantæ autoritatis, abbas tantæ congregationis; monachus & sacerdos veracissimi Christi; quare non appendit in statera iusta verba sua, vt nunquam exorbitet à regula veritatis, qui regulam professus est beati Benedicti, immo Christianæ religionis? Fideliter & veraciter protestor, multa incommoda sequi mendacem, dum quisque se & sua illi cre-

dere refugit. Si meis acquiescere volueritis consiliis, mutato meliori fundamento, diutius & melius cum prosperitate in abbatia vestra durabitis, & aduersariis vestris locum aduersum vos malignandi non præstabitis. Debitum nostrum, cùm Deus voluerit & vobis placuerit, habebo. Veruntamen exinde non promerui laborem & dispendium, quia bona fide & cum vtilitate Ecclesiæ vestræ mutuò centum libras ab Otranno Trecensi accepi. Sufficiunt mihi veteres molestiæ, & pristini labores, quos sustinui, ne vel vna die creditorem molestarem. Non igitur vadam vobis in occursum pro ista re. Apud nos sunt, qui sciunt quid ex debito receperimus, & quid non. Si ad nos veneritis, honorificè vos suscipiemus, & maximè cum pace, si pacem detuleritis. Valete.

EPIST. XIV.

Priori de Valle sancti Petri.

DE quæstione vestra, vtrum scilicet salua conscientia verè pœnitens possit respondere antiqua crimina sibi obiicienti, nihil est, aut, nescio quid dicis, vtinam tempus & licentiam largiorem scribendi obtinerem! Tamen quod in transcursu animo occurrit, respōdeo. Vera confessio & plena satisfactio, omnes Ægyptios, tāquā plumbum, in aquis vehementibus indifferenter submergunt: adeo vt solus Israelita, id est, virtus à Deo concessa euadat, 103.

& Ægyptij, id est peccati opprobrium tollatur à conscientia, & ab infamiæ nota. Sicut enim in baptismo, tam originaliũ, quàm actualium nullæ supernatant reliquiæ; sic in confessione illustrantur tenebræ, & nox vertitur in diem, vt veraciter conuerso & confitenti dicatur, fuisti aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Et sicut idem Apostolus ait
2. Cor. v. 16. de Christo, *Etsi noueramus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus*: sic & de isto dicatur, etsi noueramus peccatorem, mendacem, homicidam, adulterum, iniustum, & impium, liquefactis iniquitatibus omnibus in fornace confessionis, reformetur ad sanctitatis imaginem, & dicatur bonus, verax, innocẽs, castus,
Prou. xxii. 7. iustus, & pius. *Verte*, inquit scriptura, *impios, & non erunt*, vtiq. impij. Vt enim tollitur nigredo superueniente albedine, sic malitia superueniente bonitate. Neminem Iesus semiplenè curauit, nemini gratiam suam modio iniusto mensurauit, vt totum se Deo exponẽtem non
Rom. xi. 29. totis vlnis misericordiæ exciperet. *Sine pœnitentia*, ait Apostolus, *sunt dona & vocatio Dei*: quia nisi ab ingratis semel à Deo cõcessa gratia non reuocatur. Est namq. in illo est, nec est in illo est & non, sed est tantùm in illo est. Cùm ergo verè confitens & verè pœnitens his ditetur priuilegiis, quis nequam oculus audebit dicere, iudicia Dei non esse iusta, & opera repre-
Matt. xx. 15. hensibilia? *An*, inquit Dominus in Euãgelio, *oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum*? Sic erũt nouissimi, id est, grauissimis occupati peccatis, per correptionem primi, & primi, qui se iustos

arbitrantur, suam iustitiam constituentes, nouissimi, id est, gratia Dei vacui. His auctoritatibus non improbè asserere possumus, veraciter posse respondere verè pœnitentem exprobranti sibi antiquas & exterminatas abominationes, immo per confessionem antiquatas & deletas, nescio ita esse vt dicis, vel, nihil est quod dicis. De præsenti enim statu vnũquemque iudicat Deus, nec alicui ad confusionem priores cicatrices peccatorũ à Deo opponuntur, cuius vt aquilæ iuuentus per innouationẽ vitæ renouata est. Quicquid autẽ iudex ignoscit, aduersarius imputare non potest. Vnde Apostolus: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Nõ enim solùm cum pœnitente, immo etiam pro pœnitẽte stat Deus, dicens pro ea quæ in adulterio deprehensa ei damnanda oblata fuerat: *Si quis vestrum sine peccato est, prior in illam lapidem mittat.* qua sententia illa liberata, cùm ei diceretur, *nemo te condemnauit mulier?* & illa responderet: *Nemo domine, nec ego*, inquit, *te cõdemnabo.* Nonne rectè dicere posset salua conscientia, non sum quæ fueram, non sum adultera? Tamen regulariùs & modestiùs improperanti & calumniatori respondendum est taliter, Melius posses dicere, vel, Deus tibi ignoscat hoc peccatum, vel si qua talia sunt: ad exemplum Iesu, cui cùm dictum esset, *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes,* alterum simpliciter negauit dicens: *Ego dæmonium non habeo*, de alio prorsus tacens. De his hactenus. Abbas sancti Crispini in præsenti nobiscum ad montem Dei venturus est,

Rom. VIII. 31.

Ioan. VIII. 7. 10.

Ioan. VIII. 48

& mandat vt nobis ibi occurratis. Si ergo potestis, facite quod amicus rogat: quia de omnibus tunc melius poterimus conferre, & ad inuicem, & cum priore. Marcam argenti & dimidiam ad faciendum calicem Ellandus Canonicus sanctæ Mariæ Remensis legauit vobis. Orate pro anima eius. Valete.

EPIST. XV.

Lundensi Archiepiscopo.

104. AEternas & antiquas venas misericordiarum & benedictionū suarum profusa in omni largitate diuina gratia his temporibus, licet caritas multorum refrigescat, nondum exclusit. Quamuis enim reconditos & labentes sinus gratię in mentibus multorū fidelium Deus in Ecclesia sua adhuc retineat: vos præcipuè tanquam lucernam super candelabrum positam, oleo multiplici perfudit, vnde multæ areolæ Ecclesiarum, Episcoporum, pauperum, viduarum, tam suauiter quàm abundanter irrigantur. A multis siquidem retro temporibus, non in vacuum siue gratiam, siue pecuniam Dei excepistis, ligãdo illam in sudario, vel infra domesticos parietes recludendo: quis enim ad vos accedens vestram non sensit benedictionem? quis quantumlibet tepens, audiens vel videns conuersationem vestram, manum egenis expositam, ostium viatoribus patens, iudicium & iustitiam æqua lance, caussam non personam discernens, omnemque

reliquam actionum & sermonum vestrorum regionem perlustrans, non calefactus, non melioratus, non bene instructus abiit? Deo gratias, qui iuxta consuetudinem suam gratiam pro gratia superabundare facit in vobis, vt melior sit finis orationis quàm principium, & vt exitus matutini & vespere delectabiles fiant. Adhuc enim stillant manus vestræ aromata Dei, quæ de thuribulis sanctorum, per manus Angelorum, in incensum suauitatis naribus sedentis super thronum gratiæ referantur: quatinus in æterna tabernacula vos recipiant, qui de bonitate & beneficiis vestris in terris sustentati, per gratiarũ actionem in cœlo iam sunt recepti, vel adhuc recipiendi. Pauper iste Episcopus domnus Fulco, quẽ per Euangelium in Christo ego genui monachum, & vos Episcopum, de magnificentissima liberalitate vestra Deo gratias nobiscum refert, exponens quòd sustentamentum vitæ & peregrinationis suæ vos habet, & semper habiturum confidit. Scitis, Domine pater, quàm duram prouinciam sortitus sit, & quod animam suam in manibus suis posuerit, potius mortem semper expectans, quàm longam vitam. Scitis etiam, quia qui prophetam in nomine prophetę recipit, mercedem prophetæ recipit. Vnde remittimus eum ad vos, & commendamus eum Deo & vobis. Retinuimus eum siquidem malo tempore, remittimus autem bono & congruo, vt visitet messem, vtrum matura sit ad metendum, an immatura ad laborandum. Manum siquidem

misit ad aratrum ope vestra & opere, ad Christianitatem dilatandam, & horrea Dei fertiliori segete implenda. Vestrum enim, vestrum est, quicquid incrementi prouenerit ex labore ipsius, quia & de vestro viuit, tanquam operarius Dei & vester: & ad gloriam vestram respicit atque coronam, quodcumque Christo acquirere potuerit. Non igitur obturandum est os boui trituranti, neq. palea subtrahenda.

EPIST. VI.

Domino Richardo.

105. TAnquam de sepulcro Domini species aromaticas, quibus Nicodemus & Ioseph Dominicum corpus perunxerunt, in monumento litterarum tuarum excepi, & tam oti quàm odoratui apponens, spiritum super mel dulcem non semel legendo attraxi. Nihil fœtidum, nihil fœdum, nihil emortuum viuus ille sermo tuus, nitidus, & sale sufficiẽter respersus cõtinet. Viuit memoria accepti beneficij, relucet narratio cõpacti amoris, stylus elimatus pondere sentẽtiarum & ornatu verborum refulget sicut sol in clypeos aureos, vsque ad diuisionem animæ & spiritus pertingens. De intimo & profundo cordis venas cœlesti vnguẽto repletas ad medium educit, & pulcherrimæ puellæ de terra Israel speciem spectaculo Angelorum & hominũ sistit. In vestitu enim deaurato per auctoritates diuini eloquij & colores rhetoricos, in lecto eburneo propter verũ & castũ sermonem quiescentem hanc inueni, sine macula mẽdacij, & ruga duplicitatis. Spiritus veritatis talem solet sobolem in mente

sancta gignere, & spiraculũ vitæ insufflare, ne mẽs amore diuino grauida aliud possit parere, quã cõcepit. Cùm adhuc esses, dilectissime, in atrio exteriori, & sęculari habitu, per foramen nobis incognitũ manũ submittebat ad animæ vẽtrem inuisibilis ille amator, & demulcebat viscera iã iam sibi legitimo matrimonio copulãda, suauitate sibi certè & tibi fortè cognita. Quales autem nunc tibi amplexus porrigat, quæ oscula offerat, cuiusmodi fœtus conferat, nemo nouit, nisi cùm in sermone vel in scriptura partus latentem gratiam prodiderit. Secretum tuum tibi, secretum tuum tibi. Admittendi tamen saluo silentio sunt amici illi, cum quibus omnia sunt cõmunia, qui non inuident, sed congaudẽt fortunis prosperis, qui optant & dicũt, crescas in mille millia, Credo me Petrũ cum Ioanne assumendum, etiam in transfiguratione, etiam in morte, etiam in resurrectione. Non me præfero Ioãni, qui recubuit super pectus, sed præsumo post Ioannem & stationem habere, & castra nostra ponere. Habeat vt dignum est Iesus cum patre suo & spiritu primam in te sessionem: habeat virgo secundã; habeant sancti in ordine suo tertiam. De incolis autem terræ M. Ioannes primã, ego si placet secundã; aliis quibuslibet nõ inuideo tertiam, & deinceps. De his hactenus. Si medicus essem, & medicinam qua repellerem infirmitatem tuam nossem, omnimodã curam adhiberẽ. Quia verò id non possum, facio quod possum. Mitto tibi species qualescũq. nostras: vtinam in nomine Iesu eis mandare possem effectum salutis & sanitatis.

EPIST. XVII.

Abbati de maiori Silua.

QVod me semel vestris sanctis commendaui orationibus, & vice mutua nostras
106. qualescunque orationes repromisi, huic congratulor contractui, & perpetuandum totis viribus exopto. Scintillas in libris vestris excandentes & recalentes huius nostri mutui amoris cum multa lætitia excepi, & tanquam de sacro altari igne hausto thuribulum propriæ conscientiæ replens, deuotionum nostrarum incensa prout potui adhibui. Scit Deus & dominus scientiarum, quòd de propriis nihil præsumens meritis, & orationibus amicorum intercessiones, ad illum qui adhuc longè agit legatione fungentes, securus mitto, nec aliquatenus vacuas redire spero. Iuxta itaque fidem meam vnus de mediatoribus & reconciliatoribus meæ fragilitatis ad illum qui sedet in throno gratiæ accedatis, & copiosam de plenitudine gratiarum benedictionem infelici & misero peccatori referatis. Ceterum pro Priore de Nouis valde familiari & amico nostro, vestro autem fidelissimo, paternitatem vestram supplex deprecor, quatinus sicut cœpistis paterno foueatis gremio, nec aliquid aliquando sinistri de illo suspicemini. Quod enim quasi contumaciter onus abbatię recusauit, non de proteruitate, aut elatione, siue inobedientia processit. Venas quidem susurrij de sacratissimo pectoris vestri arcano susceperat, quòd de facili indulgentiam

tiam veſtram habiturus eſſet, ſi potius eligeret in poteſtate veſtra & monachus veſter remanere, quàm ſi emancipationem & abbatiam appeteret. Valete.

EPIST. XVIII.

Priori Cantuarienſi.

LVgdunenſem Archiepiſcopum nobis aliquando ſcripſiſſe de reuelatione pretioſæ mortis ſancti & glorioſi martyris Thomæ non teneo. Audiui quidem, ſed à quo audierim mente excidit. Nolui ergo certa pro incertis ſcribere. Superflua enim ſunt impendia lucernæ, vbi ſol meridianus lucet in virtute ſua, & denigrat maieſtatẽ verorum admixtum modicum fermenti mendacij & falſitatis. Credò enim magis laborandum, vt plura demantur miracula, quæ mera veritate fulciuntur in gloria Dei & præfati martyris, quã vt aliqua furtiua & emendicata ſupponãtur. Omni ſupplicatione & poſtulatione tam vos, quàm omnes, qui poſteris tradituri eſtis memoriam mirabilium veſtri & noſtri martyris exoro, vt nihil niſi ſeptempliciter examinatũ, purgatum, & colatum fideliſſima veritate ſcribatur de eo, vel de miraculis eius. De monacho Montis Dei, nomine Gaufredo, refero quæ veraciter facta partim ab ipſo, plenius à quodam monacho noſtro, qui tunc temporis ibi ſcribebat, audiui. Fortè ab Anglia charta miraculorum ſancti Thomæ ad nos deuenerat, & à nobis ad fratres de Monte Dei. Iam dictus frater turgi- 107.

dus & inflatus toto corpore, vt verè hydropicus, cellam egredi non poterat. Accepta itaq. cũ fide & inuocatione sancti nominis charta, tetigit pedes suos & tibias, & totũ corpus suũ de ipsa, & in tantũ conualuit vt paruo tẽpore interposito ad Ecclesiam, & ad officia sua, non tamen ex toto curatus, rediret. Addo miraculum plus iocũdũ, quàm vtile. In capella nostra libell⁹, qui legitur in capitulo de natalitiis Sãctorũ, & de recordatione defunctorũ nostrorum, nescio quis fortè furatus est. Altera die cũ flagitarẽ more solito legi lectionẽ ex ipso, libro, turbatis Capellanis nõ est inuẽtus libellus. Cùm vero de negligẽtia & de incuria malæ custodiæ eosdẽ capellanos increparẽ, vnus eorũ, nomine Robertus Anglicus, qui frequẽter missam ad altare, in quo reliquiæ sancti Thomę cõtinẽtur, celebrabat, in hãc vocẽ prorupit, Certè nunquam credã Thomã esse sanctum, nisi reddiderit nostrũ libellũ. Fere post mensem, redditus est nobis liber. Si hoc miraculum est, istud verum esse confirmo. Valete. Sanctum conuentum, & M. Ioannẽ salutate.

EPIST. XIX.

Abbati Siluæ maioris, Petrus Abbas S. Remigij.

108. IAm in itinere posuerant pedem Priores vestri, vt ad vos venirent, cùm valefacientes nos dixerunt quid humilitas nostra remandaret paternitati vestræ. Cœpi vrgeri, vtrum in tanta festinatione nudo verbo, an qualicũque scripto salutare vos deberẽ. Impetrato tamen

breuissimo spatio cucurri ad scriptorem, nihil excogitatum, nihil præmeditatum, nihil emēdicatum quærens: sed sicut in ore nostro & in manu scriptoris accurrebāt verba, sic ea incōdita litteris mādaui. Nec etenim aliorum thesauros, nec nostros pauperes angulos euoluere poteram. Verbū illud, quod prope est in ore & in corde, non fuit necesse diu quærere, hoc est verbum dilectionis, verbum salutationis. Semper enim stat in ianuis, & omni transeūti occurrit quòd diligā vos, & quòd vester totus sum, & de orationib. vestris apud Deum plurimū confido. Scio sine dubio ad iudicium me properare, vbi sola veritas locum habebit: sed nolo vt sola iustitia sine misericordia portas iudicij præripiat. Ad fugā enim potiùs me præpararem si possem, quā ad talē curiā, in qua malo suo merito omnis homo condemnaretur, & nullus, nisi misericordia suas partes interponeret, saluaretur. Credo vos aliquid posse apud misericordē, & iustum iudicem, siue præire, siue sequi vos contingat causam nostrā. Dedit enim apud se fideles suos multum posse, qui fideles fecit. & ianuam suæ amicitiæ illis aperuit. Sit ergo fiduciæ meæ spes certa, non præsumptio vana, quòd de Dei misericordia confido, & de intercessione vestra. De his hactenus. Priores vestros amicos nostros, precipuè Nouiensem, & de Bella valle, & S. pauli, affectuosiùs vobis commendo, & vt eosdem ad nos remittatis cum bona gratia, imploro. Valete.

EPIST. XX.

Domino Richardo regulari Canonico, Petrus Abbas sancti Remigij.

109. PRæsentium lator bene vobis notus, viua voce quæ apud nos geruntur poterit referre, atque ideo parciùs voluimus ſcribere. Vna enim littera, nõ attramẽto ſed ſpiritu Dei ſcripta in corde noſtro & veſtro, amplius ſufficit, quàm multa librorum congeries, quæ eſt vera & firma caritas. Hæc non delebitur in diluuio aquarum multarum: quia aquæ multæ non poterunt extinguere caritatem. Hæc nullo inciſorio ſollicitudinum, ſiue occupationum radetur: hæc nullo igne tribulationum & malorum conflagrabit. Caritas enim noſtra nunquam excidit. Hanc legere poteſtis ſine ſole in die, ſine lucerna in nocte. Hanc oro vt legatis, cùm ſanctis altaribus aſſiſtitis, & in conſpectu Angelorum atque omnium cœleſtium virtutum. Lectio iſta ſine *Tu autem* continuetur. Nullum in auribus Domini ſabaoth ſtrepitum faciet. Non à quiete ſua Chriſtus excutitur ſonitu huius lectionis, nõ interrũpitur ſilentium cœli, non excitatur ſponſa illa, quæ habẽs inter vbera ſponsũ, læuã ipſius ſpõſi ſub capite, & dexteram in amplexu habet. Valete.

EPIST. XXI.

Priori Vuigornenſi.

110. RErum & temporũ varietas, quæ nos vbique & vndiq. circumuallat, non ſinit nos ſtabili gradu in eodem ſtare, aliquãdo quidem noſtro, aliquãdo alterius vitio. Nam cùm in eodem propoſito volentes ſtare pedẽ figimus,

frequenter irruit,&occupat propositũ stabilitatis nostræ,decursus & incursus instabilitatis alienæ. Inde est,carissime amice,quòd contra propositum & volũtatẽ cordis vestri, fratrem P. Priorẽ de Lappelee cogimur amouere. Totiẽs siquidem rumores malos de Prioratu illo accipimus, quotiẽs transmarinos de illis partibus hospites suscipimus. Claustrales&ministeriales vno impetu concitati clamant perire domum, Prioratum ad nihilum redigi, & in summa iam paupertate detineri. Quid vltra? Nullũ ibi monachũ esse, solũ Priorem semiuiuũ palpitare. Mittimus itaq. à latere nostro fratrem Absalonem,cuius industriã in multis experti sumus, & cuius studio, si ei gratia Dei affuerit,ruinas illas reparãdas & in melius cõmutãdas speramus. Cõmendamus ergo illum vobis,vt cõsilio& auxilio vestro fultus,ad honorem DEI, & animæ suæ salutem,ac Ecclesiæ nostræ vtilitatem, valeat commissa sibi strenuè adimplere. Valete.

EPIST. XXII.

Petrus Abbas S. Remigij Monacho de Reddinges. III.

LItteras vestræ amicitiæ ad manum nõ habebã, cùm nata occasione vobis scribere decreui. Frater enim vester magister Vuillelmus secũ eas asportauerat. Tenorẽ quoq. illarum non bene memoriæ cõmendauerã. vnde nec recapitulare potui,quæ præcipua & digna erant, siue responsione, siue præconio laudis. Tenuissimè siquidẽ reminiscor,quia tanquam in opaca sylua,tam sensuum quàm verborum grandis in eis præiacebat materia, de qua sa-

pientia excidens columnas septem, domum Salomonis, siue templum domini posset construere. Itaque factus tanquam vir, qui præ inopia racemos colligit in autumno, nõ mihi occurrit, quod vellem præstare amico veniẽti de via, vel animæ esuriẽti, magis ex copia quã ex inopia. Equidẽ nõ ignoro patere vobis spatiosa illa deambulatoria, vbi omnia ligna paradisi, vbi vitis abũdãs in laterib. domus Dei, vbi promptuaria eructãtia ex hoc in illud, vbi deliciæ deliciarũ, vbi cantica omniũ lætãtium de spõsi præsentia & spõsæ magnificẽtia. Puro namq. pectore quid iocũdius, quid ditius, quid appetibilius? Ibi Deus, ibi angelus, ibi virtus, ibi iuge cõuiuiũ, ibi solẽnitas solemnitatũ, ibi mẽsa refectionis, ibi somnus quietissimæ pausationis. Potiora sunt quæ ibi præsentiuntur, quàm ea quæ dicũtur. Sic enim in psalmo loquitur talis cõsciẽtia: *Non est sermo in lingua mea*, id est, quæ corde sentio, ore nõ profero. Sic de vobis sentire mihi persuadet fama publica, sic ...tatur cõuersatio sãcta, & integra atq. inuio... bilis propositi obseruatio, quã fortiùs teneis proficiẽdo, quàm inchoaueritis arripiẽdo. Cõtra faciũt, qui cũ spiritu cœperint carne cõsummantur. Panes nostros, si tamẽ nostros, libenter comeditis, & scripta nostra sublimiori honore quã decet excipitis. Nũquã enim de tã immũdo vase emanat aqua digna ad sorbẽdũ, vel de tã furfureo & cinereo clibano mundus egreditur panis. Dilectio tamẽ, quę cinerẽ tanquam panem mãducat, in vobis abũdans, vilia quæq. amici pretiosa reputat, & pallio honestiori ignobilia nostra circumuenustat. Sed

Psal. cxxxIIx 4.

vtinã lima correctionis vestræ omnia scripta nostra explanata essent & emendata.

EPIST. XXIII.

Petrus S. Remigij Nicolao Monacho S. Albani.

VAcui & vacãtis animi esset, singulis quæ in literis tuis sunt recapitulatis, singillatim ab verbum respondere. Summam itaque responsionum mearum constringens, & potioribus epistolæ tuæ dictis adstringens, pacis & bonæ patientiæ pactum prius hinc inde interpono, ne quis nostrum cuiuslibet commotionis scintilla pro quolibet verbo aduratur vel inflammetur. Sola mihi sancti Bernardi iniuria donetur, & quæcumque & vndecumq. vis iacula conglomera, siue vt meam rusticitatẽ confundas, siue vt de sensu meo vilissimas sentẽtiarũ quisquilias excutias; siue vt thesauros tuos homini pauperi aperias, siue vt nescientẽ doceas, & sensus tuos fortissimis assertionum repagulis stabilias. Aggredior igitur phãtasmata tua, lenocinantia quidẽ pulcritudinis specie, sed titubantia stabilis fundamenti egestate. Quicquid enim scripturæ basib. auctoritatum non supportatur, nullius roboris stabilitate fulcitur. Nec indignetur Anglica leuitas, si ea solidior sit Gallica maturitas. Insula enim est circũfusa aqua, vnde huius elemẽti propria qualitate eius incolę non immeritò afficiũtur, & nimia mobilitate in tenuissimas & subtiles phantasias frequenter transferuntur, somnia sua visionibus comparantes, ne dicam præferentes. Et quæ culpa naturæ si talis est

natura terræ. Certè expertus ſum ſomniatores plus eſſe Anglicos, quàm Gallos. Cerebrum namque humidius fumoſitate ſtomachi citiùs inuoluitur, & quaſlibet imagines in ſeipſo depingit, quæ ab animali virtute vtcunque ſpirituali deferuntur, & ex occupatione omnium, tam naturaliũ quàm animalium, ſeu ſpiritualium virtutum, infra iudicij veritatem confinguntur, vt phantaſmata ſeu ſomnia appellentur. Non ſic cauernoſa, non ſic aquatica Gallia, vbi ſunt montes lapidei, vbi ferrum naſcitur, vbi terra ſuo pondere grauatur. Quid ergo? non citò à ſuo ſenſu mouentur, & veritatis autoritatibus tenaciùs innituntur.

Pſal. LIX. 7. *Meus eſt*, inquit, dominus, *Galaad*, id eſt, aceruus teſtimonij, &, *in ore duorum aut trium teſtium*

Matt. XVIII. 16. *ſtabit omne verbum*. Leue eſt ergo omne verbum, quod neque teſtimonio ſolidum, neque autoritate verũ eſt. Nec eſt alicuius momenti quicquid humani ſenſus ingenioſa fornax cõmentata fuerit, ſi examine careat veritatis. Pondus ſiquidem ſanctuarij, quo tam merita quàm præmia Angelorum & hominũ appenduntur, clauſura diſpenſabili penes veritatem in arca iuſtitiæ perpetua reconditur cuſtodia. Vagatur itaque vanis euolationibus per aëra, qui nullius auctoritatis fundamento affixus, arũdinea volubilitate & mobilitate circumagitatur, & hoſpes teſtamentorum Dei nullis detinetur certis manſionibus. Mira virtus veritatis, quæ aduerſarios deprehendit nolentes & neſcientes in aſtutia ſua. Fugitiuos namque ſuos frequenter vrget ad laqueos ineuitabilis

conclusionis, vt capiantur & illaqueentur sermonibus suis, dum inuiti vera loquuntur, & quod non sentiunt corde, exprimunt ore. Inde est, frater Nicolae, quod ridendo verum dixisti, cùm me fixum, te mobilem scripsisti. Me petram vocasti, & concedo, si pro constantia, non pro duritia intellexisti. Sum quidem natura, professione, & iam ætate ac voluntate, sicut nomine Petrus, petrinus, radicatus, & fundatus in montibus sanctarum auctoritatum, & in medio petrarum, vbi mater Ecclesia nidificat in foraminibus petræ, & in cauernis maceriæ. Hinc non exeo, nisi ad vocem rotarum, quæ in se habent spiritum vitæ, & stant ac mouentur, tanquam volubiles cum animalibus senas alas habentibus & oculos antè & retro. Securus sequor, quia facies leonis præcedit, ne aliquid noceat: facies hominis, ne aliquid decipiat: facies vituli, ne vanitatis aliquid interueniat: facies aquilæ, ne aliquid dubietatis remaneat, vel tarditatis præpediat. Regula veritatis tornauit rotas istas in circino & orbe veritatis æternæ: quæ de mente diuina procedens tantæ apud Deum maiestatis est, vt in summo vertice lucis inhabitabilis resideat, tantæ autoritatis, vt nullus ditioni subiaceat, tantæ maturitatis, vt nunquam vultum deificum deponat, tantæ certitudinis, vt nulla mutatio aut vicissitudinis obumbratio in ea incurrat, tantæ seueritatis, vt nec Lucifero peccanti in cœlis locum relinquat, nec homini à Verbo assumpto petenti, Matt. XXVI. 29
si possibile est transeat à me calix iste, crucem &

mortem remittat. Hæc æterno tramite ſtelliferas deambulans regiones, imbrem matutinum & ſerotinum diſtillauit, & ſublunarem regionem arentem mediante nube virginea riuis de ſanguine & doctrina illum perpetuis irrorauit. Collactanea eius miſericordia, ſaluo iure priuilegij inuiolabilis, leges mitiores & iura tolerabiliora ab ea impetrauit: quatinus peccatorum remiſſionem & exilij releuationem ſperaret, qui in regno veritatis correctis erroribus & emēdatis moribus viueret. Neutra tamen ſororum iſtarum adulationum lenocinia admittit: quin potius tanquam fila aranearum vehementiſſimo turbine corrumpit, & tunicam inconſutilem, tam illi quàm matri eius, fideli textura componit. Bone amice, quid facit ſtuppa, vbi de auro, hiacyntho, purpura, cocco bis tincto, & byſſo retorta ſacerdotalis contexitur veſtis, & cœlo, ſole, ac luna pretioſior & purior ſummo ſacerdoti aptatur cidaris? Prorſus nihil ad nos, nihil ad Angelos dignius & melius de omnibus theſauris ſuis protulit æterna Trinitas, quàm tēplum virginale, & holocauſtum, quod ad immolandum ex eo traxit & extraxit, Verbum Deo patri coæternum & conſubſtantiale. Sic corde credo, ſic ore confiteor. Nonne & tu? Immo vehementiùs, ne dicam immoderatiùs tu. Totum te expendis in laude Virginis, & ego quid? Impendo planè, & expendo, & ſuperimpendo. Tu contendis honorare conceptionem, & ego prædeſtinationem, ac totam eius retro progeniem. Tu roſam, ego

etiam ſpinã. Tu florem & fructum, ego corticem & foliũ. Tu apparentia, ego latentia. Tu farinã, ego furfurem. Tu panem, ego cinerem, Tu ſolium, ego ſcabellũ. Tu ſubſtantiam, ego picturam. Si curſum eius fas eſſet diſtinguere, & ſequeſtrare in mẽte diuina à collegio cunctorum creatorũ, mitterem animam ab initio prædeſtinationis, vt ſequeretur adorãdo ſancta & ſuprema veneratione colẽdo eius veſtigia. Repetenda tibi, immo noua & longa expetẽda peregrinatio, non ad ſanctũ Thomam Archiepiſcopũ in Anglia, ſed ad ſanctũ Thomam Apoſtolũ in India, quia ſemper interero cõuenticulis, vbi Dominæ noſtræ digna celebratur cõmemoratio, ſiue nominetur Conceptio, ſiue Natiuitas, ſiue Aſsũptio, ſiue alia quęcunq. veneratio. Cũ ergo vna gradiamur via, quid ad rẽ ſi diuerſa ſit ſemita? Tu ſiniſtrã tenes ſemitã, quare murmuras ſi ego teneo dexterã? Si tua tibi diſplicet ſemita, quia & larga & caritatiua eſt noſtra, cedo: & cõcedo tibi locũ iuxta me. Prouerbiũ eſt, Non ſunt dimittendæ veteres viæ propter nouas. Quis ſanctorũ, quis antiquorũ non ambulauit ſemitã noſtrã? Credo & verè fateor, ſi in hoc erraſsẽt, & hoc eis Deus reuelaſſet. Quibus enim ſua tam familiariter reuelauit cõſilia, vt etiã ad ſupplemẽtũ Euangeliorũ, Epiſtolarũ, & prophetarũ, perpetua ſtabilitate canones & decreta ſtatuerint, pari pene obſeruantia tenenda cũ Euangelio, hoc ſolùm eis tacuiſſet, ſi periculoſum eſſet? Sed forte dices mihi. Audeſne tu qualiſcumq; abbas occludere puteos ſemper cõtinuandæ deuotionis, & profũdiùs quotidiè fodiẽdæ

venerationis? Nonne eodem ſpiritu potantur moderni, quo & antiqui? Nonne, vt ait Hieronymus, in templo Dei quiſque pro vili portione offert, alius aurum, alius argentum, alius lapides pretioſos, alius, vt ad viliora veniamus, pilos caprarum, & cætera? Non erat ab initio Natiuitas Virginis in Eccleſia ſolemnis, ſed creſcente fidelium deuotione, addita eſt præclaris Eccleſiæ ſolemnitatibus. Quare igitur non ſimiliter & diem Conceptionis obtineat ſedulitas Chriſtianæ deuotionis? Ad quod ego: Cataractas cœli & fontes abyſſi libentiùs in obſequium Virginis ſoluerē, quàm clauderem. & ſi filius eius Ieſus aliquid omiſiſſet in prærogatiua exaltationis ſuæ matris, ego ſeruus, ego mancipium, non quidem de effectu, ſed ſaltem affectu ſupplere geſtirem. Mallem certè non habere linguam, quàm aliquid dicere contra dominam noſtram. Ante eligerem non habere animam, quàm vellem eius extenuare gloriam. Licuit quoque, ſemperque licebit, ſponſam Chriſti Eccleſiam, quæ in terris peregrinatur, ſecundum mutationes rerum, perſonarum, & temporum, variare rationes decretorum, & noua adinuenire medicamina remediorum, & ſtatuere ſanctis adeptione gloriæ frequentiam ſolemnitatum. Eſt tamen auro locus in quo conflatur, & habet argentum venarum ſuarū principia, ſedem Petri & curiam Romanam, quæ claues cæli principaliter tenet: & clauſura cōſiliorum Dei reſerata diſpenſante Deo, vnguentum gratiæ à capite vſque in oram veſti-

menti habet compluere. Hæc ſedes Petri, ideſt petra, in qua Moyſes reſidet, videlicet lex Dei immaculata conuertens animas, fragoſa quæque hereticorum conciliabula elidit & allidit, profanas vocum nouitates reſecat & reſcindit, ſuperflua confodit & iugulat, hiantia & ecliptica complet & illuſtrat. Vtinam ſalua veritatis auctoritate, lance communis Cōcilij, hæc domina & moderatrix totius Chriſtianitatis Conceptionem virginis libraſſet & approbaſſet, & à mari vſque ad mare hanc propagaſſet, Sole, ideſt, Apoſtolico, ac Luna, id eſt curia Romana præeūte! tam ſecurè, quàm expeditè, in lumine vultus eorum greſſus meos ponerem & diſponerem, ex hoc videns vitare lubricum, & ſequi ſolidum & ſecurum. Nihil in Eccleſia peſſimius præſumptione erronea, nihil ſtultius præſumptione temeraria, nihil odibilius præſumptione noxia. Vtcūque vero tolerabilis præſumptio pia, ſed non ſatis probabilis. Abſtinere certè ab omni præſumptione volo: gradatim tamen ſeruatis diſtinctionibus præmiſſis ſecundum magis & minus. Iam deſtitiſſem vltra de præiacenti materia ſcribere, non condemnans errorem tuum, ſi error dicendus eſt, qui de pietate venit, nec me opponens glorioſiſſimæ DOMINÆ noſtræ, cuius non ſolùm terram, ſed & puluerem lingere ſummas diuitias reputo: præcipuè cum in calculo epiſtolę tuæ aſſeras, nullatenus te poſſe moueri ab eoquod ſcripſiſti, dicens, quod dixi, dixi, quod ſcripſi ſcripſi: niſi lapidem offenſionis & petram

ſcandali in eadem epiſtola tua conieciſſes. Dicis, Dominæ noſtræ animam non ſolùm in paſſione filij gladio transfixam, ſed etiam in conceptionis ſuæ contradictione. Hîc bonus dormitauit Homerus. Bone magiſter, nũquid non mea & tua Domina ſuper choros Angelorum exaltata, ſic omni plena & circumfuſa eſt gloria patris, & filii, & ſpiritus ſancti, & ſanctorum Angelorum, vt nullatenus noſtris indigeat obſequiis, noſtris neque violetur aut moleſtetur negligẽtiis, quantum ad ſe, neque melioretur beneficiis? Eſto, noſtra placẽt ei obſequia, nunquid paſſibilis adhuc eſt eius anima? Fides ſupplet irrefragabilem concluſionem, vt vera impaſſibilitas & immortalitas nullas admittat moleſtias, ne ad ſupera tranſeant fæces malorum, quæ inferos exercent pro pœna peccatorum. Hic lapis eſt offenſionis. Petra verò ſcandali eſt, quòd beatiſſimum Bernardum debita exuis veneratione, & verborum iacula poſt eum emittis, tanquam famam eius poſſis extenuare, vel gloriam euacuare. Bona fide qua te diligo, & fideliſſima caritate laudo, conſulo, & rogo, ne amplius in cœlum ponas os tuum: quia niſi caueris tibi, in caput tuum recaſurus eſt lapis quo ferreum vis penetrare cœlum. An excidit à mente tua omni Sancto competere,
Pſal. xc.10. *flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*? Super quem certè ceciderit lapis iſte incautè miſſus, conteret eum. Subrides, & fortè nondum correctus labia mordes, quæ inquiens huius Bernardi ſanctitas, quæ religio, quæ

meritorum prærogatiua? Nullus sum ego ad illius sancta prçconia referre. Vita eius, fama eius, opera, scripta, miracula, fides, spes, caritas, castitas, abstinentia, mortificatio demum in mēbris eius, sermo, vultus, habitus, & gestus eius, & his similia, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de eo. Prçtermitto ista omnia, si nondum emolliri cor tuum potuit. vnum est, in quo clauis in altum defixis arbitror me te apprehensurum, & in amorem sancti Bernardi liquefacturum. Alumnus enim familiarissimus fuit Dominç nostræ, cui non vnam tantùm basilicam, sed totius ordinis Cisterciensis basilicas dedicauit, ad cuius laudem politissimos tractatus & facundos composuit. Si ergo potes tangere pupillam oculi Dominæ nostræ, scribe contra Bernardum suum, cui loquitur ipsa, *Qui tangit te, quasi qui tangit pupillam oculi mei.* Cistercienses quoque nugas nescio, quos præ aliis mortalibus seriis & sine fine mansuris intendere video. Hi sunt, qui monetam nostri iam in agonia positi ordinis reformauerunt. Hi sunt, qui regulam beati Benedicti pene combustam, sicut Esdras veterem legem, restaurauerunt. Hi qui cum Apostolo Corinthiis, idest agricolis & rusticis sæcularibus onerosi non sunt: sed propriis manibus laborantes, se & alios pauperes pro posse exhibent. Claustra illorum castra Dei sunt, vbi nocte in psalmis & orationibus parati sunt suscitare Leuiathan, qui sub vmbra dormit in locis humentibus,

Zach. 11. 8.

& in die in agro Iericho principi militiæ occurrunt, qui tenet gladium bis acutum, vt superflua resecet cogitationum & operationũ: quærunt ergo cum Iosue dicentes, *Noster es, an aduersariorum?* Vtilis quæstio, & inefflagitabilis solutio, vtrum Deus pro nobis, an contra nos. Si autem contra nos, quis pro nobis? Ampliorem prouocat amorem, si pro nobis: sollicitudinem & timorem, si contra nos. Ponamus itaque animam nostram in manibus nostris, si contra nos: quia & si horrendum incidere in manus Dei post sæculum, melius est tamen incidere in hoc sæculo propitiabili, quàm in manus dæmonum. Dicamus itaque cum Iob, *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.* Hæ sunt nugæ Cistercienſium. Statera tua in hoc etiam videtur mentiri, aut inæqualitate ponderis, aut iniquitate moderantis, fortè plus labiorum non bona distinctione, quàm sensus falsitate, quòd dicis, Virgo singularis vicit omne peccatum, non omne debellando; sed nullum prorsus sentiendo. Sta hic, frater, tene aciem, infige radiis solis animi intentionem, vt discas virginem nondum matrem & virginem iam matrem. Attendas domum sapientiæ inchoatam, & iam consummatam, distinguas lanam de prima gratia candidam, & purpuram de secunda sanguine conchylii tinctam: diuidas vellus non complutum imprægnatione, & vellus madefactum incarnatione. Qua enim ratione de ipsa in Ecclesia cantaretur, *Quæ est ista, quæ ascendit quasi aurora consurgens*, vtique in natiuitate, *pulchra vt luna*, in sancta

Iosſ. v. 13.

Iob. XIII. 15.

Cant. VI. 9.

ſancta conuerſatione, *electa vt ſol*, diuina conceptione, *terribilis vt caſtrorum acies ordinata*, cæleſti exaltatione ſeu aſſumptione, ſi nullus ei virtutum fuiſſet profectus & prouectus? Si ab hora conceptionis nulla cum carne aut cum hoſte concertatio ſuperfuiſſet cauſa merendi, plurimum diſpēdium ſuſtinuiſſet, cùm de ea dictum ſit, quia plus eſt meritis & non natura, quàm virgo & homo. Concedo & credo ſiquidem, quòd ſæua libidinis incentiua Deo præoperante nunquam ſenſerit, vel ad modicum: cætera verò impedimenta humanæ fragilitatis, quæ naturali origine, ſiue ſcaturigine, de natura procedunt, ante diuinam conceptionem ſentire potuit, ſed nullatenus conſenſit. Et præueniente ſiquidem gratia, & in virgine ſua præludia habente, fomes peccati anhelando extremum ſpiritum trahebat, ſolum ſepulcrum ei ſupererat, donec veniens ſpiritus ſanctus defunctum perpetuæ ſepulturæ mandauit, & ſerpentem antiquum ſuo gladio iugulauit. Dictum nanque fuerat, *inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum* Gen. III. 15. *& ſemen illius*. Vnde Hieronymus: Et ſi ceteræ virgines imitātur illam vſque ad conceptum partus, & Gabrielis nouæ ſalutationis obſequium, deinceps totum diuinū eſt, quod operatur in ea, teſte angelo, quia ſpiritū ſancto & virtute altiſſimi obumbratur. Ante hoc ipſum ſanè vterus virginis quamuis mundus, quamuis impollutus, & alienus à contagione peccati, quamuis ſanctus, tamen adhuc vilitate humanitatis induitur, vt ita dicā, ac ſi lana

S

candidiſſima, ſuique coloris dealbata. Ad qnam ſanè cùm acceſſit Spiritus ſanctus, quaſi ipſa eademque lana, cùm inficitur ſanguine conchylij, vel muricis, vertitur in purpuram, verſa eſt & ipſa ſine coitu in matrem, vt non ſit iam admodum quod fuerat, ſed purpura veraciſſima ad indumentum & gloriam ſummi regis diuinitus aptiſſimè dedicata, vt nulli deinceps ea vti vſu fœmineo licuerit, niſi Deo. Poſt conceptum itaque ſuum meruit cryſtallinam ſoliditatem, quæ ante gratiæ plenitudinem non exuerat teneritudinem, ſed puram, ſed ſanctam, ſed immaculatã, quæ conſenſu vri nullatenus potuit, & ſi aliquatenus admota tentatione percelli potuit, non ad læſionem, ſed ad probationem, nõ ad mortificationem conſcientiæ, ſed ad confirmationem gratiæ, & oſtenſionem conſtantiæ. Vtquid enim tanta virtus latitans obdormiret? vt quid tanta gratia fructum non faciens præter conſuetudinem ſuam vacaret? vt quid denique tanta gloria matris Domini carnem domando, hoſtem debellando, peccatum ex omni parte vincendo, toti mundo non ſe manifeſtaret? Tolle pugnam, tolles & victoriam. Tolle victoriam, tolles & coronam. Tolle coronam, tolles & gloriam. Ne ergo demas
2.Tim. gloriam, noli ſubtrahere pugnam: quia *non co-*
II. 5. *ronabitur, niſi qui legitimè pugnauerit.* Si rectè offeras, & rectè diuidas. Quid eſt igitur, Virgo ſingularis omne peccatum vicit, non omne debellando, ſed nullum prorſus ſentiendo? Quam victricem appellas, debellatricem ap-

pellare cur formidas? An times eam debellare in bello, quam non potes dicere vincere nisi in prælio, aut sine prælio? Segnior est si qua est victoria sine prælio, fortior quæ in prælio. Ad ampliorem itaque gloriam, assero, Dominam nostram peccatum omne vicisse, & debellasse. Addis, Non omne debellando, sed nullum prorsus sentiendo. Hîc si distinxisses, non peccasses. Multiformiter enim peccatum sentitur. Aliquando cum peccato, aliquando sine peccato. Quod in præsenti occurrit, sentio peccatum aliquando tanquam ignem, aliquando tanquam picem, aliquando tanquam lapidem, aliquando tanquam aerem. Ignem generat delectatio, picem consensus vel ipsa perpetratio: lapidem consuetudo, vel obstinatio, aerem serpentis sibilatio, quæ virginis nostræ fores potuit pulsare, sed non penetrare. Hortus enim erat conclusus, An non eadem Domina potuit calcare super serpentes & scorpiones, ita quod nihil illam noceret? Re itaque integra potuit hoc modo sentire peccatum, non autem consentire peccato. Potuit debellare omne peccatum sine vulnere, sine pudore, sine silentij sui concussione, sine futuri partus violatione. De proposita quæstione, Deus cùm omnia possit, non potest de corrupta virgine facere incorruptã: valet quidẽ liberare à pœna, sed nõ valet coronare corruptã. Vtinã vim intelligerẽ verbi, & sensum tenerẽ Hieronymi! Procul dubio neq; malignè reconderẽ, neque

auarè communicarem. Ab eo igitur imploráda solutio, qui dignus inuentus est soluere signacula septem libri signati. In epistola tamẽ Hieronymi aliter dicitur: Audenter, inquit, loquor: cùm omnia possit Deus, virginẽ post ruinam suscitare non potest, &cæt. Recurrendum proinde est ad materiam locutionis, & ad intentionem loquentis. De obseruãda virginitate & cauenda corruptione tractabatur. Exaudiuit ergo, & ad præconium virginitatis eloquium suum Hieronymus inflammauit, venas susurrij sui infra Dei potentiæ & virginitatis gloriæ venas subinferens, & velut munditiam virginitatis rebus creatis omnibus præferens: vt facilius sit Deo cælum nouum & terram nouam, & omnem creaturæ defectum reparare, quàm virginitatem semel lapsam in priorem statum refigurare. Hoc inquam vnicum suæ imaginis & similitudinis signaculum animæ de cælo impressit, contestatus in mandatis, vt hoc fidele depositum præ aliis omnibus omni diligentia seruaret, & tanquam irreparabile damnum intra medullas suas à latronibus & ab omni casu consignaret. Nil in possessione felicius, & Deo similius, in amissione nil miserius, & Deo dissimilius. Vt ergo tam egregium & singulare beneficium non negligeretur, durissima conditio apponitur, vt quodammodo ad id resarciendum damnum Deus infirmetur, non de potestate, sed de dispensatione. Si enim potẽtia eius simpliciter attendatur, & à pœna valet liberare, & quæ fuerit aliquando corrupta

tanquam incorruptam coronare. Si ad dispensationem & constitutionem æternis legibus fixam & inuariabilem, non valet: quia nihil contra seipsum valet, idest velle potest, vel debet. Cùm enim simplicissimæ sit naturæ Deus, de ipso tamen secundum vsus nostræ locutionis impropriè loquimur, dicēdo eum aliquid posse, vel non posse, aliquid nosse vel non nosse, aliquid velle vel nolle. quasi igitur in Deo parturiente in misericordia ad redintegrandum fractum virginitatis signaculum, obstetricando, immo obstando, Iustitia decretorum suorum ostia ventris claudit, & ne de vulua egrediatur, aut genibus excipiatur, aut vberibus lactetur, aborsum facit, ne de corrupta incorrupta iteratò pariatur: sicut de Baptismo legitur: *Nunquid*, ait dominus, *homo cùm sit senex potest in ventrem matris suæ iterato introire & renasci?* Ioan. III. 4. Vicaria denique vicissitudine iustitia in partu suo, refellente misericordia, non dissimiliter periclitatur, cùm volens vituli fabricatores delere, ait Moysi, *Dimitte me vt deleam multitudinem hanc, faciamque te in gētem magnam.* Exod. XXXII. 10. At Moyses gladium diuinæ animaduersionis tenens, & in vaginam mansuetudinis solitæ refringens, respondit: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro quem scripsisti.* Sic quasi quod voluit Deus non valuit, propitiabiliùs se inclinans serui fidelis amicitiæ, quàm ingratissimi populi grauissimæ culpæ. Et notandum, quia triplex est corruptio, aut corporis tantùm, aut animi tātùm, aut simul corporis & animi. De prima dicit Hieronymus:

finge tempore persecutionis aliquam virginem prostitutam: corrupta est in lege, incorrupta in Euangelio. De secunda Apostolus,
2. Cor. XI. 3. *Timeo ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri à simplicitate fidei.* De tertia idem Apostolus: *Templum Dei sanctum*
1. Cor. III. 16. *est, quod estis vos. Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* A nullo tamen genere corrupta mundatur, nisi Deus misereatur & ipsa mereatur. Si autem tanquam vasculi sui fracturam quancunque manus tornatiles resarcire voluerint, poteritne plus negligentia, vel impotentia, quàm Dei omnipotentia? Absit. Sanè id solum non potest Deus, quod se non posse vult. quis infinitæ detrahet potentiæ, etiam voluntate corruptám mutata voluntate posse facere, si voluerit, incorruptam, aut coronare tanquam incorruptam? Dictum est ergo non pro diminutione diuinæ potentiæ, sed pro commendatione sanctissimæ pudicitiæ, Deus non valet, idest non vult, post ruinam coronare corruptam. Hæc spica de agro Booz sorti nostræ obuenit, saluis messorum grandiusculis aceruis. Extremam apponimus manum ad Sansonis nostri problemata multis syndonibus inuoluta, neque paruo pretio resignanda. Habeant, inquiens, Galli de Anglica quæstione quod ruminent, & Angli de Gallicano haustu quod pitissent. Sicut enim potus est Dagon Angliæ, sic Baal est cibus Galliæ. Malus potus, malus cibus, mala inebriatio, mala ructatio. Singulum horum suis cultoribus patrat gehennam. Quam ergo

ſimul inferēt pœnam? Si de refragatione conceptionis agis, aut de impoſſibilitate reparandæ corruptionis, fornace & ſufflatorio vtcunque ſufficiente, capita & membra omnia idolorum fruſtratim comminuta, atque in puluerem conflata, ſiue in cibum, ſiue in potum, ab Anglis & Gallis iam iam abſumi poſſunt. An itaque ſitis Anglica & fames Gallica refectæ tali cibo & potu conquieſcent? Non credo: quia & ſitis perpetua, & noſtra fames continua. Furemur autem per diſciplinam, & conflemus per abſtinentiam, quod ſuperfluum eſt in cibo & potu, tanquam idolum patris noſtri Adę, quod de ligno ſcientiæ boni & mali confictum eſt, vnde ipſe & Eua ſaturati, dimiſerunt reliquias paruulis ſuis, quas forte miſſa diuiſerunt inter ſe Angli & Galli, vt illi humidioribus reſoluerētur, iſti ſolidioribus ſuffocarentur. Niſi vera ſcriberem, meum Confiteor dicerem. Attamen quia veritas odium parit, digito compeſco labellum, & interim noua tonitrua, & fulgurationes Nicolai mei humo abſconditus formido. Vale, & ora pro me.

PETRI ABBATIS S. REMIGII EPISTOLARVM LIBER VII.

EPISTOLA I.

Abbati sancti Richarij.

N præcipuis boni pastoris
113. sollicitudinibus non infimum
tenent locum deliberatio &
moderatio cunctarum suarum
actionum. Præcipitatio enim
& subita animi perturbatio
regulam summi arbitri offendit. Qui omnia
non mensura & pondere & numero dispo-
nit, malè quoque cuncta ministrat. Vtilius ta-
men & commodius est corrigere illicita &
resecare superflua, quàm contumaciter sem-
per ad procliuia defluere. Nam Petrus prin-
ceps Apostolorũ qui est optima forma omniũ
prælatorum, habenas regni dicitur habere,
quibus impetum cordis tanquam pullum

indomitum refrænet, & passibus ordinatis ambulare compellat. Vt ad rem veniam, sacramentum illud, quo monachum vestrum adstrinxistis, ne ad monasterium, cui præsidetis, quandiu admiministratio vestra duraret, aliquatenus nisi permissione vestra rediret, de sancta pœnitentia absque vllo pudore & reatu periurij, potestis relaxare, quod aliquantisper incōsideratè factum est. Si ergo nostro consilio acquiescitis, ouem abiectam reuocabitis, & potius ad misericordiæ cornu dextrum, quàm ad iudicij sinistrum, censuram vestram inclinabitis. Misericordia enim superexaltat iudicio. Quærit etiam monachus vester, vtrum tenendum sit tale iuramentum, an non. Pro certo respondeo, non tenendum, nisi vrgentissima & exactissima subsit causæ necessitas. Valete.

EPIST. II.

Petrus Abbas S. Remigij Ioanni de Saresberia.

NVnquam pulsum tuum in litteris à te receptis inæqualem, aut citatum de superueniente febre regię commotionis deprehendo. Mirarer tam bonæ & optimæ animi complexionis, nisi antiqua cognitio admirationē compesceret, & olim iam notus status tuus maiora & meliora innotuisset. Certè cum illis & de illis te esse nō ambigo, de quibus dicitur quia *vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.* Cholerica & cœlestis complexio tua suis pas- 114. Ezech. 1. 12.

ſionibus hilareſcit, ſuis congelationibus frondeſcit, ſuis euerſionibus excreſcit, ſuis ægritudinibus conualeſcit, ſuis contrariis infortuniis fortior & audacior eniteſcit. Quid igitur? Conſolabor te? Sed non es deſolatus, qui deſolationem reputas conſolationem. releuabo te? ſed non es deiectus, qui dum eiiceris eleuaris. Conficiam aliquod emplaſtrum ſiue electuarium? ſed neque vulneratus es, neque in paſſione aliqua turbatus. Tamen percuſſo & non vulnerato, impulſo & non deiecto, concuſſo & non excuſſo, reor congratulandum de conſtantia, timendum de nondum finita pugna, adhortandum de perſeuerantia. Ecce caminus, ſed non timet aurum: ecce mare, ſed ſupernatat folium: ecce malleus, ſed non confringitur adamas: ecce ventus, ſed mons Sion non commouebitur: ecce prælium, ſed miles tenet gladium. Superuacuis impendiis laborat, qui ſolem facibus nititur adiuuare. Non iſta & ſcientia & experientia. Si qua tamen tibi ex me poteſt fieri conſolatio, vtere vt libet, & præſens & abſens, tuus ſum, & omnia mea tua ſunt. De gente tua & moribus, mihi ſatis notum eſt, quia vtres, immo ventres ſuos ſolent implere, quinimmo ſuperinfundere, tam de vino, quàm de mulſo, ſine reprehenſione: & tanquam Hebræi carnem ſuan circuncidunt, in ſignum quòd ſemen ſunt Abrahæ, abſque opprobrij confuſione.

EPIST. III.

Petrus Abbas sancti Remigij, Magistro G.

NVllum virtutis dispendium est, vbi ab vmbraculis eius vitium extrahitur, vt reuelata facie quod latebat appareat. Hac ætate atque his malignitatis diebus, Deus splendescere facit quis sit de gente tenebrarum, vel de populo honorificato diei & lucis, dum stricto ense & vniuerso apparatu armorum hinc inde conglobato, bonum & malum, virtus & vitium in castris suis manu conserta cominus acriter dimicant. O quàm pomposæ phalanges Philistinorum, multo numero & propriis viribus confidentes vibrant hastas, intorquent sagittas toxicatas veneno sæcularis gloriæ, aduersus Israel populum humilem, pusillum gregem, de se nil præsumentem! Ab initio enim, ex quo in veritate non stetit homicida ille, qui tanquam fulgur de cœlo cecidit, multiplicata sunt mala super terram; & rarescente tam virtute quàm religione, super numerum excreuerunt mulieres, Ægyptiorum nimirum & Hebræorum. adeo vt vix septem mulieres apprehendant virum vnum, & pretiosior sit vir auro, & homo mundo obrizo. Quæris fortè, quid intendat hoc nostrum prouerbium; & quare hanc proposuerimus in exordio litterarum nostrarum querimoniam. Res ipsa sine dubio, & ratio temporis nodum quæstionis soluit,

115.

dum in errore schismatico, qui videbãtur columnæ esse in domo Dei, procliuiùs elabantur, pro bucella panis & pro gloria carnis, quæ tanquam fœnum tectorum euanescit, quod priusquam euellatur exaruit. Vident & agnoscunt homines, quòd Dracõ tertiam partem stellarum de cœlo secum deiecerit, nec exterriti tam fœdo & crudeli exemplo abhorrent ire post Satanam, & detinere veritatem Dei in mendacium. Vna hæc de plagis Ægypti, quæ filios Israel non tangit, sed filios huius sæculi, qui quærunt quæ videntur & temporalia sunt, non ea quæ non videntur & æterna sunt. Secunda autem similis est huic, quæ maximè debacchatur in partibus vestris transmarinis, vbi rex Angliæ omnes pene canes sic elingues reddidit, vt mutire non valeant, ne dicam latrare. Superenatauerunt tamen aliqui, qui timebant ne simili tinea corroderentur, & tabefierent fauces eorum: de quibus est Cantuariensis cum domestica familia sua, ex quibus vnum habemus catulum, Ioannem de Saresberia, qui non facit animam suam pretiosiorem se, sed dominæ Ægyptiacæ auferenti tunicam non renuit prius dimittere pallium, quàm stupro falsitatis corrumpi, & nudus reiecta sindone nudũ sequi desiderat Christum. Bone amice, & tu de illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. Quamuis enim cum nube vmbrosa latites, & corporaliter cum illis habites, qui de lateribus Aquilonis frigescunt, tamen corde bono & optimo, tanquam veræ philosophię discipulus, respicis ad austrum, &

expectas inde paraclitum, qui nebulas istas aduentus sui illustratione expellat. Faciet autem hoc, cùm sibi beneplacitum erit. Interim offero tibi me & mea, & rogo vt si oportunum fuerit, & necessitas aliqua exegerit, apud Archiepiscopum bonum nobis teneas locum.

EPIST. IV.

Abbati Villarcensi, & conuentui, Petrus Abbas sancti Remigij.

CVm reo, & pro reo, ipse non in vno, sed in multis reus, reatus veniã postulo, causam non iustitiæ, sed misericordiæ allego, fontem Dauid resignandum & aperiendum sitienti & de via redeunti imploro. Iudæi captum à bestia, & morticinum, atque carnem porcinam non comedunt: sed Iesus, lilium inter spinas, & captũ liberat, & morticinum saluat, & porci immunditiam sua munditia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter & disponit omnia suauiter, emundat & emendat. Fossa iuxta altare, quæ sacrificiorum & holocaustorum reliquias siue superflua solet excipere, nõ nobis oppilata sed aperta reseruetur, quia & ipsum altare concauum & in modum retis fieri iussum est, quatinus & cineres excipiat, & vapores admotæ flammæ intrinsecus vsque ad animam foueat. Nostrum altare, quod est non huius creationis, sed in excelsis, paternæ tantùm generationis, & in terris maternæ ni- 116.

hilominus tantùm conceptionis Iesus Christus, ventrem habet eburneum quidem, sed distinctum sapphiris: quatinus & ex virtute Dei nostras deleat ignorantias & peccata, & ex susceptione humanæ naturæ nostris infirmitatibus ex his quę passus est compati nouerit. Noluit autem plagas illas sanctas, & vulnera in cruce suscepta, ita recludi, quòd meatus veniæ & indulgentiæ peccatoribus obstruerentur: sed adhuc manus habet expansas in cruce dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam.* (Matt. xi. 28.) Quia igitur viris sapientibus scribo, de arca sapientiæ vestræ quantaslibet quisquilias mutuare mihi concedat eadem sapientia, quæ nunquam caret affluenti bonitate & copiosa largitate. Pro fratre Ansfredo, immo pro causa eius, qui ad vos reuertitur, hæc intimare nec mihi pigrum est, nec vobis onerosum esse debet. Causa equidem suæ abscessionis differens fuit ab aliis, qui propositum sanctæ religionis irreuerenter abiiciunt, & tanquam canis ad vomitum redeunt. Effectus siquidem causæ ipsam causam probat. Non enim abiecto pudore & reuerētia sancti propositi, cum meretricibus more aliorum lupanaribus se immiscuit, vel aliis enormitatibus sæcularis conuersationis rupto fœdere sanctitatis se immersit. Non ergo à vobis vno & indifferenti modo rerum causæ pensentur. Quamuis enim in mente diuina causa atque ratio omnium habeatur, tamen sicut fluuius, qui egreditur de paradiso in quatuor capita diuiditur, sic de

illa radice diuinæ dispositionis rami innumerabilium causarum, & in se eadem manens diuersas propagines exuberat, vniuersitate eorum quæ fuerunt, vel sunt, vel erunt. Quisq. enim euentus siue effectus de propria causa procedit. Inde est, quantum ad præsentem causam attinet, quòd manus MOYSI, quam primò de sinu leprosam retraxit, secundò remisit, & carni reliquæ similis apparuit. Similiter frater Ansfredus, cùm ad claustrum sanctæ congregationis vestræ, tanquam ad sinum Moysi, conuersus contineretur, nulla in eo lepra criminalis peccati apparebat. Cùm autem de claustro exiit, tanquam leprosus apparuit. Fauente igitur & agente diuina iussione, ad sinum Moysi, tanquam ad virum priorem rediens dicit, Melius mihi erat tunc magis quàm nunc, nunquam inde postea exiturus, nisi ex mandato Abbatis, vel vocatione cœlesti in exitu mortis, quando sana & integra, qualis de baptismate exiuit, anima eius ad domum ipso propitio redibit. Non ergo pœniteat vos ad horam illum amisisse, quem perpetuum fratrem & monachum recipitis. Proderit enim ei sensisse laqueos diaboli, quibus Dei adiutorio cõtritis, anima eius liberata est. Tam enim vos, quàm fratres nostri, necnon & clerus de castro nostro testimonium ei perhibemus, quòd religiosiùs se habuit in sæculo, quàm multi in claustro, dum fere septennio nobiscũ cõuersatus est. Exempla misericordiæ plurima supponerem, nisi viscera Ioseph iam in vobis mota ad misericordiam præsentirem,

& nisi modum epistolarem excedere timerem. Breuiter tamen & compendiosè patrem prodigi filij ad eum reuertẽtis cum vitulo saginato, stola, anulo, & calciamentis occurrentem, immo accurrentem monstro: & Iesum æquè filium Mariæ virginis, adhuc Thomæ Apostolo latus & manus ostendẽtem, vt quasi petra refugium erinaciis, in cauernis & foraminibus suæ passionis pullos fugientes admittat, & ab insecutione milui rapacissimi tutetur. Oleum itaque de capite vestro non deficiat: quia postquam Sareptena mulier, id est Ecclesia, Heliam pauit, id est Christum recepit, farina misericordiæ diuinæ non defecit, nec lecythus olei imminutus est. Itaque nec vbera sint vobis arentia, nec sterilis vulua. Christus enim non de sterili natus est, sed de puella gratia virginitatis & fœcunditatis plena. Valete. Quidam clericus bene litteratus, qui in lege Domini die ac nocte meditatur, ianuam vestram pulsat, magister Vuillelmus, vt ad conuiuium siue ad cœnam Domini admittatur. Vestem siquidem habet nuptialem, id est pauperem & humilem, non villosam, nec pomposam. Quo itaque substãtia & spiritu pauperior, eo societate Christi dignior. Rogo vt illum recipiatis. Orate pro nobis, quia ouem vestram detonsam bene vobis conseruauimus, & cum multa lana remisimus.

EPIST.

EPIST. V.

Abbati Villariensi, Petrus Abbas S. Remigij.

MVnus amicabile est amico, sollicitudi- 117.
nem gerere. Pluris etenim est munus
animi, quàm nummi. Sollicitudo autem im-
plet animum, non manum. Vnde nec tam fa-
cilè tollitur de corde sollicitudo amoris, quã
citò excutitur de sinu vel manu pignus cuius-
libet materialitatis. Cùm igitur à fratre H. di-
ligenter de statu vestro quærerem, audiui vos
in labore hominum esse & calicem sororis no-
stræ, quæ est passio Christi, cum his qui in tor-
culari premunt, frequenter bibere. Amara
quidem potio bibentibus illam, sed spem sa-
lutis optimam in se habet repositam. Nihil
enim ad cœlum euntibus tutiùs, quàm sequi
stratam sanguine Christi tinctam, quàm vesti-
gia clauorũ impressa prospicere, & ante ocu-
los suos Christum semper perscriptum & præ-
scriptum inspicere. Rectissimum hoc iter ad
tribunal gratiæ. Via hæc latronibus vacua, &
finem suum pertendens ad illum, qui peregri-
nantibus est via, proficiscentibus veritas, per-
uenientibus vita. Duri sunt lapides ad caput
Iacob in itinere quiescenti, asperi silices cacu-
mina montium petenti, pungunt spinæ & tri-
buli teneros pedes, femori infiguntur sagittæ,
sed nunquid non erit finis? *Finem*, inquit A-
postolus, *Domini vidistis, patientiam Iob audi-* Iac. v. 11.
stis. Quid igitur post finem, quid in fine?

T.

Psalm. CXVIII. 96. *Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.* In fine siquidem apprehendemus quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas crucis Christi, & profundum. Longitudo dierum in dextera eius: latitudo, vt sit tanta cognitio de Deo quanta dilectio, tanta dilectio, quanta beatitudo, tanta beatitudo, quanta dulcedo Dei, tanta dulcedo, quantus ipse Deus. Sublimitas, in capite Nazaræi, Iesus Nazarenus rex Angelorum. Profundũ, cùm omnia subiecta erunt ei, præter illum, qui sibi subiecit omnia. Hæc, carissime frater & domine, carissimus filius vester H. à nobis nolens vacuus redire sua instantia extorsit, non à nolente, sed ab obsesso multis curis & turbis. Libentissimè vidimus nouum hominem factum de veteri, reuersum de regione dissimilitudinis ad patrem clementissimi pectoris & redundantissimæ pinguedinis. Hũc vobis affectuosiùs commendamus, tanquam mutuæ dilectionis pignus, & fratrem, quem ego aliquantisper enutriui, & valde diligo.

EPIST. VI.

E. Londensi Archiepiscopo.

118. VAcillans fluctuatione inter spem & deliberationem, vltra se intra metas patiẽtiæ non potuit continere verus amicitiæ affectus. Suadebat spes quotidie, diligentissimum & dilectissimum dominum & amicum statum

ſuum renunciaturum. Vrgebat deliberatio, nil immorandum ad quærendã certitudinem de incertitudine aduerſi caſus, qui dicebatur oppreſſiſſe tantum dominum. In his itaque procellis vſque ad laſſitudinem animo laborante; & diutius penſante quid inde potius eſſet eligendum, communicato conſilio cum dilecto filio veſtro abbate ſanctorum Criſpini & Criſpiniani, feſtinaui mittere ad vos nuntium noſtrum, vt ſciremus quomodo tentauerit vos, & probauerit dominus, tã in mari, quàm in terra. Nam parumper laxauit fræna leonis rugientis, quæ tenet in manu ſua: ſed nec rupit, nec ſoluit. Siquidem ſi Deus ſoluiſſet, aut diabolus rupiſſet, aqua nimia vos abſorbuiſſet. Ad torporem itaque, ſi quis in vobis, aut in veſtris erat, excitandum, iuſtè paſſus eſt dare fremitum: ad oſtendendum erga vos filialem affectum, pie recluſit ora leonum, & maris ferocem tumultum. Non dormiuit Dei iuſtitia, nec ſe elongauit diuina clementia. Impugnari voluit diabolus, ſed ſola peccata purgauit Dominus: fidem puram, deuotionem ſanctiſſimam obfuſcare voluit princeps tenebrarum; ſed Deus qui lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ, de camino clariorem extraxit, & aurum ſuum pretioſius reddidit. Si supereſt dilectus noſter Criſpinus, attentiſſimè illum vobis commendamus, & filium Ioannis Burgenſis noſtri, & omnes quos vobiſcum duxiſtis. Dilectiſſimus veſter Abbas ſanctorum Criſpini

& Crispiniani salutat vos. De his quæ apud nos fiũt, suggero Domino meo, quia satis prospera sunt. Senonensis Archiepiscopus factus est Remensis: Magister Ioannes Saresberiẽsis, quondam clericus noster, factus est Episcopus Carnotensis. Conuentus noster semper orat pro vobis. Ioannes Burgensis multum salutat vos.

EPIST. VII.

Magistro Presbytero carissimo amico suo Petrus Abbas salutem.

119. MEmor temporis illius, quo feruẽte non minus studio, quàm ætate, in Cellensi monasterio simul commorati sumus, attendo plurimum detraxisse cursum interlabentem à corpore valetudinis, ab animo lectionis & meditationis. Inexplebili siquidem desiderio, nec oculus visu librorum, nec auris satiabatur auditu lectionum. Harum extremitatum Deus erat & medius, & primus, & vltimus. Saluo namq. ordine, salua diuinæ laudis debiti pensione, legebam leges, nec amittebam, vel omittebam consuetas orationes. Nunc autem, amice bone, curæ & sollicitudines, quæ me à iuuentute decerpere non destiterunt, quotidie accrescunt, & vt mihi videtur, obsidionem perpetuam contra me firmauerunt. Si quid roris gratiæ, si quid pinguedinis misericordię raptim, & quasi furtim, de diuinis cellariis interdum attraxit spiritus meus, de repente subitus & intempestiuus totum ab-

ſorbet nimius æſtus. Vnde clamo ad Deum, *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Hoc de interiori. De exteriori verò ſtatu, gratias ago benigniſſimo Deo meo, quia in omni proſperitate & pace ſum: tamen qualem poteſt dare mundus. Libenter vos viderem, & ſenectutem meam vel ad tempus ſub alis beati Remigij fouerem. Magiſter Ioannes de Anglia, quondam clericus noſter, electus eſt Carnotenſis. Munuſculum veſtrum accepi, & gratias ago. Valete.

Pſalm. CXLII. 6

EPIST. VIII.

Vnico & vnicè reuerendo patri & domino Vvillelmo Dei gratia Senonenſi, immo Remenſi Archiepiſcopo, frater Petrus humilis Abbas S. Remigij ſalutem & promptum cum omni deuotione obſequium.

IN inſigni electione Carnotẽſi de magiſtro Ioanne ſtellam matutinam produxit Deus de theſauris ſuis. Affuit, affuit huic prædeſtinationis Dei partui vigilantiſſima ſagacitas Domini mei, & manum obſtetricantem ſuppoſuit, ne aborſum pateretur incommutabilis Dei prælectio. Deus tibi laus, tibi gratiarum actio: Archiepiſcope tibi merces, tibi æterna remuneratio. Hoc opus de raritate admirabile, de ſingularitate incomparabile, de puritate commẽdabile, de bonitate ſpeciali omnibus imitabile. quando & vbi ſimile factum eſt in regno Franciæ, vt remotis omnibus ſimoniæ ſpeciebus, nullis munerum ſuffragiis incumbentibus, nullis clientũ vellicationibus 120.

pruritum aurium excitantibus, ſolus Dei honor & populi ſalus in Epiſcopali electione quæretur? Certè hoc in rationali & ſuperhumerali tuo, pater amantiſſime, ſtylo ferreo, vngue adamantino ſcribetur, quòd in vicariis Petri eligendis nulla te mouet humana gratia, nullus fauor, nullus carnalis affectus, nulla pecuniæ auaritia. Trecenſem Epiſcopum, virùm qui miniſterium ſuum honorificat, elegiſti & conſecraſti. Meldenſi Eccleſiæ tres viros honorificentiſſimos, domnum ſcilicet Cardinalem, Magiſtrum Petrum, & Simonem Archidiaconum viciſſim aſſignaſti: ſed nunc ſuperlatiuè hominem de alia gente, amore Dei tantummodo ductus, in Eccleſia Carnotenſi ſubſtituiſti. Vbicumq. hoc Euangelium prædicabitur, dicetur quòd ſis amicus ſponſi, cùm tam verax ſis & fidelis, non iam in quærenda vxore Iſaac, ſed in inueniendo Ioſeph virum Mariæ. Verè Maria veneratur in Carnotenſi Eccleſia. Verè vir iſte Ioannes, pretioſo ſanguine beati Thomæ pontificis & martyris intinctus, lege diuina ad plenum inſtructus, bonis moribus & piis actibus ornatus, Apoſtolico ad Timotheum catalogo virtutum bene depictus, ad Dei honorem, & ad veſtram perpetuam laudem, colũna factus eſt in Eccleſia Dei. Reuiruit in vobis antiquus Apoſtolicæ ordinationis ramuſculus, cùm pro patribus filij vngebantur, immo pro panibus omni ſabbato calidi cum thure ſubſtituebantur panes.

EPIST. IX.

Priori Vuigornensi, Petrus sancti Remigij Abbas.

NEque subitaneus, neque repentinus so-
leo res magnas disponere, sed cum mul- 121.
ta maturi consilij deliberatione, finis causa-
rum appensione. Inde est, amice carissime,
quòd non statim credo omni spiritui, propter
illum qui transfigurat se in angelum lucis, &
sub pallio cõsultationis offert sæpe venenum
deceptionis. Vitium autem est, omnibus cre-
dere, & nulli. Exemplo igitur illius, qui omnia
nouit antequam fiant, & tamen descendit per
angelos probare vtrum clamor Sodomorum,
qui ascenderat ad cœlum, opere compleretur,
an non, diu substiti acquiescere rumoribus
quotidianis, de fratribus nostris de Lapelee,
vel meliores fructus de ficulnea sperans, vel
iudicium tanquam meridiem expectans. quia
itaque crebrescit, non rarescit fumus funestæ
opinionis, securim appono ad radicem arbo-
ris, non detruncans, sed releuans ramos vsque
ad terram inclinatos, immo incuruatos, si for-
tè suspensi ferant denuo vuas, non labruscas.
Mitto autem à latere nostro fratres integræ
hactenus apud non opinionis, quorum con-
uersationem, si de præteritis futurorũ præsagia
apprehenduntur, bonam in terra vestra cre-
dimus futuram & honestam. Sit cum illis
manus vestra & consilium, quo siquid in eis

minus est suppleatur ad bene regendam domum nostram, & ad famam dignam reparandam.

EPIST. X.

Episcopo Cestrensi, Petrus Abbas S. Remigij.

122. VEstri officij est pater carissime, calamum quassatum non conterere, & religionem impulsam vero aut falso rumore non penitus euertere, sed sustētare & releuare. Nihil namque in hominibus cuiuscumque professionis adeo sanctum & perfectum, quandiu in eodem statu nullus reperitur, vt nulla impostura seu scissura interueniat. Vt enim ait Gregorius, vera religio compassionem habet, non indignationem. Vnde & Iesus inclinans se
Ioan. scribebat in terra, *Si quis sine peccato est vestrûm,*
VIII. 7. *prior in adulteram lapidem mittat.* Tādem reatum soluit, & ream absoluit; non fauēdo iniquitati, sed commissa delendo, & non committenda præcipiendo. Venerāde pater & domine, non excusamus peccata nostra, siue illorum, qui in opprobrium sui ordinis faciunt ea quæ non conueniunt. Secretiùs tamen, non mitiùs arguendos decerno illos, quorum vita spectaculum debet esse mūdo, & angelis, & hominibus, si offenderint in lapidem offensionis, non suo, sed sancti ordinis merito. Cùm enim causa distinguat inter personā & regulam, salua regula tāgatur persona, ne nomē Christi blasphemetur inter gentes. Hactenus monachi solent iudicari in capitulo, non in consilio; inter

monachos,non inter presbyteros; ab abbate, non ab Archidiacono; corporali, non pecuniaria pœna. Scitis vt credo, quia si notificasset nobis paternitas vestra, aut sedulitas Archidiaconi, enormitates monachorum nostrorum, nec oculos, nec aures clauderemus, sed iuxta antiquorum patrum consuetudinem regulariter malè acta corrigeremus. Amouemus igitur tam Priorem illum, quàm fratrem suum à Prioratu illo, & subrogamus bonos vt credimus fratres, quos vestræ paternitati attentiùs commendamus, quatinus sub alis vestræ protectionis miluorum rapacitatem non timeant, & cum Dei adiutorio, vestro fulti auxili, oruinam, si qua est, in domo illa reparent.

EPIST. XI.

Abbati de Beldevvas Petrus abbas sancti Remigij.

IN negotiis amicorum gerendis tantundem bonæ fidei exigitur, quantum & in propriis. Nec ignoro fraternam sollicitudinem vestram operam dedisse, quatinus fidei vestræ commissum negotium, bono inchoatũ principio, fine meliori clauderetur. Fortuna tamen, quæ non subiacet humano arbitrio, frequenter eludit sollicitudinem nostram, & elidit intentionem. Quis enim dominatur potestati maris, immo quis imperat motibus indomiti cordis? Vix quisque potest regere fa- 123.

miliam penetralium suorum; alienam verò, quam adire non potest, regere quomodo potest? Iccirco indulgentia Dei nobis non negatur, si de commissorum sollicitudine nihil omittatur. In exactione itaque amicali nemo sit durior, quam Dominum vult sentire, indebita repetendo, vel remittendo. His omnibus diligenter inspectis & appensis, ignosco vobis sterilitatem domus nostræ De Lapelee, quam vt credo bonis admonitionibus vestris circunfodistis, sed incrementum, quod solius Dei est, præstare non potuistis. Commendo rursum vobis nouellas istas plantationes, quæ genimine meliori, Deo cooperante, vt speramus, gustabiliorem referent fructum.

EPIST. XII.

Petrus abbas sancti Remigij Richardo.

124. ETsi non est sermo in lingua mea de inopia scientiæ, tamen in manibus habeo signa de plenitudine amicitiæ. Fontes qui præcedentibus annis rupti sunt & aperti, vsque ad diluuium aquarum multarum, præsenti anno siccati sunt, & aruerunt vsque ad defectum herbarum & virgultorum. Hæc siccitas linguam quidem & fauces tangere potuit, sed non venam dilectionis attigit, nec oleum de capite defecit. Manabit certè cum vita, immo sine dubio, & vltra. Nam caritas nunquam excidit.

EPIST. XIII.

Londensi Archiepiscopo Petrus abbas sancti Remigij.

IMago vestræ dilectionis impressa & expressa stylo ferreo in vngue adamantino cordis nostri viget, & in eo vigere non cessabit. Radicem namque misit deorsum, quam irrigare non cessat iugis, & quotidiana recordatio benignitatis vestræ ad amicum, ne dicam ad seruum vestrum. Totum enim me occupat gratia, & amicitia, excluso, & expulso timore, tanquam mercenario. Inde est, pater reuerentissime, quòd in oblatione primitiarum mearum Domino viuo & vero vestri quoque memoriam eius propitiationi pro posse quotidie repræsento. Rediit ad nos Magister Crispinus, marina potione non parum amaricatus, vestro tamen beneficio aliquantulum recreatus. Inter cætera retulit nobis duram historiam naufragij vestri, in qua elatione sæuissima mare aduersum vos intumuit, ventus immoderatus nauem ferocissimè repercussit, tempestas paulominus absorbuit. Recordor, Petrum in fluctibus ambulantem, & ventum validum contra illum venientem, Paulum tertiò naufragantem, Ionam absorptum à bellua, quæ tamen illum retinere non potuit. Domine Iesu, vbi eras? manum auxilii quare tunc subtrahebas? 125.

niſi fortè vt de reliquiis calicis tui, quẽ cùm in paſſione guſtaſſes bibere noluiſti miniſtri tui & ſequaces de eodem mixto portionem, ſiue potionem, quæ ſibi contingebat, ad recuperandam ſanitatem, immo hereditatem.

EPIST. XIV.

Fratribus Moliſmenſibus Petrus abbas ſancti Remigij.

126. AD monumentum ordinis noſtri cum Ieremiæ lamentationibus conſternatus reſideo, & quadruplici alphabeto, quia iam quatriduano madet fœtore, vehementer afficior. Fuit, fuit quondam de magno genere & nobili progenie ordo iſte procreatus, etiam Angelicis virtutibus morum informator prudentiſſimus, rerum mundanarum contemptor perfectus, & diuinæ voluntatis amator idoneus. Hic hic brachia ſua extendit à mari vſque ad mare, de omni gente, quæ ſub cælo eſt, portans in vlnis ſuis vſque ad thronum gratiæ, & collocans in ſoliis vacuatis & relictis à Lucifero, quando ſicut fulgur cecidit in lacum fæcis & miſeriæ. O ſancti Angeli, quot palmites de hac vinea tuliſtis ad vos, quot ordine clauſtrali vobiſcum conſedere feciſtis in cœleſtibus in Chriſto? Heu, heu! capite vulpes quæ demoliũtur vineas: cucullatos, qui transferunt terminos patrum, & ſepem regularis inſtitutionis diripiunt. Hi ſunt, qui retia Do-

mini rumpunt, qui veſtimenta Domini diuidunt, qui lancea linguæ ſuæ latus iam pēdentis in cruce ordinis effodiunt: inteſtina religionis in auras exſufflant, & ſi quid vitalis ſpiritus remanſerat, extingunt. Sic armantur filij contra patrem, ſic genimina viperarum viſcera materna crudeliter concutiunt, ſic ab ortu ſuo ſepulcrum patens inordinatè viuendo ordini profeſſo aperiunt. Credo moueri vos contra tantæ ſterilitatis auctores, quoties iuxta vos aſpicientes coronam ſanctorum ſpirituum & beatarum animarum, recordamini prioris ſæculi, & magnæ fertilitatis ſinus veſtros replentis. Si Phinees adeſſet, fortè pugione ſuo hanc iram placaret. Sed ecce quiſque ponit gladium in vaginam, nec eſt qui accingatur ad vindicandum ſanguinem patris. Inde eſt quòd mundus plenus eſt cucullatis, & pene vacuus monachis. Inde eſt, quòd in area Domini palea non ventilatur, ſed fouetur, non exſtirpantur ſpinæ, ſed multiplicantur. Ego, ego vnus de cucullatis, video iniquitatem, & quid facio? Nequeo reſuſcitare ordinem mortuum, & qua patientia inter patricidas exequias funeris eius celebrabo? Non valeo refrænare præcipitem curſum ad baratrum, nunquid effici debeo ſocius furum? Omnes quidem currunt, non ad brauium, ſed ad malum; & ego quid? Optabam cum Apoſtolo anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quis mihi det, vt ego moriar pro te, ordo ſanctiſſime? in cuius præſentia quondam principes ceſſabant loqui, &

superponebant digitum ori suo. Iuuenes abscondebantur cùm sederet in porta, & assurgebant, nec audebant addere ad verba eius. Nunc derident illum iuniores tempore, quia senuit Isaac, & clarè videre non poterat; senuit Dauid, & calefieri vestibus non poterat. At Moyses cxx. annorum cùm esset, nec oculorum caliginem sensit, neque dentes ei moti sunt. Etsi regulæ professores, etsi speciem pietatis habentes, sicut Isaac & Dauid, senescendo spiritu tepefacti sunt, & oculi eorum caligauerũt; tamen Moyses, id est beatus Benedictus claris obtutibus nunc nostras respicit prauitates, & in nouissimo dentibus mordebit, accusando apud Dominum, suorum decretorum & regularis professionis contemptores. Fortè dicitis, Quid ad nos parabola ista? Abbas Remensis stylo suo vt quid tam mordaciter ex obliquo tangit nos? Quid de nobis ad ipsum? Respondeo: Christianitatis societate, ordinis germanitate antiqua, vicinitatis familiaritate noui vos, & diligo vos. Doleo itaque, quòd nimis extenuatur bonus odor Christi in vobis, tam apud vicinos, quàm apud remotos. Doleo quòd regionem, immo religionem vestrã, coram vobis alieni deuorant: quòd tinea vsurarum, & debitorum substantiam vestram demolitur, quòd nobilis puella hactenus duplicibus vestita enormiter expoliatur. Religionis siquidẽ, & possessionis dotib⁹ à fundatoribus suis Ecclesia vestra ditata diu floruit: sed nũc iam exaruit. Gallina illa Molismensis plena plumis, & bene pennata

quot & quales de vtero suo fœtus produxit, dum ex se collegium Cisterciense originario germine pullulauit? Deus meus, de illo vno ouo quàm innumerabilis arena monachorum, & conuersorum faciem terræ operuit! quàm lucido splendore cutem mundi denigratam per infectam viuendi negligentiam reformauit, & illustrauit! Respice, respice Sion filios tuos, & pelles tuas emarcidas noli contemnere: sed resume spiritum adolescentiæ tuæ, si fortè cum Iacob, quasi de graui somno euigilans, audias Ioseph filium tuum in Ægypto regnare, & de manu eius famẽ tuam, immo infamiam possis releuare. Fratres mei, fratres mei, recolligite plumas matris vestræ, & replantati suis in membris, conuersationem vestram emendando, substantiam redimendo, odorem bonæ opinionis comparando, & ad antiquum statum omnia reuocando. Epistola hæc non contristet vos: & si contristauerit, vtinam ad pœnitentiam! Valete.

EPIST. XV.

Theobaldo Molismensi abbati. P. Abbas sancti Remigij salutem.

STatum vestrum cogitans, ac recogitans pene vsque ad nescio quid dicam rapior. Caligine siquidem nimia pressus an 127.
hoc aut illud eligam, dicere confundor.

Si enim dixero, sta, casum timeo. Si dixero, susceptum reiice onus, prouidentiam Dei offendere vereor. Proinde verum est, quod ait scriptura: *Incerta & timida sunt hominum consilia.*
Sap. IX. 14.
Quid ergo? Tacebo, & silentio abscondam carissimo amico, quid de ipso sentio? Rursus tanquam cæcus lapidem iactabo, & feriam vbi non video? Sed scio quia in ambiguis benigniùs semper interpretandum est, iuxta Apostolum qui ait, *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo domino stat, aut cadit: stabit autem.*
Rom. XIV. 4.
Consulo itaque priores & multos labores, in certa Cartusiensis ordinis pro Dei amore perpessos, semper te ante oculos habere, & tutissimo loco intimi cordis reponere, & si datum fuerit desuper, nouos quotidie aceruos aggregare. Nunquam enim bono negotiatori quæstus sufficit hesternus. Quotidie namque multa de acquisitis expendimus, & fortè vna iactura plus amittimus, quàm per annum lucrati fuerimus. Ideo Apostolus quæ retro oblitus, ad anteriora semper tendit: nisi meliora & fortiora agat, parum pensans quid egerit. Si ergo lucratiua sunt tibi quæ facis, fac quod facis. Appende lucrum animæ tuæ: appende tibi commissorum profectum: appende quid tibi accreuerit in temporalibus, quid iterum in spiritualibus. Pensandum siquidem est quietis pristinæ damnum, & si reparat illud nouum emolumentum. Tibi, non mihi, crede de bonis tuis: tu enim illa vides & sentis, ego tantum audio & credo. Tibi sunt nota, quia vicina, interiora tua. Si ventrem doles,

doles, nescio, nisi dixeris mihi, ventrem meum doleo. Sic nemo scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Itaque cum spiritu tuo, immo cum spiritu Dei, discerne causam tuam, & appende in statera iusta, ne sis mendax in statera dolosa, sanum te asserens, cùm infirmus sis, vel infirmum, cùm sanus sis. Sed omnis homo mendax non solùm in his, quorum non penetrat occulta, sed etiam in se, cuius priuato amore palpat molliter, quæ amputanda essent mordaciter & fortiter. Adhibendum itaque præclarissimum speculum scripturarum ad se cognoscendum & de se iudicandum. Regula veritatis apponenda, quæ nec modicum tacet fermentum, nec dissimulat minimum quoque & veniale peccatum. Si dormieris inter hos cleros, si accubueris inter hos terminos, si consulueris oraculum inter hos Cherubim productiles & aureos, rectos facies gressus tuos, nec erit necesse consilium Achitofel, quod aliquando infatuatum est. Infra hos circulos immitte vectes tuos, & semper habens arcam Dei ante oculos non timebis Philistæos tuos, siue spiritales, siue corporales. Ipsa die qua recessistis à nobis, venit frater Henricus. Persuasimus ei de reditu ad vos.

EPIST. XVI.

Petro Cardinali sancti Chrysogoni Petrus abbas sancti Remigij.

128. AMplexus vestræ familiaritatis mihi gratissimos oro non senescere: sed cum ligno vitæ dies æternos tenere. Res siquidem est familiaris amicitia, quotidianis refricanda salutationibus, immo irriganda mutuis collocutionibus, & fortè renouanda munerum compensationibus. Placuit dignationi vestræ me annumerare in amicorum vestrorum collegio, sine merito quidem meo, sed non sine vestro. Meritum nāque æquitatis est, si summus se inclinat ad infimum, magnus ad paruum, valens ad infirmum. Me vermem, me putredinem, me iam iam ad non esse tendentem reputo: vos cum senatoribus cæli thronum iustitiæ honorantem suspicio, & angelos cum Apostolo iudicantem non dubito. An irrisorium est & non verum quod dico? Planè scripturæ auctoritate id assero. Nam *labia*
Malac. II. 7. *sacerdotis custodiunt scientiam, quia Angelus Domini exercituum est.* Amicabilia sunt, exhortatoria sunt, ne Dominus & amicus obliuiscatur, casum grauiorem de excelso, quàm de imo. Certè sollicitudo amicalis frequenter tangit me inquirere de omni statu vestro, tam de interiori quàm de exteriori: & gratias ago Deo meo, quia non nisi bona nuntiantur, non nisi honesta, non nisi ordini & officio ve-

ſtro congrua. Oro vt qui cœpit ipſe perficiat. Magiſter Criſpinus de vobis me lætificauit, referens vnde gauderem & Deo gratias agerem. Clericus & amicus noſter eſt: æquè deſiderat eſſe & veſter. Ecce Pariſius ad ſcholas vadit, ſed & vbique nomen veſtrum ſuper ſe inuocari poſtulat. Vtile equidem eſt tanto homini, qui tanta omnium ſollicitudine penè continuè vexatur, quòd ſui corporis neceſſaria & ſalubria poſtponens, ad intemperiem corporalem ſæpè delabitur. Rogo pro ipſo, & cum ipſo, quatinus gratiam non qualem qualem inueniat in oculis veſtris, ſed bonam, ſed confertam, ſed ſuperagitatam & ſupereffluentem. Dico autem gratiam, nõ pecuniam. Hæc enim iuxta Apoſtolum operanti reddatur ſecundum meritum. Præ cæteris hoc vnum ad præſens poſtulat, vt de manu veſtra primitias clericatus, ideſt coronam accipiat. Hoc etenim ſigno accepto, magis ſe obligatum erga obſequium veſtrum non immeritò deinceps arbitrabitur, & vos tanquam plantæ veſtræ bonum iure prouidebitis. Credo per Dei gratiam quòd alter de altero gaudebit, & Deo cooperante fructum ſalutis faciet. Diu ſiquidem laboraui, & monitis induxi, vt iugum in area Domini traheret, & glebas poſt ipſum confringeret. Vale, & de reditu veſtro cum potueritis nos certificate.

EPIST. XVII.

Londensi Archiepiscopo, Petrus abbas sancti Remigij.

129. DE duobus oculis meis, alterum ad me retineo, alterum frequenter ad vos, pater & domine cariſſime, retorqueo. Qui meus mihi remanet, quid in me videt? Certè plura, quibus condolet, quibus illacrymatur, quibus vſque ad nimiam ſuffuſionem turbatur. Certè reptilia, quorum non eſt numerus: certè gentem illam nefariam, quam Ezechiel vidit depictam in pariete domus, quam iubente domino effoderat. Ad vltimum, quædam ineffabilia non profunditate myſterij, ſed enormitate corrupti animi. Sed quando iſta cernit oculus? Quando incuruatur ad ſuas fæces reuoluendas, quando lucernam accendit & euertit domum quærens drachmam perditam, quando ſciſſuras in muris Hieruſalem & ruinas reſpicit, ſi fortè cum Zorobabel & Eſdra reparare licitum ſit. Occurrunt veſtigia erucæ, locuſtæ, bruchi, rubiginis, quæ deuorauerunt vniuerſa ſpecioſa deſerti, piloſi, onocentauri, vlulæ, ſimiæ, & omnis generis phãtaſmatum grandis ſylua. Si quando autem
Epheſ. v. 14. Ioan. xi. 43. Luc. vii. 14. idem oculus ſurſum palpebras erexerit, & cælum aſpexerit, videt Dominum innixum ſcalæ, vocantem & expectantem malè ſoporatum, & dicentem, *ſurge qui dormis, & exurge à mortuis*, &, *Lazare veni foras*, &, *adoleſcens tibi*

dico surge,&,puella surge. Porrigit quoque manum Petro naufraganti, occurrit in via Saulo spiranti minas & cædes in discipulos Domini: prodigo filio reuertenti,stolam,anulum & calciamenta restituit, conuiuium & vitulum immolat, & misericordiarum suarum syluam condensam fugientibus & ereptis de laqueis ferreis ad sese refouendum offert. Huiusmodi collyrio releuatur turbatus de seipso ad seipsum oculus. Iam illum conuenio oculum, qui de vobis amicabiliter sollicitus, lustrat vias nostras & studia ab adolescentia. Dic mihi, bone ocule,de amico nostro quod occurrit, quod sentis, quod intelligis. Non sine multa fatigatione, inquit, gesta eius recolo, quia aliquando vidi illum supra nubes ambulantem, & vsque in densissimam altitudinem euolantem. Quis gloriam illam, quis potestatem, quis dominationem, quis rerum omnium opulentiam, quis erogationes & donationes tam largas,tam innumeras enarrare sufficiat? Quis enauigationes, quis marina pericula, quis insidias magnorum latronum dicat? Tandem Lucifer ille, qui mane oriebatur, qui inter astra Dei solium gloriæ & Archiepiscopatus tenuerat, non sicut fulgur de cælo cecidit, sed sicut filius hominis semetipsum exinaniuit, formam pauperis assumpsit,principis mundi exuuias reiecit, vt si Laban Iacob insecutus fuerit, idola sua apud illum non inueniat, & cum Domino, saltem cum beato Martino dicat, Nihil in me reperies,inimice. Ecce sic humiliatus in Clara- Marc. v. 41.

valle ſpicas recolligit poſt terga metentium, non glorians de labore, ſed ſe humilians de impoſſibilitate. Voluntate quidem currit, & caritate cum prioribus & iuuenibus, ſed ætate & infirmitate, ſortem habet cum nouiſſimis, vt ſit nouiſſimus vocatione, primus remuneratione: quia apud patrem familias, cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas, non eſt potior remuneratione qui prior tempore, ſed prior denarij acceptione, qui poſterior labore & tempore. An non ita eſt? Planè hoc probat veritas, quæ prius latronem de cruce tranſtulit in paradiſum, quàm principem Apoſtolorum Petrum, cui tamen dederat claues regni cœlorum. Pietatis eſt, parum de meritis præſumentem ſuſcipere: ſecurū verò, ſi neceſſe ſit differre, & citius trepidantem à timore excutere, quàm iam ſubarratum admittere. Ecce, pater amantiſſime, vt credo, non me fefellit oculus meus. Hæc enim eadem præter illum multi alij de te mihi dixerunt. Sit itaque pax cum ſpiritu tuo, ſit anima tua cum Deo meo. Sit melior finis orationis, quàm principium; quia omnis laus in fine canitur. Totus ſum veſter.

EPIST. XVIII.

Petro Cardinali sancti Chrysogoni, Petrus abbas sancti Remigij.

RAro meus sũ, cuius ergo? fortè Apollo? fortè Pauli? fortè Cephæ? Vtinã! Nã bonam habent mensam, mansuetã & fructuosam disciplinam, donatiuum denique pręcipuum, & perpetuum. Diuersorum autem subsellia & iniquam tyrãnidem frequenter experior. Vtique Roboam, qui cædit scorpionibus: Pharaonis, qui affligit in luto & latere: Nabuchodonosor, qui potat vrinam pecudum suorum, quos sub iugo carnis, ventris, & gulæ inescauerat. Denique in captiuitate mea, & vniuersa vanitate sub sole, concaptiuam habeo puellam, nobilissimis ortam natalibus, videlicet pudicitiam. Huius me iniuriosa damnatio illorum, quorum carnes sunt vt carnes asinorum, non minus aggrauat, quàm propria miseria. Volui siquidem cum illa fædus amicitiæ inire ab ineunte ætate, propter decorem suum, & genus illustrissimum, nec non & pacatissimum atque honestissimum contubernium. Cùm itaque chaos siue cohors spurcissimorum hominum, tanquam porci pretiosissimam margaritam de cœlo lapsam pedibus suis conculcent, quæ pax ossibus meis? quæ requies animæ meæ? Clamo, nolite, nolite: sed non est vox, neque sensus. Quinimmo apponunt iniquitatem super 13

iniquitatem, vt cum pudicitia obruant religionem. Hinc nulla parcentes miseratione oculos eruunt, conuertendo ad vanitates & insanias falsas: nasum præcidunt, discretionis temperantiam euertentes: aures obstruũt, obedientiam non tenentes: labia concidunt, turpiloquio & scurrilitatibus adsuescentes: linguam decapulant, malum redarguentes & mendacium semper loquentes: manus ligant, eleemosynam non dantes, sanguini & auaritiæ insistentes, pedes in neruo ponentes, Christum in carcere non visitantes. Quid amplius? neruos detrahunt religioni effeminati, qui sanctorum patrum abstinentiam, vigilias, psalmodiam, silentium, regularem disciplinam, claustralem remotionem à sæcularibus negotiis dissipant & vilipendunt. Fortè dicitis, quid ad me? Certè vestra interest, & certè officij vestri est, certè debito tenemini, pro posse vestro districta censura his occurrere iniuriis, his aurem benignam accommodare clamoribus, has dirimere quæstiones, & amputatis Dagon brachiis & capite, arcam Dei restituere Bethsamitis. An habetis iudicare causas pecuniarias, & non diuinas? Quis vos misit? Ad quid vos destinauit Dominus Deus per vicarium suum Dominum Apostolicum? Ad quid? Vt solueretis asinam, id est religionem alligatam & pullum cum ea, idest, pudicitiam. *Dicite*, inquit, *quia Dominus his opus habet.* Sedet enim super vtrumque, qui sedet super Cherubin. Non negligatis dominicum præce-

Matt. xxi. 3.

ptum, immo non extinguatis in vobis ſpiritum Moyſi, de quo dictum eſt, *auferam de ſpiritu tuo, & dabo ſeptuaginta ſenioribus*, de quibus & cum quibus vnum vos conſtituit gratia ſua Deus. Quis autem eſt ſpiritus Moyſi? Spiritus iniquitatem non ſuſtinens, ſpiritus occidens iniuriam facientem, & vindicans patientem, ſpiritus defendens ſeptem puellas filias Iethro ſacerdotis Madiam. Spiritus principem Ægypti decem plagis feriens, & tandem in mare demergens. Diu detineo vos, quia non poſſum ore proprio, ſaltem ſcripto. Dulce namque mihi ſuper mel & fauum, vos alloqui, & vobiſcum fauellare. Huius tamen cauſa & materia eſt Magiſter Criſpinus, clericus noſter, immo & veſter: nam populus meus, populus tuus, amice & domine cariſſime. Commendo itaque vobis eum, tanquam viſcera mea, quia vidi honeſtam conuerſationem eius, & procliuem ad meliora & viciniora ſaluti. Noui vos, quia talium familiaritatem non reſpuitis. Habeat itaque vos Dominum, & ſigno clericatus à vobis ſuſcepto, patronum & auctorem huius ordinis habeat.

Num. XI. 17.

EPIST. XIX.

Petrus Abbas sancti Remigij monacho de sancto Bertino.

131. SErmones nostros, quos tanquam plumas inutiles & superfluas quatuor venti cæli per diuersa proiecerunt, habere desideras. Si legisti, nonne exsangues sensib. sententiarum & enerues tenuitate verborum inuenisti? Si non vidisti, quis persuasit tantopere te quærere, quos inuentos statim habeas respuere? Curiositas, an studij assiduitas te vrgent, vilissimi hominis herbas & cortices insipidos mendicare, cùm sedeas ad mensas diuitis Augustini, benigni Gregorij, pecuniosi Hieronymi, gloriosi Ambrosij, Bedæ omnium monetarum nummosi, profundissimi tanquam maris magni Hilarij, suauissimi eloquij Origenis, & aliorum innumerabilium, quorum nec micas sub mensa dignus sum colligere? Si noua placent, ecce magistri Hugonis, ecce S. Bernardi, ecce magistri Gilleberti, & magistri Petri scripta, in quibus nec rosæ, nec lilia desunt. Nostra verò scripta nec de profundo hauriũt, nec de alto propinant: quia verba nostra sunt arentia, fortè & sterilia. Intentione tamen hac frequenter admoui tabellis stylum, quatinus vigiliis solẽnitatum saltem media hora occuparem me contemplationi sequentium gaudiorum, & subtraherem me à tumultibus me opprimentium iugiter sęculariũ sollicitudinũ.

Idcirco imperfectos inuenies multos de sermonibus nostris, quia post horã aliquãdo negligẽtia mea, aliquando occupatione ingrata, conceptũ fœtum parturiebã infectum & imperfectũ, nec saltem sicut vrsa lambendo promouebam postea ad plenum partum. Ecce hoc erit tibi signum, si quando in manus tuas venerint, qui nostri sunt, si imperfecti, si squalidi, si rusticani, si malè amicti prodierint. Tamen da veniam, quia pudibundi non se ingerunt, sed compulsi vix publicum ferunt.

EPIST. XX.

Priori Cantuariensi, & ceteris fratribus, Petrus Abbas sancti Remigij.

BEata occasio, qua vobis admoneor scribere. Miserum certè me iudico de inertia, quæ detinet senectutem meam à visitatione quondam amici, nunc Domini, patris & patroni nostri sancti Thomæ pretiosi martyris Dei. Hinc arguit me conscientia, inde excusat. Si viueret in corpore Archiepiscopus Thomas, nonne, inquit cõscientia, ires & visitares illũ? nonne & marina pericula postponeres, & omnem à te torporem excuteres, vt amicum visitares, & mutua cõferres colloquia? E contra iterum talia refert, Sed monachus es, sed Abbas, sed senex, sed corpore inualidus. Monachi est, non egredi de castris Domini, immo de claustris monasterij: Abbatis est, procurare curæ suæ tẽporalẽ & regularem sollicitudinẽ: senis est, inniti baculo suo

ſub oliua & ficu & vite ſua, & cogitare dies antiquos & annos æternos in mente habere. Inualidi eſt, conuerti in ærumna ſua, dum confringitur ſpina, & dicere quotidie, *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum.* His cogitationibus diſputatione ſua ſic me accuſantibus & excuſantibus, interponit ſe ſtatera æquiratis mediam, ſicque litem reſoluit, vt neutra de concluſione erubeſcat; ſed pace bona alteri cedat altera. Pium namque eſt ire, pium non ire. bona eſt peregrinatio, quam comitata fuerit ſancta deuotio: religioſa nihilominus detentio, cui aſſiduè adeſt pia commemoratio, & eo intentio flagrantior, quo ſuo non ſatiatur deſiderio. Vtinam ſic me deferret angelus ad ſancti ſepulcrum, ſicut Abacuc tranſtulit ad lacum leonum, non vt deferrem Danieli refectionem, ſed vt referrem peccatorum remiſſionem. Conſtituo autē interim abſentiæ noſtræ vicarium magiſtrum G. quem ad ſe vocauit D. Archiepiſcopus Cantuariēſis. Commendo itaque vobis commendabilem amicum & clericum noſtrum eundem G. qui ſentit in ſe viſcera dilectionis, miſericordiæ, & pietatis, quæ ad nos habetis, non pro merito noſtro, ſed pro gratuito beneplacito veſtro. Certè ſi primam familiaritatis veſtræ portam aperueritis ei gratia noſtri, credo quòd ex prælibatione auida ſubſequetur fames, & continuò dicetis, Iam nō propter tuam loquelam illum diligimus, ipſi enim cognoſcimus, & ſcimus quia dignus eſt amicitia & contubernio bo-

Rom. VII. 24.

norum. Excipite itaque illum tanquam honeſtum clericum & bene litteratum, vt apud vos poſſideam hunc ramuſculum, ſucceſſione illius magnæ arboris, quæ tranſplantata eſt in Eccleſia Carnotẽſi. Fuit enim noſter alumnus magiſter Ioannes: & iſte. vtinam ſimiliter!

EPIST. XXI.

R. Cantuarienſi Archiepiſcopo Petrus S. Remigij.

MAximum argumentum eſt honeſtatis & religionis, ad ſe vocare, & iuxta ſe ſtatuere alumnos & cultores bonæ conuerſationis. 133. Probata namque virtus conſimili gaudet reclinatorio, vires quotidianis reſumens incrementis, non ſolùm de natiuo germine, ſed & de vterina propagine. Inde eſt, pater ſancte, quod ad commendationem non modicam veſtri nominis Magiſtrum G. aduocatis, & mundanis deſtitutum copiis in ſpe bona ſub alis veſtris, vt audiuimus, nidificare compellitis. Nouimus eum non tranſitoria aut aduentitia familiaritate, ſed longa & diuturna vicinitate, ac beneficiorum noſtrorum comunicatione. Vtinam ſuffeciſſet ei noſtra paupertas, nec amouiſſet illum à nobis tam patriæ amicitia, quàm veſtræ largitatis fiducia! Raros ei ſimiles penes nos habemus, quos ſic ornet doctrina, quàm vita. Dignus eſt latere ſacerdotali, qui ſua non inquinat veſtimenta, qui ſæcularia lenocinia poſtponit pro vera

philosophia. Cum granis siquidem philosophiæ etiam quisquilias retinet, amans sententias, nec verba respuens, legens codices & corrigens mores. Excipite pauperem, & facite diuitem. Imitetur manus vestra mundi fabricatorem; qui in creatione terrã, priùs inanem & informem, fæcundauit tam multipliciter, & formauit tam mirabiliter, vt fœtus sint innumerabiles, formæ incomparabiles. Sanctissimæ memoriæ prædecessor vester, Archiepiscopus Theobaldus, de gremio & sinu nostro Magistrum Ioannem Carnotensem Episcopum inopem & pauperem suscepit, sed Deo iuuante vsque ad nomen magnorum qui sunt in terra fomentis suis prouexit. Mortuus quidem est ille Archiepiscopus corpore, sed adhuc viuit in propagine, & durat in illo adhuc suauissimum memoriale. Sicut successistis ei, & sancto Thomæ in Episcopatum, sic in isto magistro G. succedat amplissimum vestrum beneficium. Valeant ei preces nostræ, quia etsi ignoti sumus vobis facie, non tamen, si oportunitas se præberet, obsequio, & interim bona voluntate.

EPIST. XXII.

Ioanni Episcopo Carnotensi, Petrus S. Remigij.

134. IN biuio dubietatis positus, vtrum conquerar de me ipso ad amicum, an de amico ad amicum, vix discernere possum. Sed si vtrumque facio, alterum non omitto. Nam quia

vtrumque culpabilem inuenio, neutrum excuſo. Me Abbatem, te Epiſcopũ quis ignorat? Hactenus vnicè amicos fuiſſe quis dubitat? Huius rei teſtis eſt aceruus epiſtolarũ, marina pericula non timentium, cùm familiariſſimo recurſu & brachiali complexu noſtra quõdam ſe ſe reuiſitabat amicitia. Vndè autem obſtupuit, immo elanguit cõmunis ſtylus, non iam quatriduanus ſtertens, immo annuali elapſu deficiens? Certè ſi Epiſcopaliũ ſollicitudinum allegationes negligentiam iſtam excipiunt, meam æquè conſimili ratione defendũt. Eſto. Nullum fuit tempus vacuum vel veniendi, vel ſcribendi. nunquid amandi? nunquid recordandi? procul dubio quamlibet excuſationem poteſt habere omnis actio, nullam dilectio. Si dormis, dilectio non dormit. Vnde, *Ego dormio & cor meum vigilat*. Cant. v. 2. Quibuſcunque tenearis occupationibus & neceſſitatibus, non impeditur, non compeditur vera dilectio. Vbi es vera dilectio? Certè pallio tuo hiacynthino multi ſe operiunt, ſicut falſi prophetæ, qui in veſtimentis ouium veniũt, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, vel amici rapaces. Nolo, nolo me vel te eſſe de illis, qui magnificant fimbrias fictæ amicitiæ, profitentes & promittentes inopinabilia & incredibilia, digito autem ſuo nec quæque modica tangentes. De hoc amicorum genere vel grege nunquam te expertus ſum, nec tu me. Tardiùs enim os in promittendo moueo, quàm cor in diligendo. Vrget autem me ſuis ſtimulis hæc, de qua loquor, dilectio, redarguere

non superbè, neque fictè, quæ de amico audio. Siquidem propter antiquam nostram amicitiam, qui habent aduersus Episcopum Carnotensem querelam, abbatē S. Remigij conueniunt, & quasi magistrum & iudicem proponunt. Hæc & hæc, inquiunt, facit Episcopus, sic loquitur, sic mouetur, sic mutabilis est in promissis, sic instabilis in verbis & consiliis suis, sic ingratus beneficiis, sic ad iram facilis, sic improuidus in disponendis iudiciis, sic totus pendet de volūtate & consilio vnius hominis, minus prudentis & multum cupidi. Ecce capitula quæ obiiciunt Episcopo. Quid autem, ô amice, respondes ad ea qua tibi obiiciuntur ab his? Si talis es, in alium virum mutatus es. Non te talem noueram, non didiceram, non prædicaueram. Archiepiscopus noster, vir discretissimus, & qui morum scrutator & cognitor est perspicacissimus, discipulum S. Thomæ aliter informatum, aliter institutum fide oculata ex diuturna cohabitatione acceperat. Absit, absit à me ista credere, sed rationes vellem habere, quibus vanitates istas & insanias falsas possem refellere. Ecce per amantissimum nostrum abbatem sanctorum Crispini & Crispiniani rescribite, & remandate tam de his, quæ ex parte nostra dicturus est vobis, quàm de his quæ scribo.

PETRI

PETRI ABBATIS S. REMIGII EPISTOLARVM LIBER VIII.

EPISTOLA I.

Eskilo Londensi quondam Archiepiscopo, Petrus Abbas S. Remigij.

FRequẽs corporis molestia hortatur cogitare de patria, vbi nulla est tristitia. Quanto enim ista infelicior quam patimur, tanto illa felicior quã speramus. Vtinam iam littus eius attingeremus! vtinam fluctus istius euaderemus! Circumferimur, periclitamur, naufragia experimur, & exire dissimulamus? Quis non optat portum, ne incurrat naufragium? Quis non præcidit hærẽtis in salo nauiculæ funem, ne sentiat tempestatem? quis negligit patriam, & amat exilium? quis fugit patrem, & sequitur hostem? Gaudeo quia iam tenetis portum, & sedetis ad 135.

portam sanctæ ciuitatis, cuius participatio in idipsum. Vacillat quidem adhuc nauicula nostra, sed spero & expecto solatium vestrum, cuius per integram amicitiam possideo totum animum. Adiuro vos, si inueneritis dilectum, immo si veneritis ad eius cubiculum, nuncietis ei quia amore langueo. Credite mihi, si venirem ad porticum Salomonis, ne dicam ad sanctuarium Saluatoris, loquerer pro amico, postularem pro domino meo, pronunciarem in auribus Domini Sabaoth, & quæ mihi, & quę per me pauperib. fecistis. Appellarē pium, compellerē iustum dicens, *Memor esto verbi tui seruo tuo.* Est enim verbum tuum, *quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Ecce substantia domini mei Londensis quondam Archiepiscopi, nunc pauperis Clareuallensis, per manus pauperum tuorum apud te est. Repende ergo ei vicem, & da ei substantiam tuam, qui tibi dedit suam, tamen quam tu dederas, quam à te acceperat. Amantissime pater, non dormit, neque dormitat in recordatione vestra cor meum. Clamat, pulsat, statque ad fores nostras, quando inquiens videbo quem desiderat anima mea? quando veniam & videbo illum? Via longa est, pedes vix mouentur, renes congelantur, & quomodo longè positus amicus videbitur? Quærendum est ergo remedium, vbi primum deest solatium. Pergere nequeo, scribere saltē valeo. Cernere non potest oculus, alloquatur stylus. Currat in membranis littera, quia in membris suis retardatur corporalis præsentia. Referat charta quod non

Psal. CXVIII. 49. Matt. XXV. 40

potest lingua. Suppleat imago mortua, quod non valet viua & vera. Syllabæ fortunam nostram nuncient, quia eloquia oris nequeunt: desidero vos videre. Pax Christi & gratia Dei vobiscum semper. Saluto Capellanos, & Priorem, domnum Gaucherium, & domnum Autisiodorensem Episcopum, & Philippum, & omnes amicos nostros. Valete.

EPIST. II.

Auinionensi Episcopo, Petrus Abbas S. Remigij.

VIrtutis propago ramos gratiæ suæ semper pullulans, in Ecclesia Christi beneficio suo rigat nouellas, sicut antiquas Paradisi plantationes, quando in decessu religiosi prælati bonus nihilominus & honestus substituitur. Sic ignis in altari perpetuatur: sic in sabbato panes propositionis renouantur: sic pro patribus filij Ecclesiæ nascuntur: sic denique vectes in arca semper circunferenda infiguntur. Prædecessoris vestri gratiam, vt decet, firmiter teneamus: qui tanquam pius pastor & pater, fratres nostros, & quod in Episcopatu vestro habemus, dum vixit, seruauit, & pro posse ab infestatione defendit. Oramus vt spiritus eius duplex fiat in vobis: quatinus nec farina regiminis, nec oleum mansuetudinis in lecytho deficiat. Habetis fidelem in cælo remuneratorem beatum Remigium, cuius oues sumus, & si necesse & oportunum fuerit, tam de lacte, quàm de lanis nostris, ad vsum vestrum mutuare poteritis. Mittimus itaque 136.

iuuenem istum ætate, sed moribus, vt experti sumus, maturum ad partes vestras, cui tradidimus & committimus Prioratum nostrum cum his quæ ad nos pertinent in prouincia. Vt ergo sub alis vestris ipsum excipiatis & foueatis, rogamus & obsecramus.

EPIST. III.

Petrus Abbas S. Remigij, R. Canonico Meritonæ.

137. ADipe & pinguedine spirituali refertas ex parte tua recepi litteras, quibus cibatis & potatis, saluo quadragesimali ieiunio, factũ est in ore meo tanquam mel dulce, & medullæ repletæ sunt vberrima exultatione. De vase siquidem bono & optimo eructauit stylus tuus verba bona, verba consolatoria, quæ me à diluuio aquarum multarum ad arcam Noe, qui interpretatur requies, prouocant, & de claustrali disciplina non solum cogitare, sed & scribere exorant. Promptum me & facilem nosti in omni obedientia, sed vinctum & occupatum laboriosa sarcina: cui noua alluuione accreuit & accessit renum grauissima infirmitas. Non credas quòd de solito luti & lateris penso aliquid imminuerit vrgentissima principis tenebrarum harum exactio. Componit quotidie strues lignorum, in negotiis, addit paleas, & stipulam siccam in nugis & vanis discursionibus. Vexatus denique plagis variis orationum, psalmodiarum, sanctarum meditationũ, eleemosynarũ, magis ac magis

cor eius induratur, negans licentiam in deserto abeundi & immolandi Deo sacrificium iustitiæ & innocentiæ. quomodo itaque in manicis ferreis detentus, & supra modũ fame lectionis & otij exinanitus, speciosa deserti dinumerare, & claustralem disciplinam possum funiculo prophetico dimetiri? Non potuit Iosue filiis Israel terram promissionis sorte diuidere, donec terra quieuit à præliis. Vtinam veniret sabbatum delicatum! vtinam pax requiesceret in cubili nostro! vtinam iubileus annus celebraretur! vt sic rediret cor ad possessionem suam, & seruus peccati corpus mortale ad libertatem suam. Interim tamen claustralis disciplina non atramento, sed exercitio cõpingatur: quia is qui sub lege est non Moysi, sed Augustini, aut beati Benedicti, si præcepta seruauerit, præmia habebit. Compendiosè & succinctè claustralem disciplinam vno illo verbo complector, quo Pharao vsus est ad Ioseph: *Ego*, inquit, *sum Pharao, absque tuo imperio non mouebit quisquã manum aut pedem in omni terra Ægypti.* Gen. XLI.44. Sanctissima & æquissima disciplina in claustro, vt nihil agatur, nihil dicatur, nihil habeatur, nisi cum Abbatis licentia: vt nec oculus egrediatur constituta, nec manus moueatur ad illicita, nec pes currat ad prohibita. His neruis corpus religionis compactum immobile stat, fundamentum habemus, præter quod nulla firma est religio.

EPIST. IV.

Carnotensi Episcopo, Petrus S. Remigij.

138. SI quando in mente cõstantis hominis priora mutentur vota seu proposita, considerandum est, vtrum hoc fiat leuitate, aut necessitate, aut superueniente affectione. Si leuitate, inconstantia: si necessitate, fortuna: si affectione, ratio pensanda est. Si enim vitiosa est affectio, improbitas est: si iusta, virtus, & est admittenda. Causa verò, vnde oritur affectio, sorte inter bonam & malam diuidit, & nomen imponit. Bona excusat voti mutabilitatem: mala accusat inconstantiam. Non enim ab inchoatis recedendum est sine ratione, quæ inchoata sunt cum ratione. Alioquin non est in illo est, sed est & non in illo est: & de illo dicitur, quia *stultus vt luna mutatur.* Ne autem sim oneri occupatissimis auribus Carnotensis Episcopi, negotium breuiter & apertè exponam. Postulatio nostra apud vos pro Hugone cognato & amico nostro Remensi Canonico, ante fores vestras obseratas æstatẽ & hyemem fecit, & valde lassata & ieiuna ad sinum nostrum reuersa est, & ecce occurrit carissimus amicus & cognatus ampliori affectione suscipiẽdus in eadẽ postulatione G. Archidiaconus vester, qui vobis de latere & Ecclesiæ vestræ magis paratus est seruire. Cedit itaque ille, si iste successerit: immo vt iste succedat, cedo & ego in priori petitione, si ex-

Eccli. XXVII. 12.

auditus fuero in secunda, quin potiùs vt fiat, & citiùs fiat secunda: ne fortè steriles anni renuntient mihi defectum imbris matutini & serotini; & desperans de messione cessem deinceps arare, seu aliquid à vobis petere. Valete.

EPIST. V.

Episcopo Carnotensi, Petrus Abbas S. Remigij.

FAcilè est amicorum erratibus ignoscere, qui contingunt casu, non deliberatione. 139.
Casuales quoque excessus facilè corrigit, qui occupatione, non cõtemptu, delinquit. Amicum nostrum & vestrum, Abbatem sanctorum Crispini & Crispiniani, aliter quàm decuit excepistis. In hoc circũspectio vestra oberrauit. Sed hoc debitum cum satisfactione dimittetur, cùm ad nos veneritis & culpam recognoueritis. Iam quoque nubeculam istam amouit à facie nostra relatio Alexandri amici vestri, qua de statu vestro lætificauit nos. Solet enim verum dicere. Prosperum itaque & felicem statum in his quæ erga vos fiunt asseruit, & ambages circumuolantes à corde nostro abegit. Non difficile credo quod multum desidero. Verbis igitur illius credo, & valde cõgaudeo. Nam à me nihil alienũ æstimo, quicquid de vobis sensero. Radix enim longæua pruina subita non arescit, neque marcessit. De his hactenus.

EPIST. VI.

Amico suo carissimo B. Canonico, Petrus Abbas sancti Remigij.

140. VNum quaternum iam impleueram de disciplina claustri, & mittere per præsentium latorem plurimum festinabam. Sed dissuasum est ab amicis, ne opus imperfectum amico mitterem, propter rapaces curiosorum manus & oculos. Nam si viderent, aut abiicerent, aut retinerent. Si abiicerent, fortè conculcarent. Si conculcarent, nullum delectum habentes inter vtile & inutile peccarent. Si retinerent, aut legerent, aut scriberent, aut negligerent. Si legerent, aut scriberent, scabrosam fortè lectionem & minus cõpositam offendentes, imperitiæ & præsumptioni, non festinationi imputarent: quatinus mihi meritò illud prouerbium adscribatur, quo dicitur, *Onos lyras*, id est, asinus ad lyram, aut rescriberent, & nostra vitia perpetuarent. Si negligerent, quantum ad illos in vanum laborassem, & perisset opera & impensa. Quicunque igitur fidelis nũtius post paucissimos dies occurrerit, casibus fortuitis me committens, mittam quæ ad petitionem tuam de disciplina claustri scripsi. Valete.

EPIST. VII.

Priori & fratribus Grandimontis, Petrus humilis abbas sancti Remigij manus orationis & pretium.

QVanto fragiliores sumus, & de nostris minus speramus viribus, tanto si sapimus ardentius validiora & ampliora emendicamus suffragia. Væ enim soli, quia si ceciderit, non habet subleuantem se. Si autem fuerint duo, fouebuntur mutuò. Solum æstimo, qui nec cum Deo in simplicitate & puritate ambulat, nec fraternum currum inuincibili societate & inseparabili vnitate equitat, Domini & fratres carissimi, ego vir videns tam paupertatem, quàm insufficientiam meam, vbi audio cælestes pauperibus erogari dapes, curro, pulso, quæro, & de reliquiarum micis offellas quas possum expecto. Vestrum est, vestrum est, panis oleati buccellas cum Petro Apostolo, cùm conuenitis ad cœnam agni, sumere, sed & his qui non præparauerunt sibi, partes mittere. Dies enim Domini sanctus est, solemnitas sancti Ioannis Baptistę, quando ad matrem pulli gallinæ reuolant, & de singulis locis vestris riuuli ad locum de quo exierunt refluunt, vt de paterna instructione & correctione reparato meatu copiosiùs & fortiùs iterum fluant. Seruanda & tenenda est hæc probabilis & sancta consuetudo: quia non tantum ab homine & per hominem, sed 141.

etiam à lege & Deo hæc approbata est institutio. Tribus enim vicibus iubet Dominus in lege, vt Hebræus appareat ante Dominum, non tamen vacuis manibus. Nunquam autem vanum aut vacuum est, sinus paternos, tanquam suæ professionis alumnos, relambere, & nouos inde sibi sapores attrahere. Procul igitur odorans ipse ego tam iocundos & festiuos sanctitatis vestrę concursus, prompto animo & vultu submisso, Amen pauper inclamo, & de orationum suffragiis subleuamen expostulo. Hæc autem nostra postulatio non vsquequaque imbecillis, & carens substentationis baculo, claudicans sanctum conuentium vestrum ingreditur: quia fratres vestros, qui nostris in partibus commorantur, diligimus & honoramus, & etiam cellam bonam in nostro habetis patrimonio. Hac ergo securus confidentia, vestrorum rogo societatem bonorum: & cùm anima soluto corpore vias ignotas aggressa fuerit, conductum vestrum vsque ad meum iudicem deposco. Rescribite si placet, & quam misericordiam facere disponitis remandate. Valete.

EPIST. VIII.

Alexandro summo Pontifici Petrus abbas sancti Remigij.

APostolicæ sedis oraculum nec sine reuerentia penetrandum est, nec sine fiducia adeundum. Tibi itaque, Pater venerande, cui datæ sunt claues regni cælorum, non est data potestas sine indulgentia, nec iustitia absq. misericordia. Interpellet igitur, & inclinet ad petitionem nostram auctoritatem tuæ potestatis sobria indulgentia, temperet æquè rigorem iustitiæ pia misericordia. Intutum proinde est, thronum magni regis, qui est in sæculum sæculi, aliquatenus concutere: nec minus periculosum, lectulum Salomonis, propter ambientes gladios versatiles, citra decubantis placitum, qui dormit vt catulus leonis, excitare. Sedentem & quiescentem Deum in sanctis quis audeat dubitare? De numero & sorte istorum, teste sancta conuersatione, confratrem nostrum dilectissimum Clareuallensem Abbatem fide occulta cernimus & credimus. Fortè electus est in Episcopum Tolosanæ ciuitatis. Vt autem verè religiosus, metiēs se sibi & insufficientiā suā metuens, repudiato connubio mauult discalciari, & sputa cuiuslibet improperij in faciē cum Iesu excipere, quàm vitis, oliuæ, & ficus assumptæ professionis dulcedinem deserere. Nec in hoc vsus est reprehensibili leuitate, cùm hoc faciat ex legis latoris auctoritate: Moysi vtique, qui grandis

factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocũditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperiũ Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Reputat etiam, quòd in lamentationibus legitur, quia *mutatus est color optimus, postquam dispersi sunt lapides sanctuarij in capite platearum.* Timet in se fieri eclipsim solis, si de statione Hebræorum transierit in castris eorum, quorum os locutum est vanitatem, & quorum pedes currũt ad malum. Citiùs enim inficit venenum, quàm curet antidotum: & fragilis natura difficiliùs reparatur, cùm facilè frangatur. Concedat igitur Apostolica licentia hominem istum in paradiso Clareuallensi operari cibum, qui non perit, & in sudore vultus sui panem suum manducare, quia nec vult vetitum tangere, nec tunicam pelliceam assumere. Fixit namque tentorium suum de pellibus Salomonis iuxta puteum viuentis & videntis, iuxta aceruum nouarum frugum, iuxta denique propitiatorium, intra sanctuarii velum, subter alas Cherubin sancti Benedicti & beati Bernardi. Supposuit quoque humerum arcæ fœderis Dei, in qua est virga crucis, quæ floruit in Apostolis, frondnit in regeneratis fidelium turbis, & nuces protulit in martyribus, confessoribus, atque virginibus: in qua duæ tabulæ testamenti, vna asperitatem legis continens, altera Euangelii mansuetudinem & gratiam conferens. Ad vltimum manna est ibi absconditum promissæ

Thren. IV. 1.

dulcedinis Dei, quam abſcondit timentibus ſe, & dabit diligentibus ſe. Habitat in medio lapidum ignitorum: quorum contemplatione viſus acuitur, torpor excutitur, vitalia nutriuntur, morticina reijciuntur, religio perpetuatur. O quàm dura, quàm amara ſeparatio religioſi affectus, cui cedit carnalis neceſſitudo, cui ſupponitur delectatio, cui ambitio ſubſternitur. Quàm infelix commutatio, vbi pro ſuaui odore recipitur fœtor, pro criſpanti crine caluitium, pro faſcia pectorali cilicium. Nequaquam eſt hæc commutatio dexteræ excelſi. Non igitur audiat auris Apoſtolica aduerſus Mariam ad pedes Ieſu ſedentem, Martham conquerentem, quæ ſollicita eſt circa frequens miniſterium, nec guſtauit poculum ex vino condito ſanctæ contemplationis, & in lege Dei aſſiduæ meditationis.

EPIST. IX.

Domino Alberto Cancellario, Petrus abbas ſancti Remigij.

PRo aliis rogare cogimur, qui pro nobis 143.
vix exorare ſufficimus. Nec tamen in poſtulatione hæſitamus, quam commendat iuſtitia poſtulationis, conſcientia poſtulantis, & pietas poſtulati. Iuſtitia eſt, ſuum ius vnicuique ſeruare: conſcientia bona eſt, dilecto Domino pro conſeruo fideli humiliter ſupplicare: pietas paterna eſt, propoſitum etiam inflexibile anxiato filio benignè remittere,

Scimus, Domine amantissime, potestati Apostolicæ subesse quod mandare voluerit, & dicere huic, vade, & vadit, & alio veni, & venit, & seruo, fac hoc, & facit. Sed iūgatur curr⁹ potestatis, & pietatis, sublimitatis & mãsuetudinis vt media sternatur caritas propter filias Ierusalẽ. Certè, vt credo, aut nullas filias in terris habet Ecclesia, quæ est mater nostra: aut in Clareuallensi cœnobio quotidie parturit, & maternis vberibus alit matrissantes filias. Siquidem Iesu Christi de virgine nati, in mundo religiosè conuersati, in cruce sub Pontio Pilato affixi, vera vestigia vestri Clareuallenses sequuntur, castè viuendo, patri spirituali in omnibus obediendo, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis quotidie crucifigendo. Si Deus pro his, quis contra illos? Ecce pulli isti sub alis gallinæ, quæ se contra miluos spiritalis nequitiæ opponit, lambunt sanguinem Dominicæ passionis, & dormiunt sub vmbra iuniperi, labores suos consolantes dilectione protectoris sui. Quanti itaque periculi sit excitare quiescentes sub hac ficu & vinea, non carnali, sed spirituali dulcedine, discernat discretissima moderatio Apostolica, & non auferat ab eis desiderabile oculorum suorum. An non sunt alij prę̨ter istum? immo super numerum multiplicati sunt qui dicunt, *Ecce ego, mitte me*, cùm iste dicat. *A, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer sum*. Fortè dicitis, Quid ad te de Clareuallensibus, cùm Samaritani non coutantur Iudæis, & nigra Æthiopissæ facies

Esa. VI. 8. Hier. I. 6.

& vestis differat ab illa veste & facie, quæ apparuit Apostolis in transfiguratione Domini? Ad quod ego, Ex multarum facierum personis, regina quæ assistit à dextris filij, in vestitu deaurato circundata varietate, cantat in psalterio decachordo ante sedētem in throno gratiæ, vnde procedunt diuersa charismata gratiarum, cùm sit tamen vnus, atque idem spiritus, idem Dominus.

EPIST. X.

Alexandro Papæ Petrus abbas sancti Remigij.

SIcut à paternitate Domini nostri Remensis Vuillelmi in mandatis acceperamus, de 144.
causa terminanda, quæ vertitur inter Episcopum Suessionensem, & Comitem Robertum, Suesſionis accesſimus, & nobiscum Abbates sancti Crispini, sancti Ioannis, & vallis Serenæ. Ibi allegationibus vtriusque partis auditis, ab Episcopo productorum testium attestationes scriptas recepimus. Deinde aliam diem Remis vtrique parti statuentes, iterum conuenimus: & post multa, quia dominus rex super hoc negotio litteras suas Episcopo direxerat, ex volūtate & consensu eorum diffinire causam distulimus, donec cognosceremus, an dominus rex controuersiam illā inter eos pacificaret. Postea verò nulla interpellatione interueniente, nec diem sibi dari Episcopo à

nobis postulante, interdicto excommunicationis nobis inconsultis terram præfati Comitis Episcopus subiecit. Proinde Comitissa ex parte sua & Comitis cõquerens de hac iniuria, vt terram suam absolueremus à nobis exegit. Consilio itaque sapientum habito, accepta cautione à parte Comitis, quòd si nouum damnum, vel iniuriam Episcopo fecisset, plenè resarciret, terram absoluimus. Hanc igitur huius rei veritatem vobis mandamus & testamur.

EPIST. XI.

Alexandro summo Pontifici, Petrus abbas sancti Remigij.

145. TOtius Christianitatis onus humeris Apostolicis impositum nõ ignorat, qui Christum Principi Apostolorum dixisse non dubitat, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* (Matt. XVI. 18.) Necesse itaque est, vt Aaron, qui penetrauit cælos in sanguine suo, pontifex à Deo patre constitutus in æternum, & Vr, qui in igneis linguis super Apostolos descendit, tam manus, quàm humeros vestros auxilio suo subleuent, & ne deficiant, sustentent. Iniquitas namque, quæ sedet super talentum plumbi, geminatis quin potius iunctis alis, Ecclesiam Dei & vestram, Dei, desponsatione, vestram, procuratione, vsquequaque opprimit, tam in subditis, quàm in prelatis: adeo vt iam possit dici, Sicut populus, sic

sic sacerdos, sicut oues, sicut canes. Quid dicam, & quare dicam quod patet lippis & tonsoribus? Nonne clamor tanti mali, ne dicam furor, vsque ad nubes ascendit? Et quis vos dubitat ista scire, cuius est non solùm morbos discernere, sed etiam quæque morbosa secare aut sanare? Tamen, summe pastor, duo mala facit populus tuus. Descende & inuenies vitulum conflatilem, lasciuientem in vaccis populorum, & lingentem herbam vsque ad radicem. In altero notatur luxuria, in altero auaritia. Olim hæc tenebrarum familia tenebant valles, iam iam occupant montes. Olim fœdabant tẽplum Veneris, sed iam polluunt atria Virginis, quam pater desponsauit filio suo, & Paulus tanquam vniuiro virginem castam vult exhibere Christo. Olim denique regnabant in Babylonia, nunc in Hierosolyma. Ieremias lamentatur auaritiam sedere in capite omnium compitorum, vbi concurrunt in dãdis honoribus Ecclesiasticis, aut carnalis affinitas, aut pecuniaria cupiditas. Dei quidem solius est ista amputare & tollere. Vestrum autem securim ad radicem ponere, & pro posse in sententia vigilum statuam istam confringere, & arborem succidere sollicitudine non pigra. Quomodo autẽ fiat istud, docebit vos, qui incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit Dauid puero suo, & omnia quæ audiuit à patre suo nota fecit suis Apostolis. Lator quoque præsentium fidelissimus vester, & totius honestatis & bonæ famæ vir insinuabit.

Pungenda tamen est gladio ancipiti luxuria, quæ non solùm thalamos pudicitiæ, sed etiam terminos totius verecundiæ transgreditur: quatinus & si stimulus eius non confringitur, saltem retundatur, & si non sepelitur, saltem recondatur. Auaritiæ duo cornua in Ecclesiasticis traiectionibus prorsus anathematizentur, in sæcularibus rapinis vngulæ ipsius aut eradicentur aut exsecentur. Spiritus Domini, qui omnia continens replet orbem terrarum, ori & cordi vestro semper adsit, & præcipuè in hac secunda generali congregatione.

EPIST. XII.

Domino Papæ Petrus abbas sancti Remigij.

146. AD generale Cōcilium, pater venerande, cum cæteris Catholicæ Ecclesiæ filiis citatus excusationem præfero, non friuolam de perfunctoriis Euangelicis aliquam, quibus ad cœnam inuitati se excusando accusant: sed manifestis documētis probabilem & veram. Prompta siquidem est in me ad omnem obedientiam deuotio: sed succumbit propter inualetudinem languida executio. Inest voluntas, sed impedit infirmitas: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Apud igitur paternam clementiam & æquissimam Apostolicæ discretionis censuram, ætas annosa, longa via, breuis vita, fessa membra, sint nostræ excusationis probabilia & necessaria

argumenta. Mauult habere filium abſentem viuum quàm ſecum ſemimortuum, vel certè extinctum. Percuſſus ſum, vt fœnum, quod iam exaruit, quod hodie eſt, & cras non in clibanum, ſed in feretrum mittetur, & quomodo tanquam plauſtrum onuſtum fœno proſequi potero ambulantes in equis, & volantes in pennis ſanitatis & robuſtæ ætatis? Quid enim ſi præſens eſſem, nec intereſſe poſſem? Quid faceret facula fumibunda, inter aſtra lucentia? Parcite ergo in hoc nunc, ſicut ſemper feciſtis, noſtras preces benignè ſuſcipiendo, & efficaciter implendo.

EPIST. XIII.

Alberto Cancellario, Petrus abbas ſancti Remigij.

ARca Dei Iſrael, arca ſanctificationis, arca fœderis, quondam ex præcepto legiſlatoris circuntexta ex omni parte auro, antiquorum patrũ ſanctitate & doctrina, quã etiã Cherubim glorię obũbrantia propitiatorium deſuper tegebãt, nunc in præſentiarũ, abuſione & negligentia filiorum Heli, veſtimentis glorię ſuę ſpoliata, atque infœcundis ſalicibus operta, & relicta, iuxta Iſaiam, ſicut tuguriũ in cucumerario, & vmbraculum in vinea, recordatur dierum adoleſcentiæ ſuæ, & plorans atque in maxillis ſuis lacrymas reponens dicit, Reuertar ad virum meum priorem, quia mihi melius erat tunc magis, 147.

quàm nunc. Boues calcitrantes, videlicet doctores, à semitis iustitiæ per sua desideria aberrantes, declinant eam, cùm deberent glorificare Deum, & portare in corpore suo. Verus itaque dolor illos tangit, qui diligunt illam non sermone & lingua, sed opere & veritate. Non ignoramus vos vnum esse & specialem amicum siue filium vniuersalis sanctæ Ecclesiæ, cuius typum & figuram illa arca tenuit. Ad luctum itaque & compassionem maternæ angustiæ, siue desolationis, vos aduocamus, vt quicquid affectualis deuotio exigit, maternis impendatis doloribus. Secundum enim locum post Dominum Papam à Deo in his corrigendis tenetis: sed cauete, ne in vacuum gratiam Dei acceperitis. Qui enim spiritum vestrum & sanctam conuersationem antè multis retro temporibus viderunt & cognouerunt, de meliorando statu Ecclesiæ spem optimam conceperunt, cùm factum Cancellarium audierunt. Nisi verò vbique essent notoria & vobis notissima, de his latiùs scriberemus. Tamen ne clausis labiis potius singultiamus quàm loquamur, declarat charta quod non silet vita. Dilatat infernus animam suam absque vllo termino, dum immaniter grassatur, tam in oues quàm in pastores. Qui enim præuij constituti sunt ad cælum, malo exemplo suos sequaces trahunt in infernum. Non de omnibus dico. nouit enim Dominus qui sunt eius. quo autem mercede meliori digni sunt boni, eo amplius increpatione & correptione indigent mali. Isaias,

Heremias, Ezechiel sua prophetia nostra deprehenderunt tempora. Contra pastores namque, & peruersos rectores, nuda, sed & vera retorserunt iacula, auaritiam eorum, luxuriam, gulam, rapinam, & omnem iniustitiam non in angulis, sed in plateis declamantes. Ingrediatur itaque in ossibus & medullis vestris, & impleat spiritum & os vestrum spiritus illorum zelotypus, conterens montes & petras, & efficax vsque ad diuisionem animæ, & spiritus. Gladius vester deuoret carnes inebriatus in cœlo, quatinus emendatos remittatis nobis pastores nostros, & omnibus serpentinis exuuiis spoliatos.

EPIST. XIV.

Alberto R. E. Cancellario, Petrus abbas sancti Remigij.

EN auctoritatis Apostolicæ gallina grandosa & fœtosa cōgregat pullos suos obe- 148.
dientia & subiectione sub alas benignæ protectionis & discretæ consultationis, quid fotura? quid paritura? quod scribatur in generatione altera, vt populus qui creabitur laudet Dominum. Ecce Iacob senex & plenus dierum, qui diu luctatus est cum angelo schismatico, expectans salutare Dei, conuocat filios ad benedictionem: nunquid taciturus quid Ruben fecerit, quod cubile patris ascenderit, & stratum eius maculauerit? quid Simeon & Leui, vasa iniquitatis bellantia non prædi-

ćturus, aut constituturus, quid facere habeat posteritas futura? Grandis equidē apparatus Romani Cōcilij, grandes portendit securas nuptias filij regis Iesu Christi. Ministeriales & officiales huius sancti Cōcilii cum cæteris, immo præ cæteris Cardinalibus, non ignoro vos à Deo prædestinatos, quorum fidem, religionem, constantiam, & æquitatem in multis iam expertus est sponsus Ecclesiæ vnicus dominus noster. Adhuc habet opus, vt obsequium vestrum sit rationabile & acceptabile in hoc Consilio: vt accincti gladio vtrimque acuto super femur potentissimè putridas amputetis carnes, & insanas superstitiones, quæ fiunt quotidie in orbe Christiano. Ramosa siquidem & syluosa quotidie pullulat apud nos malitia: securis autem Euangelicæ disciplinæ, fabro dormiente & negligente, pene vbique iacet retunsa. Rarus est, qui eam, vel hebetatam apponat ad radicem arboris. Vt exprimam quod sentio, quàm irrisoria subsannatio, quàm laboriosa & lacrymosa, ne dicam tædiosa, peregrinatio, quamque damnosa expensarum iactura, & bona bonorum consumptio, si cassa & sine fructu benedictionis redierit tam solemnis magnorum virorum & religiosarum personarum congregatio? Cauete ne dicatur, Parturient montes nascetur ridiculus mus. Inueniat igitur vos Iesus amicos veritatis, vt à porta vsque ad portam transeuntes, vituli conflatilis cultoribus non parcatis. Commendo vobis præsentium la-

tores, cariſſimos amicos & filios noſtros, abbates ſancti Petri de Montibus, & omnium ſanctorum de Inſula, & ſanctæ Mariæ Virtuenſis, vt de gratia, quam habemus in vobis, gratiam inueniant in oculis veſtris. Quam citius poteritis, cum gratia Domini Papæ, & veſtra nobis, eos remittite.

EPIST. XV.

Alberto Cancellario, Petrus abbas ſancti Remigij.

QVotiens naufragia patimur, totiens ad portum feſtinamus. Portum autem tutiſſimi refugii in littore veſtræ amicitiæ iamdudum fiximus. Moleſtiarum quidem ventos frequenter contrarios ſentimus: ſed portum veſtrum vſque ad grauiorem non infeſtamus tempeſtatē. Leuiora enim diſcrimina aut patiētia tolerat, aut virtus fortiter ſuperat. Cùm autē nubes magna & ignis inuoluens nauiculam noſtrā inuadit, ſtatim aut eſt periclitandū, aut citò enauigandum. Hoc anno Dominus Papa, veſtro interuentu, priuilegiū ſuum Eccleſiæ noſtræ indulſit: in quo ſpecialiter expreſſit Canonias, ſeu prębēdas de Marſna, & quas in vſus proprios iā à multis retro tēporibus retinemus, tenendas in perpetuū confirmauit. quæ etenim quondā fuerūt Canonicorum prebendæ, à lōgiſsimis retro tēporibus, donatione Epiſcoporū Leodiēſium, & confirmatione Papæ Innocētii, in proprietatē trāſierūt, 149.

& possessionem monasterij nostri. Nuper verò Dominus Papa rem, vt credimus, ignorans iam secūdò scripsit Præposito nostro de Marsna, vt daret præbendam cuidam clerico Imperatoris, cùm nec præpositus dare posit, nec sit præbenda quæ dari posit. Insinuate ergo Domino nostro, ne velit panem filiorum tollere, & dare canibus, qui non cessant aduersum nos latrare, & bona nostra auferre. Alias enim dicere compellimur, *Ecce in pace amaritudo nostra amarissima.* Nam per Imperatorem tempore schismatis instantissimè id efficere plures conati sunt, sed minimè præualuerunt.

Esa. XXXVIII 17.

EPIST. XVI.

Alexandro Papæ Petrus abbas sancti Remigij.

150. CVm vniuersitas Christianitatis, pater sanctissime, vestro regatur moderamine, & cura vestræ sollicitudinis ad plura distendatur, quàm sit stellarum numerus, vel arenæ maris, satis mirum est, si nunquam circunueniatur. Plures enim venantur in curia vestra subreptione, quàm famulentur fideli deuotione. Excipio sinceritatem sanctorum Cardinaliū, quorū fides satis nota est Deo & vobis. Aduenientiū redarguo fallacē simulationem, præcipuè Teutonicorū, quorum insidias & nos experti sumus, & vos viuo carbone tactus nō ignoratis. Hi nāque toto tēpore schismatis, cùm expositos nos, & quasi sine defēsore

calumniis& damnis pluribus afficerent, nunquam tamen in guerra obtinuerũt, quod modo in pace vestra & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nituntur ab Ecclesia nostra auferre. Dominũ namque Imperatorem frequenter sollicitauerunt, vt de præbendis Marsnæ aliqua subripere possent: quas olim à multis retro temporibus, concessione Leodiẽsiũ Episcoporum, & tam priuilegio piæ memoriæ prædecessoris vestri Innocẽtij, quàm vestro, confirmatas habemus. Mandastis Præposito nostro de Marsna, quatinus cuidam clerico Imperatoris prębendam quæ non est daret. Petit igitur conuentus noster prostratus pedibus vestris, reuocare mandatum, & vlterius nullam recipere alicuius super hac re petitionem. Deuoti enim sunt filij vestri; & exinde deuotiores efficientur.

EPIST. XVII.

Abbati sancti Crispini, Petrus Abbas sancti Remigij.

MIra veri amoris natura: ignea siquidem est, & tamẽ contra ignis naturam acriùs feruet in amicis remotis, quàm sub oculis cõstitutis. Quæris quare? Quia sollicitudo ministra dilectionis quasi iacet, dum quod amat uidet: currit verò cum assiduo impetu mordens animum propter absentem amicum, vbi est, inquiens, quem diligit anima mea? Viuitne? sospes ne est? est ne tristis, an lætus? est 151

ne timens, an securus? est ne de me sollicitus, an ad se intentus? estne indigens, an copiosus? Hac fuscinula carbones suos amor mouens, & commouens, auget flammam, calorem multiplicat, medullam ossium liquefacit, & post dilectum longa reste sollicitum trahit animum. Trahit, inquam, fortiùs, dum longiùs subtrahit. Sic Tobias pater & senex, morantem filium suspirans gemit, accusans se non potius excepisse pecuniæ damnum, quàm pro ipsa misisse vel amisisse filium. Silenter & suauiter dormit dilectio, cùm nullis euagatur excursibus quærens de statu amici amicalis sollicitudo. Experto credendum est. Duros, immo acutos aculeos visceribus nostris infigit absentia vestri: quorum punctiones non eram expertus, dum præsentem haberē, dum viderem, dum frequenter audirem. Præ ceteris vnum habeo non vobiscum, sed aduersus vos, quòd intemperanter viuitis, nō excedendo mensuram iustam viuendi supra, sed infra. Sententia enim quæ dicit, Ne quid nimis, plus & minus redarguit. Amplius edere voracitatis est, minus hypocrisis vel auaritiæ. Apostolus scit abundare & penuriam pati. In omnibus instructus est ad regulam viuere, qui neque ad ima curuatur, neque ad superiora distenditur, sed recto cursu bene tenditur.

EPIST. XVIII.

Priori & conuentui sanctorum Crispini & Crispiniani, Petrus Abbas S. Remigij.

SI quod consilium, si quod solatium, si denique consolatio vlla in me est, sine inuidia vobis communicare debeo: & tam in vobis nouellas plantationes, quàm frugiferas arbores qualicunque stillicidio nostrarum exhortationum rigare desidero. Vicarios siquidem affectus erga vos absentis dilecti & carissimi nobis Abbatis vestri viscerali sollicitudine in eius recessu me excepisse reminiscor. Visitare itaque vos affectuosa caritate in vobis habeo: sed concurrentium causarum retardat concatenatio, & ægra aeris & itineris contemplatio. Suppleat littera, quod non valet præsentia. Vniuersitatem igitur vestram, filij carissimi, alloquor, & in domino commoneo, ne quis de vobis vapor sinistri rumoris erumpat, ne odor suauissimæ opinionis excidat, ne districtio ordinis aliquatenus tepore aquilonari pereffluens euanescat. Faciliùs enim potestis seruare quod tenetis, quam recuperare quod amiseritis, vel acquirere quod nunquam possedistis. Præueniente autem & præoperante Dei gratia, & adiuuante boni patris vestri sancto exemplo atque doctrina, cooperantibusque vestris studiis, triplici, immo multiplici splendore supernus radius intrinsecùs & extrinsecùs,

152.

congregationem vestram illustrauit religione, opinione, & temporalium possessione. Hanc Isaac benedictionem dedit Iacob heredi suo. *Det*, inquit, *tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam.* De rore cæli pullulat claustralis religio, & sanctitatis fragrans optimè suauis opinio. De pinguedine terræ frumenti, vini, & olei exuberans fœcunda possessio. Hæc gratia gratos, non ingratos, Deo faciat. Humilia, non inflata pectora, certè gratia inhabitat: aut fugat, aut fugit inflationem. Æquat inæqualia; frangit excelsa, elata tollit, aspera emollit, fracta consolidat, ficta respuit, dispersa congregat, congregata conseruat, hominē ad Deum eleuat, Deum ad hominem inclinat. Hæc decurrit à throno gratiæ ad thronum sanctæ conscientiæ, & facit germinare fructus tricenos, sexagenos, & centenos. Hanc quamuis erogare vobis non possum, tamen rogare possum. Hæc ergo vobiscum & in vobis sit semper. Amen. Orate pro Abbate vestro, & pro nobis. Fratrem Ioãnem, cui cura est de omnibus, specialiter commendo.

Gen. XXVII. 28.

EPIST. XIX.

Archiepiscopo Lundensi, Petrus Abbas sancti Remigij.

153. SPiracula virtutum & odoramenta, suauia sunt & perpetua. Nam nec longæuitate veterascunt, nec longinquitate odorem suum minuunt. Ecce vestra Dacia remota est à no-

ſtra Francia. Diſtant enim & moribus hominum, & conſuetudinibus, ſiue ſitu terrarum: Sed virtus, ſiue hîc, ſiue illic, nec vultum mutat, nec habitum; nec fructum, nec vſum. Species illi vna & in Dacia & in Frãcia. quorſum hæc? quid ad materiam præſentem attinet de inſolubili & immobili vigore & decore virtutis ſcribere, cùm ſufficit grates referre vobis pro beneficiis fratri & amico noſtro Fulconi Epiſcopo collatis, & quod obſequium ſuum tantus Dominus tam indigno monacho litteris ſuis porrexit? Sed peccatum reputo falſa dicere, nihilominus & vera tacere. Sicut enim improbus incenditur, aut inflatur, ſi falsò laudetur: ſic præditus naturali & gratuita bonitate humiliatur, & fortiùs ad meliora accenditur, cùm ad ſe & ante ſe relatione, non adulatoria, ſed vera reuocatur. Timet enim, ne non ſit vel minus ſit, quàm dicitur. A multis retro annis, pater cariſſime, de veſtra nobilitate & induſtria plura audiuimus, & quod feruentiſſimo zelo quæ Dei ſunt in vobis, & in aliis augmentare ſtudeatis. Tenui fama hoc didiceram, ſed cumulum veritatis & certitudinis adiecit cariſſimus noſter & veſter, Fulco Epiſcopus. Phinees vtinam tam apud vos, quã apud nos reſurgeret; & filij Mathatiæ antiqua pro lege Dei bella renouarent, & ſibi vſque ad animas non parcerẽt. Feruentis illius ſpiritus ſtillicidium in vobis infundat Spiritus ſanctus. Satis dictum ſit ſapienti. Pro his quæ aguntur in partibus veſtris erga nepotes & amicos prædeceſſoris veſtri, vtinam ea

mihi esset apud vos gratia & amicitia, quæ apud illum est; & sicut illi honore, sic dilectione succedatis. Valete.

EPIST. XX.

Archiepiscopo Londensi, Petrus Abbas S. Remigij.

154. GRatias diuinæ agimus gratiæ de bono odore gratissimæ famæ vestræ; cuius tam copiosa redundat affluentia, vt cælos ascendat, & terras etiam finitimas suauiter respergat. Larga Dei manus de oleo cælestis promptuarij mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluẽtem dedit in sinum, immo in caput vestrum. De hoc itaque oleo & lampas propriæ conscientiæ decenter ornatur, & lucernæ totius prouinciæ vestræ sufficienter suffunduntur. Scio & pro certo habeo, quòd nisi fundamentum subesset bonæ conscientiæ, non sic dilataretur, & continuaretur vapor tam lucidæ & præclaræ famæ. Germen antiquũ predecessoris vestri non sub vna nocte aruit, sicut cucurbita Ionæ. requieuit spiritus Heliæ super Eliseum, vtique Esquilij super Absalonem. Rigauit quod ipse plantauit: nec sufficit rigare, nisi adieceritis & noua plantare. Deus itaque incrementum dabit, nec erit vtriusque vestrum labor inanis, vbi superaddit gratiam manus superni remuneratoris. Nunquam enim Deus fraudat operarium suum digna mercede. Vtique & piè iunat laborantem, & iustè remunerat operato-

rem. Vnde & suum est opus nihilominus & suum munus. Nequaquam igitur mentitur opus oliuæ, vbi cooperatur donum gratiæ. Non cesset itaque operatio, vbi restat certissima remuneratio. Denique, pater amantissime, carbones viuos & consolatorios instantissimè animo vestro suggerat, non solùm spes futurorum, sed etiam ipsa prælibatio, qua iam nunc memoria vestri traditur & commendatur orationibus fidelium & sanctorũ virorum. Interim ne miramini, quòd ego ignotus & terra remotus iam secundò scribo vobis. Habetis amicos iuxta vos & notos, Fulconem quondam monachum nostrum, nunc Episcopum, qui multis persuasionibus pulsat me, & compellit vobis scribere. Præsentium quoque lator, qui vos vsque ad angelos Dei extollit.

EPIST. XXI.

Prænestino Episcopo, Petrus Abbas S. Remigij.

PLus molesta, quàm grata & iucunda occurrit materia, quotiens ad scribendum vnico & quondam collaterali amico Abbati sumitur charta. Renouatur namque dolor meus repentina, sed & vrgenti, & vrenti corrosione animi, dum trãsmontana remotio intercurrit, & amicos diuidit aspectus, non tamen affectus. Accedit huic seuerissima desperatio corporalis incorporationis, cùm fortè instet citissima alterutrius solutio animæ & corporis. Bone nunc Domine, olim amice dulcissime, quem constitues vicariũ, qui vices 155.

tuas suppleat in nostris exequiis, in oculis claudẽdis, extrema salutatione, & æterna conclusione? De cuius manibus saluator suscipiet spiritum meum, cùm tuas mundas manus ad hoc delegissem dudũ officiosum obsequium? Alius vt video amicus officij in his est substituendus. Sed quare conqueror? quare gemo? quare vultum obnubilo? Dei enim ordinationi quis resistit? An fortè tulit Deus Heliam, vt Heliseus duplicem eius reciperet spiritum? Nonne Ioseph asportatio in Ægypto fratrum eius & totius successionis fuit saluatio? Nonne Iesus ante Apostolos cælum ascendit, vt spiritum mitteret, & mansiones præpararet? Ecce iuxta latus Apostolorum locus à Deo tibi datus est. Quid ergo? Pulsa, excita: insta oportunè importunè, donec & ros & stillicidia gratiæ de sanctis ossibus, immo interpellationibus eorum, aridam nostram infundat, qui gratiam Apostolatus & benedictionem singularem ad nostram eis salutem indulsit. Hoc munus si per te collatum fuerit, amissis præponderat, & vna clausula innumera beneficia coagulat. Domino Papæ de sua gratia ad vos gratias agite. Cãcellarium, Tusculanensem, Albanẽsem, dominũ Hyacinthũ & Ostiensem sanctum virum, & si quos habemus alios amicos in curia, salutate.

EPIST.

EPIST. XXII.

Dominis & amicis suis de Grandi monte, Petrus Abbas sancti Remigij salutem.

RElígioſo fraternitatis veſtræ conuentui & ſanctiſſimis orationibus ſaltem anniuerſaria reuolutione nos commendamus. Videtur ſiquidem mihi meatus ſuos fluuius paradiſi quaſi ad ſinum originalem reuocare, cùm de ſingulis partibus orbis ad diem beati Ioannis Baptiſtæ ſolemnem contingit Priores veſtros in vnum conuenire. Refluxus iſte pretioſarum gemmarum arena ad vtilitatem negotiatorum ſpiritualiũ redundat, & ſi quis pretioſas quærens margaritas ad littus hoc applicuerit ſtudium ſanctæ negotiationis, nequaquam vacuus & inanis exibit. Ego itaque vir videns paupertatem meam, ſed non negligens, bono & pauco pretio ſuffragium orationum veſtrarum tento emere. Eſt autem pretium noſtrum, rogare, poſtulare, ſcribere, & tenuiſſimas orationes rependere. Si penſatis vſum æſtimationis, parum eſt quod datur: ſi votum, immo animum deuotum, multum. Æſtimabile procul dubio eſt, quòd manus legitur: inpretiabile, quòd animus. Vt enim ait Gregorius, non quantum, ſed ex quanto offeratur conſiderat Deus, id eſt, non quantum pecuniæ, ſed ex quãta deuotione. Suggerimus fraternitati veſtræ ſupplicatione humili, quatinus benefactoribus Eccleſiæ noſtræ benefi- 156.

cium sanctæ societatis vestræ indulgeatis: & præcipuè illis, qui eleemosynas suas faciunt nouo operi, quod ad honorem & decorem domus Dei & beati Remigij inchoauimus. Nam caput monasterij nostri renouare volentes, cum Dei adiutorio manũ ad fortia mittimus. Rescriptum itaque sigillo vestro roboratum mittite, ad excitandos fidelium animos, vestra sancta exhortatione, & orationum concessione. Valeat sancta congregatio vestra.

EPIST. XXIII.

Cluniacensibus, Petrus Abbas S. Remigij salutem.

157. IN tanta sanctorum congregatione, & persona nostra, si adesset, vilis & abiecta appareret, & vox exigua, timeo ne & littera rusticana. Loquar tamen in medio vestrûm, vt seruus Abraham, vt puer Daniel, vt senex Iacob, non vt Heliu, cuius venter est vt mustum absque spiraculo. Lego in scripturis Hieremiam lamentantem, Paulum optantem anathema à Christo pro fratribus suis. Stillicidiis tantæ caritatis inebriatus, nonne dolere debeo vsque ad medullarum compagum discretionem, super ruinam matris filiarum Sion, vtique cœnobij Cluniacensis? Nonne hæc est vrbs fortitudinis nostræ, de qua egrediebantur quondam mille per episcopatus, per abbatias, per regum & principum curias, & nunc paucissimi sunt incolæ eius? Nonne luminare hoc magnum tenebras obscuratæ religionis

per diuersas regiones illuminauit, ordinem reformando, honestatem docendo, caritatem infundendo, & cætera pietatis officia renouãdo? Vsque ad sedẽ Apostolicam nonne gradibus humilitatis ascendit? O domini! ô fratres! ô filij Cluniacẽses! ego ipse apud sanctum Martinum de campis adolescentulus verissimis experimentis quod dico gustaui, & vidi vbi erat auro locus, in quo conflabatur. Proh dolor! Intepuit & consenuit tantus feruor. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est, quod absit à vobis, & ab hæreditate Iacob. Melius est certè mori vos in bello vitiorum & vitiosorum, qui more vulpium demoliuntur vineam domini Sabaoth, quàm videre vltima funera matris vestræ & nostræ. Repurgate igitur puteos Abrahæ, Isaac, & Iacob, & zizania superseminata nocte ab inimico eradicate: præcipuè illud originarium malum, de quo pessima seges ad suffocationem monasticæ religionis suboritur. Est autem consuetudo comessationum & epotationum, quæ fiunt post completorium. Succidite oro hanc arborem malã in sententia vigilum. Adsit vobis gratia spiritus sancti, qua cooperante constituatis quod Deo sit acceptabile, Ecclesiæ Cluniacensi vtile, præsentibus salubre, posteris remediabile.

PETRI ABBATIS S. REMIGII EPISTOLARVM LIBER IX.

EPISTOLA I.

Prænestino Episcopo, Petrus Abbas S. Remigij.

158. X multa & pene inconsolabili cordis angustia, ex multorum relatione, perpendo vos vsque in conquestionem tædij vitæ vestræ prorumpere. Hoc sine dubio sciatis viri minus constantis & prudentis esse. Apostolus certè magister non gentium tãtùm, sed omnium Christianorum, scit abundare, & penuriam pati, & in omnibus sufficiens esse. Ad hanc formam vtinam componeremus titubantem vitam nostram. Causas tamen pusillanimitatis, immo assiduæ conquestionis, audire desidero, & tunc vel improbare vel approbare dolorem potero. Triplex siquidem occurrit mihi conquerendi ratio,

ſiue occaſio. Aut enim propria temeritas impellit ad aliquid faciendum, quod non ſit faciendum; aut aliena calliditas; aut, vt vulgo loquar, perplexa diuinæ prædeſtinationis neceſſitas. Sed propria temeritas ſemper culpanda; aliena calliditas cauenda: à Deo veniens iuſta ſententia timenda: fræno indiget propria temeritas, vt inconſulta: conſilio aliena calliditas, vt ſuſpecta: ſuperna ſententia timore, vt fortiſſima. Non mihi ignoſco in propria temeritate, accuſo me in alienæ calliditatis circumuentione, gemo ſub manus Dei percuſſione. Ne iterum præcipitet propria temeritas, rationem conſulo: ne ſuffocet laqueus alienæ calliditatis, ſapientem conſulo: ne mucro ſupernæ ſeueritatis vſque ad internecionem deſæuiat, humiliter imploro. In propria temeritate fragilitatem meã cognoſco: in aliena ſeductione ſpiritum diſcretionis aduoco: in flagellis diuinis Deo me totum committo. Quæro igitur, quam iſtarum magis ſuſpectam habeas, vtrum vnam, vel duas, vel ſimul tres. Si vnam & tuam, propitius tibi eſto. Si alienam & meam, indulge mihi: potius enim ſimplicitate quàm calliditate vſus ſum, quando vt tuo Epiſcopo acquieſceres, ire cum eo ad Concilium perſuaſi. Si te cæleſtis diſpenſatio illaqueauit, quid tibi iraſceris? quid mihi? Quis enim tu? quis ego? qui prohibere poſſem ne ſuo curſu curreret, quem nulla creatura declinare aut impedire poteſt? Quid enim Deus cogitet de nobis intra ve-

lum ſecreti conſilij ſui, eo vſque nos latet, donec ad publicum noſtrum ipſo actu prodeat. Tandiu eſt noſtrum neſcire, quandiu ſuum durauerit celare. Longanimiter quoque expectandum eſt, quod cum venerit, patienter eſt ſuſtinendum. Non eſt properandum ſi differat; non eſt murmurandum ſi proferat. Ieſus Chriſtus heri & hodie. heri, antequam aperiat ſacramentum voluntatis ſuæ, hodie, cum manifeſtauerit ſecretum præſcientiæ ſuæ. Idcirco ſic excluſa ſopiatur omnis veſtra conqueſtio, vbi nec temeritas apparet reprehenſibilis, nec calliditas apprehenditur damnabilis, nec Dei ſententia intolerabilis. Etſi enim priuauit ſolo paterno, honorauit vos ſublimi ſolio. Miſcet namque ſapientia in cratere vinum ſuum, ne nimis ſit potanti calidum, ne rurſus inſipidum. Infert exilium præſumptori, confert ſolatium exulanti. Pluris eſt conſolatio, quàm deſolatio veſtra. Gregem puſillum dimiſiſtis, egregios Cardinales amicos & ſocios recepiſtis. Clauſtralem angulum reliquiſtis: vrbem dominam mundi acquiſiſtis. Abbatis gradum inferiorem Epiſcopali quis neſciat? Si corpora martyrum Criſpini & Criſpiniani Sueſſioni ſepulta ſunt; Petri principis Apoſtolorum, & Pauli doctoris gentium ſacratiores reliquias in Romana vrbe haberi quis ignorat? Si paria in veſtra commutatione quærantur, tam in relictis quàm in adeptis longè imparia omnia inuenientur, præter affectum qui inde torquetur, vnde alius extolletur. Omnia ſe-

cundum se affectus moderatur. Nihil apud ipsum magnum, nisi in se de se faciat magnum. Si ergo affectus mitigabitur, pacata erunt omnia. Naturæ quidem mirabilis est animus, ex quo gignitur affectus. sed tamen quocunque suus pulsus illum tulerit, omnia ad se trahit, & suo nihilominus siue sapore, siue colore intingit. Cui turbato nihil quiescit, cui amaro nihil dulcescit, cui auaro nihil sufficit, cui vago nihil consistit. E contra, fixo nulla mobilia flectuntur, pacato tranquilla sunt etiam procellosa, benigno mansuescunt etiam ferocia. Sic Deus adduxit ad Adam cuncta animantia terræ, & volatilia cæli, vt videret quid vocaret ea. Omne enim quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius. Procul dubio animi est omnes motus cordis & corporis iudicare, & nomina imponere. Vnde auctoritas dicit, Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Præest enim volatilibus cæli cogitando de supernis: præest bestiis terræ, reprimendo motus carnis: præest etiam piscibus maris, moderando volubiles cogitationes mentis. Omni igitur studio est excolendus; sine quo nullus motus bonus. Laborandum ne sit malus, quia si malus est, non est in ciuitate malum, quod ipse non fecerit. Enitendum quoque vt sit bonus, quatinus gratia cooperante creet bona, faciat pacem, & formet lucem. Diu detinuit epistola amicum occupatum in suis & domni Apostolici negotiis. Proinde veniam peto. Remotissi-

mum namque alloquor, quem solebam non chartis ad horam detinere, sed horis familiarissimo hinc inde colloquio, diebus plurimis quandoque adiunctis & noctibus, occupare. Valete.

EPIST. II.

Praenestino Episcopo, Petrus Abbas sancti Remigij.

159. VIx occurro suscipere turbam cogitationum siue materiarum, quæ se ingerunt, insistentes oportunè importunè venire ad vos, dicendo, Ecce ego, mitte me: ecce ego, mitte me. Inter cæteras verò adolescentulas medullatarum meditationum, famosissima illa & notissima atque nobilissima matrona, quæ ab humero & sursum omnes virtutes antecedit & præcellit, fraterna caritas,
1. Cor. xii. 31. de qua ait Apostolus: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, iure sedem regiam occupat, & suo splendore omnes obumbrat, immo illustrat, & suum tenere ordinem post se imperat. Huic obediunt omnia, non solum terrestria, sed & ipsa cælestia. nam de eius plenitudine omnes accipiunt nomen, & virtutem, gloriam & honorem. Hanc ego licet statura pusillus non attingam, tamen ad vnam & minimam vestimenti eius fimbriam totum me superextendo, & de salute nullatenus despero. Hanc cum amicis & inter amicos teneo & cognosco: & prius volo putrefieri cum

vermibus in puluere terræ, quàm fidem semel datam & amicitiam promissam negligentia aut subreptione interrumpere. Matrona hæc duas habet claues, vnam qua cor claudit & aperit, alteram qua atrij exterioris corbanam, id est arcam, in necessitatibus familiæ suæ similiter claudit & aperit. Cor est arca fœderis, vbi tabulæ testamenti, virga Aaron, & manna reponuntur. Tabulæ testamenti, ne ignores aut præuarices legem Dei. Virga Aaron, quæ fronduit & floruit, vt timeas offensám, quia virga; serues gratiam, quia frondosa & florida. Manna, vt per spiritum adoptionis degustes & prælibes gloriam absconsæ dulcedinis Deum timentibus: cuius stillicidium, ad quod lætatur germinans, sufficit in præsenti vita, & abundantia seruatur in alia. Exclusa itaque omni malitia & iniquitate à corde, sola deambulet in suo pomerio caritas, sola ibi pascat, & cubet in meridie. Non videat illam ingrediẽtem & deambulantem oculus nequam, qui fascinauerat Corinthios, & iniquos presbyteros. Cùm tamen placuerit, aduocet puellas suas de terra Israel, vt afferant ei smigmata suauissimi odoris, & oleum lætitiæ, de quibus aspergat cubile suum ad aduentum sponsi, qui de sua propagine non nisi cælestes & mansuros fructus generat. Deinde egreditur ad hortum nucum, ad hortum pomorum suorum, vt videat poma conuallium, & inspiciat si floruerint vineæ, & germinauerint mala punica, ad hortum vtique nucum, eremitarum & reclusorum, hortum pomorum, in sæculari

habitu religiosè viuentium : poma conuallium, qui elegerunt abiecti esse in domo Dei: vineas, feruentes spiritu: mala punica, qui crucifigunt carnem suam cum vitiis & concupiscentiis. Ponit namque signa sua, pietatis opera, caritas in exitu actionum super summum, idest palam. Ponit namque & proponit, quatinus per signa extrinsecus apparentia deprehendatur intus latens veritas. Vnde, *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Caritas enim aquas suas in plateis diuidit, vt bibant homines & iumenta, quia sapientibus & insipientibus, debitrix est. A corde tamen regreditur, & ad cor regreditur: quia cornua altaris ex ipso sunt procedentia, & nullum bonum opus remunerabile, quod non surgit de bonæ voluntatis radice. Ponit igitur caritas affectum cordis & obsequium operis. Affectus latet, opus patet. Sic habet caritas & secretum suum, & publicum. In secreto quiescit, in publico operatur. Imitatur operantem sex diebus, & sabbato quiescentem. Duplex verò est officij ratio. Alia enim consideratur inter amicos, alia inter extraneos. Aliud est munus amicale, aliud generale. Amicale de corde exigitur, & in corde seruatur. Generale de arca extrahitur, nec ibi retinetur. Riuus amoris non siccatur largiendo quod habet: sed arca extenuatur, dum euacuatur. Carius itaque est munus, quod nec arescit profusione, nec deficit largitione. Appetibilius tamen sæpe requiritur, quod in manu, vel sinu refunditur, quàm illud quod in medullis amicalibus per fidem reconditur.

Matth. VII. 16.

Exteriora ſiquidem & viſibilia, quia vſibus humanis neceſſaria ſunt, ab his amplius diliguntur, quorum appetitus tenaciùs in temporalibus quàm in ſpiritualibus irretitur. Qui verò calcatis groſſioribus carnis fæculentiis cubilia ſpiritus ingreſſi, ſubtiliari in ſpiritualibus conſueuerunt, in amicis quærunt gratiam, non pecuniam, fidem, non extrinſecam poſſeſſionem, veritatem inuiolabilem, nõ vtilitatem temporalem. Qui enim cor hominis habet, quid eſt hominis, aut in homine, quod non poſsidet? Hinc eſt quòd in Chriſto, quem pater de corde ſuo eructauit, quando vel ęternaliter æqualem ſibi genuit, vel temporaliter de virgine incarnari conſtituit, omnia noſtra ſunt: iuxta Apoſtolum qui ait, *ſiue Cephas, ſiue Apollo, ſiue mors, ſiue vita, omnia veſtra, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Forte dicitis. Vt quid, & ad quid hæc? Quia legi in litteris veſtris, vos amiſiſſe veteres amicos, nec comparaſſe nouos. Concedo amiſiſſe, ſi opinione aut veritate conſtat inueteratos eſſe. Vera certè amicitia puritate virginea, & caloris perpetuitate, neque adulteratur, neque refrigeratur: ſed quotidiana renouatione cum ſole ſemper oritur, nec moritur. Si vnquam ergo habuiſtis amicos, adhuc habetis non inueteratos, quod eſſet vitium, ſed remotos, quod eſt opus diuinum. Sic enim Deus homines tanquam grana ſpargit & ſeminat. Nonne Apoſtolos ſeminans ait, *Euntes in mũdum vniuerſum prædicate Euãgelium omni creaturæ.*

I. Cor. III. 22.

Marc. XVI. 15.

Veniendo Euangelica prædicatione sparsit, spargendo in vniuersum mundum vnitate fidei vniuit. Sic nostræ amicitiæ vinculum neque ruptum, neque laxatum erga vos, sed protractum vsque ad sedem vestram Episcopalem incorruptum & semper nouum existit. Nescio si fortiùs, scio tamen quia teneriùs absentia me vobis, immo vos mihi inuiscerat, quàm fecerit præsentia. Hoc probabile & necessarium argumentum est perfectæ dilectionis, quando eo ampliùs incendit affectus, quo remotiùs separat locus. Præsentia siquidem suo visu solatiatur, & satiatur vsu: famelica verò absentia, præ inopia etiam amaris iuniperi corticibus sustentatur, & ad solitam visionis dulcedinem viuaciùs inflãmatur, & nutritur tenaciùs. Duris agitatur stimulis desiderium, quod semper quærit & nunquam inuenit. Vnde Psalmista: *Quærite Dominum, quærite faciem eius semper.* Et in Canticis, anima liquefacta surgit, & quærit per platæas & vicos ciuitatis quem diligit. Neque igitur stylo inueterato, neque animo scribo vobis. De his hactenus. De statu autem nostro significo vobis, quòd guttæ nostræ quasdam recenter sentio guttas. Cætera nostra, Deo cooperãte, in omni prosperitate sunt. Theobaldum cõcorditer in abbatem vobis substituimus, & fratrem Ioannem in omnibus ipsi obedientem effecimus: si tamen cum gratia vestra remanere poterit, quod omnino consulimus. Quid enim valeat, vbi est nobiscum, certi sumus. quid verò apud vos facturus sit, nesci-

Psal. CIV. 4.

imus. Certa verò pro incertis non sunt relinquenda. Missale nostrum mitto vobis, & breuiarium fratris Lucæ misimus. quòd vos supra modum in cibo & potu affligitis, non approbamus. Si nobiscum viuere & mori desideratis, non festinetis ad mortem: quia nescitis quid paritura sit crastina dies. Omnia possibilia sunt apud Deum, qui desiderium pauperum frequenter exaudit.

EPIST. III.

Theobaldo electo Cluniacensi, Petrus abbas sancti Remigij.

GEmebundas, & quasi intestinorum suorum tumultuosa collisione seu conquestione, & velut à fulgure & tempestate percussas, à vobis recepi litteras. Hominem siquidem redolebant satis conturbatum & exterritum, ac velut repentino superueniente tonitruo pene iacentem exanimatum. Nec mirum. Res namque noua, tam sua nouitate, quàm magnitudine, hominem audacissimum & fortissimum potuit concutere. Qui ad crucem ducitur, gemens & lugens meritò conqueritur. Si crux à cruciatu dicitur, nonne in cruce cruciatur, cuius humeri importabili oneri supponuntur? Profecto amodo tot molas supportabitis, quot monachorum curam recipietis. quid ergo? Nonne cum Apostolo dicetis, *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* Ecce timor, ecce

160.

2. Cor. XI. 29.

anxietas, ecce cruciatus. Sed quid? Vbi consolatio? vbi releuatio? vbi tanti doloris remedium? sine dubio in Christo. Nam ipse primus ascensor, mitigator, & sanctificator crucis, qui suo cruciatu nostros absoluit cruciatus in cruce, & de cruce dixit, *Mulier, ecce filius tuus*, & discipulo, *Ecce mater tua*. Sed quid hoc ad rem? quid ad præsentem quæstionem? Multum per omnem modum. Nam mulier est Cluniacensis Ecclesia, quæ est mater omnium nostrûm: quæ de fructu ventris sui plures manipulos sanctarum animarũ ab Oriente & Occidente in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob, iã collocauit, & sponso suo poma noua nouitiorũ, & vetera antiquorum & senum, in cœlesti mensa frequenter obtulit. Quis vero discipulus sit, de quo dicitur, mulier ecce filius tuus, iam credo animaduertitis. Tangit enim vos hæc sententia: quia æterna prædestinatione, & moderna vocatione, sollicitudinẽ huius matris vestræ decreto inuiolabili gratia Dei iniungit. Temerariũ autem est, & inhumanum, tam diuinam ordinationẽ respuere, quàm matri fidele obsequium denegare. Igitur tanquã Isachar asinus fortis, ceruicẽ & humeros huic electioni supponite, & de Dei auxilio fideliter præsumite, quia spiritus adiuuat infirmitatem vestram. Mihi autem amico & fideli vestro gaudium est & exultatio, quòd tantum amicum in tam excellenti loco merui videre sublimatũ. Nam & ipse seruus & filius sum Cluniacensis Ecclesiæ. Valete, & per nos, oro, transitum facite.

Ioan. XIX. 26. 27.

EPIST. IV.

Petrus abbas sancti Remigij, R. Canonico de Meritonia.

SImul mouentur & manus ad tibi scribendum, & nuntius ad iter arripiendum. Non sum immemor antiquæ nostræ cõsuetudinis, qua inuicem solebamus quamlibet informes conceptus nostrarum meditationum communicare. Ego vt senex sensu exinanitus, ætate fessus, occupatione irretitus, iam parere fœtus idoneos ad legendum deficio. Consulens autem naturali erubescentiæ meæ, potius abortiuos meos infra latebras suas sepelio, quàm extrà cum pudore profero. Quis enim ramus fronde & fructu formosus de veternoso & emortuo trunco pullulabit? fons aridus & cisterna dissipata quas irrigabit areolas, cùm nec gutta supersit ad proprias consolandas venas? Vetus itaque homo qui corrumpitur, nouitate spiritus renouandus esset: nisi & ipse spiritus sua negligentia inueteratus iuxta Apostolum prope interitum esset. Altera istorum vetustas apparet, altera latet. Periculosior autem est latens, quàm apparens. Nullum enim periculum est, cubile vitiorum, corpus animale, hospitiũ de impossibilitate peccatis nõ exhibere. Optimum equidem est non peccare, immo & nolle: sed & bonũ est nõ posse. Fomes siquidẽ peccati vtitur ętate iuuenili, 161.

velut fornace, in qua tres pueri à rege Babylonio mittuntur, & membra puerilia, tāquam ligna flammis apta, obstinatissimè succenduntur. Cùm verò senect⁹ euiscerauerit medullas corporis, & omnino debilitauerit legē membrorum, quæ repugnat legi mentis, conquiescunt strepitus vitiorum, & quia non habent vbi caput reclinent, exeunt, & deserta circumeunt. Potius ergo lætandum quàm dolendum de ista oppressione, quæ magis operatur vitam quàm mortem, remedium quàm excidium. Hæc est apparens & parum nocens vetustas. Latens verò, quia nescitur, minimè
Esa.1.6 aut tardè curatur. Vnde Isaias, *Vulnus & liuor & plaga tumens nō est circumligata, nec curata medicamine; neque fota oleo.* quis enim medicinam morbo porrigeret, quem nec oculus, nec manus attingeret? Solus itaque Dei spiritus, qui omnia scrutatur, spiritum nostrum curat, viuificat, & renouat. In medio istarum vetustatum positus, spiritualem timeo, corporalem iam sperno. In fundo vitæ meæ, vbi sera parsimonia est, de reliquiis primæ præuaricationis iam iam fæces limosas exhaurio, & lutum vespere indurandum & arescendum præsentio. Iesum tamen, non minus sapientissimum quàm benignissimū figulum, expecto: qui de vase fictili, vsque ad minutissimum puluerem effracto, potest aliud in resurrectione vas facere in honorem: vt sit clemētior, ne dicam cautior, aut potentior in reficiendo, quàm in faciendo: vt sit maior gloria secundæ domus, quàm primæ, & Adam qui primus factus

factus est in animam viuentem, denuo fiat in spiritum viuificantem. Hæc spes in sinu meo reposita excitat vota mea mortem non timere, sed amare, non fugere, sed patienter expectare. Interim neque dormitare neque dormire volo, sed iuxta Sapientis consiliũ quæcunque possum instanter operari. Hinc est quòd nobilem Ecclesiam nostram tam in fronte quàm in ventre, cui caput secundum se deerat, fabricandam suscepimus, & vt speramus, cum Dei adiutorio perficiemus.

EPIST. V.

Petrus humilis abbas sancti Remigi Ing. Priori de Lapclee.

POstulas in litteris tuis nostrum stylum recipere, non alienum. Sed hebetatus, sed retunsus, sed denique plenus squalore & rubigine qua facie transire poterit mare, cum potius sua rusticitate cachinnos moueat, quã suos lætificet hospites? Calamus quoque noster annositate & desuetudine quassatus, necnon & terrenorum sollicitudine assidua obstructus & obstrictus, raucè sonat, nec iã auditores suos demulcet, sed malè commouet. Ne tamen filij & amici carissimi petitiũculam excludam, vel eludam, emendicatis repressis coloribus rhetoricis, & leporem sermonis postpones, dies Dominicæ passionis præ oculis habens, moneo cum Iesu partiri suas contumelias, suas passiones, sua flagella, sua sputa,
162.

& totum cursum patientissimæ dispensationis, qua pro nobis vsque ad inferna descendit: Reduc Iesum à plãta pedis vsque ad verticem vulneratum ante oculos tuos, aut animum deduc ad locum & focum vbi Petrus negauit, & quæ cordis medulla non liquefacta totum altare tam æneum quàm aureum sua aspersione implebit? *Holocausta*, ait Psalmista, *medullata offeram tibi.* Medulla animæ non est nisi de infusione gratiæ. Si anima, licet macra, tamen esuriens & sitiens, magno appetitu stillicidia elãbuerit gratiæ, vespere, & manè, & meridie: vespere, complantata similitudini mortis Iesu; mane, renouata cum resurgente Iesu; meridie, translata ad dexteram patris cum Iesu: certè inebriabitur ab vbertate domus Dei, dicens, *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Quare non saginaretur de vitulo saginato? Quare non inebriaretur de flumine quod lætificat ciuitatem Dei? Habes vinum de vite vera expressum in torculari crucis, & attractum aperto ostio lateris. Sicut enim tonellus foratur, vt vinum habeatur, sic latus Christi lancea militis apertum est, vt exiret aqua baptismatis, & sanguis nostræ redẽptionis. Hũc quotidie sumimus in altari sub specie vini. Altare siquidem est locus pascuæ, de quo dicitur, *In loco pascuæ, ibi me Dominus collocauit.* Et in Canticis, *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Quid est in meridie? In luce, in puritate, in veritate, in caritate. Qui latet vt anguis in herba, abscondens peccata sua, non est in meridie: qui impudicè viuit, &

Psal. LXV. 14. Psal. LXII. 6. Psal. XXII. 1. Cant. I. 7.

templum Dei violat immunditia aliqua, non eſt in meridie. qui doloſus & fraudulentus eſt, ſpeciem pietatis habẽs & virtutem abnegans, non eſt in meridie. qui tepet odio fraterno, non eſt in meridie. Non ergo ipſum, vel cum ipſo paſcit Chriſtus qui dicit, *Superbo & inſatiabili corde cum hoc non edebam.* Non cubat etiã niſi vbi paſcit. Sed de his hactenus pro tempore. De me verò ſi vis ſcire, onere tam annorum quam peccatorum quotidie more meo ſolito premor. Tamen benignitate & clementia Dei adhuc excedere valeo, & iniuncta officij negotia vtcumque procurare. Pacẽ etiam bonam cum fratribus noſtris, & cum Archiepiſcopo, & cum omnibus hominibus habeo. Caput Monaſterij noſtri renouare aggredior, & cum Dei auxilio iam opus inchoatum ridet, & ſequentis operis auſpicia nobilia ſpondet. Non excidit à memoria, quod aliquando mihi quaſi reprehenſoriè dixeris, ſtudere alia opera facere, & non curare de Monaſterio. Hoc verbum etſi perfunctoriè fuit dictũ, non tranſitoriè fuit auditum. Mille enim libras, adhuc ſimul quingẽtas poſtea pro opere Monaſterij expendi. Saluto fratrem Dudonem. De bono odore veſtræ conuerſationis gaudeo.

Pſal. c. 7.

EPIST. VI.

Tusculano Episcopo, Petrus abbas sancti Remigij.

163. IGnis diuinus nõ minùs est perpetuus, quàm in hostiis Deo dicatis sanctificandis sanctus. Hinc est, quòd in altari, vbi tam holocausta, quàm sacrificia, quotidie ad expiationem peccatorum Deo immolantur, iugis & perpetuus ardet. quid autem hoc est, nisi quod
1. Cor. XIII. 8. Apostolus ait, *Caritas nunquam excidit?* Nam pura à simulatione, munda à sæculari ambitione corda, Christi acceptabilia sunt altaria, siue templa. Forcipe igitur litterarum vestrarum suscepi in aureo thuribulo bonorum verborum sacras euaporationes iamdudum succensæ fornacis ex mutua inter nos visione & allocutione. Deo gratias, quia non inueni aquam crassam imminutæ dilectionis, sed ipsum ignem, non fumantem, sed flammantem in penetralibus tanti domini & amici. Putabam illum suffocatum cineribus tantarum sollicitudinum, & varietate succedentium occupationum. Præterea causam & quæstionem grauissimam aduersum vos habebam, si iustum habuissem iudicem. A quo enim primordia cognitionis & dilectionis cum abbate sanctorum Crispini & Crispiniani piæ memoriæ habuistis, nisi à nobis? Quare ergo de nostro bono opere nos lapidastis? An non lapidastis, quem tot amaritudinibus

& afflictionibus de eius abſentia concuſſiſtis? An non Iacob furtum Laban de filiabus ſuis feciſtis? Fortè furtum non negatis, ſed pium appellatis. Sed ſi furtum, quomodo pium? ſi pium, quomodo furtum? Probo autem furtum. Nam furtum eſt contrectatio rei alienæ inuito domino. Romam certè ad Concilium non iuiſſet, niſi illum miſiſſem. Præter ſpem, & præter voluntatem meam illum retinuiſtis, & fratrem & parem vobis feciſtis. Hoc tamen nec illi, nec nobis placuit. Mallet cellam Montis Dei incolere, vt frequenter mihi ſcripſit, quàm Epiſcopalem cathedram tenere. quid igitur? Deus qui omnia concluſit, & meas querimonias præuenit, faciendo quod facere piè & miſericorditer conſueuit. Præuenit illum benedictionibus ſuis, & quem olim amicum & fratrem in terris habebamus, nunc dominum & ſanctum in cælis veneramur. Miracula enim, quæ facit Deus, teſtimonia credibilia ſunt ſanctæ conuerſationis eius. Itaque digitum ſuperpono ori meo.

EPIST. VII.

Abbati sancti Ægidij Petrus abbas sancti Remigij.

164. VAgabundas frequenter literas ad diuersos huc illucque absque emolumento aliquo deuoluimus. Vna verò res seria plura redimit otiosa. Columna quoque firmiter locata sustinet in se residentia etiam titubantia. Vno lucro plures iacturas compensat sedulus negotiator. Vt ad nostra veniamus, delictum Iudæorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ gentium. Hæc idcirco prælibauerim, vt non sine fructu scribam vobis. Fructum dico, non qui perit, sed qui permanet. Permanet autem quicquid Deo placet. Placet verò Deo vera dilectio, pura oratio, sancta compunctio, mandatorum Dei obseruatio. Suum possessorem nec auarum nec prodigum faciunt. Auarum redderent, si dilectionem & orationem amicis non erogaret. Prodigum, nisi compunctionem & mãdatorum Dei obseruationem sibi propriè retineret. Sic monet Sapientia, *Diriuentur*, inquiens, *fontes tui in plateis*, quod ad alios. *Sit tibi fons proprius & non communicet ex eo alienus*, quod ad seipsum. Bene offert, qui sic diuidit. Progrediatur epistola, & demissa facie quæ sequũtur eloquatur. Nobilitas vestra & litteratura, sicut de carne & sanguine sunt, sic carnem & sanguinem, nisi condimentum religionis in-

Prou. v. 16.

terponatur, ſapiunt. Regularia tamen irregularibus ab oppoſitis ſeſe obiiciunt. Clauſtralis diſciplina in habitu & forma regularium deputantur. Carnalia & ſæcularia regulam aut exuunt, aut interrumpunt. Operiat vtique velamen religionis turpitudinem lubricæ carnalitatis : & in abbate monacho lateat ventoſæ nobilitatis, & ſuperfulgeat vexillum humilitatis. Dicat igitur conſcientia in veſtimentis ouium ſepulta, *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini.* Item, *abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini mei Ieſu Chriſti.* Vera nobilitas nunquam ſuperbit: literatura ſæcularis inflat, ſi illam caritas non reprimat. Ecce ſuper candelabrum præclarum lucerna veſtra ſuperpoſita in abbatia ſancti Ægidii, ſi clarè ardet, plurimas aduentantium regiones illuminat : ſi declinat in obſcurum ſeu vaporem fumi, offendit videntes. Sic itaque luceat lux veſtra, vt videntes glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

Pſal. LXX. 17.
Gal. VI. 14.

EPIST. VIII.

Petrus Carnotensis electus Capitulo Cisterciensi.

165. SAncta sanctorum studia impedire non minoris æstimo culpæ, quàm Angelica & diuina negotia interrumpere. Tanti vero reatus pœnam timeo incurrere, si vos ad diuina & in diuinis occupatos vanis & superfluis tentauero verbis retinere. Excusat tamen quandoque vrgens necessitas ingerentem se importunitatem: quando & si reprimit ad modicum festinationem, non perimit aut deprimit penitus necessariam operationem. *Vtinam*, inquit Apostolus, *sustineretis modicum quid insipientiæ meæ*! Non arguitur insipientiæ formica, quæ sibi præparat escam in æstate. Non arguitur insipientiæ villicus iniquitatis, qui fodere non valens & mendicare erubescens, fecit sibi amicos, qui reciperent illum in æterna tabernacula. Non ad insipientiam est mihi, si non de mammona iniquitatis, sed de supplicatione humilitatis, & debito fraternæ caritatis interpello dominos meos & fratres carissimos, quatinus me commemorent inter sui gaudij socios, & futuræ expectationis amicos. Recolat igitur sanctissimũ vestrũ Collegium, vnũ me esse de alumnis beatissimi Bernardi, cuius merito Cisterciẽsem ordinẽ Deus vsq. ad mare & vltra dilatauit, & vsq. ad nubes, vt istæ quæ adhuc supersũt reliquiæ testãtur, magnifi-

2. Cor. XI. 1.

cauit. Inter cætera sua beneficia cõtulit mihi superna gratia, eo viuẽte, adfuisse in his castrorũ Dei cõuentib. & comendatũ, atq. receptũ tam beneficiis quàm orationibus. Translato etiam ipso ad cælestem curiam, semel adiui dominos meos & fratres carissimos, replicans & inculcãs societatem & caritatem antiquitus indultam. Prostratus itaque licet absens, pedibus totius sanctæ huius congregationis, semper expectatum & expetitum, nec nõ etiam expetendum imploro suffragium. Vester fui, vester sum, vester semper ero. Alienos ad sinum suum colligit vestra caritas, & me leonibus, lupis, vrsis, & malis bestiis indefensum exponitis? Cellensem enutristis, Remẽsem amastis, Carnotensem proiicietis? Vbi maior necessitas, ibi expriuabit caritas? vbi summum periculum, ibi nullum subsidium? vbi descendens ab Hierusalem in Iericho semiuiuus relinquitur, post sacerdotis & leuitæ negligentiam, Samaritani pectus indurabitur, ne oleum & vinum vulneribus sauciati infundantur? Absit vt fons olei arescat, vt lecythus olei in sancto ordine vestro deficiat. Certè si in vobis defecerit sanctus, mundus remanebit immundus. Non esset dolor Angelis Dei, sicut dolor iste. Pax itaque æterna & gratia sit vobiscum. Amen.

EPIST. IX.

Nicolaus monachus sancti Albani, Petro Abbati sancti Remigij.

166. INuectionis palliatæ saturatus opprobrio, & ironico crapulatus à vino, verè putabam me missionem accepisse, & fædus iam cum silentio pepigisse. Quid senserim sanè de priuilegio singularis integritatis in virginum Virgine scripseram, & metam ibi fixeram: & ecce meus Petrus de noua materia nouum suscitat ex insperato bellum, & omnes Virginis domesticos prouocat ad indignationem, & doctos in lege domini ad præsumptionis minus Catholicæ contradictionem. quandiu tractabatur de articulis, qui sic vel aliter poterant intelligi, sana vtrimque fide, dissimulabam, & animus noster si concepit non peperit dolorem. Nunc autẽ cùm tuba canitur, quòd Virgo peccatum senserit, & sentiẽdo debellauerit, non dissimulo, non patienter ago, vix manus teneo, quin in publicum hostem irruo. Sed priusquam pro communi omnium Virginis domesticorum indignatione respondeam, lapidem offensionis & scandali petram contueor, quæ in nostra epistola inuenit, qui nodum in scirpo sæpius quærit; & praua priuatæ læsionis in directa, & aspera redigam in vias planas. Lapis itaque lapidem offendit in eo
» quod dixi, Virginis ipsius animam pertransi-
» uit gladius, non solùm olim in filij passione,

ſed etiam nuper in conceptionis ſuæ con- „
demnatione. & ironico typo ſubſannans hîc bonum dormitaſſe Homerum, Ariſtotelico more ſic logicat. Eſto, noſtra placent ei obſe- „
quia, nunquid paſſibilis eſt adhuc eius ani- „
ma? Fides ſupplet irrefragabilem concluſio- „
nem, vt vera impaſſibilitas & immortalitas „
nullas admittat moleſtias. Miror, & indignor virum Eccleſiaſticum, in diuinæ ſcripturæ figuris exercitatum, has loquendi figuras ignorare, vel earum ſcientiam diſſimulare. Nonne legitur Deus zelans, iraſcens, pœnitens, dolore cordis intrinſecus tactus, antequam fuerit humanatus? Nunquid ideo eius diuinitas ſenſit paſſionum moleſtias, quia noſtro more de ipſa loquitur ſcripturæ auctoritas? Nunquid Angelos ſollicitudo inquietat, quia leguntur ſecuri de ſua, ſolliciti de noſtra gloria? Tanta eſt huius tropi copia in diuina pagina, quòd ipſa abundantia generat inopiam. Pauca igitur de multis ſapienti ſufficere debent in tam plano articulo. Ad petram vero ſcandali de corde veſtro tollendam pluſculum eſt immorandum, quia res exigit vt palam faciam quod celare propoſueram. Sanctus ille Bernardus, quem dicis me debita exuere veneratione, & poſt eum verborum iacula emittere, quondam Sanctorum catalogo adſcriptus, nuper eſt in Eccleſia canonizatus, & ab humano iudicio exemptus. Exemptus inquam eſt, ne de gloria eius dubitemus: ſed non vt minus de eius dictis diſputemus. De gloria beati martyris

Cypriani beatus Augustinus non dubitat, tamen in Spiritus sancti datione eum errasse verissimè comprobat. Errorem martyrio deletum scribit, & sic docuit Ecclesiam venerari martyris gloriam, vt tamen non imitaretur errorem. Ego autem, & si dissimili scientia, simili tamen conscientia, sic veneror beatum confessorem Bernardum, vt laudem & amem eius sanctitatem, qui nec amem, nec laudem eius præsumptionem in matris Domini conceptionem. Et ne putes me magis pertinaci quàm bona conscientia dicere quę dico; audi quid ab ipsis Cisterciensibus vera religione præditis, & Virginem in veritate diligentibus, acceperim de sancto Bernardo. quorum nomina abscondo sub modio, ne odiosos faciam fratrum suorum collegio. In Clareuallensi collegio quidam conuersus bene religiosus in visu noctis vidit Abbatem Bernardum niueis indutum vestibus, quasi ad mamillam pectoris furuam habere maculam. Quem ex admiratione tristior alloquens, Quid est, inquit, pater, quòd nigram in te maculam video? & ille, Quia de Dominæ nostræ conceptione scripsi non scribenda, signum purgationis meæ maculam in pectore porto. Frater visa conuentui innotuit, & aliquis fratrum in scriptum redegit. Relatum est in generali Cisterciensi capitulo, & de comuni cõsilio scriptum periit incendio. maluitque Abbatum vniuersitas virginis periclitari gloriam, quàm sancti Bernardi opinionem. Non sic Paulus, non sic: qui se blasphemum & iniuriosum incla-

mitat, vt redemptoris gloriam amplius extollat. Et certè vt credo ea ratione sanctus in propria persona viro simplici & de talibus nil scienti apparuit, & culpam suam innotuit, vt totius Cisterciensis Capituli discretio deprehenderet eum velle suum errorem damnari, & virgineæ conceptionis gloriam prædicari. Igitur si ego publico, quod ipse vt credo publicari voluit, hoc non est eius famam extenuare, vel gloriam euacuare, sed eius voluntatem super delicti sui pœnitentia exprimere. Porro facto leui per purgatorium transitu, intrauit in gaudium Domini sui, qui in diebus suis sanctitate venerabilis, opinione singularis, eloquentia suauis, & signorum inuocatione, immutationeque mirabilium extitit mirabilis. Hæc ego de beatissimo Abbate Bernardo. Nunc de statera mea, quæ in hoc, vt scribitis, videtur mentiri quod dixi, Virgo singularis vicit omne peccatum, non omne debellando, sed nullum prorsus sentiendo. Quod non omne debellauerit, testimonium perhibent, homicidium, adulterium, furtum, & horum similia multa peccata, quæ eius affectum nunquam memorderunt, eius memoriam nunquam contaminarunt, eius denique opinionem nunquam læserunt. Testimonium etiam perhibet conscientia petrina: quæ etsi cotibus sit durior, hanc tamen abhorret duritiam, quam totus mundus abhorret. Os enim aliter sentiēs non solùm est obstruendum fimo, sed lapide conterendū durissimo. Quòd nullum prorsus senserit peccatum Virgo peccati

destructrix, hoc videtur sentire beatus Augustinus, vbi inhibet Virginis mentionem in peccati mentione. Hoc videtur sensisse & prophetico spiritu prædixisse Dauid, vbi Verbum incarnari desiderãs, dicit: *Surge in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.* Surgere enim Verbi, fuit ab occulto suo prodire in nostrum publicum, inuisibilem fieri visibilem habitu carnis indutum. Incarnatum itaque desiderat surgere in requiem, quam signanter dicit suam: vt à communi hominum requie distinguat, quam idem Dauid designat alibi, *Conuertere*, inquiens, *anima mea in requiem tuam*. Requies animæ humanæ in hac vita est, vel deuicta, vel sopita carnis contradictione, sensualitatem rationis imperio de facili obedire. Verbi verò incarnati requies est, in carne nullam carnis cõtradictionem, nullam membrorum legem menti repugnantem sentire. In hãc igitur requiem suam surrexit Verbum incarnatum, & non solùm Verbum, sed & arca sanctificationis suæ, videlicet mater sua, de qua & in qua est Verbum incarnatum. Sicut enim in cœlo, qualis pater, talis filius; sic & in terra, qualis filius, talis mater, non dico de spiritu concepta, vt filius, sed de spiritu repleta & sanctificata ex vtero matris, vt filius. Quod quidem sensit & scripsit, quem laudas auctorem in præsenti, abbas Bernardus. Inde quippe dies Natiuitatis non Conceptionis virgineæ diem haberi solemnem: quia quæ in peccatis concepta est, vt vniuersum genus hominum, sine peccato nata est;

Psal. cxxxi. 8.

Psal. cxiv. 7.

vt pauci hominum. Si igitur ſine peccato nata eſt, conſequenter ſine peccato conuerſata eſt. Si ſine peccato conuerſata eſt, conſequenter ſine ſenſu peccati ex hoc mundo ad patrem aſſumpta eſt. Sed dicis, eam ſine peccato ſenſiſſe peccatum. Fateor me neſcire quid velis dicere. Nam exempla ſentiendi, quæ proponis, nullius ſunt auctoritatis, & ideo nullius ponderis. De cetero omnia exempla quæ ponis, ſolis ſenſibus corporeis comprehenduntur. Poſſunt enim videri, audiri & tangi, & fortè olfactu & guſtu percipi: & licet quinque ſint corporei ſenſus, tamen non dicimus, ſentio ignem quia video, nec ſentio aerem quia audio, nec ſentio lapidem guſtu: fortè picem ſentio olfactu, ſed de ſenſu olfaciendi nihil ad ſenſum peccati. Proinde omnia quæ poſuiſti ſentire te dicis, quia tangis. Si igitur Virgo ſenſit peccatum, cùm peccatum tripliciter accipiatur in ſacro eloquio, videlicet pœna peccati, culpa peccati, hoſtia pro peccato. Vtrum hæc omnia, an duo, an vnum tantùm ſenſerit, vellem tuo edoceri magiſterio. Si enim ſic intelligis; ſenſit peccatum, id eſt pœnam peccati; ſic & ego intelligo. More quippe noſtro eſuriuit, ſitiuit, friguit, & multis tribulationibus decocta, noſtris calamitatibus ſubiacuit, & ex talium in Chriſto patientia, multimoda meritorum prærogatiua effloruit, abſque his quibus intrinſecus quotidie proficiebat, noua videlicet virginitatis dilectione, ſingulari Dei

contemplatione, incomparabili proximi caritate, tota virtutum omnium pulchritudine, nulla maculæ vel leuissimæ turpitudine. Nam cùm meritorum nostrorum summa consistat in patiendo pro Christo, & in diligendo Christum; Deum videlicet, & proximum nostrum: in his duobus excitata est ad plenum agonista nostra ante aduentum Verbi in vterum eius; vt nec ei deesset vel cum carne, vel cùm hoste certatio, nec pacatissimi animi contemplatio. Proinde dispendium merendi non sustinuit, quæ tot tentationibus exposita, gratia, qua ante obumbrationem plena, & DOMINUS cum ea fuit, omnes debellauit, & omnes superauit. Dispendiũ, inquam, merendi non sustinuit, quæ in dies operatione proficiens pariter & amore, optimam Mariæ partem adimpleuit, & Marthæ sollicitudinem per ætatis teneritudinem non exclusit. Quod si intelligis, sensit peccatum, id est, sensit culpam peccati, more nostro legem membrorum sensit, motus pudendos sensit, picem titillationis sensit, & inquinata est ab ea, quod absit. Iuo venerabilis Carnotensium Episcopus in Chronicis suis scripsit, duodecimo anno ætatis suę Virginem ad Archangelo Gabriele salutatam, & à spiritu sancto obumbratam: infra quem ætatis annum non permittit natura moueri pubescentium genitalia. Terminus igitur pudendi motus in Virgine à Spiritu sancto præuentus reliquit nos dubios, vtrum à die cõceptionis, an à die natiuitatis, an certè à die superuentionis

tionis Spiritus ſancti in virgine virgo liberata ſit à contradictione carnis pudenda. Vnde & Auguſtinus dubitatiuè de Chriſto dixit, Quod inde ſuſcepit, aut ſuſcipiendum mundauit, aut ſuſcipiendo mundauit. Sed modis omnibus conſtare nobis debet, quòd virgo ſingularis nunquam in carne, in qua & de qua Chriſtus homo factus eſt, motum illicitum ſenſit, nunquam legem membrorum ſenſit, nunquam quod non voluit egit, nunquã ſenſit quod ſentire non decuit. Cùm igitur ante duodẽnatum ex naturæ beneficio, poſt duodẽnatum ex gratiæ dono peccatũ ſentire non potuerit; quãdo ſenſit & ſentiẽdo debellauit virgo peccatum, quæ aliis temporibus in terris non vixit? Si de Salomone & Achaz das inſtantiam, qui vndecimo ætatis ſuæ anno genuerunt filios, ſcias quia ſingulare priuilegium non facit legem communem: vel certè, quia reprehendit eos ſcriptura de incontinentia, potuit fieri vt obſcenis motibus genitalium infirma irritarent, & pudoris clauſtra rumperent, & de animi ſui peruerſitate iura ſuæ naturę inolita peruerterent, non communem hominum naturam exterminarent. Radicatus & fundatus in montibus ſanctarum auctoritatum, da ſanctã auctoritatem, quæ perhibeat Dominã noſtram ſenſiſſe peccatũ, quæ ita diſtinguat ſenſum peccati, videlicet in ignis, in picis, in lapidis, in aeris ſensũ; & erraſſe me fatebor. Quod ſi non occurrit, qua fronte audes fingere noua commenta in tantam virginem? qua dementia

infamare sensum genitalium, quæ Saluatorem saluo pudoris titulo fuderunt? Quæ prærogatiuæ distinctio inter singularem virginem & alias sanctas virgines, si peccatum sensit vt aliæ, sed non consensit peccato, sicut nec aliæ? Quo gratiæ merito præminuit, ante virtutis obumbrationem dico, si ipsam cum vniuerso hominum genere exclamare necesse fuit, *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Parciùs nouas in virginem adinuentiones de spiritu tuo cudere debuisses, quam de spiritu suo Deus pater tam gloriosè fœcundauit. Si ergo aliquid scribo de Virgine, quod non legerim in Canone, laudem tamen sapit Virginis, laudem & filij Virginis; & occasione scripturæ Canonicæ, vel vera scribo, licet occulta, vel verisimilia & ipsa Catholica. Præsumuntur multa de Virgine, quæ nusquam leguntur: & præsumptionibus standum est, donec probetur in contrarium. Singularis Virginis priuilegium non habet similitudinis consortium. Non solùm singulare est, quòd Virgo concepit, sed & quòd Virgo sola & prima in Israel virginitatem adamauit. Non solùm inauditum, quòd Virgo peperit; sed & quod Virgo citò Angelo credidit, & de facto non dubitans modum conceptionis inquisiuit. Et in hunc modum distingue inter Virginem nondum matrem, & Virginem iam matrem: vt singulari vtrobique cæteris virginibus prærogetur priuilegio, quæ singulariter non-

Rom. VII. 24.

dum mater, Angelo teſtante, gratia plena fuit; & ſingulariter iam mater Spiritus ſancti ſacrarium extitit: quæ nondum mater, quaſi lana candidiſſima, nullius peccati ſenſu maculoſa fuit, & ſingulariter iam mater; quaſi purpura ſanguine conchylij tincta, ita Spiritu ſancto compluta & madefacta fuit, vt nullis de cætero vſibus manciparetur, niſi diuinis. Multa in hunc modum occurrunt differentiarum genera, quibus Virgo nondum mater differt à ſe Verbi matre, licet nunquam peccatum ſenſerit; vel nondum mater vel iam mater. Vellus quippe, cùm ſit de corpore, vt ait Hieronymus, corporis non ſentit paſſionem: ſic & noſtræ Virginis virginitas, cùm ſit in carne, non ſenſit vitia carnis. Sed dicis, Multiformiter peccatum ſentitur: aliquando cum peccato, aliquando ſine peccato. Sine peccato ſentitur, ſicut aer. Hoc exemplum nullius eſt auctoritatis, vt dictum eſt, ſed nec intelligentis expreſſiuum. Aer quippe ſentitur aliquando intenſiùs, aliquando remiſſiùs, ſecundum motus ſui impetum, vel leniorem vel aſperiorem: & durior eſt aeris frigidi ſenſus aſperior, quàm ignis tepidioris leuior, vel lapidis, vel picis remotior. Ea propter me non mouent exempla, quę tam remota ſunt à re, ad quam explicandam ſunt inducta. Recurramus itaque ad ſenſum Eccleſiæ, & ſecundum quod ipſa ſentit de ſenſu peccati

proferamus in medium, & videamus quo sensu Virgo potuerit sentire peccatum, sine sensu peccati. Cùm igitur peccatum Ecclesiastico sensu tripliciter dicatur, vt dictum est, videlicet pœna, culpa, hostia, iungamus primo singula singulis, deinde singula omnibus, vt experiamur qua coniunctione verum sit, peccatum sentiri sine peccato, & tandem deprehendamus, vtrum veritas æquiuocæ coniunctionis obuiet clausulæ vniuocæ acceptionis, qua dicitur, Virgo vicit ex omni parte peccatum, non omne debellando, sed nullum prorsus sentiendo. Attende rogo, si virgo pœnam peccati sensit sine pœna peccati, si culpam peccati sensit sine culpa peccati, si hostiam sine hostia sensit: & doce quomodo hęc possint fieri. Quod si non occurrit, attende si culpam sine pœna, vel sine hostia sensit, si hostiam sine pœna, vel sine culpa sensit: & doce quæ scriptura hæc doceat, & quid vtilitatis in præsenti disquisitione habeat. Perpende denique, quòd virgo pœnam peccati sensit sine culpa peccati: & hoc sensu fortè fieri potuit, quòd peccatum sensit sine peccato, cùm peccatum æquiuocè pœna dicatur & culpa peccati. Sed hic sensus in nullo derogat clausulæ, qua virgo perhibetur omne vicisse peccatum, non omne debellando, sed nullum prorsus sentiendo: quia in ea vniuocè vbique peccatum pro culpa peccati accipitur. Ipsa quippe culpam peccati, videlicet concupiscentiam, & cetera quæ simul sunt & pœ-

na & culpa peccati, ex omni parte vicit, quòd horum omnium nullum omnino ſenſit. Nam ſerpentis ſibilatio foris fuit per ſuggeſtionem, non intus per titillationis pruriginem. Nec decuit illam carnem titillari, per quam meruit omnis caro à damnatione titillationis purgari. Non decuit illam carnem inordinatè moueri, de cuius propagine ordinis diſciplina demanauit; & omnem mundum ſub iuſtitiæ moderamine colligens ad vitam æternam reformauit.

EPIST. X.

Petrus Carnotenſis electus Nicolao ſancti Albani monacho.

EPiſtola tua multifariè dentata, dum me acerrimè mordere intendit, dentes ſuos in ſemet eliſos non iniuria collidit. Acutos equidem formido, ſed putres contemno. Subtiliter ſyllogizas, vel fortè paralogizas; ſed fallaciter concludis. Noſtram irrides ſimplicitatem, nec mirum: non enim tenes veritatem. Contra legem fratris tui turpitudinem reuelas, non quæ eſt, ſed quam fingis. In humanis certè mentiri vereor: quanto magis in diuinis? Credo, dico, aſſero, & iuro, beatiſſimam Virginem noſtram in æterna prædeſtinatione ſingulari priuilegio munitam, nec à ſua conceptione in aliquo vio- 167.

latam: ſed ſemper manſiſſe & permanſiſſe illibatam. & ſicut beata vltra humanam & cæterorum hominum naturam, ſic ſecreta & incognita manet vltra omnium notionem. Quamuis autem more veruecum adinuicem noſtra tentauerimus cornua, & verborum diuerſos hinc inde protulerimus ſonos: tamen vnus & ſimplex oculus vtriuſque noſtrûm in eius obſequio & famulatu nunquam caligauit: ſed neque Deo volente caligabit. Vt autem guſtus cibum diſcernit, & alius plus ſalis, alius minus exigit: ſic ſenſus humanus quandoque auſteriora, quandoque dulciora appetit auidiùs. Profert alius abſque pondere rationis, ſeu auctoritatis quod ei placuerit: recuſat alius quicquid ſale Euangelico aut prophetico conditum non eſt. Eſt alius vtilior, dulcior alius. Ego vtilem dulci præpono. Solas fauces magis demulcet dulcis: omnibus membris vtilis plus confert. Tu verba dulcia, ego vtilia quæro. Tu lenocinantia, ego ſalubria & confortantia. Seriis itaque intendamus. Quædam tamen ſeria iocoſa aliquando non reſpuunt, immo libenter admittunt. quædam verò ſic reſpuunt & expuunt; quòd etiam anathematizant & ſuſpendunt. Reginæ Dominæ noſtræ beatiſſimæ virginis Mariæ obſequia venerationem poſtulant, non adulationem: maturitatem, non ſcurrilitatem: cordis de-

uotionem, non oris verboſitatem: ſecreti admirationem, non publicam diſcuſſionem. Vterque noſtrum currit poſt ipſam, &.vtinam ad ipſam. Vt credo, vna intentio animos parificat; ſed varietas ſermonum, vt pote linguæ diuerſæ, ſenſus ſcripturæ ſalua fide alternat. An ſcientiores, an ſapientiores ſumus Auguſtino & Hieronymo? Nonne in fide vnanimes, in religione concordes, in caritate feruentes in ſcientia ſcripturarum ſublimes, in auctoritate pares, in quibuſdam ſententiis valde ſunt diſpares? In epiſtola ad Galatas ſic legitur: *Cùm veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat. Prius enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum gentibus edebat. Cùm autem veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe, timens eos qui ex circunciſione erant*, &c. Hieronymus defendit Petrum dicens, inuitum feciſſe, & diſpenſatoriè ſimulaſſe, ne ſcilicet Iudæos amitteret: nec in hoc peccabat, quia bona intentione id agebat. Auguſtinus è contra dicit, Petrum illa legalia ſeruaſſe non diſpenſatoriè, ſed verè: & eum verè peccaſſe, non illa ſeruando, ſed alios ſuo exemplo Iudaizare cogendo. Ecce cedri Libani, ecce ſublimes abietes alio, & alio impulſu, aliter & aliter ſentiunt, ſed in caritatis radice nunquam diſſentiunt. Vnuſquiſque autem in ſuo ſenſu abundat. Nequaquam enim

Gal. II. 11.

in articulis fidei, in iis, qui ſunt duæ oliuæ & duo candelabra ante Deum lucentia, error innaſcitur, pro quo alter periclitetur. Non itaque mirum, ſi nos ſtipulam ſiccam ventus rapiat in diuerſa. Si tu tendis honorare Virginem, hoc ego collaudo, ſi contendis defendere incircumciſum ſermonem, iſtud non approbo. Incircumciſus autem ſermo eſt, qui originale præputium trahens de ventre ſenſus humani arbitrij cultro petrino non amputatur ad regulam Euangelicæ auctoritatis. Si omnes ſermones ſuperfluos communicarem, & huic noſtro ſcripto insererem, nemus iuxta altare complantarem. Saluo nomine & numine ſacratiſſimæ Virginis, verbale duellum non recuſarem, ſi vacaret legere, ſi ſcribere, ſi arma quærere in ſcutariis Salomonis. Si aures & oculos ſuos clauſerit Domina noſtra, & nænias diſputatiuncularum noſtrarum nihili penderit, in cauernis ſuis Anglum Francigena concluſum & ligatum vſque ad tempus mille annorum conſignabit. O magiſter doctiſſime! dormiens, an vigilans, tubam canentem audiſti, quòd Virgo peccatum ſenſerit, ſentiendo debellauerit? Quàm ſis doloſus interpres in occultis, patet in apertis. Nam ſtylum vel calamum noſtrum appellas tubam. Sed tubæ officium eſt vocem exaltare, ſtyli & calami in ſilentio ſcribere. Sis ergo Dauus, qui interturbat omnia. Quo autem ſenſu dixerim, Virginem peccatum ſenſiſſe & debellaſſe, & ſi tu arreptus in

tanto furore, quòd vix manus contines, non potes patienter audire, qui nostra legerit scripta, fauore & odio postpositis, audiat, & in statera æquitatis diligenter appendat. Ne verò auctoritate nudus circa Goliath ad bellum cõgrediar, antepono scutum auctoritatis qua dicitur, *Inimicitias ponã inter te & mulierem, &c. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.* Gen. III. 15. Quæ est hæc mulier? Virgo, quæ pro sexu, non pro corruptione, mulier appellatur. Quod est eius semen? Iesus, in quo benedicentur omnes gentes. Quæ sunt illæ inimicitiæ? Lege Apocalypsim Ioannis. *Postquam*, inquit, *vidit draco quòd proiectus est in terram, persecutus est mulierem.* Apoc. XII. 9. Ecce virginem Mariam. Euãgelium docet, quòd draco malignus in Herode, sicut aliquando in serpente, quærebat occidere Iesum filium huius sanctissimæ mulieris. quare Ioseph cum matre & puero, monitus ab Angelo, secessit in Ægyptum, tanquam in locum desertum. Lucé clarius ad verbum exponit hoc sermo qui legitur in natiuitate eiusdem virginis, vbi dicitur, *Inimicitias ponam inter te & mulierem, &c.* Quid est fratres, inquit actor in hoc loco, serpentis caput conterere, nisi principalem Diaboli suggestionem, id est concupiscentiam resistendo superare? Si ergo quæritur, quæ mulier huiusmodi victoriam operata sit: profectò non reperitur in linea generationis humanæ, donec perueniatur ad illam, de qua nunc agimus, sanctarum sanctam. Surdus es, si non

audis, cæcus, ſi non vides, mutus, ſi non clamas, infidelis, ſi non credis, contumax, ſi adhuc contendis. Vade ad natatoriam Siloe, & laua oculos, & vide quomodo verum ſit, quia ſenſit peccatum ſine peccato. Senſit equidem, non ad læſionem, ſed ad probationem: ſenſit, non ſuccumbendo, ſed ſuperando: ſenſit extrinſecùs, non intrinſecùs: ſenſit hoſte ſuggeſtionem iaciendo, non carne delectando, vel ſpiritu conſentiendo: ſenſit propulſando, non excipiendo, vel admittendo. Quis noſtrûm magis honorat Virginem, qui illam prædicat abſque certamine felicem, an qui

Prou. xxxi. 10. in certamine fortem? *Nam mulierem fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus pretium eius.* Apoſtolus ait, *non coronabitur, niſi qui legitimè*

2. Tim. II. v. *certauerit.* Spiritus in Apocalypſi dicit, *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in medio paradiſi.*

Apoc. II. 7. Item, *qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis.*

Apoc. III. 5. Item, *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.*

12. 21. Item, *qui vicerit, dabo ei ſedem mecum in throno meo.* Virgo noſtra ſedens iuxta ſedentem in throno gratiæ filium ſuum Ieſum, loquitur omnes victorias, quas obtinuit nõ dormiendo, ſed vigilando: non, otiando, ſed pugnando, non fugiendo, ſed reſiſtendo, nõ cadendo, ſed cędendo An mater felicior filio, an sãctior? an fortior? an gratia plenior? Sed ductus eſt Ieſus in deſertũ, vt tẽtaretur à Diabolo. ſed dicit illum Apoſtolus tentatũ per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Qui tentatur nonne ſentit tentationem? Eſt autem modus ſentiendi ſecundum virtutem non tẽtantis, ſed tentati: debilis, debilior, debiliſſimus

effectus sentiendi, secundum affectum & virtutem sentientis. Non enim quisquam potest iudicare quid sentias, nisi tu qui sentis. Hucusque satis sit de tuba, quam fecisti & sonuisti. Nunc autē vt ad singula epistolæ tuæ capitula, quibus meam, quam & ego confiteor, arguis insipientiam, respondeam, spineta tua sicut hinnulus ceruorum transilio. Sed me non ignorare tropos diuinę locutionis assero: tuos verò in terra conculco. Denique compatior insolentiæ tuæ, qui de excellentissimis nostræ Virginis montibus ad profundissimam vallē descendisti, nec dicā corruisti. Licet enim in illa nihil sit verecundū, vbi omnia & singula eius mēbra luna sunt puriora, & sole clariora: tamen nostræ fragilitatis teterrima memoria, cùm audierit nominari genitalia, vix à sua excutietur palude, vix incipiet nō solita cogitare. In Virgine igitur talia sacrosanctis cortinis potius volo honorādo inuoluere, quàm nudis nominibus & manibus contrectare. Virgo certè virgineis verbis & sancto velamine cōsecratis delectatur affari. Parco epistolæ meæ tua inserere verba, quæ tamen non parco reprehendere. Finem facere festinabam: sed nouum tuū decretum prius volo discutere, & ex quo consilio promulgatum sit requiro. Si- „ cut, inquis, in cælo qualis pater, talis filius, sic „ in terra qualis filius, talis mater. O Do- „ mina! ignosce dicenti quod displicet tibi. Nonne tu filij tui, licet mater, tamen ancilla? Nonne sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita oculi tui in manibus

Domini filij tui? Non adæquabitur ei aurum de Æthiopia, nec conferetur tinctis Indiæ coloribus, quia non est inuentus similis ei super terram, qui vnus & vnicus est, & secundum non habet. Sufficit tibi, à dextris eius stare, non æqualitatis, vel qualitatis comparatione, sed gloriæ & beatitudinis stabili & æterna copulatione. Datis iam dextris pacem habeamus ad Dominam nostram, cuius tu adiutor, ego assertor, cuius tu zelator, ego amator. Suum in laude Virginis expendere ingenium & studium nec improbabile est, nec irremunerabile. Vngulam tamen, & in hoc, & in omni actione nostra & intentione, findere auctoritas iubet & ratio suadet. Discernere autem quid & quomodo debeas laudare, vngulam est findere. Qui alterum postponit, officium laudationis aut peruertit aut prorsus amittit. In modo erras, si supra, vel infra, aut extra metas veritatis quemlibet laudas: in persona, si laude indignum laudare velis. Vt ad rem veniam, tu effers nostræ Virginis laudes, ego verò offero. Tu in aere euolas, ego interim dum in terra sum, pedibus curro. Tu præcipitas verba, ego dispono sermones meos in iudicio, & in statera appendo. Tu acerbam & immaturam vindemiam, ego in imbre matutino & serotino iam matura poma noua & vetera ad mensam comporto. Virginem laudas, & ego laudo. Prædicas sanctam, & ego. Extollis super choros Angelorum, & ego. Dicis immunem ab omni peccato, & ego. Asseris Dei genitricem, adstruis nostram ad

Deum mediatricem, & ego. Versa & reuersa in quolibet statu venerationis & glorificationis, tecum vado, tecum sentio. Si verò extra communis monetæ formam vis fabricare aliam, quam non approbauerit sedes Petri, cuius est approbare, vel improbare ordinem vniuersalis Ecclesiæ, pedem sisto, & terminos constitutos non transgredior. Credo & confiteor plura esse apud nos ignota de Virgine sacrosancta, quàm nota, quia confortata est & gratia & gloria, & non possumus ad eam. Euangelio, non somniis, de illa credo, & si aliter sapio, & hoc ipsum reuelabit Deus, quando voluerit, & quomodo voluerit. Interim autem dum fit vox super firmamentum, nec descendit ad nostrum fundamentum, pennas submitto, & meæ ignorantiæ caliginem non à te, sed à patre luminum illustrandam imploro. Si ferrum de manubrio elapsum te in aliquo læsit, da veniam, eandem à me recepturus indulgentiam. Ora pro me, amice carissime, & vtinam facie ad faciem viderem te, quem scriptorum tuorum bene ornatus habitus non semel præstitit audire.

EPIST. XI.

H. Abbati Cluniacensi.

NOn omissis excubiis Dominicæ sepul- 168.
turæ vestri habens memoriam, sancto sabbato opus aggredior lege non prohibitum. Nec legere namque, nec scribere prohibet

lex. Lugeo interim ex lege ſua contra legem proſcriptum Ieſum extra ſynagogam, extra ciuitatem ſanctam tunc profanam, extra vitam. Sed Chriſtus proſcriptus meliorē adijt manſionem, populum cariorem, ciuitatem ſanctiorem, lectulum gratiorem, menſam ſuauiorem. quid plura? proſctiptus à Iudæis adſcriptus eſt rex & Dominus in cælis. De exilio migrauit ad regnum: ab his qui odio habuerunt eum gratis, ad illos qui obſequuntur ſemper gratis, à cruce ad cælum, à patibulo contumeliæ ad thronum gratiæ. O benigna patientia, quouſque ſuſtinuiſti locum contumelioſum, populum iniurioſum? Certè non vna die, non menſe, non anno, ſed annis multis, quatinus pœnitentiam de commiſſo agerent, & indulgentiam acciperent. Dormis, Ieſu, in monumento nec ore, nec naribus vllos ſtrepitus facis: medium noctis ſilentium tenent omnia, donec ſurgas, donec euigiles, donec Apoſtolos diſperſos reuoces. Mittat gallus vocem, & melius cantet in Chriſti reſurrectione, quàm in Petri negatione. Raucè tunc cantauit dicens, raucę factæ ſunt fauces meæ à conturbatione hominum, à tempeſtate procellarum. Vbi enim in terra vox clara, quando Verbum ſuffocabatur, quinimmo & verberabatur, vt veritas ſupprimeretur? Sed paruo interuallo factus eſt terræ motus, quia ſurrexit Dominus, & cantauit gallus, ſurrexit Dominus de ſepulcro. Non ter, ſed millies gallus Chriſtianorū ſingulis noctibus, ſingulis ciuitatibus, ſingulis ſanctorū congregationibus cātat alleluia, cantat & Chriſti mortē & reſur-

rectionē. Vnde, *Gallo canēte spes redit &c.* Alius quidam ineffabilis gallus de cœlo intonuit dicens, *Exurge gloria mea, exurge psalteriū & cithara.* O fili, gloria mea! nam filius sapiens gloria est patris: exurge, dormisti, somnū cepisti. satis est, exurge, vltra nō dormiturus, sed mecū in gloria mea vigilaturus ad psallendū, ad citharizandū vicinis & amicis meis, qui libēter, non impudenter auscultant vocem tuā. Concentū certè cæli cantando & psallēdo dormire facis. Veni cum psalterio, veni cum cithara tua. In psalterio decem chordarum cantabis, qnia super nouem ordines Angelorū cum homine redēpto collocaberis. Citharā quoque passionis tuæ percute in auribus meis: quia illū qui nō debuit condēnari condemnaui, & volo vt senior ille frater, qui in agro occidit Abel, meā audiat Diabolus symphoniā & chorum, nō vt delectetur, sed vt cōfundatur, & sit ei in testimoniū suæ malignitatis & meæ benignitatis, qui dedi filiū vt redimerē seruum. Hanc portionē mihi hodie cōtulit Dominus de sua passione & resurrectione, antequā ad nostrum capitulū accederemus. Tingite panē vestrum in aquā crassam vituli saginati, & sicut adipe & pinguedine repleatnr anima vestra. De his hactenus. Mitto fratrē Stephanum quē diligitis, cum fratrē suo B. quatinus eo pacto sub fratre suo domus nostræ de Prouincia curā habeat, vt vos & fratrem eius fideiussores habeam de indemnitate bonorū nostrorum. Est enim in hoc officio nouus, & necesse est vt habeat bonos adiutores & cōsiliarios, donec per se ambulare didicerit.

Psal. LVI. II.

EPIST. XII.

169. VT breuiter tumultuosis & scrupulosis cordis vestri quęstionib. super professione facta, tam in ordine Grandimōtis, quàm in Cisterciensi, respondeam, id mihi videtur, quòd fidem promissi non lædit qui soluit, quod promiserit, is quoque gratiæ meritum superaddit, qui plus soluerit quàm ex voto debuerit. Non est meum ordines sanctorum iudicare, neque meis stateris merita illorum appendere. Suo domino stant, aut cadunt, stant autem. Opinionis tamen meæ est, plus rigoris, plus iustitiæ, plus seueritatis, plus etiam discretionis esse in ordine Cisterciensi quàm in illo, qui mihi incognitus est, & de quo propter incertitudinem nullam præcipitare audeo sententiam. His omissis, ranas & muscas inquietantes penetralia cordis vestri vtinam abijcere, vel potius exterminare breui admonitione possem! Non ignoro, apud Aristotelem dubitare de singulis non esse inutile. Teneo autem apud Hippocratem, quòd mutationes maximæ generant morbos. Dicit Gregorius, quòd plantæ, quæ sæpe transponuntur, radices non mittunt. Paulus anathematizat qui aliud Euangelium prædicauerit, quàm quod ipse prædicauit, etiam Angelum de cœlo. Dominus noster Iesus Christus de Ioanne Baptista dicit, *Quid exiistis in deserto videre? arundinem vento agitatam?* In parabola quoque Euangelij, dum

Matt. XI. 7.

fatuæ

fatuæ virgines irent emere oleum, clausa est ianua? Harum auctoritatum sensus hic est: ne instabiles simus, ne fluctuemus, ne omni vento circunferamur, ne dicamus, ecce hîc Christus, ecce illic. Videte itaque vocationem vestram, & bases & plantas vestras statuite supra petram, & cum Iob dicite, *In nidulo isto moriar, & tanquam palma multiplicabo dies.* Rogo amicitiam & fraternitatem vestram, vt parcatis vobismet ipsis, & pro certo sciatis, quia vnum ad salutem sufficiens est & necessarium, Deo se committere, nunquam cum Deo disputare. Prælato in omnibus obedire, omnia sua onera humeris eius imponere, & sufficientem responsalem in Dei iudicio contra omnes aduersarij allegationes tam veras quàm falsas illum constituere; in simplicitate, non in subtilitate, Deum querere.

Iob. xxix. 18.

PETRI ABBATIS CELLENSIS EPISTOLARVM FINIS.

ALEXANDRI III. PAPAE AD PETRVM ABBATEM S. REMIGII, & alios,

EPISTOLÆ LVI.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Bartolomæo Beluacensi Episcopo, & dilecto filio Petro abbati sancti Remigij Remensis salutem & Apostolicam benedictionē.

Erlatum est ad audientiam nostram, quòd monasterium de Flaiaco occasione Abbatis, qui ibidem canonicè dicitur non fuisse electus, ita sit in spiritualibus & temporalibus diminutum, quòd vbi forma religionis esse consueuit, sicut dicitur, & exemplum, ibi nulla fere honestatis, vel religionis videantur vestigia remansisse. Asseritur enim, quòd postquam idem Abbas per aliquot monachos claustrales & idiotas, personis inscijs & ignaris, quæ extrinseca gerebant negotia, minùs canonicè ipsius mona- 1.

ſterij fuit adminiſtrationem adeptus, non in conſeruanda religione, vel in ampliandis bonis Eccleſiæ, ſed in diſtrahēdis his, quæ à prædeceſſoribus ſuis ibidem reperit conſeruata, ſtudium & ſollicitudinem non erubuit adhibere. quoniam igitur prouidendum nobis eſt, & ſollicitè vigilandum, ne præſcriptū monaſterium in deterius illabatur, ſi ei non fuerit celeri prouiſione cōſultum, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus infra xxx. dies poſt harum ſuſceptionem, ad locum ipſum pariter accedentes, vel abbatem & monachos ante vos in alio loco congruo conuocantes, de ſtatu monaſterij diligentius inquiratis, & qualiter in ſpiritualibus & temporalibus valeat reformari, ipſis modum & formam præfigatis. Si verò veriſimile ſit, quòd per abbatem commodè reſtaurari non poſſit, eum ab adminiſtratione appellatione poſtpoſita remouentes, aliā perſonam idoneam & religioſam, ſi in monaſterio ipſo inuenta fuerit, aut de alio religioſo loco, eidem monaſterio, cum conſilio religioſorum virorum, in abbatem prouideatis, per cuius ſtudium & diligentiam ſpes ſit idem monaſterium poſſe in ſpiritualibus & temporalibus reformari: ſi præfati monachi ad commonitionem veſtram in perſonam qualem diximus non poterunt conuenire. Datum Tuſculani IV. Non. Maij.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Petro abbati sancti Remigij Remensis, & magistro Fulconi, Remensis Ecclesiæ Canonico, salutem & Apostolicam benedictionem.

AD audientiam nostram peruenit, quòd Io. Suessionensis terram pupillorum, quorum Th. ciuis Remensis gerit tutelam, pignori detinet obligatam: vnde sortem suam & tantundem dicitur percepisse. Quoniã igitur vsurarũ crimen, & quodlibet superabundantiæ genus, vniuersis Christianæ professionis viris est omnimodis abhorrendum, discretioni vestræ per Apostolica scripta mãdamus, quatinus si præfatũ Io. sortem suã de præscripta terra, & tantumdem vltra præter expensas recepisse cõstiterit, ipsum eãdem terram memoratis pupillis & tutori eorũ omni occasione & appellatione cessante restituere & in pace dimittere, auctoritate nostra districtè cogatis. quòd si ipsum sortem suam aut amplius exinde nõ suscepisse noueritis, eundem sorte sua recepta pupillis terrã, dilatione & appellatione postposita, reddere constringatis, & hoc infra xl. dies post harum susceptionem diligentiùs exsequamini. 2.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Petro abbati sancti Remigij Remensis salutem & Apostolicã benedictionem.

REcepta conquestione T. ciuis Remensis, quod God. quondam Suessionensis pu- 3.

pillis, quos idem T. habet in custodia, domum, quæ ipsis hereditario dicitur iure competere, detineret, discretioni tuæ nos mandasse recolimus, vt eundem G. ad restituendam prædictis pupillis domum detentam, vel coram venerabile fratre nostro Nouiomensi Episcopo iustitiam exhibendam, moneres & districtiùs coerceres. Sed eodem G. prout dicitur, antequã ad te litteræ nostræ peruenissent, sublato de medio, cùm vxorem eius commonuisses, vt alterum horum exsequeretur, respondit non ad se causam filiorum pertinere, & quòd filij propter minorem agere non possent ætatem. Vnde quoniam ex dilatione & expectatione ista multa possunt prædictis pupillis iuris sui detrimenta & incommoda prouenire, & nostra interest vtrisque pupillis secundùm commissum nobis officium prouidere, discretioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus prædictam mulierem infra xl. dies post harum susceptionem moneas, & districtè compellas, vt tutori prædictorum pupillorum pro pueris suis, quorum habet tutelam, in præsentia tua super iam dicta domo respondeat, vel procuratorem, qui pro eis debeat respondere, constituat: aut ipsis eandem domum liberè & quietè dimittat. Tu verò, si experiri voluerit, vtraque parte ante te conuocata causam audias, & eam iustitia mediante appellatione remota decidas.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Petro Abbati S. Remigij, & Fulconi Decano Remensi salutem & Apostolicam benedictionem.

CAusam quæ inter Abbatem sancti Vrbani, & Abbatē Deruensem, super Ecclesia sancti Desiderij & quibusdam aliis noscitur agitari, vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque experientiæ vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus exinde requisiti fueritis, in vnum pariter conuenientes, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde diligenter auditis & cognitis, eandem causam sublato appellationis remedio mediante iustitia decidatis. Datum Tusculani v. Kalend. Martij. 4.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Petro abbati sancti Remigij salutem & Apostolicam benedictionem.

RElatum est nobis, quòd postquā O. sancti Theodorici Remensis ciuis dominicam crucē suscepit Hierosolymā profecturus, Gerardus de Roseio quandam terrā eius violenter inuasit, & eā adhuc detinet occupatā. Nos autē vxoris prædicti O. lacrymabili postulatione deuicti, & officij nostri debito, quo vniuersos qui in Dei seruitio cōmorantur, & eorū bona attētiori studio defensare tenemur, propensiùs inclinati, discretioni tuæ per Aposto- 5.

lica ſcripta pręcipiendo mãdamus, quatinus ſi res ita ſe habet, memoratũ Gerardum ſtudiosè moneas, & auctoritate noſtra ſub excõmunicationis diſtrictione cõpellas, quòd prętaxatã terram vxori præfati O. omni contradictione & appellatione remota, cũ fructibus inde perceptis reſtituat, & in pace dimittat. Deinde verò ſi prenominatus Gerardus quicquã iuris in eadem terra credit ſibi cõpetere, cũ ſupradicto O. poſtquã de partibus Hieroſolymitanis redierit, corã te ordine iudiciario experiatur. Datum Tuſculani III. Kalend. Aprilis.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs, Petro Abbati ſancti Remigij, & Fulconi Decano Remẽſi ſalutem & Apoſtolicã benedictionem.

6. CAuſam quæ inter Abbatem Eccleſiæ omnium ſanctorũ de inſula Catalaunenſi, & Canonicos ſanctæ Trinitatis ſuper quodã cæmiterio vertitur, experientiæ veſtræ audiendam cõmittimus, & fine debito terminãdam. Ideoq. diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus cùm exinde fueritis requiſiti, vtramq; partem ante veſtram præſentiam cõuocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem cauſam infra xl. dies poſt harũ ſuſceptionem fine debito terminetis. Nihilominus etiam cauſam quæ inter ipſos eoſdem ſuper quibuſdã terris Vicedomini noſcitur agitari, ſtudioſius audiatis, & eam mediante iuſtitia decidere ſtudeatis. Datum Tuſculani Kalend. Maij.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Abbati S. Remigij Remensis salutem & Apostolicam benedictionem.

VIris litteratis atque deuotis tanto propensiori studio prouidere tenemur, & 7.
suis commoditatibus diligentius intendere, quanto ex eorum prouisione sacris Dei Ecclesiis fœcundior potest fructus & vtilitas prouenire. Inde est quòd nos litteraturam dilecti filij nostri magistri Vberti, & deuotionem quam circa te gerit, studiosiùs attendentes, ipsum caritati tuæ sollicitè commendamus, rogantes & rogando mandantes, quatinus pro reuerentia beati Petri & nostra, & intuitu deuotionis & litteraturæ suæ, præbendam in Ecclesia sancti Timothei, si qua nunc vacat, vel quæ primò vacauerit, ei concedas liberaliter, & assignes: ita quòd ex hoc sinceritati tuæ vberes debeamus gratias agere, & prudentiam & deuotionem tuam multipliciter propter hoc in Domino commendare. Datum Tuscul. IV. Idus Maij.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Siluanectensi Episcopo. & dilecto filio Abbati sancti Medardi salutem & Apostolicam benedictionem.

EX parte dilecti filij nostri Abbatis sancti 8.
Remigij Remensis auribus nostris innotuit, quòd cum quædam ancilla & quædam

possessiones iudicio Remẽsis Ecclesiæ suo fuissent Monasterio restitutæ, quarundem litterarum nostrarum occasione, sicut asserit, exinde postea quamplurima damna sustinuit. Quia igitur ea, quæ iudicio rationabiliter terminata noscuntur, in recidiuam contẽtionem reuocari non debent; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus rei veritatem diligẽter & sollicitè inuestigetis: & si vobis constiterit, iam dictum Monasterium de præscriptis possessionibus & ancilla rationabiliter restitutũ fuisse, restitutionem ipsam ratam & firmam permanere, & damna eidem monasterio super his irrogata, omni occasione & appellatione remota, nostra freti autoritate restitui faciatis. Datum Tuscul. IV. Idus Maij.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati S. Remigij, & Fulconi Decano Remensi salutem & Apostolicam benedictionem.

9. CVm olim ex parte Vvarini & filij sui Remensium ciuium causa, quæ inter ipsos, Oldevvinum & Ioannem Remenses burgenses, super domo quadam vertitur, ad nos delata fuisset, eandem causam, si bene meminerimus, venerabili fratri nostro Ambianensi Episcopo commisimus terminandam. Nunc autem, sicut ex transmissa conquestione prædicti Oldevvini & Ioannis ad aures nostras peruenit, cùm ipsi iuxta mandatum nostrum

ad eundem Episcopum accessissent, ab eo ad audiētiam nostram appellarūt, iudicem ipsum sicut suspectū vitātes, quoniā prædictus Vvarinus & filius eius familiaritatem cum eodem Episcopo habere dicuntur, & alter eorum de mensa sua esse perhibetur. Quia igitur prædictis Burgensibus per responsalem suum ad nos venientibus, altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit, nos attendentes, qualiter iudex non debeat in causa constitui, qui meritò alterutri partium possit esse suspectus, causam ipsam experientiæ vestræ committimus: mandantes quatinus vtraque parte ante vestram præsentiam conuocata, causam diligentiùs audiatis, & eam, si vobis constiterit appellatum fuisse, contradictione & appellatione remota, fine debito terminetis. Datum Tuscul. IX. Kalend. Aprilis.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati sancti Remigij, & Fulconi Decano Remensi salutem & Apostolicam benedictionem.

EX litteris quas Præpositus, & Capitulum sancti Symphoriani nobis miserunt, ad audientiam nostram noueritis esse perlatum, quòd cùm controuersia inter N. clericum, & H. & E. & eorum coadiutores, super quadam domo censuali eiusdem Ecclesiæ, quam prędictus clericus in eleemosynam sibi datam asserebat, & prædicti viri dicebāt sibi iure hæ- 10.

reditario pertinere, fuisset exorta, iidem viri ad venerabilem fratrem nostrum Henricum Remēsem Archiepiscopum, & prædictus N. ad nostram audientiam appellauit. Quia igitur absentibus partibus eidem causæ debitum non potuimus finem imponere, eam discretioni vestræ duximus committendam. Inde est quòd prudētiæ vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus cùm exinde fueritis requisiti, partes ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde auditis diligenter & cognitis, causam ipsam appellatione remota fine debito terminetis. Datum Verulis III. Kalend. Aug.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Abbati sancti Remigij, salutem & Apostolicam benedictionem.

11\. PErlatum est ad audientiam nostram, quod Robertum & Martinum homines monasterij tui trahis in causam, quia de alterius dominio vxores duxerunt. quia verò huiusmodi occasio friuola & vana videtur, neç decet te indebitum alicui grauamen imponere, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus præfatos homines pro causa quam diximus nullis agites molestiis, vel indebitè grauare præsumas. Veruntamen si super hoc agere secum volueris, in curia tua ordine iudiciario experiaris. Datum Tuscul. III. Idus Decembris.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Abbati sancti Remigij, & Fulconi Decano Remensi, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Dilectus filius noster Abbas sancti Theoderici transmissa nobis conquestione monstrauit, quòd Helisendis mulier, & vir suus eum super quadam terra multipliciter inquietant, & indebitis molestiis agitare præsumunt. Cumque super hoc causam intrassent, demum ad nostram audientiam appellarunt. Quia vero ex iniuncto nobis officio vniuersis Dei fidelibus debitores existimus, & cuique in iure suo adesse debemus, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus prædictam mulierem & virum eius commoneatis, & districtè compellatis, vt ab infestatione præfati Abbatis super præscripta terra omnino desistant, & eam in pace sibi ac quiete dimittant: vel si de iure confidunt, in præsentia vestra ordine iudiciario experiantur. Si autem causam intrare decreuerint, partibus ante vestram præsentiam conuocatis, & rationibus hinc inde auditis & cognitis, eandem causam, remoto appellationis obstaculo, mediante iustitia decidatis. Datum Tuscul. II. Idus Februar. 13.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Abbati sancti Remigij, & Fulconi decano Remensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

13. DIlectus filius noster Humulariẽsis Abbas trãsmissis nobis litteris intimauit, quòd Abbas Hamensis quendam hominem suum cum rebus suis ad habitum regularem suscepit: in quo prædictus Abbas Humulariensis iustitiæ suæ queritur nõ modicum derogatum. Quia igitur ex commisso nobis officio vnicuique in suo iure adesse debemus, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus præfatum Abbatem auctoritate nostra moneatis, & districtè compellatis, vt prædicto Abbati prænominatum hominem cum rebus suis restituat, vel secũ amicabiliter pacificéque componat, aut in præsentia vestra sufficiẽtem exinde iustitiam, appellatione remota, exhibeat. Datum Tuscul. xv. Kalend. Januar.

Alexander Papa Ambianensi Episcopo & Abbati sancti Remigij.

14. CVm olim Daniel presbyter ad præsentiam nostram accedens de fratre nostro Tornacensi Episcopo grauem apud nos querelam deposuisset, asserens quòd eum idem Episcopus, quia sibi soluere noluerat quod ab eo fuerat postulatum, officio & Ecclesia sua spolias-

ſet, & eam Vvaltero presbytero conceſſiſſet, eidem Epiſcopo ſuper hoc litteras noſtras direximus, ſecundum quod officio noſtro & rationi congruere videbatur. Tandem autem Epiſcopus proprios nuncios & ſcripta nobis direxit, ſignificans quòd prędicto Danieli præſcripta Eccleſia non fuerit conceſſa; ſed ad probationem vſque ad annum commendata: ita quidem vt ſi non eſſet idoneus, & eius conuerſationis & vitæ cuius eſſe deberet, exinde amoueretur, & Eccleſia illa libere poſſet honeſtæ perſonæ concedi. Poſtremo verò cùm idem Daniel, quòd tabernam frequentaret, & quòd ibi multotiens ita pernoctaſſet quòd omiſſa dormitione ſequenti die miſſam celebraſſet, apud Epiſcopum accuſatus fuiſſet, & in purgatione quam ſibi indixerat, defeciſſet, ipſum ab officio ſuſpendit, & Eccleſiam in qua miniſtrabat, ad repræſentationem Abbatis ad quem pertinet, Vvaltero ſacerdoti conceſſit. Quo facto, poſtea ad venerabilis fratris noſtri Remenſis Archiepiſcopi, & deinde ad noſtram audientiam appellauit. Daniel verò hæc omnia inficians, conſtanter aſſeruit, quòd à prædeceſſore ſuo ad repræſentationem præfati Abbatis pręſcriptam Eccleſiam habuerit; & hac ſola de cauſa eum Epiſcopus officio & beneficio ſpoliaſſet, quia illi noluit quod poſtulauerat exhibere, & ei pro ſe & aliis cõpreſbyteris audacter prohibuit, ne tam frequentes aduerſus eos exerceret extorſiones. Adiecit inſuper, quòd cùm ipsũ propter hoc appellaſſet, crimina ſupraſcripta poſtea ſibi obiecit, quæ

primitus non fuerant obiecta: & cùm esset paratus se inde purgare, ei minis & terroribus suos purgatores subtraxit: nec tamen super criminibus illis vlla potuit ratione conuinci. Cúmque Daniel & Vvalterus se nostro conspectui præsentassent, & varia & diuersa coram nobis aduersus se allegarent, quia testium & rationum sufficientiam non habebant, in causa illorum non potuimus procedere, nec eam fine congruo terminare. Quapropter de vestræ honestatis & discretionis prudentia confidentes, eandem causam prudentiæ vestræ committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatinus, cùm exinde requisiti fueritis, congruo loco & tempore pariter in vnum conuenientes, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, causam ipsam, remoto appellationis obstaculo, mediante iustitia terminetis: ita quidem, quòd si legitimè vobis constiterit, quòd sæpe dicto Danieli præscripta Ecclesia non fuerit perpetuò concessa, sed ad tempus commendata, aut de violentia, & quod ita in taberna pernoctauerit, quòd altera die nulla præcedente dormitione missam cantasset, rationabiliter conuictus, aut in iudicio, apud Episcopum videlicet, vel Archiepiscopũ suum accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione, coram pluribus fuerit confessus, ei nullius appellatione obstante super eadem Ecclesia perpetuum silentium imponatis,

ponatis,& ipſum à Vvalteri impetitione deſiſtere compellatis. Cæterùm ſi Danieli Eccleſia illa fuit canonicè tradita, & poſtea de aliquo crimine non fuit conuictus aut cõfeſſus, propter quod ea de iure debuerit ſpoliari, vel ſi poſt appellationem, ſicut aliquando allegauit, Eccleſia illa fuit ſpoliatus, ipſam ei faciatis reſtitui, & pacificè ac quietè dimitti. Poſtmodum verò, ſi Vvalterus, vel alius aduerſus eum agere voluerit, cauſam audiatis,& eam appellatione remota fine debito terminetis. Datum Tuſcul. v. Idus Sept.

Alexander Papa Ambianenſi Epiſcopo, & Abbati ſancti Remigij.

CVm ex inſinuatione Danielis preſbyteri ſancti Ioannis in Gandauo noſtris fuiſſet auribus intimatum, quòd fratre noſtro Tornacenſi Epiſcopo ab eo & quibuſdam aliis intolerabilem exactionem pecuniæ annis ſingulis extorquente, & in conſuetudinem deducente,illi eum ſuppliciter& deuotè rogaſſent, vt à tali exactione ſe temperaret; ipſe vehementer commotus atque turbatus prędictum Danielem, pro eo quòd verbum propoſuit, ab officio ſuſpendit, & alios ad hoc terrore minarum induxit,quòd quicquid ſtatueret de rebus eorum,pro ſuo nutu acciperet; & quòd graue eſt, Abbati ſancti Petri Gandauẽſis præcepit, vt iamdicto Daniele prorſus expulſo alium loco ſuo presbyterum ordinaret. Verùm prædictus Epiſcopus trãſmiſſis nobis lit- 15.

teris intimauit, quòd cùm Danieli præscripta fuisset Ecclesia ad tempus commendata, & vinolentiæ deditus frequenter in taberna pernoctasset, ita quod nulla dormitatione præcedente missam non timuisset ausu temerario celebrare, & hoc in purgatione deficiens confessus fuisset, eum ab officio suspendit; & ei Ecclesiam, quam non habebat perpetuam, sed commendatam, nihilominus abstulit. Et quoniã eodẽ Daniele omnia hæc inficiante, communis est & quasi generalis querela omnium, quòd memoratus Episcopus presbyteros & clericos suos plusquã mercenarios tractat, & ab eis annuatim graues & importabiles exactiones extorquet; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus hæc omnia diligẽter & sollicitè inquiratis, & quicquid exinde inueneritis, sine admixtione falsitatis nobis meram & puram veritatem vestris literis significetis: vt nos habita rei certitudine confidentiùs & securiùs corrigere valeamus quæ nouerimus corrigenda. Datum Tusculani XVI. Kalend. Octob.

Alexander Papa Petro Abbati S. Remigij, & Fulconi decano Remensi.

16. EX insinuatione Vuillermi latoris præsentium accepimus, quòd cùm à quodam ciue Remensi pro sexaginta & nouem solidis segetem quæ sexaginta etiam solidos valebat emisset, ille non vult sortem accipere, sed vsuras immoderatas exinde nititur extorque-

re. Quia verò, ſicut accepimus, ſuper hoc ad noſtram audientiam eſt appellatum, vobis, de quorum prudentia & honeſtate confidimus, cauſam ipſam committimus audiendam: diſcretioni veſtræ præſentium auctoritate mandantes, vt prædictum ciuem inſtanter moneatis, & diſtrictè compellatis, vt pretium conſtitutum recipiens, eundem Vuillermum ſuper vſurarum exactione nulla ratione vexare præſumat. Si autem aliam iuſtam & rationabilem cauſam prætenderit, eum audiatis, & appellatione ceſſante fine debito decidatis. Datum Tuſcul. xvi. Kalend. Iunij.

Alexander Papa Henrico Remenſi Archiepiſcopo.

CONſtitutus in præſentia noſtra R. preſbyter lacrymabili nobis conqueſtione monſtrauit, quòd R. & Vuillelmus Canonici Eccleſiæ ſancti Donatiani Brugenſis, quia inter ipſum & præfatæ Eccleſiæ decanum & canonicos de oblationibus Eccleſiæ eiuſdem preſbyteri erat ſuborta controuerſia, in eum violentas manus iniecerunt, & poſt appellationem ad nos factam, ipſum à ſua Eccleſia eiicientes, alium in eam intrudere non formidarunt: & Galterus prædictæ Eccleſiæ ſancti Donatiani Cantor, & Gillenus Canonicus, in Dominica die, coram omni populo, veſtes eius in plena proceſſione lacerantes, illum de choro turpiter eiicere præſumpſerunt. Quia vero tantæ præſumptionis exceſſum non poſ- 17.

ſumus, nec debemus impunitum relinquere, ne laici ſumant inde materiam in clericos inſurgendi, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus infra quadraginta dies rei veritatem diligenter inquiras, & ſi ita tibi eſſe conſtiterit, præfatos viros, qui in tantam audaciam proruperunt, publicè accenſis candelis excommunicatos denuncies, & ſicut excommunicatos ab omnibus facias cautiùs euitari, donec iniuriam paſſo congruè ſatisfaciant, & de tanto exceſſu ſatisfacturi, cum litteris tuis rei veritatem continentibus, Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent. Illum autem, qui in prædictam Eccleſiam poſt appellationem ad nos factam dicitur eſſe intruſus, exinde ceſſante appellatione amoueas, & ipſam iam dicto preſbytero cum fructibus inde perceptis reſtituere non poſtponas. Poſtea verò ſi quis aduerſus prænominatum preſbyterum ſuper iam dicta Eccleſia agere voluerit, coram te ordine iudiciario experiatur, & tu cauſam audias, & fine debito decidas. Datum Tuſcul. XI. Kalend. Septemb.

Alexander Papa, Petro Abbati ſancti Remigij.

18. EX parte Guidonis orphani grauem querelam recepimus, quòd cum G. pater ſuus in extremis laborans ipſi domum, agros, vineas, & quicquid in mobilibus poſſidebat, iure hæreditario reliquerit poſſidendum, & in præſentia venerabilis fratris noſtri Remẽſis

Archiepiſcopi id ipſum recognouerit, nunc N. & nepotes eius prædictum orphanum in cauſam trahere, & ſuper hoc indebitè moleſtare præſumunt. Quia igitur ex ſuſcepti cura regiminis orphanorũ patroni tenemur & defenſores exiſtere, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus ſi tibi conſtiterit in cauſa ipſa ad nos appellatum fuiſſe, & prædictum N. & nepotes eius moneas, & auctoritate noſtra diſtrictè compellas, vt prædictum orphanum ſuper iam dicta hæreditate moleſtare deſiſtant, & eam ſicut à patre ſuo conceſſam, & in præſentia prædicti Archiepiſcopi conſtat fuiſſe recognitam, in pace & quiete ipſum poſſidere permittant: aut ſi quid iuris in ea ſe habere confidunt, coram te ſublato appellationis obſtaculo ordine iudiciario experiantur. Datum Tuſcul. v. Idus Auguſt.

Alexander Papa Vpſellenſi Archiepiſcopo, & vniuerſis ſuffraganeis eius, tam in Suetia quàm in Gothia conſtitutis.

COnſtituti à Domino, licet inſufficientibus meritis, ſuper gentes & regna, ex iniunctæ nobis adminiſtrationis officio debitoque compellimur aciem noſtræ conſiderationis ad vniuerſum commiſſi gregis corpus extendere, atque omnium fidelium corda inſtitutionis Apoſtolicæ ac doctrinæ ſalutaris imbre perfundere; vt ſicut in omnem terram 19.

exiuit ſonus Apoſtolorum, & in fines orbis terræ verba eorum: ita quoque nos, qui eorum cathedræ præſidemus, qui eis non in vitæ merito, non in operum ſanctitate, ſed in paſtorali cura & dignitate ſucceſſimus, verbum ſalutis, Euangelium Chriſtianæ atque Catholicę veritatis annũciemus his qui lõgè, & his qui prope, nomen Apoſtolicum non inane neque nudum & in ſola voce gerentes, ſed in executione officij & veritate operis, in quantum nobis Deus dederit, adimplentes. Audiuimus enim & audientes non potuimus non dolere, quòd apud vos, tam in Suetia videlicet quàm in Gothia, ex nimia & peruerſa non libertate, ſed abuſione potius & inſolentia laicorum, conſuetudo peſſima & omnino deteſtabilis inoleuit: ex qua etiam multa illicita prouenerunt, & mala non ſolùm enormia, verùm etiam intolerabilia pullularũt. Ipſi enim vobis inconſultis, ſicut dicitur, aut contemptis, concedunt & conferunt Eccleſias, quibus volunt: omnia ſimoniacè, ſiue per pecuniam, ſiue per priuatam gratiam vel odium agentes. Ex hoc autẽ multa dicuntur tam ipſo actu quàm exemplo nociua & pernicioſa contingere. Quilibet enim & vndecunque ſacerdos adueniens, licet ordinationis ſuæ nullum habeat teſtimonium, ſolo mandato ſeu nutu etiam laicorum, diuina in ſalutis eorum ſuæque periculum celebrare præſumit. Vnde nonnunquam euenit, vt monachi fugitiui vel homicidæ, ſeu quibuſ-

libet irretiti & notati sceleribus, aut in gradum sacerdotij non promoti, sacerdotio fungi nefaria nimis & damnabili præsumptione non metuãt. Quilibet verò vel omnino carẽs Ecclesia, vel pauperem habens & ambiens ditiorem, potentioribus de parrochia, data vel promissa pecunia, alium non erubescit tã impudenter quàm illicitè supplãtare. Accedit ad hæc, quòd clerici, siue ipsi aduersus laicos, siue laici aduersus eos litigãtes experiri voluerint, laicorum iudicia subire, & secundum ipsorum instituta siue leges agere vel defendere se coguntur. Nec solùm inferioris ordinis clerici talibus iniuriis fatigantur: verùm etiam vos ipsi, si iustitiæ rigorem zelo Dei succensi aliquando exercetis, aliquam contra vos causam inobedientis gregis inuidia machinante, vel ad igniti ferri examen, vel ad aliquod æquè prohibitum & exsecrabile iudicium prouocamini: nulla canonibus, qui id prohibent, seu pontificali dignitati exhibita reuerentia vel honore. Ad augmentum verò summamque malorum, clerici passim in eodem regno impune cæduntur, quandoque etiam occiduntur. Et quidem grauia sunt ista, nec professionis opera Christianæ, sed inimici potius zizania reputanda. Ad quæ radicitus euellenda, & de medio vestrùm penitus extirpanda, tanto acriùs vos decet & oportet insurgere, quanto magis desides prælatos negligentesque respiciunt vitia subditorum, & eorum culpæ crimen adscribitur, quod ab

his quibus præsident, & pro quibus etiam redditurі sunt in extremo examine rationem, tam frequenter quàm licēter & impune committitur, maximè cùm per prophetam dicatur, *Clama, nec cesses, annuncia populo meo scelera eorum*, & alibi. *Nisi annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram*: Et in sacris Canonibus, quos prudentiam vestram ignorare non expedit, scriptum legatur, Negligere, cùm possis, perturbare peruersos, nihil est aliud quàm fouere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Ex eo autem, quòd peccata ex nimia & longæua licentia in consuetudinem iam venerunt, cùm sit, iuxta quendam Philosophum, infelicitas consummata, & vix videatur locus esse remedio, vbi quæ fuerunt vitia mores fiunt; & iuxta Euangelium, qui mortuus fuerat in peccato iam fœteat: multo maiori opus est ad suscitandum cum Domino mortuum, non sine lacrymis & compassione, conamine, ne desperentur, sicut quatriduanus in monumento, quibus potest inuocato Dei nomine cum ipsius adiutorio subueniri. Vt ergo etiam in eis glorificetur Deus, & sapientia honorificetur à filiis suis, caritatem Moysi pro populo Dominũ obsecrãtis, zelum Phinees vindicãtis, contritionẽ Dauid orãtis, misericordiam Iesu Christi super Hierusalem flentis & pro Lazaro lacrymantis assumite; & habentes secundum Apostolum scutum fidei, loricam iustitiæ, & galeam spem salutis,

Esa. LVIII. I.
Ezech. III. 18.

accingimini armatura Dei, & pugnate cum antiquo serpente, eum de obsessis per inhabitantia peccata corporibus expellentes,& diripientes vniuersa, in quibus habet fiduciam, eos quos domum sibi facere nititur, cum gratiæ cælestis auxilio,à vitiorum sordibus emũdantes,vt domus Dei, templum videlicet Domini sanctum quod estis vos, dici ac fieri mereantur. Nec vos vllus terror ab officij pastoralis executione retardet, recolentes & non tantùm verbo,sed opere profitentes,quod ille summus & primus pastor docuisse legitur & fecisse: *Bonus*, inquit, *pastor animam suam ponit pro ouibus suis*. Et quoniam per errorem,& tam diuini quàm humani iuris ignorantiam,apud vos inoleuisse videntur mala,quæ diximus, & à laicis tanquam licita impunè hactenus vsurpata, sanctorum patrum statutis tanquam armis vtentes,ipsis inniti debebitis, atque ea & vos cum eis his quæ illicitè committuntur opponere,vt ex eorum scientia & auctoritate dispereant, quæ per abusionem nimiam & ignorantiam succreuerunt. Sanè laicos Ecclesias,vel Ecclesiastica beneficia dignitatesque concedere,seu de ipsis vlla ratione disponere, sanctorum patrum ad instar sacrilegij prohibent instituta. Clericos autem, qui ab eis,vel per eos dato pretio, siue gratis, Ecclesiam, vel inuestituram Ecclesiæ seu Ecclesiasticæ dignitatis acceperint, præter ordinis sui periculum excommunicationis etiam pœna condemnant. Nã in Synodo Symmachi Papæ statutum legitur,Non placuit laicum sta-

Ioan. x. 11.

tuendi in Ecclesia aliquam habere facultatem, cui subsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. Item. Laicis quamuis religiosis nulla de Ecclesiasticis dignitatibus aliquid disponendi legitur attributa facultas. Item Calixtus Papa. Si quis principum inquit, vel aliorum dispositionem, seu donationem, siue possessionem Ecclesiasticarum rerum sibi vendicauerit, vt sacrilegus iudicetur. Item Paschalis. Nullus laicorum Ecclesiarum bona occupet, vel disponat. Qui verò secus egerit, iuxta beati Alexandri capitulum, ab Ecclesiæ liminibus arceatur. Item Alexander. Per laicos nullomodo quilibet clericus aut presbyter retineat Ecclesiam neque pretio, neque gratis. Item Paschalis. Si quis clericus, abbas, vel monachus per laicos Ecclesiam obtinuerit, secundum Apostolorum sanctorum canones, & capitulum Antiocheni Concilij, excõmunicationi subiaceat. Idẽ. Constitutiones sacrorum canonum sequentes statuimus, vt quicunque clericorum ab hac hora inuestituram Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ dignitatis de manu laici acceperit, & qui ei manum imposuerit, gradus sui periculo subiaceat, & cõmunione priuetur. Et in hanc sententiam alia multa canonum instituta & sanctorum patrum decreta conueniunt. Cæterùm Ecclesias, vel Ecclesiastica beneficia pretij, seu cuiuscunque muneris interuentu conferre simoniacum est, & simoniacam sapit procul dubio prauitatem. Porrò Simonis crimen quàm sit detestabile, quàm hor-

rẽdum, ipſa vos eius infamis immanitas ignorare non ſinit. ex quo profectò tam dantem quàm accipientem damnatio Simonis, quam ſacra Actuum Apoſtolorum lectio proteſtatur, inuoluit. Ad cuius condemnationem cùm plurima præter Apoſtolicam ſanctionem ſanctorum patrum reſcripta manauerint, pauca credimus ex pluribus ſuffectura. Inter quæ primum ſit illud beati Gregorij: Presbyter, inquit, ſi Eccleſiam per pecuniam obtinuerit, non ſolùm Eccleſia priuetur, ſed honore ſacerdotij ſpolietur: quia altare, decimas, & Spiritum ſanctum emere, vel vendere ſimoniacam hereſim eſſe nullus fidelium ignorat. Idem alibi. Audiuimus, dilectiſſimi, quod nos audire oportuit, ſed audiſſe profectò non libuit: quoſdam ſcilicet ſacrorum ordinum eſſe profeſſores, qui ſub munerum datione, vel acceptione, Dei Eccleſias, vel earum ſibi ſacrificia vſurpant: quod quidem ſcelus vos non iamdudum acriter correxiſſe miramur. Iuſtè enim vterque corripiendus eſt, & à ſanctæ liminibus Eccleſiæ ſummouendus, & qui pro Eccleſiæ ambitu munera largitur, & qui vt Eccleſiam det, quicquam præſumit accipere. Iſte quippe donum Dei emere, hic autem vendere præſumit. Sacrilegio quoque hoc facinus non diſpar dixerim, cùm id, quod ſpõte & ſacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, ſub pecuniæ pactione cauſatur. Quare, fratres cariſſimi, quæ taliter facta ſunt curiosè refellite, infecta prohibere, veſtriſque iuſſionibus reſiſtentes digno anathematis vinculo

percutere non dubitate. Item, Si quis dator vel acceptor Dei Ecclesias, vel Ecclesiastica beneficia, quæ quidam prębendas vocant, sub pecuniæ interuentu, siue dando emerit, siue accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Non solùm autem pecunia, sed & quælibet obsequij aut muneris species in huiusmodi criminaliter intercedit. Vnde idem beatus Gregorius, Bene, inquit, cùm virum iustum pro prębēda describeret, ait, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Non dixit solùm à munere, sed ab omni munere: quia aliud est munus ab obsequio, aliud à manu, aliud à lingua. Munus ab obsequio est seruitus indebitè impensa, munus à manu pecunia est, munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solùm pecuniam nullam, sed nec etiam humanam gratiam requirit. Quod autem sacerdos, aut quilibet clericus, aliunde aduenιens, vel ignotus, sine testimonio & litteris saltem Episcopi sui in aliena Diœcesi recipi aut ministrare nō debeat, in Calchedonensis legitur Concilio definitum per hæc verba: Extraneo clerico, vel lectori, extra suam ciuitatem sine litteris commendatitijs proprij Episcopi, nusquam penitus liceat ministrare. Item in Concilio Carthaginensi, Clericum alienum, nisi concedente eius Episcopo, nemo audeat retinere, vel promouere in Ecclesia sibi credita. Itē beatus Augustinus in sermone quodam ad populum, Hortamur, inquit, Chri-

ſtianitatem veſtram, vt iuxta ſanctorum canonum inſtituta, in Eccleſiis à vobis fundatis aliunde veniens presbyter non ſuſcipiatur, niſi à veſtræ fuerit Eccleſiæ Epiſcopo conſecratus, aut ab eo per commendatitias litteras ſuſcipiatur. Ad hoc, ne Clerici ad ſæcularia iudicia pertrahantur, & Romanorum Imperatorum leges prohibent, quæ tanquam canones, vbi canonibus non obuiant, ſunt obſeruandę, & ſanctorum patrum ac prædeceſſorum noſtrorum auctoritas interdicit. Scribit enim beatæ memoriæ Gelaſius Papa dicens: Nemo vnquam Epiſcopum, aut reliquos clericos, apud iudicem ſæcularem accuſare præſumat. Item Alexander omnibus orthodoxis: Relatum eſt ad huius ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis apicem, cui ſummarum diſpoſitiones cauſarũ & omnium negotia Eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt, quaſi ad caput dicente, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo &c. quòd quidam æmuli, eiuſque ſanctæ Eccleſiæ inſidiatores, ſacerdotes Dei apud iudices publicos accuſare præſumant, cùm magis Apoſtolus Chriſtianorum cauſas ad Eccleſias deferre, & ibidem terminari præcipiat. Taliter præuaricantes præuaricauerunt in Deum ſuũ, & non obediunt præceptis eius. Feruentis verò aquæ, vel candentis ferri iudicium, ſiue duellũ, quod monomachia dicitur, Catholica Eccleſia contra quemlibet etiam, ne dũ contra Epiſcopum nõ admittit. Vnde Stephanus Papa V. Ferri candentis, inquit, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extor-

queri à quolibet sacri non censent canones, & quod sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione nō est præsumendum. Item Nicolaus Papa. Monomachiam in legem non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus: quam licet inisse quosdam legamus, sicut sanctum Dauid & Goliam sacra prodit historia, nusquam tamen vt pro lege teneatur, diuina sanxit auctoritas, cùm hoc & huiusmodi sectantes Deum solummodo tentare videantur. Præterea illud adiiciendò mandamus, quatinus populum regimini & gubernationi vestræ commissum decimas Ecclesiis fideliter & deuotè persoluere, sicut ab ipso Domino noscitur institutum, diligenter ac sollicitè moneatis, & si necesse fuerit sub districtione anathematis compellatis, iuxta illud Malachiæ prophetæ in persona Domini loquentis: *Inferte* inquit, *omnem decimationem in horreum meum, vt sit cibus in domo mea.* Vnde in Concilio Maguntiensi: Decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas Abraham factis Iacob promissis insinuat, & omnes sancti sacerdotes commemorant. Itē ex Concilio Rothomagensi: Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Sed quia multi inueniuntur decimas dare nolentes, statuimus vt secundum Domini nostri præceptum admoneantur semel, secundò & tertiò. Qui si non emendauerint, anathemate vsque ad satisfactionem & emendationem congruam feriantur. Nec tamen ideo ea, quæ

Malac. III. 10.

Ecclesiis, immo Deo, ipsi, vel parentes eorum contulisse noscuntur, reuocare, vel Ecclesiasticarum personarum dispositioni subtrahere volentes erunt aliquatenus audiendi: quæ si etiam homini contulissent repetere non valerent. Vnde Ambrosius in libro de pœnitentia: Sunt qui opes suas tumultuario mentis impulsu, non iudicio perpetuo, vbi Ecclesiæ cōtulerint, postea reuocandas putant. quibus nec prima merces grata est, nec secunda: quia nec prima iudicium habuit, & secunda habuit sacrilegium. Item ex Concilio Agathensi: Clerici, vel sæculares, qui oblationes parentum aut datas, aut testamento relictas, retinere perstiterint, aut id, quod ipsi donauerint Ecclesiis vel monasteriis, crediderint auferendum, sicut sancta Synodus statuit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab Ecclesiis excludantur. Illos verò qui in clericos violentas manus, nisi fortè se defendentes iniiciunt, pœnam excommunicationis incurrere sacrosancta Romana iam pridem statuit, & inuiolabiliter tenet Ecclesia: nec à quoquam omnino, nisi à Romano Pontifice, vel de mandato eius absolui patitur, aut permittit. Vos itaque ipsius, quæ omnium Ecclesiarum caput est & magistra, vestigiis inhærentes, eius ac nostræ in supradictis omnibus acquiescite sanctioni: & secundum ea quæ à sanctis patribus & prædecessoribus nostris instituta prædiximus, obseruate, atque ab omnibus per Episcopatus vestros quantū in vobis est, faciatis

firmiter & inuiolabiliter obseruari. Contemptores equidem Ecclesiastica præcipimus vsque ad condignam pœnitentiam vltione percelli. Obedientibus autem sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatinus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & in futuro præmia æternæ pacis inueniant. Datum Tusculani IV. Idus Septembris.

Alexander Papa III. Vniuersis Dei fidelibus per Daciam constitutis.

20. OMnes qui piè volunt in Christo viuere; & ad iubar incircumscripti luminis, & ad illam cælestem patriam, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, vbi nec fures fodiunt, nec furantur, nec tinea demolitur, peruenire desiderant, diem oportet extremum misericordiæ operibus præuenire, & æternorum intuitu seminare in terris, quæ cum multiplicato fructu largiente Domino recolligere possint in cælis. Scriptum est enim. *Qui parcè seminat, parcè*
2. Cor. *& metet, & qui seminat in benedictionibus de be-*
IX. 6. *nedictione metet vitam æternam.* Credimus sanè vniuersitati vestræ innotuisse, qualiter venerabilis frater noster Fulco Estonum Episcopus, inopia & paupertate prematur, & ad conuertendam gentem illam sui Episcopatus, quæ Christianæ fidei ignara est, totis viribus elaboret, & quantam potest sollicitudinem ac diligentiam adhibere procuret. Quia verò particeps mercedis efficitur, qui ei ad tam

pium

pium & sanctum opus perficiendum consilium & subsidium subministrat, deuotionem vestram monemus & exhortamur in Domino, & remissionem peccatorum vestrorum iniungimus, quatinus de bonis à Deo vobis collatis prædicti Episcopi inopiam subleuantes, ei manum auxilij porrigatis, & caritatis solatia diuini amoris intuitu ministretis: vt per hæc & alia bona, quæ Deo inspirante feceritis, apud altissimum peccatorum vestrorum veniam consequi, & ad æternæ felicitatis gaudia mereamini, propitiante Domino, peruenire. Datum Tusculani xv. Kalend. Octobris.

Alexander Papa III. Regibus & Principibus, & alijs Christi fidelibus, per regna Danorum, Noruuegensium, Guetomorum, & Gothorum constitutis.

NOn parum animus noster affligitur, & amaritudine non modica & dolore torquetur, cùm feritatem Estonum & aliorum paganorum illarum partium aduersus Dei fideles, & Christianæ fidei cultores grauiùs insurgere, & immaniter debacchari audimus, & Christiani nominis impugnare virtutem. Veruntamen laudamus & benedicimus Dominum, quòd vos in fide Catholica, & in deuotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ omnium Ecclesiarum caput est, & magistra à Domino constituta, super omnes alias Ecclesias cęlesti priuilegio obtinet principatum; 21.

immobili firmitate persistitis, & Christianæ religionis vinculum & vnitatem seruatis. Vnde quoniam expedit officio nostro, ea quæ ad corroborationem fidei, & animarum vestrarum noscuntur pertinere salutem, vobis sollicita exhortatione suggerere, & studiosiùs suadere, vniuersitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatinus diuino cultui intendere, misericordiam & iustitiam & iudicium diligere, à rapinis & iniquis operibus abstinere, deuota Deo & accepta obsequia impendere, prædictæ sacrosanctę Romanæ Ecclesiæ, tanquam matri & magistræ vestræ, debitum honorem & reuerentiam exhibere, Episcopis, sacerdotibus, & alijs prælatis vestris humiliter obedire, & eis decimas, primitias & oblationes, & alias iustitias suas reddere, & ipsos tanquam patres & pastores animarum vestrarum honorare modis omnibus studeatis, & iura eorum defendere, manu tenere propensiùs, & conseruare curetis, & armis cælestibus præmuniti, & Apostolicis exhortationibus confirmati ad defendendum Christianæ fidei veritatem spiritu fortitudinis accingamini, taliter in brachio forti ad propagandam Christiani nominis religionem intẽdentes, vt victoriam de inimicis possitis consequi, & coronam iustitiæ, quæ vobis reposita est, patrante Domino, adipisci. Nos enim eis, qui aduersus sæpe dictos paganos potenter & magnanimiter decertauerint, de peccatis suis, de quibus confessi fuerint & pœnitentiam acceperint, remissionem vnius anni, confisi de

misericordia Dei, & meritis Apostolorũ Petri & Pauli, concedimus, sicut his qui sepulcrum Dominicum visitant concedere cõsueuimus. Illis autem, qui in conflictu illo decesserint, omnium suorum, si pœnitentiam acceperint, remissionem indulgemus peccatorũ. Datum Tusculani III. Idus Septembris.

Alexander Papa III. Vpsellensi Archiepiscopo, & suffraganeis eius.

VIce beati Petri Apostolorum principis, largiente Deo & Domino nostro, qui ait *Speculatorem dedi te domui Israel*, super gentes & regna, licet immeriti, in Apostolicæ sedis specula constituti, pontificalis officij debito pro vniuersis compellimur sollicitudinẽ gerere, & antiquo hosti, qui tanquam sæuissimus leo circuit quęrẽs quem deuoret, pastorali prouidentia obuiare, ne gregem Dominicum inuadat, & diuersis eum vitiorum morsibus laceret. Inde est quòd vehementi cor nostrũ doloris pulsatur stimulo, audito quòd in partibus vestris in tantum libido crudelis & turpis excreuerit, vt quædã mulieres prolis suæ procurent interitũ, earumq. corruptores tã horrẽdo & detestabili facinori nõ solùm consentire, verũ etiam illud persuadere præsumãt, & alij incæstuosa cõiunctione plerique cũ iumẽtis abominãda se pollutione conmaculent. quæ quãtum sint grauia & creatori nostro penitus inimica, ipsa sceleris atrocitas satis demonstrat, quam nec audientium aures sine ingenti possunt horrore percipere. Si enim 22. Ezech. III. 17.

qui iactato in terram semine prolem nolebat ex vxore suscipere, percussus à Domino testamenti veteris serie dinoscitur, qua pœna feriendus esse monstratur, qui natum proprium non abhorret occidere, & mauult interire quàm viuere? Cuius vtique criminis pœna illud etiam persuadentes vel consentientes inuolui beatus Augustinus ostendit dicens, Se periculosè decipiunt, qui existimãt eos tantum homicidas existere, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguntur. Nam Iudæi Dominum nequaquam propriis manibus interfecerunt, sicut scriptum est: *Nobis non licet interficere quemquam*. sed tamen illis mors Domini imputatur, quia ipsi eum lingua interfecerunt dicẽtes, *Crucifige, Crucifige eum*. Incestum verò quantum sacri abhorreant Canones, Cõcilium Ilerdẽse demonstrat: Cum his, inquit, qui incestus se pollutionę commaculant, quãdiu in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseuerant, nec cibum sumere vlli Christianorum, sicut Apostolus iussit, licebit. Porro scelus cum iumentis coëuntium quanta sit animaduersione plectendum, legislator Moyses declarat, cùm etiam ipsa interfici animalia iubeat, quæ tali contaminata flagitio indignam refricant facti memoriam. quia igitur abominabilem horum excessuum præsumptionem seuera satis districtione congruit insequi, prædictos propriç prolis necatores, & tam ipsum facinus persuadentes, quàm con-

Ioan. XVIII. 31.
Ioan. XIX. 6.

ſentientes, ſeu quoſlibet parricidas, aut cum matre, filia, conſobrina, vel nepte agentes, quàm cum iumentis coeuntes, artiori pœnitentiæ iugo curetis compeſcere, & niſi ſenio confecti, vel corporis fuerint debilitate ſeu egeſtate oppreſſi, eos ad ſedem Apoſtolicam compellatis venire, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina viſitare, vt in ſudore vultus ſui, & viarum labore ſuperni iudicis iram euadere, & ipſius miſericordiam valeant inuenire. Ad hæc qui dormiendo non voluntate, ſed caſu filios ſuos oppreſſiſſe inueniuntur, triennio, ſi iidem filii fuerint baptizati, ſi verò abſque ſacro baptiſmate deceſſerint, quinquennio pœnitentiæ diſciplinis ſubiaceant. Sacerdotes, quos ab his conuenit ſtudioſiùs præcauere, officii ſui perpetua executione priuentur. Verùm ſi qui parentum abſentes fuerint, quando eorum filii ſuffocãtur, aut ſi id ſub aliena cuſtodia contigerit, extra culpam erunt, ſi tamen eos non furioſæ, ſed congruenti cuſtodiæ ipſos ſe crediderint tradidiſſe. Præterea non ſine cordis amaritudine quoſdam ſacerdotes contra Apoſtolicas inſtitutiones, cum ſicca fæce vini, vel cum micis panis vino intinctis Miſſam celebrare audiuimus: & fideles laicos non Chriſtiano more, abſque ſacerdotali benedictione & miſſa matrimonium contrahere. Vnde ſæpe illicita contingit fieri coniugia, & inter legitimas perſonas diuortium interuenire. Sanè cùm omne crimen atque omne peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleatur, quid de cætero pro

delictorum expiatione Domino dabitur, quādo in ipsa sacrificij oblatione erratur? Cùm enim magister veritatis discipulis suis sacramentū commendaret nostræ salutis, non siccā fęcem vini, non micas panis vino intinctas accepit, sed panem & calicē, & benedicens dedit discipulis suis. Quia igitur secus agere Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ contrariū, & consuetudini Ecclesiasticæ penitùs est aduersum, Apostolica prohibemus auctoritate, vt cum sicca fæce vini, vel cum micis panis vino intinctis, vel alio modo quàm Dominus instituit, nullus de cætero sacrificare attemptet: sed secundum formam sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ, quā vos in omnibus imitari oportet, solum panem & vinum aqua mixtum in sacrificio corporis & sanguinis Domini offeratis. Cęterùm clādestina & absq; sacerdotali benedictione non debere cōtrahi cōiugia, aut nisi inter legitimas personas, quæ infra septimū gradum nulla cōsanguinitatis linea coniungātur, nec cōtracta, nisi canonicè & consensu Episcopi dissolui, multorū sanctorū patrum declarat auctoritas. Vos itaque muniti sanctorū patrum sanctionibus & Ecclesiasticis institutis, hæc quæ dicta sunt diligēter seruate, & ab alijs præcipite inuiolabiliter obseruari, dispensationis moderamine vtentes, vt qui in quinto, vel quarto gradu coniuncti sunt, eos non separetis, sed ne amplius taliter coniungantur, pontificali auctoritate & districtione prohibeatis. Datum Tuscul. v. Idus Septembris.

Alexander Papa III. Colon. Lingacopensi Episcopo.

EX dispensatione commissæ nobis sollicitudinis, & ex debito caritatis viros Pontificali officio præditos, & morum honestate ornatos sincera tenemur caritate diligere, & eorum vota, quæ à rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere: vt tanto fortiùs ornamenta virtutum appetere, & honestis insistere moribus studeāt, quanto se ab Apostolica sede maiore honore cognouerint & gratia præueniri, Relatum siquidem est auribus nostris, quòd dilecto filio nostro Stenar. quondam Lingacopensi Episcopo claustralem quietem Episcopali honore præponente, & pontificalem dignitatē in manu venerabilis fratris nostri Eskili Londensis Archiepiscopi Apostolicæ sedis legati, & regalia corā rege & primatibus regni libere & spōtaneè resignāte, clerus & populus eiusdem loci, de assensu prædictorum Archiepiscopi & regis atque ducis terræ, te in patrē & Episcopum suum vnanimiter & concorditer elegerunt. Verùm licet ei non licuerit absque auctoritate Romani Pontificis, Episcopali dignitati abrenunciare, volentes tamen necessitati Ecclesiæ tuæ paterna prouisione prospicere, & honestati tantorū virorum deferre, id æquanimiter supportamus, & electionem & consecrationem tuā ratam & firmā habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus, 23.

& tibi in subditis tuis corrigendi vitia & superflua resecandi plenam concedimus facultatem. Tu verò subiectorum culpas tanta redargutionis instantia insequaris, quòd & qui culpabiles sunt suos excessus corrigant celeriter, & emendent, & alii hoc videntes ad cõmittenda similia non aspirent. Hac tamen consideratione præhabita, vt durè & asperè, leuiter & mansuetè, secundum naturas & qualitates personarum, vitia corrigas subditorũ. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum hanc paginam nostræ confirmationis infringere liceat, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Tusculani VI. Idus Septembris.

Alexander Papa III. Guillelmo Stranensi Episcopo.

24. FRatres & Coepiscopos nostros, & eos pręcipuè, qui in medio prauæ nationis sunt positi, & in remotis mundi partibus constituti, artiori nos conuenit caritate diligere: & vt in commisso sibi amplius talento proficere valeant, & ad cultum iustitiæ & domus Dei decorem fortiùs accingi, eis Apostolicæ sedis gratiam & fauorem nos conuenit impertiri. Attendentes igitur deuotionis tuæ constantiam, & fidei puritatem, qua beato Petro & nobis immobili firmitate adhærere conspiceris, te sicut venerabilem fratrem

noſtrum diligere & honorare, & tuis rationabilibus votis & deſideriis debita cupimus benignitate fauere. Inde eſt quòd Eccleſiam tuam ſub beati Petri ac noſtra protectione recipientes, ea quæ in præſentiarum pacificè ac legitimè poſſedit, & ſpecialiter Neeric, ſicut à rege & Metropolitano tuo, & à venerabili fratre noſtro Eskilo Lundenſi Archiepiſcopo, Apoſtolicæ ſedis legato, tibi confirmata eſt, & ſcripti ſui munimine roborata, tibi & per te eidem Eccleſiæ auctoritate Apoſtolica cõfirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Statuentes vt nulli omnino hominum liceat, hanc paginam noſtræ cõfirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Tuſcul. VII. Idus Septemb.

Alexander Papa III. Vpſellenſi Archiepiſcopo & ſuffraganeis eius, & Gutherino duci.

GRauis admodum & difficilis eſt ad Apoſtolicam ſedem querela perlata, quòd Phinni ſemper imminente ſibi exercitu inimicorum, fidem ſeruare Chriſtianam promittunt, & prædicatores & eruditores Chriſtianæ legis deſideranter requirunt, & recedente exercitu fidem abnegant, prædicatores contemnunt, & grauiter perſequuntur. Vnde quoniam in hoc Deo illudere, & Chriſtianam 25.

religionem deridere videntur, & illis se duplo filios gehennæ constituentibus, salus & vita eorum tota in terrenis, neglectis cælestibus, conspicitur consistere: nec est dignum, vt eis in aduersitate Christianum nomen defensionem conferat, quod in prosperitate despicere & horrere probantur: vniuersitatem vestram monemus, atque mandamus, quatinus à fallaciis & fraudibus eorum ita prudenter & discretè de cætero caueatis, quòd si ingruerit necessitas, ad auxilium & defensionem vestram non possint recurrere, nisi munitiones, si quas habent, vobis tenendas assignent, aut aliâs adeo sufficientem cautionem exhibeant & securitatem, quòd à modo nullatenus pedes retrahere, aut vestram prudentiam valeant circumuenire: sed Christianæ fidei documenta cogantur tenere firmiter & seruare: ne amplius de eorum numero videantur, de quibus dictum est, Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Datum Tuscul. v. Idus Septembris.

Alexander Papa III. Trundensi Archiepiscopo, & A. quondam Staueng. Episcopo.

36. LEx diuina & humana desiderat, & debitum caritatis exposcit, vt bono & vtilitati communi debeamus intendere, & ad reuocationem & cõuersionem infidelium operam omnimodam & sollicitudinem adhibere. Inde est quòd prudentiam vestram rogamus attentiùs & monemus, venerabili fratri nostro

Fulconi Estonum Episcopo, qui ad conuertendam gentem illam diuina gratia inspiratus ministerium prædicationis & laborem proponit assumere, Nicolaum monachum, qui de gente illa sicut accepimus est oriundus, virum religiosum atque discretum, in socium concedatis: vt tantum bonum possit perficere, & gentem illam ad agnitionem veri luminis, & ad culturam & doctrinam Christianæ fidei, verbo prædicationis auxiliante Domino reuocare, & vobis exinde valeat æternæ mercedis cumulus prouenire. Datum Tuscul. v. Idus Septemb.

Alexander Papa III. vniuersis tam clericis quàm laicis Lingacopensis Episcopatus.

DEcet vniuersitatem vestram, quæ ad perfectionem virtutum & salutem pertinent animarum, toto studio cogitare, & ea voluntario effectu perficere, per quæ gratiam possitis altissimi acquirere, & ad æternæ felicitatis gloriam cum auxilio diuini numinis peruenire. Cæterùm quoniam sine obedientiæ virtute nemo Deo perfectè potest placere, aut acceptum seruitium reddere, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus & mandando præcipimus, quatinus venerabili fratri nostro C. Episcopo vestro, sicut bonæ memoriæ Giloni prædecessori suo fecisse noscimini, omnimodam obedientiam & reuerentiam impendatis, & in his quæ Dei sunt, & ad vestrarum animarum spectant sa- 27.

lutem, monitis & mandatis eius humiliter parere curetis, & ei de iustitiis suis integrè, & plenariè respondeatis: ita quòd apud Deum pro humilitate & obedientia vestra peccatorum vestrorum veniam & gloriam valeatis promereri æternam. Si qui autem vestrum ei contumaces vel rebelles extiterint, sententiam quam idem Episcopus propter hos in eos rationabiliter tulerit, auctore Domino ratam & firmam habebimus. Datum Tuscul. xv. Kalend. Octob.

Alexander Papa III. Guidoni Abbati sancti Nicasij & M. Radulfo Canonico Remensi.

28. SVggestum est auribus nostris, quod Galcherus de Castellione villam de Belloi, quæ ad Monasterium beati Remigij pertinet, diabolico furore accensus destruxit, & duas alias villas eiusdem monasterij ita spoliauit, quòd spolia inde abducta xl. librarum pretio æstimantur. Milo verò Malus-vicinus, cùm eidem monasterio plura damna & iniurias intulisse dicatur, nec vult inibi satisfacere, neque quod ratio exigit exhibere. Simon autem de Burgo prædicto monasterio apud Vvandrecicurt damna plurima & iniurias inferre non cessat. Præterea Burdinus de Besanes terram, quæ prænominato monasterio fuit in eleemosynã data, duobus hominibus, quibus eam Abbas eiusdem loci hereditario iure concesserat, auferre laborat. Sanè presbiter de Alem. in villa præscripti monasterij

quandam domum in damnum eiuſdem Ecclesiæ ædificare præſumit. Ad hæc cùm quidam homo ſancti Remigij ſe cum quadam parte hereditatis ſuæ, diuini amoris & caritàtis ardore ſuccenſus, hoſpitali ſanctæ Mariæ Remenſis ad ſeruiendum hoſpitibus pro animæ ſuæ remedio reddidiſſet, parentes eius à longè venientes, quamuis magnam partem bonorum ſuorum eis dederit, prælibatum monaſterium & Eccleſiam Remenſem ſuper iam dicta eleemoſyna inquietare nitũtur. Vnde quoniam noſtra intereſt, iura Eccleſiarum defendere, & eis contra malefactores ſuos Apoſtolicæ protectionis patrocinium miniſtrare, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus ex parte noſtra prædictas perſonas commoneatis, & diſtrictiùs compellatis, vt prædicto monaſterio de damnis & iniuriis allatis congruè ſatisfaciant, & ablata reſtituant, & de cætero ab eius & rerum ſuarum moleſtatione penitus conquieſcant, vel ſub veſtræ diſcretionis examine plenam exinde ſibi iuſtitiam exhibeant. Præterea Abbas ſæpe dicti monaſterij de Theſaurario Laudunenſi, quòd apud Creonam iuſtitiam ſuam imminuat, & penitus ſubtrahat, & de Vvillermo Mareſcalco nobilis viri Comitis Henrici, quòd cuidam homini ſuo x. libras abſtulerit, & multa ei mala fecerit; & de Abbate de Tenaliis, qui cùm dicatur multa illi damna inferre, ei exinde coram venerabili fratre noſtro Remenſi Archiepiſcopo noluit, prout mandauimus, reſpondere, grauem

ad nos querimoniam transmisit. Ideoque vobis præsentium auctoritate iniũgimus, vt prædictos viros ad resarcienda illata damna præfato Abbati, & ad restituenda ablata, & ad satisfactionem de illatis iniuriis exhibendam, vel ad complementum iustitiæ faciẽdum, auctoritate nostra monere & districte compellere studeatis: & in supradictis omnibus cum ea maturitate & prouidentia procedatis, quòd exinde diligentia & sollicitudo vestra valeat non immeritò commendari, & nos discretioni vestræ confidentiùs negotia Ecclesiastica committere valeamus. Datum Tuscul. IX. Kalend. Martij.

Alexander Papa III. Petro Abbati, & fratribus sancti Remigij Remensis.

29. RAtionabiles & honestas petitiones gratanti animo debemus admittere, & vota quæ à rationis tramite non discordant, prosequente effectu complere. Relatum est siquidem auribus nostris, quòd cùm singulis annis duas procurationes, vnam in depositione sancti Remigij, & alteram in translatione ipsius Remensi Archiepiscopo debeatis persoluere, & singulis quibusque certis numeris & mẽsuris distinctis, de frescengengiarũ pretio nulla æstimatio facta fuisset, venerabilis frater noster Henricus Remensis Archiepiscopus molestiam & inquietationem, quam inde habebatis, pia consideratione respiciens, vobis & monasterio vestro frescengias omni-

no remisit: ita sanè quod in depositione beati Remigij quinquaginta solidos Remensis monetæ, & totidem in translatione ipsius Remensibus Archiepiscopis annuatim soluere teneamini. quam vtique remissionem, quemadmodum à prædicto Archiepiscopo facta est, & sigilli sui munimine roborata vt firmam & ratam habeatis, eam auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes vt nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Tuscul. VIII. Kalend. Martij.

Alexander Papa III. Siluanectensi Episcopo, & Abbati sancti Remigij Remensis.

AD audientiam Apostolicæ sedis noueritis fuisse perlatum, monachos sancti 30.
Remigij de Brana religiosis viris Abbati & fratribus sanctæ Mariæ de Brana districtiùs inhibere, ne familiam Comitis & Comitissæ de Brana ad aliqua audeãt recipere sacramenta. Vnde quoniam indecens est eis & inhonestum aliquos indebitis fatigare molestiis, qui in religionis habitu elegerunt Domino deseruire, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus prædictos monachos moneatis, & auctoritate nostra compellatis,

vt nulla ratione contra antiquam Comitis vel Comitissæ familiam, vel milites castri, aut superuenientes, siue vxores eorum, aut liberos, vel familias suas, ad Ecclesiam illorum accedere, & ibidem Ecclesiastica suscipere sacramenta prohibeant; aut in præsentia vestra quod iustitia dictauerit exequi non postponant. Nos enim eis dedimus in mandatis, vt coram vobis alterum prædictorum exsequantur. Datum Tuscul. II. Kalend. Decemb.

Alexander Papa III. Siluanectensi Episcopo, & Abbati sancti Remigij Remensis.

31. DIlecti filij nostri Abbas & fratres Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Brana transmissa nobis relatione monstrarunt, quòd eis dilecti filij nostri Abbas & fratres Corbeienses quandam non dubitarunt decimam contra ius æquitatis auferre. Vnde quoniam sicut nobis ex voluntate diuinæ prouidentiæ Ecclesiarum omnium sollicitudo incumbit, sic quoque vnicuique in suo iure prouidere tenemur; & quæ inordinatè aut enormiter fiunt, consideratione iniuncti nobis officij, compellimur ad statum rectitudinis reuocare, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus Corbiensem Abbatē & fratres eius moneatis, & districtè compellatis, vt eidem Abbati & fratribus præscriptam decimam postposita occasione restituant, & in pace dimittant, vel sub vestræ discretionis examine plenam exinde sibi iustitiam exhibeant. Si autem

causam

causam potius intrare decreuerint, quàm decimam restituere, vos in vnum conuenientes, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde pleniùs auditis & cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio, concordia vel mediante iustitia decidatis. Præterea, sicut ex transmissa insinuatione eiusdem Abbatis & fratrum auribus nostris innotuit, Rodulfus quondam Abbas prædictæ Ecclesiæ, monachis sancti Leodegarij quandam decimam vendidit, propter quod eadem Ecclesia graue & enorme patitur detrimentum. Quia verò contractus ille prauus & simoniacus fuit, & principales personæ vendentis scilicet & ementis, si superstarent, perpetua deberent depositione damnari; nihilominus vobis iniungimus, vt eosdem monachos monere & districtè compellere studeatis, quòd recepto pretio illis decimam ipsam appellatione remota restituant, & in pace dimittant: quia non est conueniens, aut consentaneum rationi, vt vna Ecclesia locupletari debeat de aliena iactura. His verò qui tam perniciosum & detestabilem contractum fecerunt, talem si supersunt pœnam infligatis, quòd alij, qui hoc audierint, metum habeant similia præsumendi. Datum Tuscul. II. Kalend. Decemb.

Alexander Papa III. Ambianensi & Tornacensi Episcopis, & Abbati S. Remigij Remensis.

32. EX transmissa conquestione dilectorum filiorum nostrorum Abbatis & fratrum Ecclesiæ de Brana auribus nostris innotuit, quòd Ioannes miles de Hostel eis quatuor modios frumenti & nouem auenæ, & quinque sextarios ad mensuram Suessionis violenter abstulit, & in curia eorum XII. modios vini, & in vinea sua duos accipere ausu temeritatis præsumpsit. Præterea quia illos vineã suam tempore suo vindemiare prohibuit, ipsis damnum intulit sex modiorum vini, & eos sextarium frumenti & dimidium, quem monachi sancti Nicolai de Nemore singulis annis eis soluebant, tribus annis amittere fecit: & in nemore suo damnum ad æstimationem lx. librarum illis inferens, terram in qua duos modios vno sextario minus seminare solebant, & terram etiam Roberti filij Vvidelæ, & vn. sextarios vinagiorum, quæ idem Robertus assensu Berneri domini terræ eis sub annuo censu vnius modij frumenti dederat, illicitè auferre non dubitauit. Insuper quoque terram quandam, quam longo tempore possederant, & sumptibus quadraginta librarum exstirpauerant, per violentiam occupauit; & illis multas alias molestias, iniurias, grauamina, & persecutiones, & damna irrogare non formidauit. Vnde quoniam ex parte prædicti Ioannis nobis fuit iampridem relatum,

quod cùm ipse & præfatus Abbas super quibusdam possessionibus, pratis videlicet, terris, & vineis in certas pariter compromisissent personas, & personæ illæ arbitratæ inter eos fuissent, Abbas in parte earum recepit arbitrium, & in parte refutauit, nos vtrique in suo volentes iure adesse, tibi frater Tornacensis mandauimus, vt prædictum Abbatem moneres ad arbitrium illud inconcussè tenendum. Quia verò nobis est nunc intimatum, quòd non Abbas, sed miles ab arbitrio resiliuit, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus in vnum pariter conuenientes, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, ipsos monentes propensiùs, & mandantes, vt arbitrium super possessionibus illis, super quibus in arbitros spontaneè compromiserunt, firmiter & inconcussè obseruent. Si autem arbitrio stare noluerint, & fideiussores eos non potuerint de iure compellere ad ipsum seruandum, vos tam supèr iis, de quibus arbitratum est inter eos, quàm super aliis de quibus inter ipsos hinc inde quæstio vertitur, causam studiosiùs audire & eam amicabili compositione, vel mediante iustitia, sine personarum acceptione terminare curetis. Ita quidem quòd quæcunque memoratus Ioannes eidem Abbati & fratribus per violentiam abstulit, super quibus non fuit arbitratum, ipsum ea reddere appellatione postposita compellatis. Si autem prefatus Ioannes à vobis citatus ad præsen-

tiam vestram accedere, vel iudicio vestro parere contempserit, eum appellatione & occasione remota excommunicationis vinculo innodetis, & in terra in qua habitat omnia diuina, præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientium, prohibeatis officia celebrari. Si qua tamen partium duxerit appellandum, vos rationes & allegationes, quæ hinc inde producentur in medium, diligenter & sollicitè audientes, testes quos vtraque pars produxerit, appellatione remota recipiatis, & eorundem iuratorum depositiones fideliter conscribere, & nobis sub sigillo vestro clausas mittere studeatis: terminum vtrique parti congruum præfigentes, quo debeāt se cum ipsis attestationibus Apostolico conspectui præsentare. Ceterùm si vos tres huic negotio non potueritis simul interesse, tu frater Tornacensis, cum altero vestrûm, hæc quæ dicta sunt maturiùs exsequamini. Datum Tusculani II. Kalend. Decemb.

Alexander Papa III. Abbati & fratribus Corbeiensibus.

33. DIlecti filij nostri Abbas & fratres sanctæ Mariæ de Brana, transmissa nobis relatione monstrarunt, quòd vos eis quandam non dubitatis contra iuris æquitatem auferre decimam. Vnde quoniam sicut nobis ex voluntate diuinæ prouidentiæ Ecclesiarum omnium sollicitudo incumbit, sic quoque vnicuique in suo iure prouidere tenemur, & quæ

inordinatè aut enormiter fiunt, consideratione iniuncti nobis officij compellimur ad statum rectitudinis reuocare; nos venerabili fratri nostro Siluanectẽsi Episcopo, & dilecto filio Abbati sancti Remigij Remensis huius rei causam committimus audiendam, & appellatione remota mediante iustitia terminandam. Ideoque per Apostolica vobis scripta mandamus, quatinus iam dictis Abbati & & fratribus præscriptam decimam restituatis, & in pace dimittatis; vel in præsentia prædictorum iudicum plenam exinde iustitiam, sublato appellationis remedio, exhibeatis, eorum super hoc iudicium suscepturi & inuiolabiliter obseruaturi. Datum Tuscul. II. Kalend. Decemb.

Alexander Papa III. Abbati S. Remigij, & B. Archidiacono Remensi.

CAusam quæ inter Vvarinum de Vvimericurt, & sororem vxoris suæ, super quodam redditu, cuius partem præfata mulier ad se iure hereditario asserit pertinere, in præsentia venerabilis fratris nostri Remensis Archiepiscopi diutius est agitata, & ad nos per appellationem delata, experiẽtiæ vestræ committimus audiendam, & appellatione remota fine congruo terminandam. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mãdamus, quatinus cùm exinde requisiti fueritis, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde diligẽter auditis 34.

& cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio, concordia, vel mediante iustitia decidatis. Datum Tuscul. x. Kalend. Nouembris.

Alexander Papa III. Abbati sancti Remigij, & Fulconi Decano Remensi.

35. SIgnificauerunt nobis dilecti filij nostri Abbas & fratres Deruenses, quòd cùm causam, quæ inter eos & clericos sancti Nicolai Catalaunensis super Ecclesia campi Alberti vertitur, venerabili fratri nostro Remensi Archiepiscopo commiserimus terminandam, idem Archiepiscopus causam ipsam magistro R. Remensi Canonico delegauit. Cùm autem in pręsentia ipsius Canonici vtraque pars constituta fuisset, prædicti clerici testes minus idoneos produxerunt super decimis campi Alberti, quas sibi vendicare nitebantur. Prædictus verò Abbas alios testes idoneos coram eodem Canonico ad prænominatos testes reprobandos produxit, quos sicut asserit idem Canonicus recipere noluit: sed causam ipsam intendebat protrahere, & vtramque partem sumptuosis contentionibus fatigare. Vnde idem Abbas se credens in hac parte grauari, ad nostram audientiam appellauit, & appellationi suæ proximè præteritas octauas purificationis beatæ Mariæ terminū pręfixit. quoniam igitur propter absentiam partiū nō potuimus de causa cognoscere, eam experientiæ vestræ committimus, discretioni vestræ mandantes, quatinus vtraq. parte ante vestrā præsentiam

conuocata, eandem causam studiosiùs audiatis, & eam infra xl. dies post harum susceptionẽ, sublato appellationis remedio, fine debito terminetis. Si verò eadem causa alij est fortè commissa, vos duo vel vnus vestrûm cum eo vel eis quibus commissa est conueniatis, & litteris istis, siue aliis, si quæ super eadem causa sunt impetratæ, diligenter inspectis, neutris litteris præiudicantibus veritati, causam ipsam cõcordia vel iudicio, appellatione postposita, terminetis. Datum Tuscul. II. Non. Aprilis.

Alexander Papa III. Abbati sancti Remigij, & Fulconi Decano Remensi.

EX parte Decani Ambianensis & S. quondam nepotis I. quondam Canonici Ambianẽsis, auribus nostris innotuit, quòd pecuniam, quam Prior de Abbatisvilla mutuo accepit, idem Canonicus per manum iam dicti Decani & nepotis sui Ecclesiis & pauperibus pro animæ suæ remedio distribuendam reliquit. quo defuncto cùm à prænominato Priore Decanus, & S. pecuniam prætaxatam requirerent, eam noluit reddere: sed diffugia quærens ad nostram audientiam appellauit, qui nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit. Quia verò periculosum esset cuilibet, nedum viro religioso, pecuniam alterius, & illam maximè quæ pro anima defunctorum Ecclesiis vel pauperibus præcipitur erogari, per violentiam detinere, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo

mādamus, quatinus prædictum Priorem moneatis, & auctoritate nostra districtè compellatis, vt præscriptam pecuniam, centum videlicet sexaginta libras, aut parū minus, præfato Decano & S. Ecclesiis & pauperibus, secundum quod predictus Canonicus disposuit, errogandas integre restituat: vel sub vestræ discretionis examine infra duos menses plenam exinde sibi iustitiam appellatione remota exhibeat. Si autem legitimè monitus neutrum horum efficere voluerit, in eum canonicam non differatis exercere censuram. Datum Tuscul. XVIII. Kalend.

Alexander Papa III. Abbati S. Remigij, & B. Archidiacono Remensi.

37. CONstitutus in præsentia nostra O. subdiaconus, præsentium lator, supplici nobis relatione proposuit; quòd cùm dilectus filius noster Abbas sancti Petri Catalaunensis eum ordinandum in Ecclesia sancti Medardi, quæ ad suam dicitur Ecclesiam pertinere, de assensu Capituli sui venerabili fratri nostro Suessionensi Episcopo præsentasset, vt eum de predicta Ecclesia inuestiret, & animarum sibi curam committeret, memoratus Episcopus ea facere recusauit. Verùm quia indecens est & penitus obuium rationi, vt prænominato subdiacono, nisi pro manifesta & rationabili causa, plebis cura denegetur, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus infra xl. dies post harum

ſuſceptionem, prædictum Epiſcopum monere ac propenſiùs inducere ſtudeatis, vt prædictum ſubdiaconum de præſcripta Eccleſia inueſtiat, & animarum ſibi curam committat, aut quare id facere non debeat, coram vobis rationabilem cauſam oſtendat. Quòd ſi monitis veſtris obtemperare contempſerit, vos noſtra freti auctoritate ſæpedictum ſubdiaconum omni dilatione & appellatione ceſſante, de præſcripta Eccleſia inueſtiatis, & animarum ſibi curam committatis: ita quidem, quòd memorato Epiſcopo de plebis cura, prædicto vero Abbati de temporalibus debeat reſpondere. Datum Tuſculani III. Non. Februarij.

Alexander Papa III. Abbati ſancti Remigij & Fulconi Decano Remenſi.

EX tranſmiſſa conqueſtione pauperũ domus de Vitriaco ad audientiam peruenit, quod cùm R. mulier M. mulierem pro quadam domo, quam ijdem pauperes ad ſe aſſerunt rationabiliter pertinere, coram Archidiacono Catalaunenſi traxiſſet in cauſam, & Archidiaconus pro eadem R. exinde diffinitionis ſententiam tuliſſet, præfata M. ad venerabilis fratris noſtri Henrici Remenſis Archiepiſcopi, R. verò ad noſtram audientiam appellauit. Quia verò reſponſali prædictæ R. veniente, altera pars nec venit, nec aliquem pro ſe reſponſalem tranſmiſit, experiẽtiæ veſtræ cauſam ipſam committimus au- 38.

diendam,& fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus, cùm exinde requisiti fueritis,in vnum pariter cōuenientes, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis,&rationibus hinc inde pleniùs auditis & cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio,mediante iustitia terminetis. Datum Tusculani VIII. Kalend. Aprilis.

Alexander Papa III. Abbati sancti Remigij & B. Archidiacono Remensi.

39. QVerelam I. Clerici præsentium latoris accepimus,quòd I. de Hospitio circiter VI. libras sibi contradicit exsoluere, quas in præsentia multorum ei se debere publicè recognouit, & alia plura incommoda sibi non dubitat irrogare. Vnde quia vniuersis ex officij nostri debito in suo iure tenemur adesse, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiēdo mandamus,quatinus prædictum I. de Hospitio monere curetis,& auctoritate nostra districtè compellere,vt iam dicto clerico præscriptam pecuniam sine molestia & diminutione restituat, & de illatis iniuriis congruè satisfaciat,aut exinde sibi sub examine vestro, sublato appellationis remedio, iustitiæ non differat plenitudinem exhibere,& vos causam audiatis & appellatione cessante fine debito terminetis. Datum Tusculani VI. Kalend. Maij.

Alexander Papa III. Abbati ſancti Remigij & Decano Remenſi.

DIlectus filius noſter A. Aquicinenſis Eccleſiæ Abbas, tranſmiſſis nobis litteris intimauit, quòd monachi de Gardo inter alias oppreſſiones & iniurias, quas illi & Eccleſiæ ſuæ irreuerenter dicuntur inferre, eis quandam decimam terræ Viconienſis ad ipſos rationabiliter pertinentis, iniuſtè auferre præſumunt. Abbatiſſa verò & moniales ſancti Michaëlis Vurlenſis quandam Eccleſiam ſuam, ſancti Martini videlicet, parrochianis ſuis ſpoliant,&iura ipſius illicitè ſibi vſurpantes, parrochianos præfati abbatis pro ſuis exceſſibus excommunicatos, & ab Eccleſiæ liminibus ſequeſtratos, ad diuina officia recipiunt,& defunctis exhibent ſepulturam. Vnde quoniam viris religioſis pernicioſum exiſtit ea committere, quæ pericula pariunt animarum, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus infra xx. dies poſt harum ſuſceptionem prænominatas perſonas moneatis, & diſtrictè compellatis, vt prædicto Abbati & Eccleſiæ ſuæ iura ſua integra & illibata dimittant,& ablata ſine moleſtia &difficutate reſtituãt, vel in præſentia veſtra ſuæ iuſtitiæ plenitudinem appellatione remota exhibeãt. Ad hæc quoniã Eccleſiaſtica ſacramẽta eis penitus ſũt deneganda, qui à communione fidelium ſuis peccatis ſunt exigentibus ſequeſtrati, nihilominus præſentium auctoritate iniungimus, vt præfatæ

40.

Abbatissæ & monialibus sancti Michaelis, sub pœna ordinis & officij sui prohibeatis, ne quoslibet excommunicatos ad diuina officia vel sepulturam recipere audeant, & si quos excommunicationis vinculo innodatos sepelierunt, eos appellatione & occasione remota detumulare & de cœmiterio eiicere non postponant. Datum Tusculani v. Idus Nouembris.

Alexander Papa III. Abbati sancti Remigij Remensis & Priori sancti Martini de Campis.

41. EX transmissa conquestione G. abbatis de Gardo ad aures nostras peruenit, quod Abbas & Canonici Ecclesiæ sancti Petri de Serenicurt monasterium suum quadam terra iniustè propter mutationem ministrantium spoliarunt, & ipsam illicitè detinent occupatam. quia vero inter viros religiosos non debet dissentionis scrupulus remanere, aut materia iurgiorum, quos quieti conuenit supernæ contemplationis vacare: vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, causam ipsam committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus cùm exinde requisiti fueritis, in vnum pariter conuenientes, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde pleniùs auditis & cognitis, eandem causam infra duos menses sublato appellationis

remedio, concordia, vel mediante iustitia decidatis. Ita quidem quod si vobis constiterit prædictum abbatem à præscriptæ terræ fuisse possessione contra rationem eiectum, ei prius possessionem ipsam appellatione remota faciatis restitui. Si vero huic rei vos ambo interesse non poteritis, alter non minus in eadem causa procedat. Datum Tusculani IX. Kalend. Decembris.

Alexander Papa III. Præposito & Decano Remensi.

EX transmissa conquestione Stephani clerici de Roi accepimus, quod cùm pater suus quasdam decimas, quas iure hereditario possidebat, volens peccati maculam euitare, sibi in eleemosynã dedisset, Radulfus Traditor eas ausu temerario sibi vendicare præsumpsit. Cúmque memoratus clericus præfatum R. in præsentia venerabilis fratris nostri Archiepiscopi vestri cõuenisset, vt coram eo iustitiam obtineret, compulsus est ad nostram audientiam appellare. Verùm licet pater suus eas de iure sibi dare non potuisset, quia tamen tutius vt idem clericus ipsas habeat, quàm ad laicum deuoluantur, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus si ita est, infra xl. dies post harum susceptionem, memoratum R. moneatis, & districtè compellatis, vt perceptas decimas prænominato clerico sine diminutione restituat, & de percipiendis nul- 42.

lam ſibi moleſtiam inferat, vel grauamen: ita tamen quòd poſt deceſſum prædicti clerici præſcriptæ decimæ Eccleſiæ, ad quam de iure pertinere noſcuntur, reſtitui debeant, pacificéque dimitti. Quòd ſi monitis noſtris parere contempſerit, ipſum vſque ad earundem reſtitutionem excõmunicationis vinculo omni appellatione remota aſtringatis. Datum Tuſculani III. Idus Iunij.

Alexander Papa III. Abbati & Capitulo ſancti Remigij.

43. PAſtoralis cura & ſollicitudo, quam licet immeriti diſponente Domino gerimus, nos admonet propenſiùs & hortatur, pro viris Eccleſiaſticis, & præſertim pro his qui nullum habent Eccleſiaſticum beneficium, & ſunt bonæ opinionis & famæ, ſollicitos ſemper & ſtudioſos exiſtere, & Eccleſiarum prælatos vt eis in competentibus beneficijs prouideant propenſiùs inuitare. Hac itaque ratione inducti, & de veſtra nihilominus deuotione confiſi, pro dilecto filio noſtro M. clerico, latore præſentium, qui aſſerit ſe omnino Eccleſiæ veſtræ deuotum, cuius mores & conuerſationem dilecti filij noſtri fratres militiæ Templi, circa quos eſt conuerſatus, plurimum commendant, caritati veſtræ preces affectuoſas porrigimus, deuotionem veſtram per Apoſtolica ſcripta rogantes attentiùs, monẽtes, atq. mandantes, quatinus eidem clerico, diuini amoris intuitu, & pro reuerẽtia beati Petri ac noſtra, in aliquo Eccleſiaſtico beneficio ſibi cõpetenti, vnde vitæ neceſſaria

in vestra sẽper deuotione possit honestè percipere, liberaliter prouideatis: vt liberalitas & deuotio vestra exinde cõmendabilis debeat apparere: nos quoque vobis, propter hoc vberes gratiarũ actiones exsoluẽtes, preces, & petitiones vestras, cùm se oportunitas obtulerit, libentiùs & efficacius admittamus. Datum Tusculani v. Idus Augusti.

Alexander Papa III. Remorum Archiepiscopo. 44.

DIlectus filius noster Abbas sancti Petri de Montibus transmissa nobis relatione monstrauit, quod Magister scholarũ Catalaunensis Ecclesiæ in terra iam dicti Abbatis sibi scholarũ magisterium vendicat, & nullũ per Abbatem ibi regere scholas permittit. Vnde quoniã cùm donũ Dei scit scientia litterarũ, liberum debet esse cuiq. talentũ gratiæ cui voluerit erogare, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mãdamus, quatinus tam Abbati quàm Magistro scholarũ præcipias, ne aliquẽ probũ & litteratũ virũ regere scholas in ciuitate, vel suburbiis, vbi voluerit, aliqua ratione prohibeãt, vel interdicere qualibet occasione prę-sumant. Nõ enim debet vęnale exponi, quod munere gratiæ cælestis acquiritur: sed gratis debet omnibus exhiberi, vt impleatur quod scriptũ est, Gratis accepistis, gratis date. Verùm licet idem Magister scholarum illud sibi fortè in ciuitate ipsa obtentu prauæ consuetudinis vendicet, hoc in terra Abbatis nõ potest aliquatenus vendicare. Datum Tusculani. Idib. Iulii.

Alexander Papa III. Clareuallensi, & sancti Remigij abbatibus.

45. CVm dilectum filium nostrum Deruensem abbatem super dilapidatione bonorum monasterij sui, & dissolutione, quam per eundem abbatem audiueramus iampridem factam fuisse, ad rationem posuissemus, ipse se super his coram nobis & fratribus nostris prudenter & laudabiliter excusauit, asserẽs quòd cùm multitudo Brebentionum partem quandam terræ monasterij sui hostiliter inuasisset, & ad reliquam occupandam intenderet, coactus est debita plura contrahere, vt terram ipsius monasterij posset ab illius iniquæ gentis manibus liberare. Adiecit insuper, quòd reditus eiusdem monasterij quibusdam personis assignauit, vt ex his eadẽ debita persoluantur, & quòd nec in his culpa sua grauatum sit idem monasterium, nec in aliis dissolutum. Cæterùm quoniam hæc nobis non constant, horum cognitionem & correctionem experientiæ vestræ, de qua plenè confidimus, duximus committendam, discretioni vestræ præsentium auctoritate mandantes, quatinus ad monasterium ipsum pariter accedentes, rei veritatem diligenter & sollicitè inquiratis, & quæ in abbate, vel monachis inueneritis corrigenda, auctoritate nostra, sublato appellationis remedio, adhibita grauitate & modestia corrigatis. Quòd si noueritis monasterio expedire, vt aliqui ex monachis ipsius loci amo-

amoueantur, eos inde auctoritate nostra, appellatione cessante, amouere minimè differatis, & alios de religiosis illic instituatis: ita super his diligentes & prouidi existentes, quòd studio & diligentia vestra in meliorem statum iam dictum monasterium auctore Domino reformetur, & sollicitudo ac vigilantia vestra præconio multæ digna commendationis existat. Reditus vero ipsius monasterii personis, quibus pro solutione debitorum sunt assignati, si solutioni debitorum conuenienter non intendunt, nec eosdem reditus benè dispensant, auctoritate Apostolica auferatis, & eos personis aliis cum consilio Abbatis & fratrum monasterii, qui magis prouidi sint & discreti, assignare curetis: per quorum studium & prouidentiam celeriùs & conuenientiùs eadem debita persoluantur. Siqui autem ex ipsis Abbas & monachi vobis in his contumaces fuerint, vel rebelles, quo minus mandatum nostrum in hac parte adimplere possitis, in eos auctoritate nostra, sublato appellationis remedio, canonicam sententiam proferatis: quia nos sententiam, quam in ipsos canonicè protuleritis, auctore Domino ratam & firmam habebimus. Datum Tusculani v. Kalend. Iunij.

Alexander Papa III. abbati sancti Remigij, & Fulconi Decano Remensi.

46. Constitutus in præsentia nostra Constantius subdiaconus lator præsentium sua nobis conquestione monstrauit, quòd G. de Poegni quandam domum suam sitam in villa de Poegni violenter sibi abstulit, & iniustè detinet occupatam. Vnde cùm vterque esset propter hoc in præsentia dilecti nostri R. Canonici Remensis constitutus, prædictus subdiaconus timens se prægrauari, ad nostram audientiam appellauit. Verùm quoniam eo veniente altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit, causam ipsam experientiæ vestræ, de qua plenè confidimus, committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus cùm exinde requisiti fueritis, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde diligenter auditis & cognitis eandem causam infra xl. dies post harum susceptionem sublato appellationis remedio concordia vel iustitia terminetis. Datum Tuscul. VI. Kalend. Septemb.

*Alexander Papa III.**

EX transmissa conquestione Euronij meminimus nos causam quæ inter eundem Euroniũ & Rolandũ vertitur, experientiæ tuę commisisse. Sed quia sicut accepimus nondum in eadem causa iuxta tenorem mandati nostri processisti, prædictus R. falsa suggestione ab Apostolica sede litteras obtinuit: Magister Ioannes verò prædictum Euronium vinculo excõmunicationis innodauit. Quoniam igitur sententia non potest, sicut non debet, tenere, discretioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus præfatum Euronium nostra fretus auctoritate, absolutum publicè denuncies, & præfatum R. de cetero non audias, neque appellationem eius ad præsentiam nostram vllo modo recipias, & rei veritate à venerabili fratre nostro Catalaunensi Episcopo diligenter inquisita, R. & Susannam vxorem eius instanter commoneas, & districtè compellas, vt infra viginti dies post harum susceptionem, omni contradictione & appellatione remota, supradicto Euronio res & expẽsas suas restituãt. Si autem monitis tuis obtemperare contempserint, eos vinculo excommunicationis astringas. Postea si idem R. aduersus Euronium agere voluerit, coram venerabili fratre nostro Catalaunensi Episcopo ordine iudiciario experiatur, & ipse causam audiat, & debito fine decidat. Datum Tuscul. VI. Idus August. 47.

Alexander Papa III. abbati sancti Remigij, & Fulconi decano Remensi.

48. EX parte cuiusdam mulieris filiastræ nobilis viri R. militis de Vilario, nostris est auribus intimatum, quòd cum ipsa quosdam reditus, qui terragia dicuntur, G. auunculo suo Canonico Ambianensis Ecclesiæ pro xxx. libris iam pridē pignori obligasset, idem Canonicus reditus ipsos sibi restituere contradicit, licet vltra sortem suam pleraque deductis expensis recepisse dicatur. Quoniam igitur in laicis, ne dum in clericis, detestabile & horrendum existit vsurarum crimen, vtpote vtriusque testamenti pagina condemnatum, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus vtraque parte ante vestram præsentiam conuocata, exinde rei veritatē diligenter inquiratis, & si ita vobis cōstiterit, memoratum Canonicū moneatis, & nostra auctoritate districtè cōpellatis, vt præscriptos reditus supra dictæ mulieri, dilatione & appellatione cessāte, sine qualibet exactione restituat, & in pace dimittat. Querelas verò alias, si quæ hinc inde vertuntur, studiosiùs audiatis, & eas concordia, vel mediante iudicio decidatis. Datum Tusculani IIII. No. Maij.

Alexander Papa III. abbati sancti Remigij, & Fulconi decano Remensi.

CAusam quæ inter R. de Vilers, & Amilium militem de Becloi super dote vxoris prædicti R. diutius est agitata, & ad nos sicut dicitur per appellationem delata, experientiæ vestræ, de qua plenè cõfidimus, committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mãdamus, quatinus postquam exinde requisiti fueritis, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis & rationibus hinc inde plenius auditis, & cognitis, eandem causam, si vobis constiterit, eam ad nos per appellationem delatam fuisse, sublato appellationis remedio, concordia, vel mediante iustitia decidatis. Nihilominus etiam præsentium vobis auctoritate mandamus, vt alias querelas de quibus vobis aduersus se proposuerint audiatis, & eas concordia, vel iudicio terminetis. Si autem huic causæ ambo non potueritis interesse, alter vestrum eidem causæ, prout dictum est, finem imponere non postponat. Datum Tusculani IIII. Non. Maij. 49.

Alexander Papa III. Abbati S. Remigij, & Fulconi Decano Remensi.

50. EX litteris quas nobis venerabilis frater noster Henricus Remensis Archiepiscopus destinauit, euidenter accepimus, quòd Balduinus de Aigne Hierosolymam profecturus cuidam sorori suæ viduæ Agneti nomine, quæ in domo sua manebat, tres modios frumenti & vnum auenæ de decima sua annuatim percipiendos concessit. Mortuo vero eodem B. in peregrinatione, Girardus de Landas, qui eiusdem Balduini filiam duxerat in vxorem, præfatæ Agneti iam dictos modios frumenti & auenæ violenter auferre non dubitauit. Vnde cum idem Girardus ad curiam ipsius Archiepiscopi appellatus, & mulier pariter in eiusdem Archiepiscopi essent præsentia constituti, mulier testes legitimos & idoneos produxit, & adiudicatis sibi prælibatis quatuor modiis, de quibus controuersia vertebatur, ab eodem Archiepiscopo in eorundem fuit possessionem inducta. Præterea sicut ex eisdem litteris intelleximus, prænominata Agnes aliam aduersus eũdem Girardum quæstionem proposuit: videlicet quòd pretaxatus Balduinus quendam habebat filium de non legitimo matrimonio susceptum, cui cum hereditatem suam non posset cõferre, quandam terram de pecunia sua comparauit, quam eidem filio suo donauit, qui cum patre suo iter arripiens eam sæpeditæ Agneti, si fortè non

rediret, habendam & perpetuò possidendam concessit: quam postmodum memoratus Girardus illi impudenter auferre præsumpsit. Conquesta est insuper eadem mulier, quòd super terra nepotis sui sibi dimissa indebita sibi violẽtia fuit illata. Super quibus cum idem Girardus summonitus & mulier ad diem prefixam in pręsentia Archiepiscopi cõuenissent, & eadem mulier suos vellet testes producere, Girardus ad nostram audientiam appellauit. quia verò muliere ad nostram pręsentiam veniente, altera pars nec venit, nec pro se responsalem transmisit, vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, causam ipsam committimus audiendam, & fine debito terminandam. Inde est quòd discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde pleniùs auditis & cognitis, super capitulis, de quibus vobis cõstiterit ad nos appellatum fuisse, controuersias & quæstiones sublato appellationis remedio ita studeatis mediante iustitia terminare, quòd neutra partium pro iuris sui defectu debeat meritò querelari, nec prælibata cogatur vlterius ad nos exinde laborare. Datum Tuscul. XVI. Kalend. Decemb.

Alexander Papa III. Petri abbati sancti Remigij, & Fulconi decano Remensi.

51. AVdiuimus ex transmissa conquestione quorundam scholarium, qui in Burgo sancti Remigij consistunt, quod cùm I. presbyter de Burgo sancti Remigij in die Dominico coram clericis & laicis, postposita modestia clericali, choreas duceret, scholaribus ipsis eundem presbyterum exinde increpantibus & deridentibus, idem presbyter quorumdam fauore cum furore & impetu ostium & fenestras scholarum ausu temerario fregit, & in quosdam ex ipsis scholaribus violentas manus iniecit, & his iniuriis non contentus absque conscientia venerabilis fratris nostri Henrici Remẽsis Archiepiscopi & officialium suorũ, in ipsos nõ citatos nec confessos proximè sequẽti die excõmunicationis sententiam promulgauit, quã idem Archiepiscopus fecit prout debuit relaxari. In quo vtiq; iidẽ scholares libertatẽ suam plurimũ fuisse lęsam proponũt: cùm eã se asserant libertatem habere, vt nullus in eos violentas manus inijcere, aut Ecclesiasticã sententiam audeat promulgare, donec corã magistro suo velint iustitiæ stare. His siquidẽ & aliis iniuriis prædicti scholares prouocati, eundẽ presbyterũ, sicut asserũt, ad nostrã præsentiam appellarũt, sed per se vel per alium nostro se cõspectui minimè pręsentauit. Quoniã igitur idem presbyter, in hoc, si verũ est, multipliciter excessisse videtur, nos excessus eius nolentes, sicut non debemus,

incorrectos relinqui, discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus partibus ante vestram præsentiam conuocatis, super his rei veritatem studiosiùs inquiratis, & si inueneritis prædictum presbyterum choreas in conspectu clericorum & laicorum duxisse, & pro tali causa tantam præfatis scholaribus iniuriam intulisse, aut ipsos ita incautè anathemati subiecisse; ipsum auctoritate nostra, sublato appellationis remedio, de tanta leuitate, præsumptione, & audacia durè & asperè puniatis: & si vobis constiterit eum, vel complices suos, in aliquos prædictorum scholarium, qui essent clerici, violentas manus iniecisse, ipsos auctoritate Apostolica freti, omni contradictione & appellatione postposita, publicè excommunicatos denuncietis, & faciatis sicut excommunicatos cautiùs euitari, donec passis iniuriam congruè satisfaciant; & cum vestrarum testimonio litterarum Apostolico se conspectui repræsentent; & prohibeatis omnibus, ne præfatos scholares contra libertatem eorum in aliquo molestare audeant vel grauare, quandiu coram magistro suo parati sunt iustitiæ stare. Datum Tuscul. VI. Idus Nouemb.

Alexander Papa III. sancti Remigij, & sancti Dionysij Remensis Abbatibus.

CAusam quæ inter G. Remẽsem & A. mulierem super quadam domo coram dilecto filio nostro B. Archidiacono Remensi diu- 52.

tius est agitata, & sicut dicitur ad nos per appellationem delata, experientiæ vestræ committimus audiendam, & appellatione remota fine congruo terminandam. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mãdamus: quatinus cùm exinde requisiti fueritis, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis & si cognoueritis causam ipsam ad nos per appellationem fuisse delatam, rationibus hinc inde diligẽter auditis & cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio, concordia vel iudicio terminetis. Datum Tuscul. XVI. Kalend. April.

Alexander Papa III. presbyteris & aliis clericis parrochialium Ecclesiarum ad monasterium sancti Petri de montibus pertinentium.

53. PEruenit ad nos, quòd cum habitatores parrochiarum vestrarum ex antiqua consuetudine apud monasterium sancti Petri de montibus consueuerunt sepeliri, vos contra consuetudinem illam corpora defunctorum in vestris Ecclesiis sepelitis. Quoniam igitur non decet vos præscripto monasterio quicquam iuris subtrahere, cui iura sua sicut deuoti filij integra conseruare debetis, per Apostolica scripta vobis præcipiẽdo mandamus, quatinus si ita est in Ecclesiis vestris neminem de habitatoribus ipsis ad sepulturã recipere præsumatis, nisi apud vos elegerint sepeliri: nec

quemquam de cętero laicum infra muros Ecclesiarum vestrarum sepelire tentetis, quia id indignũ esset & ab institutione Ecclesiastica penitus alienum. Datum Tuscul. Non. Febr.

Alexander Papa III. Vvillelmo Senonensi Archiepiscopo & suffraganeis eius.

REdolet Anglia fragrantia & virtute signorum, quæ per merita illius sancti & reuerendi viri, Thomæ quondam Cantuariensis Archiepiscopi, omnipotẽs Dominus operatur, & vniuersa lætatur vbique fideliũ Christiana religio: pro eo quòd ille, qui est mirabilis & gloriosus in sanctis, sanctum suum post mortẽ clarificauit: cuius vita laudabilis multa fulsit gloria meritorum, & tandem martyrio cõsummata est certaminis gloriosi. quamuis autem de sanctitate ipsius dubitare nõ possit, qui eius vitam & laudabilem conuersationem attendit, & gloriosam considerat passionem; voluit tamen Saluator & Redemptor noster eius sanctitatis insignia post mortem suam magnificis irradiare miraculis: vt qui pro ipso insuperabilis virtutis constantia necessitates & pericula pertulit, sui laboris & certaminis in æterna beatitudine cognoscatur ab omnibus suscepisse triumphum. Nos autem auditis innumeris & magnis miraculis, quæ iugiter per illius sancti viri merita fieri vniuersitas narrat fidelium, & super his non sine magno gaudio per dilectos filios nostros 54.

Albertum Tit. sancti Laurentij in Lucina, & Theodinum Tit. sancti Vitalis presbyteros Cardin. Apostolicæ sedis legatos, qui eadem miracula tanto perspicacius didicerunt, quanto amplius sunt loco vicini, præcipuè certiores effecti, & plurium aliarum personarum testimonio fidem sicut debuimus adhibentes, prædictũ Archiepiscopum solemniter in Ecclesia, magno ibidem clericorum & laicorum collegio præsente, in capite ieiunij deliberato fratrum nostrorum consilio canonizauimus, ipsumque decreuimus Sanctorum catalogo adscribendum. Vniuersitatem itaque vestram monemus, & auctoritate qua fungimur districtè vobis præcipimus, vt natale prædicti gloriosi martyris die passionis suæ solẽniter annis singulis celebretis, & apud ipsum votiuis orationibus satagatis peccatorum veniam promereri: vt qui pro Christo in vita exilium, & in morte virtutis constantia passionis martyrium pertulit, fidelium iugi supplicatione pulsatus pro nobis apud Dominum intercedat. Datum Tuscul. IV. Non. April.

Alexander Papa III. Abbati sancti Remigij, & Decano Remensi.

55. Dilecti filij nostri I. sanctæ Mariæ Virtuensis Abbatis, de quibusdam grauaminibus Ecclesiæ suæ illatis, nuper querelas accepimus, quas tanto citiùs fine debito volu-

mus terminari, quãto & Ecclesia maiori paupertate laborat, & Abbas Ecclesiæ negotia minus potest pro imbecillitate virium sustinere. Questus est enim quod Man. presbyter Ecclesiam de Aluesiolo, à bonæ memorie B. Catalaunensi quondam Episcopo Ecclesiæ Virtuensi concessam, violenter ei præsumpsit auferre; & de restitutione conuẽtus ad appellationis diffugium se dicitur contulisse: sed nec per se, nec per alium præsentiam suam exhibere curauit. Ab Eur. etiam de Coloneio decimas laborum suorum, & censum annuum domus suæ, & à R. de Coloneio & fratribus eius terras ad ius eiusdem Ecclesiæ pertinentes conqueritur iniustè teneri. G. præterea de Bergeriis in molendino apud Clamangiam duodecim annonæ sextarios eidem præsumit auferre, & sæpe commonitus reddere contradicit. Vnde quia plurimum de vestra discretione confidimus, & præfatus Abbas non parum indiget Ecclesiæ præsidio confoueri, per præsentia vobis scripta mandamus, quatinus supradictos viros, & partem eiusdem Abbatis ante vestrâm præsentiam conuocetis, & querelis Ecclesiæ ac rationibus partium inquisitis diligenter & cognitis, ita eis finem debitum imponatis, vt prænominatus Abbas laborare diutiùs pro defectu iustitiæ non cogatur. Si autem illi aut copiam sui facere, aut iudicio vestro stare contempserint, censura eos Ecclesiastica compellatis, Episcopo eorum ex parte nostra denuncian-

tes, vt latam in eos sententiam, vsque ad condignam satisfactionem, faciat obseruari. Porrò quia supranominatus M. presbyter appellationem suam, vt dicitur, prosequi non curauit, causam illam, si hoc ita constiterit, appellatione remota terminari mandamus. Datum Beneuenti v. Idus Febr.

Alexander Papa III. sancti Remigij, & sancti Nicasij Abbatibus.

56. EX transmissa relatione E. mulieris accepimus, quòd cum G. ab ea quinquaginta quinque solidos Remensis monetæ instanter exigeret, illa proponente quòd marito suo, dum esset in patria, idem G. iam dictam pecuniam condonasset, super hoc ad audientiam venerabilis fratris nostri Remensis Archiepiscopi causa fuit deducta: à cuius examine mulier ad nostram audientiam appellauit. Quia verò muliere nuncium suum destinante, altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit; experientiæ vestræ, de qua plenè confidimus, causam ipsam committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideóq. discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatinus cùm exinde fueritis requisiti, viris discretis & honestis vobis ascitis, vtramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem causam appellatione remota mediante iustitia decida-

tis. Si autem aduersarij G. legitimè citati ad præsentiam vestram, venire, vel iudicio vestro parere contempserint, eos auctoritate nostra Ecclesiastica censura compellatis. Datum Tusculani XIII. Kalend. Iunij.

FINIS.

INDEX.

Quæ supra 400. sunt numerum, in Alexandri epistolis reperiuntur.

FINIS.

NOTÆ AD EPISTOLAS PETRI ABBATIS CELLENSIS.

AD LIBRVM I.

MONASTERIVM Cellense, cui Petrus Abbas præfuit, in suburbio situm est Tricassinæ ciuitatis, loco qui olim insula Germanica dicebatur. Vnde vetus quoque monasterij nomen duplex. Nam & monasterium S. Petri ab eius tutela & patrono appellabant, & à prisco loci vocabulo monasterium insulæ Germanicæ. quo sanè modo Nicolai Clareuallensis epistola XXIV. in codice nostro inscribitur, *Petro Abbati insula Germanica.* Dictum est etiam Cœnobium Cellæ Bobini, vt rectè in antiquitatibus suis obseruauit vir eruditus & diligens Nic. Camuzatius. At vulgus hodie patria lingua *Monstier la Celle*, hoc est monasterium Cellæ vocat. Interdum verò absolutè monasterium Trecense, & Abbates Trecenses dicti sunt, qui Cellenses. Sic enim Petrus ipse loquitur lib. I. epist. VII. & lib. III. epist. VIII. ob hanc nimirum caussam, quia omnium Tricassinæ vrbis cœnobiorum antiquissimum erat Cellense.

LIBER PRIMVS] Epistolas omnes in libros IX. partiti sumus. In antiquo enim exemplari nulla erat librorum distinctio: sed vna omnium epistolarum series, quam perpetui ad earum initia numeri ostendunt.

EPIST. 1. EPISTOLA PRIMA] Hanc alieno scribit nomine, vt sextam item: reliquas proprio.

ECCLESIA N. DERVENSIS.] Monasterij Deruensis, quod in saltu Deruensi positum est in diœcesi Catalaunensi. Gallis vulgo *Monstier-en-der*, quasi monasterium in Deruo. Huius nomen sæpius infra recurret in epistolis Alexandri III. corruptè verò apud Gerbertum epist. VIII. *Terdonensis* editum est pro Deruensi.

HENRICVM TREC. COMITEM] Ad quem lib. II. epist. VI.

III. ABBATISSAM COGIT PROFESS.] Vetus hæc inter illos controuersia, vt docet Sugerij Abbatis epistola ad Eugenium III. Hadriani sanè IV. extat in tabulario Fontisebraldi rescriptum, quo statuit, vt Abbatissa professionem Episcopo Pictauensi & obedientiam ea lege præstet, vt Episcopus monasterio nihil oneris imponat. Ex quo quidem apparet, aut moniales decreto Pontificis non statim paruisse, aut epistolam hanc non Alexandro scriptam fuisse, sed Hadriano ante eius rescriptum.

IV. PRIORATVM APVD CANTVMERVLAM] cui titulus à S. Sereno, lib. IV. epist. IX. Inde & Prior de Cantumerulæ apud Saresberiensem epist. CXV. Sita est hæc Cella, (sic enim appellant) propter Cantumerulæ castellum in pago Tricassino. In castello autem ipso monasterium regularium S. Augustini, quibuscum hæc Cellensibus de cæmeterij iure contentio.

COMITE THEOBALDO] Magno, de quo epistola sequenti, ad quem D. Bernardus complures.

V. DOM. GVILLELMO] Quartus hic Theobaldi Magni Comitis Campaniæ filius, & regij sanguinis nexu, & rerum gestarum gloria clarissimus. auunculus enim, tutórque fuit Philippi regis Augusti. Huic verò Ecclesiasticarum dignitatum, quas plurimas & maximas gessit, exordium nō fuit præpositura Suessionensis. nam alias superstite patre iam attigerat, vt docet epistola CCLXXI. Bernardi. Posthæc Episcopus fuit Carnotensis, tum etiam Senonensis, denique Remensis, ac S.R.E. Cardinalis & Legatus in Gallia.

COMES

COMES DAPIFER THEOBALDVS] Comes Blesensis, Dapifer Ludouici Iunioris, ac postea Philippi Aug. regum. quo munere in aula functus est post Radulfum Comitem Viromanduorum. In diplomate Ludouici eiusdem pro Cœnobio S. Dionysij. *Actum publice Meloduni anno dominica incarnationis M. C. LIV. adstantibus in palatio nostro quorum nomina subtitulata sunt & signa. Signum Theobaldi Blesensis Comitis Dapiferi nostri. S. Guidonis Buticularij, S. Matthæi Camerarij. S. Matthæi Constabularij. Data per manum Hugonis Cancellarij.*

EVGENIO PAPAE] Eugenius III. non solum ante Alexandrum III sedit, ad quem epistolæ superiores: verùm etiam ante Anastasium & Hadrianum, quos Alexander secutus est. Quare qui has epistolas digessit, ordinem temporum non vsquequaque retinuit. quod multis deinceps exemplis patefiet. VI.

CONVENTVS S. MEVENNI] Cœnobium est ordinis S. Benedicti apud Maclouienses in Armoricis. Itaque qui in hac epistola nominatur Ioannes Episcopus, Episcopus est Maclouiensis, ad quem noster epist. XVI.

LVCIVS PRAEDEC.] Lucius II. Cœlestini II. successor, decessor Eugenij.

ROLANDO CANCELLARIO] Illi ipsi qui Pōtifex postea renuntiatus Alexandri III. nomen gessit. Scripta igitur epistola Hadriani IV. pontificatu. proinde series interpolata, vt monuimus. VII.

ECCLESIA DE VILLA MAVRI] In qua Prioratus alter monasterij Cellensis in eodem pago Tricassino.

HVGONI SENONENSI] Qui vir, quantúsque fuerit, declarat epistola Cleri Senonensis de eius electione scripta Episcopo Carnotensi. *Elegimus*, inquiunt, *nobis in pastorem & pontificem domnum Hugonem præcentorem nostrum, à parentibus Christianis & Deum timentibus nobiliter editum, virum strenuum, modestum, mansuetum, disciplinis Ecclesiasticis competenter eruditum, religiosis personis amoris & honoris exhibentem officium*, & quæ sequuntur. VIII.

PRO PETRO DE TORNELLA] Desponderat is IX.

ſibi Havvidem, neptem Petri Cellenſis. Quod matrimonium nonnulli, atque in his Hugo Archiepiſcopus, quaſi inter conſanguineos initum improbabant: Petrus contra impedimentum coniugij nullum agnoſcebat. Qua de re iterum hoc libro epiſt. XXII. & lib. IV. epiſt. XI.

X. THOMAE CANTVARIENSI] Cum adhuc exul, eſſet in Gallia & de ipſius cum Henrico rege Angliæ reconciliatione tractaretur.

SVA REPETERE A REGE ANGLIAE] Rex enim ablata reſtituere abnuebat. Mauricius Pariſienſis Epiſcopus Alexandro III. *Præterea requirebat D. Cantuarienſis partem ablatorum ſibi reſtitui: alteram vero partem in ſuſtentationem dimitti, donec veſtrum ſuper hoc & religioſorum virorum haberet conſilium. Inconueniens enim & ſibi valde damnoſum, & perniciosum ſanctæ Eccleſiæ exemplum videretur, ſi ipſe omnia ablata, ſicut Rex Angliæ poſtulabat, penitus remitteret, cum per eius abſentiam ædificia Cantuarienſis Eccleſiæ diruta eſſent, & ad poſſeſſiones diſſipatas tenue haberet refugium, & ipſe grauiſsimo alieni æris debito adſtrictus teneretur.* Ceterum peruicit tandem, vt reſtituerentur. quod ipſemet teſtatur in epiſtola quam de reditu ſuo ſcripſit ad Alexandrum.

XII. APOST. SEDIS LEGATO] Legatus per vniuerſam Angliam excepto Epiſcopatu Eboracenſi creatus eſt VII Idus Octobris anno M. C. LXVII. Poſt hunc igitur annum hæc ſcripta oportuit.

XIII. PHILIPPO COLON. ARCHIEP.] Hæc etiam epiſtola multo inferius collocanda erat. Nam Abbas S. Remigij erat Petrus, cum hæc ſcriberet, & Philippum conſtat Colonienſem cathedram non iniiſſe ante annum M. C. LXVI.

PRAEB. DE MARNA] Rectius MARSNA, vt lib. VIII. epiſt. XV. Sic enim in capitulis regum, quæ anno DCCCLI. edita feruntur, *quando tres fratres Hlotharius ſcilicet, Hludouicus, & Karolus ſecus municipium Treiectum penes locum, qui dicitur Marſna iterum conuenerunt*, & in Fragmento Gallici ſcriptoris apud Pithœū de Gisleberto: *Recepit itaque Traiectum, Iupypilam, Hariſtallum, Marſnam, Littam, Capra montem,*

qua à defunctis derelicta vacabant. Ex his patet Marsnam locum fuisse Traiecto vicinum. quod verum est. Nam tribus ferè passuum millibus distat, & Maersena vocitatur. De præbendis autem Marsnensibus S. Remigij monasterio attributis, & in vsus monasticos conuersis, iterum aget epistola supra scripta.

HENRICO REM ARCHIEP.] Qui regis frater & Episcopus Bellouacensis, epistola XXIV. Frater enim fuit Ludouici Iunioris. Sed ad Remensem cathedram translatus est à Bellouacensi. Quare hîc quoque præposterus est ordo epistolarum. XIV.

IOANNI EPISC. S. MACLOVII] Ordinis Cisterciensis monacho. Hunc Maclouienses vt Sanctum venerantur, inditóque à clatris ferreis, qui tumulum eius ambiũt, cognomine, S. Ioannem de Craticula vocant. Extat eius nomine ad D. Bernardum epistola inter epistolas Nicolai Clareuallensis, in qua *Fr. Ioannes Episcopus Aletensis* inscribitur, hoc est S. S. Maclouij. XV.

P. N. BERNARDI] Pertinent hæc ad annum M. C. LIII. in quem incidit mors S. Bernardi. XVI.

B. AIGVLFI ECCLESIA] Sub oppido Pruuino in Senonum diœcesi, à Theobaldo Tricassium Comite prouentibus aucta, & accitis è Cellensi cœnobio monachis addicta sub annum Christi M. XLVIII. Hinc *Prior* S. *Aigulfi* lib. II. epist. XI. Hoc Prioratu fortuitis flammis deformato, missæ sunt pro illorum temporum more in varias oras S. Aigulfi reliquiæ ad stipem pro Ecclesiæ restauratione corrogandam. ea enim est Aigulfi peregrinatio, quam designat iterum lib. IV. epist. V. XVIII.

THEOBALDO EPISC. PARISIENSI] Qui Prior antea S. Martini, ordinis Cluniacensis. Huic sermones Petrus noster componebat quo modo Saluianus Presbyter homilias Episcopis multas fecisse dicitur à Gennadio. XXI.

ALANO AVTISIOD. EPISCOPO] Flandro Insulensi, ordinis item Cisterciensis. Hic Aripatorij antea monasterij primus Abbas fuerat in agro Tricassino. Inde ad Cathedram Autisiodorensem prouectus cùm fuisset, post aliquot annos sponte abdica- XXII.

uit, & ad clauſtrum rediit Clareuallenſe, vbi ſitus eſt.

XXIII. ESKILO LVNDENSI ARCHIEP.] Eſquilius dicitur lib. VIII. epiſt. XX. ſed Eskilum etiam legimus in epiſtola Bernardi ad eundē ſcripta numero CCCXIV. Hic cùm ex Vrbe in Daniā rediret, captus ſpoliatúſque fuit in Germania. Quæ res dum iniuriam miſſis ad Fridericum Imp. legatis acrius perſequitur Hadrianus IV. Pontifex, cui Eſkilus priuato etiam nomine carus erat, exacerbatis hinc inde animis, anſā præbuit ſchiſmati quod inter eos erupit, vt docet Radeuicus lib. I. de geſtis Friderici cap. VIII. & ſequentibus. Sed apud Radeuicum *Londonenſis* vitiosè ſcriptum eſt, fœdius etiam apud Innocentium III. epiſtola CCCXXI. *Lugdunenſis* pro *Lundenſi*. Eſt autem Lundenſis ciuitas Daniæ Metropolis.

XXIV. HENRICO EPISC. BELVAC.] Fratri regis, de quo dictum epiſt. XIV. monachus fuerat Clareuallenſis. Monacho itaque, nondum Epiſcopo, ſcribit Nicolaus Clareuall. epiſt. I. & XXXIX. Inde verò ad cathedram Bellouacenſem prouectus eſt anno, vt Sigeberti ſupplementum notat, M. CXLIX. Extat Henrici ipſius ad Petrum Cluniacenſem expoſtulatoria, in qua de eo tanquam huius dignitatis conciliatore conqueritur.

XXV. BALDVINO NOVIOM. EPISC.] Duo huius nominis Eccleſiam Nouiomenſem ordine rexerunt. Prior Simoni Epiſcopo ſucceſſit anno, vt idē Sigeberti continuator obſeruat, M. C. XLVIII. abbas antea Caſtellionis, vir religioſus & honeſtæ vitæ, vt teſtantur cleri Nouiomenſis litteræ de eius electione ad Sugerium Abbatem ſcriptæ. Alter ſucceſſorem habuit Rainoldum, qui Synodo Lateranenſi interfuit anno M. C. LXXIX. Ad priorem opinor hoc loco ſcribit Petrus: item Bernardus epiſt. CCCXXXIX.

XXVI. OCTAVIANVS] Nomen adiectum ex coniectura. Nam in ſcripto exemplari, quo vſi ſumus, vacuum erat ſpatiū. Neque enim de alio intelligi hęc poſſunt, quàm de Octauiano Antipapa, qui aduerſus Alexandrum III. ſtetit, & Victor appellatus eſt. Sareſberienſis epiſt. XLVIII. *Eccleſia Gallicana recepit Alexan-*

drum, ob Octauiano recessit. Huic quidē post quatuor annos mortuo suffectus à schismaticis est Vvido Cremensis, quem Paschalem nominarunt. Sed Henricus eo tempore Archiepiscopus Remensis iam erat, non Bellouacensis. Quare in Vvidonem ista non quadrant.

THOMAE CANCELLARIO] Cancellarius ab Henrico rege creatus est anno, vt Rogerus Houedenus scribit, M. C. LVII. quinto post anno, Archiepiscopus Cantuariensis. XXVII.

IN QVATVOR REGNIS] Regna dicere videtur quatuor Prouincias quibus reges Angliꝫ tunc imperabant, Angliam, Normanniam, Aquitaniam, & Andegauiam, quarum titulis insigniri solebant. In litteris Thomæ ipsius apud Rogerum eundem: *Henrico Dei gratia illustri Anglorum regi, Duci Normannorum, & Aquitanorum, & Comiti Andegauorum.* In aliis Vvillelmi regis Siciliæ: *Henrico Dei gratia illustri Anglorum Regi, Duci Normanniæ, & Aquitaniæ, & Comiti Andegauiæ, Vvillelmus eadem gratia Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ.* Ita enim & reges Siciliæ trium quoque Prouinciarum sese reges appellabant, tametsi Sicilia sola regnum esset.

SERMONES ILLOS MAG. G] Gilleberti, opinor, vniuersalis, de quo lib. VII. ad epistolam XIX.

AD LIBRVM II.

PETRO VENERABILI] Quod illi proprium quasi cognomen factum est. Nam Petrus venerabilis appellatur, Cluniacensium Abbas VIII. & suis ipsius & aliorum scriptis notissimus. Decessit Kalendis Ianuar. anno M. C. LVIII. I.

SINE LICENTIA COM. CARNES] Monachi vetere instituto à carnibus abstinent, ne, quod de seipso scribit Bernardus, dum nimis nutriunt carnem, nutriant vitia. Edere tamēn interdum licuit, sed infirmis duntaxat, Prælatorum permissu. Goffridus Vindoc. lib. IV. epist. XLII. *Carnis comestio sicut mona-*

chis pro corporis infirmitate conceditur, ita eis in carnis voluptate negatur. & post alia, *sed quia paucorum vel nullorum istam virtutem esse cognoscimus, vt videlicet à carne omnino abstineant, cùm alicui carnem comedendum tribuimus, rationabilis est consideranda necessitas, non carne carnis nutrienda cupiditas.*

II. HVGONI ABB. CLVNIAC.] Petri venerabilis successori, eius nominis tertio. Post Petri excessum monachi Cluniacenses tumultuaria electione Robertum quendam semilaicum, sed Comitis Flandriæ cognatum, reclamantibus multis elegerant. Quo postea deiecto ac mortuo, Hugonem hunc ex Priore Abbatem renuntiarunt, vt est in supplemento Sigeberti ad annum M. C. LVIII. Hæc igitur est commotio magna quam vocat: Hugo, filius vteri Cluniacensis: Robertus, is qui per vim regnare conabatur.

ABBATE ARREMARENSI] Monasterium est ordinis S. Benedicti. cuius originem, auctoremque Adremarũ docet epistola Leonis IV. ad Prudentium Tricassium Episcopum, in cuius situm est diœcesi. Conditoris nomen retinet etiam in vernacula. Nam *Monstier ramey* vocant, hoc est monasterium Adremari.

HVLDVINVM DE VENDOPERA] Gentilitium id familiæ cognomen ab agri Campani castello, quod possidebant. Hunc verò ipsum Hilduinum de Vendopera puto, quem aliquot Aripatorij cœnobij tabulæ testem ad scriptum habent cum Theobaldo Comite, Bernardo Clareuallensi, & Guidone Arremarensi Abbatibus, qui omnes ætatem hanc produnt.

III. A DEBITORE DETENTVM] Sensus exigit, vt legatur *à creditore*, quod etiam declarant quæ de eadem re scribit sub finem epistolæ sequentis.

IV. D. VVINTONIENSIS] Henricus frater Theobaldi Magni, & Stephani regis Angliæ. Is Vvintoniæ quidem Episcopus erat in Anglia, sed in Gallia hoc tempore versabatur: Cluniaci nimirum, quò

tandem ex Anglia rediit. Monachus enim erat Cluniacensis.

ABBATI S. LAVRENTII LEOD.] Nobile hodiéque Benedictinorum est Monasterium in suburbano Leodiensi. V.

HENRICO COM. PALATINO] Comiti Campaniæ, Theobaldi Magni filio, cui liberalitas Largi seu munifici nomen fecit. Vnde autem & quandonam Palatini vocari cœperint Comites Trecenses, accuratè more suo doctéque disseruit P. Pithœus. VI.

ECCLESIA DE VILLA MAVRI] De qua cum Canonicis litigabant, lib. I. epist. VII.

A. MOLISMENSIVM ABBATI] In diœcesi Lingonensi ordinis sancti Benedicti. Perænetica est nouo Abbati, qui ex Priore creatus nuper erat. VII.

H. ABBATI PRVLIACI] Nouo item Abbati, sed ordinis Cisterciensis in diœcesi Senonensi. Abbatis Pruliacensis haud scio an eiusdem, meminit Stephanus Tornacensis epist. CLXXII. VIII.

ROBERTO ABBATI DE BVLLENCVRTE] Bullencurtis, seu Bullencuria, ordinis item Cisterciensis cœnobium est in diœcesi Tricassina, vbi Canonici olim fuerant Augustiniani: quoad Henricus Episcopus locum sancto Bernardo, Clareuallensibúsque concessit. *Vallecurtensis abbas* pro Bullencurtensi perperam legitur apud Saresberiensem epist. CXV. IX.

ABBATISSÆ FONT. MATILDI] Sub finem epistolæ Comitis Andegauensis filiam fuisse docet. Hæc igitur est Matildis, Fulconis V. Comitis, Hierosolymorum postea regis filia, quam Guillelmo Henrici primi Anglorũ regis filio desponsam vtriusque gentis historiæ narrant, & legere est in Notis ad Goffridum lib. V. epist. XVII. Cæterum Guillelmo sponso marinis fluctibus ante nuptias absumpto, Matildis intactã virginitatem inter Fontisebraldi sanctimoniales Deo deuouit, & pro rege Anglorum, X.

vt Cellensis noster loquitur, regem commutauit Anglorum. Nunc Abbatissa iam erat, vt in epistola sequenti.

XII. PRIORI SVO] Monasterij Cellensis.

XIII. T. PRIORI MOLISMENSI] Theobaldo fortasse, qui post hæc Abbas eiusdem cœnobij lib. VI. epist. XIII.

S. IOANNIS QVINTIACENSIS] Multa sunt in Gallia cœnobia, quæ S. Ioannis nomen gerant. Hic verò Reomensem S. Benedicti Abbatiam in diœcesi Lingonica designari puto. Quintiacensem verò, alteram Cisterciensium haud procul Ternodoro sitam in eadem diœcesi.

XIV. CAZIACENSIBVS] Pro Abbate Caziacensi ad Eugenium Papam scribit Bernardus epist. CCLXIII. & in litteris Hattonis Episcopi Trecensis nominatur Simon Abbas Caziacensis. Apud Nicolaum quoque Clareuallensem legitur epistola XIX. ad Abbatem Cazeiensem, hoc est, vt codex noster habet, Caziacensem. ex qua cœnobium ordinis Cisterciensis esse constat. Situm autem est in Suessionum diœcesi.

XV. IN PROX. CLVNIACENSIS] In electione Roberti, de qua dictum epist. II.

AD LIBRVM III.

I. DE MONTE DEI] Pulcherrimum, multisque nominibus clarissimum Cartusiensis ordinis cœnobium, ab Odone S. Remigij Abbate fundatum in diœcesi Remensi, præfectura Mosomensi. Tertius ab Odone S. Remigij Abbas fuit Petrus noster: vt vel hinc satis causæ fuerit, cur fratres de Monte Dei tãto studio & amore complexus sit. Sed aliæ præterea vetustiores fuerunt: atque in his Stephani monachi Cellensis ad illos emigratio, de qua hoc loco. Stephani nomen docuit index seu titulus epistolæ, quem his verbis conceptum meminimus, *Epistola Petri Abbatis Cellensis ad Stephanum quendam monachum suum, sed postea monachum Montis Dei.* Sed hanc hactenus nan-

cisci non licuit.

PRIORI] Simoni, viro sanctissimo, lib v. epist. xi.

FRATRIBVS ET FILIIS] Cellensis monasterij monachis. VII.

DE GRANDIMONTE] Id caput & sedes est non obscuri in Gallia ordinis clericorum, qui Grandimontenses inde appellati, in diœcesi Lemouicensi, haud procul Mureto. Vnde & Stephanum religiosæ familiæ ducem ac principem, Stephanum de Mureto appellat Stephanus Tornacensis epistola i. quia sedem ibi fixerat, cùm alioquin Aruernus patria esset, non Lemouix. VIII.

SACERD. HASTINGIARVM] In Anglia. ideo transmarinum sacerdotem vocat. Locus conserto inter Vvillelmum & Haroldum prælio memorabilis. Malmesburiensis Hastingas scribit, & bellum Hastingense, quod dixi. X.

AD LIBRVM IV.

SVO SVVS] Nicolao monacho Clareuallensi, qui & ipse ad Petrum nostrum scribens, eadem vtitur inscriptione epistola XLIX. Nicolai epistolis insertæ sunt mutuæ epistolæ Cellensis, & quidem recto ordine, quæ hîc præpostero leguntur. Prima enim fuit Nicolai quam dixi epistola XLIX. *Nuper cùm Aquilonaris*, cui noster ea rescripsit, cuius initium *Bestia quæ tetigerit mentem*. Tum secuta est Nicolai altera numero LII. *Anxietatem mihi generat*, ad quam Petrus hac epistola respondet, quæ apud Nicolaum quoque edita est, sed dimidiata. I.

HIS NOSTRVM] Deest membrum, quod apud Nicolaum antecedit hoc modo: *Ista proculdubio continent epistolæ tuæ prima, media, & vltima. His nostrum torpens, &c.* Sunt & diuersa quædam alia non aspernanda: tum maximè sub finem epistolæ sequentis.

A CLAVDIANO] Mamerto Claudiano Presby-

bytero Viennensi, cuius verba ex libro III. de statu animæ ad refellendum Cellensem produxerat Nicolaus epistola LII.

NICOLAVS DE NIGRO F. E. ALBVS] Ex Cluniacensi monacho Cisterciensis. Nicolaus ipse epistola XVIII. ad Theobaldum eiusdem olim consilij participem: *Vno denique consensu reliquimus omnia, & de vetere Testamento & umbra Cluniacensium, ad Cisterciensium euolauimus puritatem.*

V. SVO SVVS] Ioanni Saresberiensi, ad quem & septem proximæ, atque alia passim complures. Huic enim arcta & vetus cum Petro Cellensi necessitudo, à quo exul olim monasterio receptus, benignéque habitus, & multis postea beneficiis auctus est: quibus obnoxium se Ioannes variis ad eum litteris profitetur, sed præcipuè epistola XXCV.

RETRO P. LAQVEARIA] Ecclesiæ S. Aigulfi Pruuinensis, quæ conflagrarat, vt dictum est lib. I. epist. XVIII.

X. SVO CLERICO] Eidem Saresberiensi. quem clericum item suum nominat libro VII. epistola VI.

ANASTASII PAPAE] Quarti, qui post Eugenium III. sedem obtinuit anno M. C. LIII. De hac porro cæmeterij controuersia iam antè scripsit libr. I. epist. IV.

XI. CINERES B. AIGVLFI MITT. D.] Sacras reliquias, quas ei promiserat. Saresberiensis epist. XCVII. *B. Aigulfi mihi pignora promisistis.*

IN NEGOTIO HAVVIDIS NEPTIS N.] Eius nempe matrimonio cum Petro de Tornella, de quo supra lib. I. epist. IX.

XIII. MONACHO NORVVICENSI] Ecclesiæ Norvvicensis in Anglia, in qua Ioannes Prior Norvvicensis, ad quem Saresberiensis epistola CCLI.

AD LIBRVM V.

BERNEREDO ABB. S. CRISPINI] Apud Suessiones, vt sequens epistola docebit. Duo sunt in ea ciuitate sancti Crispini cœnobia, Benedictinæ familiæ vtrumque. Vnum S. Crispini maioris appellabant, de quo hic sermo: alterum S. Crispini in cauea. De Bernerédo autem Abbate plura lib. VIII. epistol. I. I.

SVCCESSOR ILLE NOSTER] Drogo, qui Cellæ Abbas Petro ad S. Remigij præfecturam migranti suffectus, gradu postea ob rem malè administratam deiectus est, vt scribit epistola VII. III.

EXCESTRENSI EPISCOPO] Excestra Domnoniæ ciuitas in Anglia, sedes Episcopalis esse cœpit ante annos plus minus D L. Cathedra illuc per Lifricum Episcopum translata, cùm Cridiæ antea esset. Iidem itaque Episcopi Excestrenses, qui olim Cridienses. IV.

CANON S. TIMOTHEI] Basilicæ SS. Timothei & Apollinaris, in vrbe Remensi, cuius sæpe mentio apud Flodoardum. Huius Ecclesiæ præbendas concedebat Abbas S. Remigij, vt docet Alexandri epist. VII. V.

ABBATI DE S. HVBERTO] In Arduenna sylua, diœcesi Leodiēsi. Scripta feruente adhuc schismate, quod tempus malitiæ & discordiæ vocat. VI.

FRATRIB. CELLENSIBVS] Prioribus & Monachis, qui eiecto Drogone conuenerant ad noui Abbatis electionem. Quare Archiepiscopum, cuius consilio agendum monet, Senonensem intelligit. Electus porro est post Drogonem Abbas Girardus. VII.

COMITISSAE NOSTRAE] Quæ paulo post *Trecensis Comitissa*. Maria nimirum Ludouici regis filia, vxor Henrici Comitis. VIII.

INTER ARCHIEPISCOPVM ET ADVERS.] Henricū Remensem, & Canonicos. Graues nāque inter eos discordiæ fuerunt: ad quas sedandas suam

quoque operam contulit Alexander Pontifex: cuius de ea re binas epistolas ad Henricum Archiepiscopum, & ad Ludouicum regem illius fratrem vidimus in Bibliotheca Ecclesiæ Remensis. De iisdem etiam turbis Remensibus agit & Saresber. epist. CCXIV.

IX. BASILIO] Maioris Carthusiæ Priori VIII. vitæ sanctimonia, doctrináque illustri. Huic iterum, vniuersique ordinis comitiis, quæ quotannis haberi solent, scribit epistola XI. nec dissimili argumento. nunc quidem pro Monasterio in Dacia Esquili Archiepiscopi rogatu erigendo: tum verò pro Trecensi, quod Henricus Comes meditabatur.

X. ABB. STABVLENSI] In diœcesi Leodiensi, in qua præbendæ erant Marsnenses S. Remigij. De his verò, & de Friderici Imper. mandato, quod innuit, plura lib. VIII. epist. XV.

XI. SIMONI PR. DE MONTE DEI] Quem virum sanctissimum, laudatissimúmque non semel appellat Saresberiensis. Missam epistolam indita Christi æra indicat anno M. C. LXI. Post aliquot dehinc annos delectus ab Alexandro Papa Simon, cum Bernardo Grandimontensi, qui ad regem Angliæ Pontificias litteras deferret, eúmque ad redintegrandam cum B. Thoma gratiam hortaretur, ea legatione strenuè perfunctus est: cuius acta Saresberiensis idem exponit lib. IV. collectaneorum historiæ S. Thomæ.

XII. PRIOR DE VALLE S. PETRI] Ordinis item Carthusiensis insigne est monasterium in diœcesi Laudunensi, cuius Priorem aliis etiam locis commemorat, eique scribit, sed nusquam nominat. Is autem erat Ingelbertus, vt didicimus ex epistolis Saresberiensis.

XIV. IOANNI ET RICHARDO FRATRI SVO] Ioannis quoque Saresberiensis ad Richardum fratrem epistolæ tres leguntur. Richardus autem hoc tempore, id est sub annum Christi M. C. LXX. quo exeunte interfectus S. Thomas, habitum mutarat, regulari suscepto. Quare eidem posthac, vt Canonico regulari scribit libro VI.

ABBATI S. NICASII] Remensium id cœnobium, Remigiano situ proximum, atque ordinis eius-

dem. Abbas autem tunc erat Guido II. monachus olim sancti Remigij, ad quem Alexandri epistola XXVIII.

ABBATI S. EADMVNDI] Hugoni, ad quem Saresberiensis epist. CCLVI. & aliæ. De S. Edmundi monasterio in Norvvicensi Orientalis Angliæ diœcesi multa Vuillelmus Malmesb. lib. II. de gestis Pontificum Anglorum. XV.

EPISC. EXONIENSI] Bartolomæo, vt liquet ex epistolis Ioannis Saresb. & Petri Blesensis XXCIII. Eundem ergo intelligi oportet lib. V. epist. XII. XVI.

PETRO ABB DE SILVA] Siluæ maioris dicitur libro VI. Sic enim appellant Benedictinorum cœnobium in diœcesi Burdegalensi, de quo eiusque auctore B. Gerardo in Sanctorum album tunc recens adscripto Stephanus Tornacensis epist. CCCXXXI. Aliud est Grandis-syluæ monasterium ordinis Cistercienfis in Tolosana. XVII.

ABBATI LATINIACENSI] Quod S. Petri, de Latiniaco ordinis item Benedictinorum est cœnobium in diœcesi Parisiensi. Extat D. Bernardi epistola CCXXX. pro Abbate Latiniacensi. XVIII.

LATOR PRAESENTIVM] Fulco Episcopus in Suetia designatus pro quo iterum eidem Alexandro scribit lib. VI. epist. VI. Fuerat hic Cellensis primùm monachus, dein etiam S. Remigij, Petrum opinor Abbatē secutus. Sanè in diptychis S. Remigij, inter alūnos eius cœnobij, qui Petro Abbate vita excesserunt, nominatur Fulco Episcopus. XIX.

LEGATOS ROM. CVRIAE] Albertum & Theodinum Cardinales ad Henricum Angliæ regem missos, vt de cæde S. Thomæ cognoscerent. vtriusque mentio in epistola LIV. Alexandri. XX.

S. MEDARDI ABB.] Apud Suessiones. Vetus ac nobile S. Benedicti monasterium, vel S. Gregorij Papæ priuilegio clarissimum. XXI.

AD LIBRVM VI.

I. ALBERTO CARDIN. LEGATO] S. Laurentij in Lucina. Sic enim apud Rogerum appellatur in litteris absolutionis, quas Henrico regi, cùm se de B. Thomæ nece purgasset, cum Theodino collega dedit. Atque hic nimirum fuit exitus legationis, de qua audire auet hoc loco, & de qua scribit Alexander epist. LIV.

VALLIS DEI] Cartusiensium cœnobium ad diœcesim pertinens Episcopi Carnotensis. Hunc enim Episcopum significat. Aliud est Vallis Dei monsterium, ordinis Præmonstratensis, in Remensium diœcesi, quod ad rem nihil facit.

IV. NICOLAO MONACHO] Anglo, monacho sancti Albani, quocum de conceptione Beatæ Virginis altercatur epistola XXIII. huius libri, & X. libri IX.

VII. IOANNI CANC. ET R. CANT. COMPEND.] Videntur in comitatu fuisse Archiepiscopi Remensis, qui Romam profectus erat, vt sequens epistola docet.

ABBATES BELLILOCI ET S. PETRI DE MONTIBVS] Vtrumque monasterium ordinis S. Benedicti: illud quidem in Argona pago diœcesis Virdunensis: hoc verò Catalauni, de quo iterum lib. VIII. epist. XIV.

VIII. REGI SVEONVM] Carolo fortasse Suerconis regis filio. Is enim Sueonibus seu Suecis, Gothisque per hæc tempora imperabat. Fulco autem Estonum Episcopus, qui Sueciæ tum regno adhærebant.

IX. PER M. IOANNEM] Saresberiensem, qui notarius & familiaris fuerat B Thomæ. Itaque illo incolumi non totus obiisse B. Thomas videbatur.

MARTYRIBVS IAM ADNVMERATVR] Adnumerãdum haud multo pòst Apostolica auctoritate decreuit Alexander Pont. anno M. C. LXXII. die primo Quadragesimæ, vt est in eius epistola LIV.

IMPERATOR INDVLSIT] Fridericus Ahenobarbus. Non semel, vt in remotis possessionibus accidere solet, in Marsnæ bonis vim passi sunt monachi Sancti Remigij. Nam & paucis ab hinc annis in eorum possessionem, qua deiecti per annos complures caruerant, Regis nostri auctoritate postliminio restituti sunt. XI.

E. LVNDENSI ARCHIEP.] Eskilo, de quo ad libr. I. epist. XXIII. Is etsi Archiepiscopus erat in Dania, Sueciæ tamen etiam Ecclesias procurabat: quia Archiepiscopus Lundensis ex Hadriani IV. Papæ decreto, quod Eskilo ipsi concessum est, primas erat regni Sueciæ. Propterea ergo & Fulconem Estonibus Episcopum crearat. XV.

D. RICHARDO] Canonico regulari, fratrique, vt dictum est, Ioannis Saresberiensis, ad cuius nomen & suum, hoc est Petri, alludit. XVI.

PRIORI CANTVARIENSI] Huic antè scripsit epist. IX Quod de mortis B. Thomæ reuelatione initio epistolæ ait, eo spectare videtur, quod à multis proditum est, atque in litteris Vuillelmi Archiepiscopi Senonensis ad Alexandrum Papam legitur his verbis: *Dicitur namque & constanter asseritur. post passionem suam multis apparuisse in visu, quibus perhibet se non mortuum esse, sed viuere, & non vulnera, sed vulnerum tantum cicatrices ostēdit.* De miraculorum autem fama, quæ B. Martyris occasum mox secuta est, in litteris Ludouici regis ad Alexandrum eundem: *Et ecce ad tumulum agonistæ, vt reuelatum est nobis, diuina in miraculis reuelatur gratia, & diuinitus demonstratur, vbi humatus requiescit, pro cuius nomine decertauit.* XVIII.

PRIORI VVIGORNENSI] Radulfo, ad quem Saresberiensis epist. CCV. & noster lib. VII. epist. IX. in qua & sequentibus duabus iterum agit de Lapeleensi S. Remigij Prioratu in Anglia. XXI.

MONACHO DE REDDINGES] Ordinis Cluniacensis. Radingense in Anglia monasterium inter Kenetam & Tamesim fluuios ab Henrico primo rege collocatum, Cluniacensibúsque monachis traditum docet Malmesburiensis lib. V. de gestis regum Anglorum. XXII.

XXIII. NICOLAO MONACHO S. ALBANI] Vetus & nobile apud Anglos S. Albani monasterium, ab Offa rege cōditum haud procul Verolamio, vbi sanguinem pro Christo fuderat S. Albanus. Cæterùm eadem hic Petro Abbati de festo Conceptionis B. Virginis cum Nicolao concertatio, quæ D. Bernardo fuerat cum Canonicis Lugdunēsibus epistola CLXXIV. eadémque sententia: nihil videlicet in ea re nouandum videri ante sedis Apostolicæ decretum. Quod quidem si eorum æuo prodiisset, quale postea secutum est, haud dubium quin pro eximia vtriusque erga Virginem reuerentia æquissimis lætissimisque animis accepissent.

AD LIBRVM VII.

I. ABBATI S. RICHARII] Centulum olim loco nomen, & monasterio. postea auctoris nomen sumpsit, hodiéque retinet, S. Richarij in Pontino, pago diœcesis Ambianensis.

II. SVPERVACVIS IMPENDIIS] Verba sunt Ennodij Ticinensis lib. II. epist. XXII. cuius & alia quædam hinc inde imitatur.

III. M. G. PVELL.] Hoc est *M. Girardo Puella*. Id enim viro cognomen, qui postea Episcopus fuit Cestrensis. Supplementum Sigeberti anno M. C. XXCII. *M. Girardus cognomento Puella, vir magna litteratura & honestatis, electus est in Episcopum Cestrensem.* Scripta est epistola superstite S. Thoma, cum exul esset in Gallia. Duo enim Ecclesiæ mala deflet, schisma Germanicum, & persecutionem Anglicanam.

IV. ABBATI VILLARIENSI] Celebre est in diœcesi Metensi monasteriū de Villariis: est & in Leodiensi alterum de Villari, vtrumque ordinis Cisterciensis. Vtrius horum, an alterius fortasse cognominis Abbati scribat, incertum.

CLERVS DE CASTRO NOSTRO] Castro S. Remigij, in suburbio scilicet Remensi, in quo situm monasterium, & aliæ basilicæ complures. Nunc etiam

tametsi

tametsi mœnibus vrbis inclusum, Burgum S. Remigij eam partem vocant

E. LVNDENSI] De Eskili naufragio, quod in Danica nauigatione passus est, scribet denuo epistola XIII. VI.

SENONENSIS ARCHIEP. F. E. REMENSIS] Vuillelmus Theobaldi Magni filius. Vetus Chronicum anno M. C. LXXVII. *Vuillemus Senonensis Archiepiscopus à clericis Remensibus postulatus, mortuo Henrico Ludouici regis germano, qui per annos* XIII. *Remensem Ecclesiã palatiis, turribus, & aliis munitionibus insignissimè illustrauit, regendam Papa Alexandro assentiente suscepit.*

M. IOANNES SARESB. F E. EPISC. CARNOTENSIS] Anno M. C LXXVII. vt est in supplemento Sigeberti. Castigandus ego Episcoporũ Carnotensium catalogus, qui Vuillelmum Ioanni & Petro nostris postponit, cùm præire debeat. Nam Roberto, qui obiit anno M. C. LXIV. successit Vuillelmus. Hic quarto post anno Archiepiscopatum Senonensem adeptus, Carnotensem quoque retinuit, consecratúsque est anno M.C.LXVIII. de cuius ordinatione tacito nomine Saresberiensis sub finem epist. CCXXXIII. & Robertus S. Mariani monachus in Chronico. Idem denique ad Remensem cathedram, vt paulo ante dictum est, translatus, Carnotensem Ioanni hoc anno reliquit. Ioannis successor fuit Petrus noster anno M. CXXCII. Petri Reginaldus anno M. C. XXCVII. Ad Reginaldum electum extat epistola Stephani Tornacensis CXXXVI. quæ hæc omnia confirmat. *Vt sicut prædecessores vestri Carnotenses Episcopi, præcipuè Dominus noster*, id est Vuillelmus Reginaldi auunculus, tum Remensis Archiepiscopus superstes, *& post eum bonæ memoriæ Ioannes & Petrus Episcopi nobis beneuolè detulerunt, & vos æquis passibus, si non maioribus deferatis.* Item supplementum Sigeberti an. M. C. LXXVII.

TRECENSEM EPISC.] Matthæum, cuius extat in collectaneis Saresberiensis epistola ad Alexandrum Papam pro S. Thoma, quinto eius exilij anno scripta, initio Episcopatus, hoc est anno M. C. LXIX. VIII.

D. CARDINALEM] Petrum tit. S. Chrysogoni. Rogerus Houedenus anno M. C. LXXVII. *Eodem anno Petrus Tituli S. Chrysogoni Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, quondam Meldensis Ecclesiæ electus venit in Franciam.* In tabulis Episcoporum Meldensium, post Stephanum, cuius etiam leguntur apud Saresberiensem epistolæ aliquot pro S. Thoma, subiicitur Simon, Archidiaconus antea Senonensis, de quo nondum Episcopo Saresberiensis epistola ccxxc. At ex verbis Cellensis hoc loco liquet duos alios ante Simonem electos Episcopos fuisse.

X. EPISC. CESTRENSI] Auctor est Malmesburiensis lib. IV. de gestis Pontificum Anglorum, Petrum Episcopum Licefeldensem, Guillelmi senioris temporibus, sedem Cestram transtulisse, quæ olim ciuitas legionum à militari in ea colonia vocitata. In eo tractu positus videtur fuisse Prioratus Lapeleensis, nec procul à Monasterio Beldevvas, ad cuius Abbatem epistola quæ sequitur.

XVI. EX SE COLL. CISTERCIENSI] Robertus enim Abbas Molismensis, vt Sigebertus narrat anno M. XCVIII. in Cisterciensi eremo cœnobium primus exstruxit, in eóque cum aliquot monachis suis habitauit. Itaque Molismensis monasterij colonia Cisterciense.

XV. MOLISMENSI ABBATI] Ad quem lib. VI. epist. XIII. Ex hac verò discimus, illum aliquando inter Carthusienses versatum.

XVI. PETRO CARDINALI] Legato Sedis Apostolicæ, electo antea Meldensi, vt dictũ est ad epistolam VIII. Legationem innuit epistola VIII. in qua & de Crispino eodem.

XVIII. E. LVNDENSI ARCHIEP.] Qui tum monasticam vitam inierat in Claraualle, abdicato post annos XLI. Archiepiscopatu. In Gestis Danorum: *Anno* M. C. LXXVIII. *Eskilus secundus Archiepiscopus Daciæ resessit factus monachus Clareuallis. Absalon fit Archiepiscopus. Anno* M. C. XXCII. *obiit Eskilus Archiepiscopus in Claraualle.* Quadriennium ergo inibi vicit. De hoc excessu scribit etiam Saxo Grammaticus Historiæ Danicæ libro XIV.

MONACHO DE S. BERTINO] Sithiuensis monasterij, quod Tarauanensis olim diœcesis, nunc S. Audomari. XIX.

M. GILLEBERTI, ET M. PETRI] Petrum, ni fallor, Trecensem intelligit, qui appellatus est Comestor. Gillebertum vero illum fortasse S. Stephani Autisiodorensis canonicum, qui glossas edidit in vtrumque Testamentum, & propter eximiam doctrinam vocatus est vniuersalis, Londinensisque postea creatus Episcopus.

R. CANTVAR. ARCHIEPISCOPO] Richardo S. Thomæ successori: S. Thomæ autem decessor Theobaldus, qui Ioannem Saresberiensem postea Episcopum, in familiam suam primus asciuerat. XXI.

AD LIBRVM VIII.

ESKILO QVONDAM ARCHIEPISC.] Nunc monacho Clareuallensi. lib. VII. epist. XVII. Autisiodorensis Episcopus, quem extrema epistola salutat, est Alanus, qui relicto item, vt ante monuimus, Episcopatu ad Clareuallenses iam pridem redierat, anno, vt Chronicum S. Mariani notat, M. C. LXVII. Gaucherij etiam ac Philippi monachorum Clareuallensium fit mentio in epistolis Nicolai. I.

AVENIONENSI EPISCOPO] Pontio, vt coniectura est, successori Gaufredi. II.

CANONICO DE MERITONA] In Anglia. Saresberiensis epist. XXVIII. *Sanctorum fratrum qui apud Meritonam Deo famulantur, & luce bonorum operum illustrant Insulam nostram, vexationibus & iniuriis iure compatior.* Regulares erant S. Augustini, eóque nomine illos Hadriano IV. eiusdem olim ordinis Canonico commendat. Pro Meritona *Mintona* vitiosè apud eundem Saresberiensem legitur epist. CXXXIX. III.

DE CLAVSTRALI DISCIPLINA] Hoc enim argumento ac titulo librum scripsit ad Henricum Comitem Trecensem, cuius etiam meminit episto-

la VI. Vetus Index Bibliothecæ Montis Dei. *Petri Abbatis S. Remigij De disciplina claustrali. Incipit, Domino & amico suo H. illustri Trecensium Comiti Palatino.*

IV. CARNOTENSI EPISC] Ioanni Saresberiensi. item & epstola v.

VI. SOLEMNITAS S. IOANNIS B.] Quo die anniuersaria Ordinis sui comitia celebrare solebant Grandimontenses. lib. IX. epist. II.

VIII. CLAREVALLENSEM ABBATEM] Henricum. Hic paulo antè, hoc est anno M. C. LXXVIII. cum Petro S. Chrysogoni Cardinale, & Episcopis aliquot, Tolosam legatus fuerat aduersus hæreticos Albigenses. Qua de re præclara extat Henrici ipsius epistola apud Houedenum. Nunc mortuo Gocelino Epicopo Tolosano ad eam Cathedram poscebatur.

QVORVM OS LOCVTVM EST VAN.] Tolosatum, quos ea labes præ aliis infecerat. Henricus ipse in Epistola: *Tolosam, quæ sicut erat ciuitas maxima multitudinis, ita etiam dicebatur esse mater hæresis, & caput erroris.*

IX. D. ALBERTO CANCELLARIO] Cardinali, ad quem lib. VI. epist. I. Eidem Romanæ Ecclesiæ Cancellario & noster posthac sæpius, & Stephanus item Tornacensis, ac Petrus Blesensis epist. XXXVIII.

X. COMITEM ROBERTVM] Comitem Suessionēsem. Episcopi verò nomē Neuelo: qui Lateranensi Concilio subscripsit. De S. Crispini monasterio apud Suessiones dictum est superius. Apud eosdem est monasterium S. Ioannis, quod de vineis vocant, ordinis S. Augustini. In pago autem Suessionico Vallis serena, Præmonstratensium cœnobium.

XI. ALEXANDRO SVM. PONT.] Anno M. C. LXXIX. cum instaret Synodus Lateranensis, quam propterea secundam generalem Alexādri congregationem appellat, quia priorem ante annos XVI. Turonis celebrarat. quod generale etiam Concilium dicitur Neubrigensi lib. II. cap. XIV. & aliis.

XIII QVI E. SPIRITVM VESTRVM] Vir enim fuit Albertus Cardinalis, qui & postea Pontifex Gregorius VIII. insigni pietate ac religione, de quo in ve-

tere Chronico huiusmodi est elogium. *Albertus de Beneuento Cancellarius vir magnæ sanctitatis ac laudabilis parsimoniæ in omnibus actibus suis religiosus fuit. Ecclesiam B. Martini in qua habitum religionis sumpsit, semper cordi habuit, quæ etiam ei annuatim vestes secundum regulam procurauit.*

CVM ANGELO SCHISMATICO] Triplici Antipapa. Nam post Octauianum & Guidonem, de quibus dictum epistola XXVI. lib. I. contra Alexandrum stetit etiam Ioannes Abbas Strumensis, qui Callisti nomen vsurpauit anno M.C.LXVIII. Addunt alij quartum Landonem, qui dictus sit Innocentius. XIV.

ABBATES S. PETRI DE MONTIBVS] Monasteria sunt diœcesis Catalaunensis. duo quidem priora in vrbe ipsa, tertium in oppido non ignobili. Sed monasterium omnium sanctorum, cuius etiam mentio in epistola VI. Alexandri, ordinis est regularium S. Augustini, duo reliqua S. Benedicti.

CANONIAS SEV PRAEBS. DE MARSNA] XV.
Quæ monasterio S. Remigij ita fuerant tributæ, vt decedentibus canonicis in vsus cederent monachorum. Diploma Cõradi Imp. Odoni Abbati concessum. anno M.C.XLV. *D. Odo venerabilis Abbas S. Remigij confessoris & Francorum Apostoli, nostram præsentiam apud Traiectum vlterius visitauit, & possessiones Ecclesiæ suæ, quæ in regno nostro adiacent, nostro petiit priuilegio confirmari. Marsnam videlicet cum omnibus appenditiis suis, Herta, Cluma, Litta, Angledura, Becca. Prabendas quoque Marsnensas in vsus monachorum decedentibus monachis transmutatas. Nos itaque tam religiosi viri petitionibus diligenter obtemperauimus, & tam possessiones supradictas, quàm prabendas in vsus monasticos conuersas regiæ maiestatis sigillo corroborauimus.* Diploma itẽ Friderici Imp. quod Hugo Abbas Aquisgrani obtinuit anno M.C.LII. *Hoc etiam eidem B. Remigij Ecclesiæ regali munificentia adiicientes confirmamus, vt præbendæ clericorum Marsnensis Ecclesiæ in vsus monachorum decedentibus clericis sine vllius contradictione de cætero cedant.*

TEMPORE SCHISMATIS] Ante annum

M. C. LXXVII. quo Imperator in gratiam rediit cum Pontifice.

XIX. ARCHIEP. LVNDENSI] Absaloni, ad quem & proxima, & Stephani Tornacensis multæ. Is Episcopus antea Roskildensis in Dania, Eskilo Archiepiscopo abdicanti successerat, vt adnotatũ est ad epist. XVII. libri VII. Inde maximus Danorum pontifex dicitur Saxoni grammatico qui se Absalonis huius hortatu Danicã historiam aggressum testatur in procœmio. Daciam vero pro Dania scribit, recepta plerisque etiam illius æui scriptoribus consuetudine.

XX. I PRAENESTINO EPISCOPO] Bernerédo, qui ex Abbate SS. Crispini & Crispiniani Cardinalis Romæ ab Alexandro creatus est. lib. IX. epist. I.

CANCELLARIVM TVSCVL.] Romanæ curiæ Cardinales quinque. Ex his Albertus Cancellarius iam notus est. Petro Tusculano scribit lib. IX. epist. VI. & Stephanus epistola L, & XXCIX. Albanensis est Henricus, abbas antea Clareuallis, huius libri epist. VIII. quem in Synodo Lateranẽsi Cardinalem nuper creârat Alexander. Hyacinthus postea Pontifex, Cælestinus III. appellatus est. Ostiensis item Episcopus Hubaldus, qui mortuo Alexandro succedens Lucij III. nomen tulit.

XXII. NOVO OPERI] Ecclesiæ S. Remigij, quam fabricandam susceperat, libro IX. epistola IV. & V. sub finem.

XXIII. VSQVE AD SEDEM APOSTOL.] Ad quam euectus Vrbanus II. qui ante Pontificatum Prior fuerat Monasterij Cluniacensis.

AD LIBRVM IX.

I. PRAENESTINO EPISC.] Bernerédo Cardinali. Iam monuimus ad epist. XXI. libri superioris, quod hoc loco fusius narrat, Abbatem S. Crispini, cum Romam ad Concilium profectus esset cum Episcopo Suessionensi, Cardinalatus insignibus or-

natum fuisse, donatúmque Episcopatu Prænestino. Sed hunc Bernardum appellat Panvinius: nos Berneredum apud Cellensem, in cuius codice prima tantum littera notabatur, edidimus, Alexandri III. diploma pro monasterio nouo apud Pictauos secuti, cuius antigraphum quod vidimus Berneredum inter Cardinales qui subscribunt exhibet Episcopum Prænestinum. Cæterum Bernaredus & Bernardus idem nomen est, vt Medaredus & Medardus, Gildaredus & Gildardus. Felicem porro huius obitum miraculis illustrem describit epistola VI. ad Cardinalem Tusculanum.

THEOBALDVM VOB. SVBSTITVIMVS] Abbatem scilicet Monasterij SS. Crispini & Crispiniani, cui ante præfuerat. II.

THEOBALDO ELECTO CLVNIAC.] Anno M. C. XXC. Anno vnico fuit Abbas Cluniacensium. Postea Cardinalis Ostiensis à Lucio III. Pontifice, creatus est. Itaque in Vrbani III. & Clementis III. priuilegiis ad Hugonem Abbatem Cluniacensem, Theobaldi huius successorem, subscribit ipse Theobaldus Episcopus Ostiensis & Veliternensis. III.

ING. PRIORI DE LAPEL.] Ingelberto fortasse, aut Ingelranno, quem Lapeleensi S. Remigij in Anglia Prioratui præfecerat. V.

TVSCVLANO EPICOPO] Petro, vt dictum lib. VIII. epist XXI. Petrum de Pauia, hoc est Ticinensem, vocat Rogerus Houedenus, de absolutione agens Vvillelmi regis Scotiæ per Lucium III. anno M. C. XXCII. VI.

ABBATI S. AEGIDII] Viro nobili & litterato. Monasterium est in Septimania, haud procul à Rhodani confluentibus, quod oppido etiam nomen fecit, sui primum iuris, in Cluniacensium postea disciplinam potestatémque translatum. VII.

PETRVS CARNOTENSIS ELECTVS] Post Ioannem Saresberiensem, vt dictum est lib. VII. epistola VI. Supplementum Sigeberti anno M. C. XXCII. *Obiit Ioannes Carnotensis Episcopus, & successit ei Petrus, qui fuerat Abbas S. Remigij Remensis.* Ante hæc VIII.

autem Abbas fuerat Cellensis, superstite adhuc S. Bernardo.

IX. NICOLAVS MON. S. ALBANI] Refutat Petri Cellensis epistolam, quæ fuit vltima libri VII. pugnatque pro immaculata B. Virginis Conceptione.

NVPER CANONIZATVS] Ab Alexandro III. Anagniæ anno M. C. LXXIV. post ipsius obitum XXI.

IVO IN CHRONICIS SVIS] Non extant hæc Chronica Iuonis. Et quidem veterum fere omnium, recentiorumque est sententia; Mariam Virginem non duodecimo, sed decimoquinto ætatis suæ anno Christum Dominum concepisse.

X. PETRVS CARNOT. NICOLAO] Respondet epistolæ præcedenti. atque ita de B. Virginis laudibus disserit, vt satis appareat illum, quamuis in dispari de festo Conceptionis sententia, non impari tamen erga illam venerationis studio fuisse.

XI. H. ABBATI CLVNIACENSI] Hugoni IV. qui Theobaldo Cardinali successerat. Quæ sequitur epistola, anepigrapha erat in nostro exemplari.

AD EPISTOLAS ALEXANDRI III.

MONAST. DE FLAIACO] S. Geremari de Flauiaco. Sic enim hodie nominant partim à loco, partim à primo eius conditore. Monasterium Flauiacum appellat Nicolaus I. in epistola ad Odonem Episcopum Bellouacorum, in quorum finibus situm est. Huius porro loci monachus fuit Radulfus Flauiacensis, qui scripsit in Leuiticum. I.

ABB. S. VRBANI] Eiusdem est ordinis cœnobium cuius Deruense, atque in eadem Catalaunonorum diœcesi: sed in oppido Iouisuillæ, siue vt vocari postea cœpit Ioinuilla. Ecclesia verò S. Desiderij ea est, quæ non ignobili eius tractus oppido nomen imposuit, ac iuris est monasterij Deruensis. IV.

CANON S. TRINITATIS] Horum collegium in ipsa est ciuitate Catalaunensi, in qua & Insulæ omnium Sanctorum monasterium esse monuimus. VI.

REMENSES BVRGENSES] Vtrique erant Remenses. sed Burgenses à ciuibus distinguit, quia ciues eos vocat, quibus intra vrbis mœnia domicilium erat: burgenses, quibus in Burgo seu Castro S. Remigij, de quo dictum est lib. VII. epist. V. & infra dicet epist. LI. IX.

S. SYMPHORIANI] Clarum etiam nunc Remis Canonicorum Collegium. Flodoardus lib. II. c. VI. de Basilicis quibus Lando Archiepiscopus diuersa legauit. *Item ad Basilicam S. Symphoriani, qua vocatur ad Apostolos.* X.

AB. HAMVLARIENSIS] Qui nunc de Humbleriis, in diœcesi Nouiomensi, in qua & Hamense S. Mariæ cœnobium ordinis S. Augustini. XIII.

DANIEL PRESBYTER] Presbyter S. Ioannis in Gandauo: quod oppidum cum Monasterio S. Petri, de quo epistola sequenti, eo tempore diœcesis erat Tornacensis. nunc enim proprium habet Antistitem. XIV.

XVII. ECCLESIAE S. DONATIANI] Archiepiscopi Remensis, cuius eò delatæ reliquiæ. Flodoardus lib. I. cap. V. *Hinc Donatianus extitit Episcopus, cuius etiam pignera maritimas in partes Episcopi Nouiomagensis vel Tornacensis perlata vario signorum memorantur splendore decorata.* Brugæ quippe Flandrorum, quæ suum quoque nunc habent Episcopum, ad diœcesim tum pertinebant Tornacensem, quæ adnexa erat Nouiomensi.

XIX. VPSELLENSI ARCHIEPISCOPO] Vpsalensem alij vocant, & Vpsaliam ciuitatem regni Suetiæ, Gothiæque metropolim. Ad hunc vero, eiusque suffraganeos scriptæ item epistolæ XXII. & XXV.

XX. FVLCO ESTONVM EPISC.] De Fulcone dictum sæpius. Estones populi regno Suetiæ attributi. Auctor enim est Saxo Grammat. lib. I. Frotonem Danorum regem Erico Suetiæ regi Estiam & Finniam annuo stipendiorum iure concessisse,

XXIII. LINGACOPENSI] Linçopensi, Vpsallensis suffraganeo. Nota est ciuitas Suetiæ, in qua Synodum celebrasse legitur Nicolaus Anglicus Cardinalis Eugenij III. Legatus, anno M. C. XLVIII. Lingacopensis Episcopatus iterum mentio epist. XXVII.

XXIV. STRANENSI] In Suetia item, sub Episcopo Vpsallensi, quem metropolitani eius nomine significat. In notitia Episcopatuum Straginiensis appellatur.

XXV. GVTHERMO DVCI] Sueonum. Guthermus dicitur Saxoni Grammatico libro XIV. vbi de baptismo agit Kanuti filij Vvaldemari Daniæ regis. *Quod religiosa*, inquit, *executionis officium Sueonū ducis Guthermi, qui neptem Vvaldemari eorumdem regi Karolo desponsam adducendi causa legationem attulerat, præsentia venustabat.*

PHIINNI] Finni Boreales Suetiæ populi, qui Finniam seu Finningiam incolunt.

XXVI. TRVNDENSI ARCHIEPISC.] In Noruegia, Noruegiæ Metropolim alij Trondemum nominant. Saxo lib. X. extremo. *Corpus eius*, Magni regis, *Noruagiam relatum Trondemi in regiorum monumentorum*

arca sepulturam possedit. Eiusdem etiam metropolis suffraganeus est Episcopus Stauengarensis.

GVIDONI ABB. S. NICASII] Lib. v. epistolarum Petri Cellensis epist. XIV. XXVIII.

FRESCENGIARVM] Friscingæ dicuntur libro IV. capitul. LXXII. quanquam ibi etiam codices nonnulli friskingas legunt. Variè enim scribitur hoc nomen. Quid uero significet, docuit Fr. Pithæus in Glossario. XXIX.

DE BRANA] Oppidum est ad Vidulæ amnem in pago Suessionico. Ibi ergo cœnobia quæ commemorat, & honor Comitatus, quem præcipuè illustrauit Ioannes de Brana, rex Hierosolymitanus. XXX.

CORBEIENSIS] Nobile in primis est Monasterium ad Somonam fluuium in Ambianensium diœcœsi. Antiquam Corbeiam vocant, vt distinguatur à Saxonica, quæ multo recentior originem duxit à Gallica. XXXI.

MONACHIS S. LEODEGARII] Ordinis S. Augustini apud Suessiones.

PRIOR DE ABBATISVILLA] Villa Abbatis initio dicta est, quæ possessio erat Abbatis S. Richarij, titulo Prioratus in agro Pontiuo Ambianensis diœcesis ad Semonam. Nuec priscum etiam nomen retinet, postquam ad iustæ amplitudinis oppidum excreuit. XXXVI.

A. AQVICINENSIS ABBAS] Alexander. Auctarium Sigeberti à Miræo editum. *Anno* M. C. LXX. *obiit Balduinus* IV. *Comes Haginoensis, & ab Alexandro Abbate Aquicinensi in Ecclesia S. Vvaldetrudis sepelitur.* Monasterium est ordinis S. Benedicti in diœcesi Atrebatensi, in qua & ager Viconiensis. XL.

ABBATIS DE GARDO] Ordinis Cisterciẽsis in diœcesi Ambianensi, ad quam etiam pertinet Abbatia Serenicurtis ordinis Præmonstratensis. XLI.

LIBERVM ESSE DEBET] Quod de Magistris hoc loco censet Alexander III. id ipsum de Scholaribus statuit Alexander IV. pro Dominicanorum scholis in hæc verba scribens Episcopo Parisiensi: *Insuper statuimus, vt scholares omnes tam religiosi de Prælato-* XLIV.

rum suorum licentia Parisiis gratia studij quandolibet commorantes, quam etiam sæculares, vbicumque voluerint lectionibus vel prædicationibus audiendis, siue quæstionibus disputandis liberè valeant interesse.

XLV. MVLTITVDO BREBENTIONVM] Qui vel sua spõte, vel alienis auspiciis conducti, per hæc tempora incursantes omnia populabantur, nec Ecclesiis, nec monasteriis parcentes, vt est in Concilio Lateranensi Alexandri Papæ cap. XXVII.

XLIV. SANCTI THOMAE] Pertinent hæc ad annum Christi M. C. LXXII. quo anno relatum in album Sanctorum fuisse S. Thomam monuimus lib. VI. epist. IX. De Alberti item & Theodini Cardinalium legationẽ dictum eodem libro epist. I.

Summa priuilegij Regis.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum est, ne quis in regno Franciæ aliisve locis eius ditioni subiectis, intra proximos annos sex, à die impressionis perfectæ prima inchoandos, excudat, vendat, excudendum, vendendumue quouis modo, ac ratione curet, Librum qui inscribitur, *Petri Abbatis Cellensis Epistolarum lib.* IX. *item Alexandri* III. P*apæ Epistolæ* LVI. præter SEBASTIANVM CRAMOISY Bibliopolam Parisiensem iuratum, aut illos quibus ipse concesserit, sub pœnis originali diplomate contra delinquentes expressis. Datum Parisiis 26. Nouemb. 1612.

Sic Signatum,

De mandato Regis,

PASTOVREL.

Errata.

Pag.14.31.ſpecie veri
19.11.eis conceſſam
38.18. impetratu diffic.
39. 2.*Fr.Petrus Cellenſis*
44.2. humilitatẽ ſeu mod.
46.32.iam excruciat
48.16.nummum gratiæ
50.16.ex gratia: eligo
52. 3.in ore veſtro
73 9. Ab ipſis igitur
86.11.manus mea ad
87.23. de præda pretioſiſs.
97.33.non tamen vanas
98.14.taueris,in ſep.iſta af.
105.11.mortificatiõe carn.
108.18.cum ipſi ſint
20.ſed ſale
109.12.humiliatis
115.28. Nõ magis abomin.
182.3.liatus inſidiis,præ
4.ficulneis:venit
134.9 Solet nimia
140 5.Cepiſti
142.26. vera ſint, falſa ſint phil.
152.33.corporeæ ſubſt.
156.14. Nam tuus
158.27.maior,ſed
182.16.delibatum
202.9.commonere
206.16.mam. agnus. q.i. l. paſcitur, benignus
224.26.rogans &
233.18.fratrum
242.18.*Sueonum*
252.9.*E.Lundenſi*
256.7.in literis veſtris
264.1.natura terræ?
15.inquit Dominus,
265.26.vt nullius
283.2.*G.Puellæ.*
284.2.elabuntur
285.9. *Villarienſi.*
287.27. Tam enim nos,
297.15.auxilio,ruinam
307.28. Valete,
308.2.*E.Lundenſi*
312.2.Huic nulla
328.2.*R.Canonico*
330.15.conuentum
342.12 Concilio
350.30. piè iuuat
381.15.ſign. innouationis
382.3.quippe dicit Nat.
383.12.percipi.Et
22.peccato:vtrum
31.proficiebat: noua
398.17.IESV,in
439.15.honori
441.22. *Guthermo*
446.26. freſcengiarum
447.3.monetæ
448.26 Corbeienſem
450.20.& VII.

199

